സുഹൃത്ത്

ഗ്രന്ഥകാരൻ:
വിദ്വാൻ, സി. പി. കെ. എളയത്.

APRIL, 1927

PRINTED AT
THE VIDYA VINODINI PRESS,
TRICHUR

സുഹൃത്ത്

ഗ്രന്ഥകാരൻ:

വിദ്വാൻ, സി. പി. കെ. എളയത്.

APRIL, 1927

PRINTED AT

THE VIDYA VINODINI PRESS,

TRICHUR

മുഖവുര

കല്പിതകൃതികളായ നാടകങ്ങൾക്കും നോവലുകൾക്കും താരതമ്യേന സമ്മാനം കൊടുക്കുന്നതാണെന്ന ഒരു നിശ്ചയം 'ഇൻഡ്യൻ നാഷനൽ ലൈബ്രറി'ക്കാർ 1923, നവമ്പർ 1-ാം-ത്തെ 'ഹിന്ദു'പത്രത്തിൽ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയിരുന്നത് ആ 7-ാം- എനിക്കു കാണ്മാനിടയായി; കല്പിതവൃത്തമായ ഒരു നോവൽ എഴുതുവാൻ എനിക്കൊരാഗ്രഹം ജനിച്ചു. ഏതാനും ദിവസത്തെപ്പറ്റിയുള്ള ആലോചനകൊണ്ട്, ഒരു നോവലിനു വേണ്ടുന്ന 'വസ്തു' കല്പിക്കുവാനും എനിക്കു സാധിച്ചു. ആ 25-ാം- തന്നെ ഞാനെന്റെ നോവൽ എഴുതിത്തുടങ്ങി.

നോവലെഴുത്തു മുറയ്ക്കു നടന്നു; 1924 ഫെബ്രുവരി 7-ാം-, ഒടുക്കത്തെ അദ്ധ്യായവും എഴുതിത്തീർന്നു. ഇങ്ങിനെ കേവലം രണ്ടു മാസം കൊണ്ട് ഈ നോവലിന്റെ കരടുപകർപ്പു തയ്യാറായി. എന്നാൽ, നോവൽ ലൈബ്രറിക്കാർക്കയച്ചുകൊടുക്കുകയുണ്ടായില്ല.

ഇതിന്റെ കൈയെഴുത്തുകോപ്പി, പലപ്പോഴായി, ചില ബന്ധുക്കളേയും പല സ്നേഹിതന്മാരേയും ഞാൻ വായിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. അവരുടെ അഭിപ്രായങ്ങളിൽ മിക്കതും, ഇതിന്റെ പരിഷ്കാരങ്ങൾക്കുപകരിച്ചിട്ടുണ്ട്. വിശിഷ്യ, 1926 ഫെബ്രുവരിയിൽ, എന്റെ ഒരു മാന്യസുഹൃത്തായ ശ്രീമാൻ ഒതളൂർ പടിഞ്ഞാറപ്പാട്ട് പരമേശ്വരൻ നമ്പ്യാർ (ബി. എ.-വിദ്യാർത്ഥി) ഇതു മനസ്സിരുത്തി വായിച്ച് അഭിപ്രായം പറഞ്ഞു. ആ അഭിപ്രായം അത്രയും ആദരണീയവുമായിരുന്നു. അതിനെ മുൻനിർത്തിക്കൊണ്ടു ഞാൻ ഇതു് ഒട്ടാകെ ഒന്നു നിഷ്കൃഷ്ടമായി പ്രതിശോധിച്ചു പരിഷ്കരിച്ചു. അതിനു ശേഷം, ഇക്കഴിഞ്ഞ ഫെബ്രുവരിയിൽ, എന്റെ ഒരു വന്ദ്യഗുരുഭൂതനായ വള്ളത്തോൾ അവർകൾ, ഇതു മുഴുവനായിട്ടു പ്രതിശോധിച്ചു പല പരിഷ്കാരങ്ങളും ചെയ്തുതരികയും, സാരവത്തുക്കളായ പല സാഹിത്യതത്വങ്ങളും എനിക്കു പറഞ്ഞുതരികയും

ചെയ്തു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആ ഉപദേശങ്ങളെപ്പുരസ്കരിച്ചുകൊണ്ടു വീണ്ടും ഞാൻ ഇതൊന്നു നന്നാക്കിയെഴുതി. ഇങ്ങിനെയൊക്കെച്ചെയ്തതിന്റെ ശേഷമാണു ഞാനിതു പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്നതു്.

ഈ മാസം 1-നു- ഇതിന്റെ അച്ചടി തുടങ്ങി, 13-നു- അച്ചടിയവസാനിയ്ക്കുകയും ചെയ്തു.

ഈ നോവലിനോടു സംബന്ധപ്പെട്ടിട്ടുള്ള സകലരോടും യഥാർത്ഥം നന്ദി പറഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു. ഈ നോവലിനെസ്സംബന്ധിച്ച അഭിപ്രായങ്ങളെല്ലാം — പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്നവയും അല്ലാത്തവയും — ശ്രീമാൻ പരമ്പിള്ളി നാരായണനെന്നയാളിന് അപ്പപ്പോൾ അയച്ചുകൊടുപ്പാൻ അപേക്ഷിയ്ക്കുകയും ചെയ്തുകൊള്ളുന്നു. എന്നു്,

27 — 4 — '27 } ഗ്രന്ഥകാരൻ.

പ. മി.

ഇതിൽപ്പറഞ്ഞിട്ടുള്ള, രാഘവു്, താമരാശ്ശേരി — എന്നീ നാട്ടുകരം രണ്ടും കല്പിതങ്ങളാണു്; അവയെ, പൊന്നാനിത്താലൂക്കിന്റെ കിഴക്കെയരികെ അതിർത്തിയിലായിട്ടാണു കല്പിച്ചിട്ടുള്ളതു്.

—ooOoo—

അവതാരിക.

മഹർഷിതുല്യനായ ഫ്രഞ്ച് മഹാകവി 'വിക്തോർ യൂഗോ' ഒരു കഥാപാത്രത്തെക്കൊണ്ടു് അഭിപ്രായപ്പെടുവിച്ചിട്ടുള്ളതു പോലെ, സ്വർഗ്ഗത്തിലെ വായുകൊണ്ടുള്ള ഒരു ദിവ്യമായ ശ്വാസം കഴിക്കലാണ് സ്നേഹം. സ്നേഹവായുവിനെ കിട്ടാതിരുന്നാൽ ആത്മാവു വീർപ്പുമുട്ടി വലഞ്ഞുപോകും. കറുത്തിരുണ്ട ശാഖികളിനെ മൂർദ്ധാവിൽ മുകർന്നുപോരുന്ന കനകപുഷ്പങ്ങളായ നക്ഷത്രങ്ങളിൽ സ്ഫുരിക്കുന്നതെന്താണ്?—ജഗദീശ്വരന്റെ സനാതനമായ സ്നേഹാനുശാസനം! "സ്നേഹിപ്പാൻ ഒരാളില്ലെങ്കിൽ സൂര്യൻ തനിയേ കെട്ടുപോകും."

ഏതാദൃശപ്രഭാവമായ സ്നേഹത്തിന്റെ ഏതാനും നിഷ്കളങ്കരശ്മികളെ പ്രസരിപ്പിക്കുന്ന ഒരു ചെറിയ ജ്യോതിർഗ്ഗോളമാകുന്നു ഈ ലഘുകാവ്യം. സർവകലാശാലയാൽ നല്കപ്പെട്ട വിജയപത്രത്തെ, സർക്കാരുദ്യോഗത്തിലേയ്ക്കു കടക്കുന്നതിനുള്ള കൈച്ചീട്ടായി കൊണ്ടുനടക്കുന്നതിനു പകരം, സ്വതന്ത്രയായ മാതൃഭൂമിയെ വീണ്ടുന്നതിനുപയോഗിച്ച കേശവനെളയതിന്റെ സ്നേഹമില്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ, കോമളൻ കുട്ടൻനമ്പ്യാർക്കു സൂര്യൻ കെട്ടുപോക തന്നെ ചെയ്യുമായിരുന്നു. അതേ; പവിത്രകർമ്മാവായ കേശവനെളയതിന്റെ പൌരോഹിത്യമാണ്, അഭിഷേകത്തിനടിപെട്ട നമ്പ്യാരെ പാതകവിമുക്തനാക്കി പരിമോക്ഷസ്വർഗ്ഗം പ്രാപിപ്പിച്ചതു്.

നമ്മുടെ പുറം കാണപ്പെടുന്നവർ തന്നെയാണ് ഈ ആഖ്യായികയിലെ പാത്രങ്ങൾ; അതിനാൽ, ആഖ്യായികകളുടെ വർഗ്ഗത്തിൽ അപ്രധാനമല്ലാത്ത ഒരു സ്ഥാനം ഈ കൃതിയാൽ ആരോഹണം ചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അനാചാരങ്ങളെ അധിക്ഷേപിക്കുന്നതിലും, ജാതിമാറാലകളെ ഉതിനിക്കുന്നതിലും, നൂതനാദർശങ്ങളെ ന്യാവണമാക്കുന്നതിലും സജ്ജമനായ ‘സ്വപ്നത്തെ’, ആരുടേയും ഒത്താശ കൂടാതെ തന്നെ ഭവാൻ കൈരളീഗൃഹത്തിൽ കൈക്കൊള്ളപ്പെട്ടും!

പുണ്യശ്ലോകനായ പുന്നശ്ശേരി നമ്പി അവർകളുടെ സംസ്കൃതഭാഷാഭിമാനം മൂർത്തീഭവിച്ചതുപോലെ പേരാറിന് തീരത്തു പരിലസിക്കുന്ന മഹാപാഠശാലയുടെ ധാത്രീഭാവത്താൽ സവാത്സല്യം വളർത്തപ്പെട്ടു വിളവു നേടിയ ‘വിള’-ങ്ങളിലൊരാളാണ്, ഈ ‘സ്വപ്നത്തി’ന്റെ ജനയിതാവായ സി. പി. കൃഷ്ണനെഴുത്തവർകൾ. വിഖ്യാതനാമാവായ വിദ്വാൻ സി. എസ്. നായരവർകളും മറ്റുമെന്ന പോലെ ഇദ്ദേഹവും എന്റെ ഭാഷയെ പോഷിപ്പിച്ചുപോരുന്നതിൽ എനിക്കുള്ള സന്തോഷം അപരിമിതമത്രെ; അതിന്റെ ഒരു നേരിയ അല മാത്രമാണ് ഈ അവതാരിക. സമ്മതിശ്രീമാനായ എഴുത്തവർകളുടെ സാഹിത്യസംരംഭത്തെ സൌഭാഗ്യലക്ഷ്മി കടാക്ഷിക്കുമാറാകട്ടെ!

വടന്നരി,
1102. മേടം 8–നു

വള്ളത്തോൾ.

കേരളീയരായ ദേശികന്മാരിൽ

അഗ്രഗണ്യനായ

ബ്രഹ്മശ്രീ. കുരൂർ മനയ്ക്കൽ

നീലകണ്ഠൻ നമ്പൂതിരിപ്പാട്

അവർകൾക്ക്

സവിനയം

സമർപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

സുഹൃത്.

ഒന്നാമദ്ധ്യായം.

"മാധവ, ഇന്നുമുതൽ നാം നമ്മുടെ ജീവിതത്തെ വിഭിന്നരീതിയിൽ നയിപ്പാൻ നിർബ്ബന്ധന്മാരായിരിക്കുന്നുവല്ലൊ!"

നാലഞ്ചു നിമിഷത്തെ ഗാഢചിന്തയ്ക്കു ശേഷം, എളയത്, സഹപാഠിയായ മാധവനോട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. ഈ വാക്യത്തിലെ ഓരോ അക്ഷരങ്ങളിലും, വാചാമഗോചരമായ ഏതോ ഒരു ഉൽകണ്ഠാവിശേഷം — അഥവാ, താദൃശമായ ഒരു വാത്സല്യവികാരം; അല്ലെങ്കിൽ, അതതരം ചില മാനസികവികാരങ്ങളുടെ സങ്കരം — തെളിഞ്ഞു വിളങ്ങിയിരുന്നതു മാധവൻെറ മനസ്സിൽ പ്രതിഫലിച്ചു. ആയാൾ ഒരക്ഷരംപോലും പറവാൻ ശക്തനായില്ല; എളയതും, അതിന്നപ്പുറം ഒന്നും തന്നെ ഉടന്നില്ല. കഴിഞ്ഞുപോയ ചെറിയ കാലത്തിലെ രമ്യങ്ങളായ ചില സന്ദർഭങ്ങളേയും, വരാനിരിക്കുന്ന വലിയ കാലത്തിലെ നീരസങ്ങളായ പല ഭാഗങ്ങളേയും പററി ആ ഇരുകൂട്ടരും വിചാരിച്ചുതുടങ്ങി. അതെ; ഇവരുടെ ഭൂതകാലം ഏററവും ചെറിയതും, ഭാവികാലം എത്രയോ വലിയതും തന്നെ! ഭാവി

യിൽ അനുഭവിക്കുന്ന അംശങ്ങൾക്ക് എണ്ണത്തിലോ വണ്ണത്തിലോ യാതൊരു നിർണ്ണയവുമില്ലല്ലോ! ആ ഭാവികാലത്തെ സുരക്ഷിതമാക്കിത്തീർക്കുവാനുള്ള ഉപായങ്ങളിൽ ഒന്നും തന്നെ ഇന്നു കാണുന്നുമില്ല! വിശേഷിച്ച്, ശരീരശുഷ്കന്മാരായ ഈ യുവാക്കൾക്ക് അനന്തരക്ഷണംമുതൽ സുഖസുഖജീവിതത്തിലെ 'പിടിനാഴിതിരി'യിലാക്കേണ്ടിവരികയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു!

എളയതും മാധവനും, ഇന്നലെത്തോടുകൂടി അവസാനിച്ച 'സ്കൂൾ ഫൈനൽ'പരീക്ഷയിൽ ചേർന്നിട്ടുള്ള രണ്ടു ചെറുപ്പക്കാരാണ്. ഇന്ന് ഇവർ സ്വഗൃഹങ്ങളിലേക്കു പോകുകയായി. മൂന്നുനാലു കൊല്ലമായിട്ട് ഇവർ രണ്ടുപേരും അശനപാനശയനാദികളിലും പഠനത്തിലും സഹചാരന്മാരാണ്. വല്ലയിടത്തും വല്ലപ്പോഴും ഇവരെ അങ്ങിനെ ഒററയ്ക്കു കാണുന്നുവെങ്കിൽ, അതിനു തക്ക കാരണമുണ്ടാകണം. സർക്കാർ ഹൈസ്കൂളിലും, പുറമെയുള്ള അത്തരം സ്ഥലങ്ങളിലും, എന്തിന്— തൃശ്ശൂർ നാടു മുഴുക്കെ തന്നെ— ഇവർക്കു 'കൃഷ്ണകുചേലന്മാ'രെന്നാണ് ഒരു പരിഹാസപ്പേര്. എന്നാൽ, ഇവരോ, ആ പേരിൽ വലിയ ഒരു ബഹുമാനമാണുള്ളതു്. ഇങ്ങിനെ ഒന്നിച്ചു പഠിച്ചുവന്ന ഈ വിദ്യാർത്ഥികൾക്ക് ഇന്നത്തെ ഈ വേർപാടിൽ എത്ര സങ്കടമുണ്ടാകയില്ല?

എളയതിന്റേയുമില്ല മാധവന്റേയുമില്ല വിദ്യാർത്ഥിദശ അവസാനിച്ചിട്ട്; അവർ ഇനിയും കുറച്ചുകാലം കൂടി പഠിക്കുക തന്നെയാണു ചെയ്യുക. പക്ഷെ, രണ്ടും രണ്ടുവഴിക്കാണെന്നു മാത്രം. എന്തായാലും, പരീക്ഷയിൽ പൂർണ്ണവിജയം സിദ്ധിക്കുമെന്നുറപ്പുള്ള ഇവർക്ക്, ആ വഴിക്കുണ്ടാകാവു

ന്ന ഒരു മനഃപ്രസാദവും, അതിന്റെ തന്നെ രൂപാന്തരമായ ഒരു നിർവ്വതിയും അല്പമെങ്കിലും ആസ്വദിപ്പാൻ കുടിലവിധി അവസരം നൽകുന്നില്ലെന്നു പറഞ്ഞാൽ കഴിഞ്ഞുവല്ലൊ.

പലതുകൊണ്ടും, കേരളം 'ഭൂസ്വർഗ്ഗ'മെന്നു പറയപ്പെടുന്നു. ഈ ചൊല്ലു വാസ്തവികമാണെങ്കിൽ, തൃശ്ശൂർ പട്ടണത്തെ 'അമരാവതി' എന്നു പറയുവാനും ഒട്ടും തന്നെ മടിക്കേണ്ടതില്ല. നഗരത്തിന്റെ നയനാസേചനകത്വം തുടങ്ങിയ നിരവധിഗുണങ്ങൾ തൃശ്ശൂരിനുണ്ട്; ഒരു നാട്ടിൻപുറത്തിനുള്ള ഗുണങ്ങളും തൃശ്ശൂരിനുണ്ട്. പലതരം സൌകര്യങ്ങളും പലതരം സൌന്ദര്യങ്ങളും തൃശ്ശൂർനഗരത്തിൽ വിളയാടുന്നു. തൃശ്ശൂരിലെ കാലാവസ്ഥയും, ഒരു നാട്ടിൻപുറത്തോ കടൽത്തീരത്തിലോ മറ്റോ ഉള്ളതു പോലെ, പ്രകൃതിരമണീയകത്തെ പ്രകടമായുദാഹരിക്കുന്ന ഒന്നാണെന്നുള്ളത്, അനുഭവൈകവേദ്യമായ ഒരു വസ്തുതയാകുന്നു. താദൃശപ്രാകൃതിക പ്രകൃതിവിലാസത്തിനു പരമോത്കൃഷ്ടമായ പരഭാഗത്തെ സംജാതമാക്കിക്കൊണ്ട്, ആകാശത്തിന്റെ പശ്ചിമഭിത്തി അതാ, നീലപ്പട്ടുകൊണ്ടു വിതാനിക്കപ്പെടുന്നു! എന്നു മാത്രമല്ല; വടക്കുന്നാഥക്ഷേത്രത്തിന്റെ തെക്കത്താഴികക്കുടത്തെ ഒരു ദ്വിതീയസൂര്യനാക്കിത്തീർക്കുന്ന സാക്ഷാൽ സൂര്യന്റെ കരങ്ങളാൽ അവിടെ നവരത്നമയമായ ഒരു കമാനം സൃഷ്ടിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു !! ഇങ്ങിനെ ഹൃദയഹാരിയായ ആ ദിവ്യപ്രകൃതിവിലാസത്തെപ്പോലും ലേശമെങ്കിലും കണ്ടാനന്ദിക്കാതെ നമ്മുടെ വിദ്യാർത്ഥികൾ രണ്ടുപേരും കേവലം ചിന്താകുലന്മാരായി, നേരെ പടിഞ്ഞാ

ട്ട്, ഇടവും വലവും തിരിഞ്ഞുനോക്കാതെ കീഴ്പ്പോട്ടു നോക്കിക്കൊണ്ടു പതുക്കെ നടകൊണ്ടു!

മഴവില്ലു മുക്കാലും മാഞ്ഞുപൊയ്പോയി! അപ്പോൾ മാത്രമാണ് ആ തരുണന്മാർ വിചാരത്തിൽനിന്നുണർന്നതു്! അവർ ആ അവസരത്തിൽ മഴവില്ലിന്റെ ഒരു ഖണ്ഡം മാത്രം കണ്ടു!

എളയതും മാധവനും അവരുടെ പാർപ്പിടത്തിലെത്തിയപ്പോൾ, കുട്ടൻനമ്പ്യാരുണ്ട് അവിടെ വന്ന് അവരെ കാത്തിരിക്കുന്നു. എളയത് ഒന്നാമതായി ഒരു മന്ദസ്മിതം കൊണ്ടു നമ്പ്യാർക്കു സ്വാഗതമരുളിയതിനു ശേഷം ഇങ്ങനെ തുടർന്നു:—"ഞങ്ങൾ കുറച്ചു താമസിച്ചുപോയി. വന്നിട്ടധികം നേരമായോ?"

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ—ഇല്ല; ഒരു പത്തു മിനിട്ടായി. നിങ്ങളുടെ പരീക്ഷയെല്ലാം കഴിഞ്ഞില്ലേ?; നല്ലവണ്ണമൊക്കെച്ചെയ്തിട്ടില്ലേ?

എളയത്—ഉവ്വ്; പക്ഷേ, എനിക്കൊരബദ്ധം പറ്റിപ്പോയി!

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ—ഉം?; അതെന്തു?

എളയത്—ഇല്ല; സാരമില്ല. സെക്കൻപേപ്പറിൽ, രണ്ടു കോമ്പോസിഷൻ എഴുതുവാൻ പറഞ്ഞിരുന്നു. അതിൽ ഒന്നേ എഴുതിയുള്ളു.

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ—ഒന്നാമത്തെ വിട്ടുകളഞ്ഞതു്?

എളയത്—അതു ആലോചിച്ചില്ല; ഒന്നെഴുതിക്കഴിഞ്ഞപ്പോഴേക്കു തന്നെ സമയം തീർന്നുപോയി.

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ—അപ്പോൾ അതിൽ പാസ്സാവില്ല എന്നു തോന്നുന്നുണ്ടോ?

എളയത് — അതില്ല.

മാധവൻ — എഴുതിയ ഒകാമ്പോസിഷന് അതിന്റെ മാക്സിമം മാൎക്ക് തന്നെ കിട്ടും; പിന്നെയെന്താ?

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ — ശരി; അതുകൊള്ളാം! മാധവനോ?

'മാധവനോ?' എന്ന ഈ ചോദ്യത്തിലെ സ്വരത്തിൽ പല അൎത്ഥങ്ങളും അടങ്ങിയിരുന്നു:

കുട്ടൻനമ്പ്യാൎക്കു മാധവന്റെ പേരിൽ അതു വലിയ കാരണവത്വം കാണിപ്പാനുള്ള യാതൊരു യോഗ്യതയുമില്ല: മാധവനെക്കാൾ എട്ടു വയസ്സു മാത്രമേ നമ്പ്യാൎക്കു പ്രായം കൂടുകയുള്ളു; മാധവന്റെയും കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെയും പെരുമാററം തന്നെ, ഒരമ്മാനും മരുമകനും സാധാരണമായുള്ളപോലെ അത്രമാത്രം പരുഷവും ശുഷ്കവുമായല്ല; കുട്ടൻനമ്പ്യാൎക്ക് ഒരു വിഷയത്തിലും ഒരു പാടവമൊട്ടില്ല താനും. ഒരു വിദ്യാൎത്ഥി എത്രതന്നെ തന്റേടമുള്ളവനും പഠിക്കുന്നവനും മററുമായാലും, അവന്റെ രക്ഷിതാക്കന്മാൎക്ക് ആ വിദ്യാൎത്ഥിയുടെ മേലന്വേഷണത്തിന്, — വിദ്യാൎത്ഥി ഗുരുക്കളുടെ നോട്ടത്തിൻകീഴിലല്ലാതെ വരുമ്പോൾ, — ഒരന്യൻ ഉണ്ടായാലേ നല്ല സുഖമാകൂ. കുട്ടൻനമ്പ്യാരും ഇത്തരത്തിൽപ്പെട്ട ഒരു രക്ഷിതാവാണ്. അതുകൊണ്ടത്രേ, മാധവന്റെ സകലകാൎയ്യങ്ങളിലും ശ്രദ്ധവെയ്ക്കണമെന്നു നമ്മുടെ എളയതിനെ അദ്ദേഹം ഏല്പിച്ചിട്ടുള്ളതും, ആ വസ്തുതപരത്തെ വിശദമാക്കിയുംകൊണ്ട് 'മാധവനോ?' എന്നിപ്പോൾ സാകൂതമായിച്ചോദിച്ചതും. മാധവന്റെ സഹപാഠിയും സവയസ്കനുമാണ് എളയത് എന്നു നമ്മുടെ നമ്പ്യാർ കരുതുന്നേയില്ല! എന്നാൽ, ഒരേവയസ്സിലുള്ള രണ്ടു പേരിലൊരാൾ മററാളെക്കാൾ വിവേകിയോ മററോ ആ

യിത്തീരുന്നതു് അസംഭാവ്യമല്ല: "മതിഃ പരിണാമതി പൂരുഷമുദാത്തയതിഃ ന വയഃ." എന്നുണ്ടല്ലോ. പക്ഷേ, എളയതു്, തനിക്കു മാധവനെക്കാൾ അധികം ബുദ്ധിക്കു പരിപാകം വരുവാൻ പ്രയോജകീഭവിക്കുന്ന പ്രാപഞ്ചികാനുഭവങ്ങളുമായി ഇന്നേവരെയൊന്നും ഏററുമുട്ടിയിട്ടില്ല. എന്നിരുന്നാലും, വിവേകവും ബുദ്ധിസാമർത്ഥ്യവും ആലോചനാനൈപുണ്യവുമുള്ള ഒരു യുവാവാണദ്ദേഹം.

എളയതു് — മാധവൻ എല്ലാം നന്നായിച്ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്; ഒന്നിലും ഒരു ന്യൂനത തോന്നുന്നില്ല.

കുട്ടൻനമ്പ്യാർക്കു വലിയ കൃതാർത്ഥതയായി. അദ്ദേഹം വിദ്യാർത്ഥികളെ രണ്ടുപേരേയും മനസാ ശ്ലാഘിച്ചുകൊണ്ടു കുറച്ചു നേരം ഒന്നും മിണ്ടാതെയിരുന്നു. അനന്തരം, "അപ്പോൾ, ഇന്നു തന്നെ എളയതു് നാട്ടിലേക്കു പോകയായോ?"

എളയതു് — ഉവ്വു്; അമ്മയും മററും എന്നെക്കാത്തിരിക്കുന്നുണ്ടാകും.

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ — അതേ; വീട്ടിലും, അമ്മയും ഓപ്പോളും നിങ്ങൾ വരുമെന്നു തന്നെ വിചാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുണ്ടു്.

എളയതു് — ഇപ്പോൾ ഞാൻ വീട്ടിലേക്കില്ല. അമ്മയോടും മററും വർത്തമാനമൊക്കെപ്പറയൂ. അടുത്ത ഒരു ദിവസം ഞാനിങ്ങോട്ടു വരുന്നുണ്ടു്! അന്നു വരാം. അതാണു നല്ലതു്.

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ — എന്നാലങ്ങിനെയാവട്ടെ. ഇനിമേൽ എന്താണു നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നതു്?

എളയതു് ഒന്നും മറുപടി പറയാതെ കുറഞ്ഞൊന്നു ദയനീയമായി മാധവൻെറ മുഖത്തേക്കു നോക്കി.

മാധവൻ—ഇന്റർമീഡിയററിന്നു ചേരാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നാണ് എളയത് പറയുന്നത്!

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ—അങ്ങിനെയോ? പിന്നെ എന്തു ചെയ്വാൻ പോകുന്നു?

മാധവൻ—സംസ്കൃതവും ആയുർവ്വേദവും പഠിക്കാനാണത്രെ ഭാവം!

നമ്പ്യാർ ഉറക്കെച്ചിരിച്ചു. എളയതും, ഉള്ളിലുള്ള വ്യാകുലതയെ ഒരുവിധം ഒതുക്കിക്കൊണ്ട്, വേണ്ടാതെകണ്ട് ഒന്നു ചിരിക്കതന്നെ ചെയ്തു. ഇത്രയും പഠിപ്പിക്കുവാൻ തന്നെ എളയതിന്റെ അച്ഛൻ വളരെക്കഷ്ടപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്നും, ഇനിയും പഠിപ്പിക്കുവാൻ അദ്ദേഹത്തിന്നു തീരെ സാധിക്കയില്ലെന്നും, ഒരു വൈദ്യനാകുന്നതായാൽ നല്ല സമ്പാദ്യമുണ്ടാകുമെന്നും മററുമാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രത്യാശയെന്നും മററും മാധവൻ മാതുലനോടു വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞു. എന്നാൽ, ഒരു വൈദ്യനാകുവാൻ,— വിശേഷിച്ചും ഒരു നാട്ടുവൈദ്യനാകുവാൻ— എളയതിന്ന് അശേഷവും അഭിരുചിയില്ലെന്നും മാധവൻ തന്നെ പറഞ്ഞു. എളയത് ഈ അവസരത്തിൽ കേവലം മൌനിയായി ഇരുന്നതേയുള്ളൂ.

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ—എളയതേ, ഇപ്പോൾ ഇതിനെപ്പററി അധികമൊന്നും ആലോചിച്ചു മനസ്സു പുണ്ണാക്കേണ്ട. അടുത്ത ദിവസം എന്തായാലും ഇങ്ങോട്ടു വരുമല്ലോ. അപ്പോൾ നമുക്കെല്ലാം തീർച്ചപ്പെടുത്താം.

* * * * * *

അന്ന്, ഷൊറണ്ണൂർ മെയിലും എറണാകുളം മെയിലും തൃശ്ശൂരിൽവെച്ചാണ് മാറാറുള്ളത്. നേരം നല്ല ഉച്ച!

ആകാശദേശാർണ്ണവമാളു കാല-
പ്രചോദനത്താൽ ഭുവനം ദഹിപ്പാൻ,
അർക്കാതപച്ഛദ്മമൊടത്യുദഗ്ര-
മൌർവ്വാനലജ്വാല വമിക്കയാണോ!

കൊടുമ്പിരിക്കൊണ്ട വെയിൽ. ആപ്പീസ്സിലെന്നല്ല തൃശ്ശൂർ നാട്ടിൽത്തന്നെ അക്കാലത്തു കുടിപ്പാനുള്ള വെള്ളം പോലും വളരെ ദുർല്ലഭമാണ്. കാപ്പി, ചായ മുതലായ പാനീയങ്ങൾ കഴിച്ചു പാന്ഥന്മാർ പിപാസയെപ്പൂർവ്വാധികം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു. വണ്ടികളുടെ വരവും കാത്തു ജനങ്ങൾ അവിടെ എരിപൊരിക്കൊള്ളുന്നു. എളയതും മാധവനും, അടുത്ത നിമിഷത്തിൽ വന്നുചേരുന്ന വേർപാടിനെ ഓർത്തു വ്യസനിച്ചുകൊണ്ടും, പല വിഷയങ്ങളെയും പരാമർശിച്ചുകൊണ്ടു യാതൊരു ക്രമവുമില്ലാതെ പലതും നാനാവിധവികാരങ്ങളോടുകൂടി സല്ലപിച്ചുകൊണ്ടും, ഒരേ കുടയാൽ ശിരസ്സു മാത്രം വെയിൽ കൊള്ളാതെ സൂക്ഷിച്ചുകൊണ്ടും ആ ലലാടന്തപമായ ആതപത്തിൽ അർത്ഥമില്ലാതെ അങ്ങിനെ ഉലാത്തുന്നു. കുറച്ചു കഴിഞ്ഞപ്പോഴേക്കു് എറണാകുളം മെയിൽ അവിടെ ആഢ്യമായി വന്നു. പ്ലാറ്റ്ഫോറത്തിൽ നിന്നിരുന്ന ആളുകളിൽ പകുതിയിലധികം ഭാഗവും ആ വണ്ടിക്കകത്തു ക്ഷമയില്ലാതെ ബദ്ധപ്പെട്ടു ചെന്നു കയറി കൂടിന്റെ തനിസ്സ്വത്തു് അനുഭവിച്ചുതുടങ്ങി! എളയതും ഇതാ, മാധവനെ വിടുകയായി. കുട്ടൻനമ്പ്യാർ അവരുടെ അടുത്തു ചെന്നു് ഒരു രണ്ടാംക്ലാസ്സ് ശീട്ടു് എളയതിന്റെ കൈയിൽ കൊടുത്തു. നമ്പ്യാർ ടിക്കറ്റ് വാങ്ങിക്കൊടുക്കുന്നതു തന്നെ എളയതിന്നു സമ്മതമായിരുന്നില്ല. എന്നാൽ, അതിൽ വി

പ്രതിപത്തി കാണിക്കാത്തതു്, മാധവന്റെ നിർബ്ബന്ധം ഉണ്ടാകുമെന്നു മാത്രം ശങ്കിച്ചാണു്. പക്ഷേ, ഈ രണ്ടാംക്ലാസ്സ് ശീട്ടിൽ എളയതിന്നു വല്ലാത്ത ഒരു വെറുപ്പു തോന്നി. എന്നിട്ടു പറഞ്ഞു:

എനിക്കു രണ്ടാംക്ലാസ്സ് ശീട്ട് ഏതായാലും വേണ്ടിയിരുന്നില്ല. ഇതെല്ലാം അനാവശ്യമാണെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞാൽ മാധവൻ വെറുതെ ശുണ്ഠിയെടുക്കും. നിങ്ങളെല്ലാക്കെ വലിയ പണക്കാർ. എന്നെ ഈ രണ്ടാംക്ലാസ്സിൽ ഒരു പരിചിതൻ കാണുന്നതായാൽ പരിഹാസം തോന്നാതിരിക്കയില്ല.

മാധവൻ — അതല്ലാ നോക്കേണ്ടതു്! നമ്മുടെ സൌകൎയ്യവും സുഖവുമാണു്. നിങ്ങളുടെ അച്ഛൻ ബുദ്ധിമുട്ടി അയച്ചുതരുന്ന പണം ചെലവിട്ടു നിങ്ങൾ രണ്ടാംക്ലാസ്സ് ശീട്ടു വാങ്ങുകയില്ല. അതു പാടില്ല താനും. എന്നാൽ, വേറെയൊരാൾ വാങ്ങിത്തന്നാലും അതിലിത്ര വെറുപ്പോ?!

എളയതു് — വേറെയൊരാളോ?! അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ഞാൻ ഇത്തരം സൽക്കാരങ്ങൾ സ്വീകരിക്കു തന്നെയില്ലല്ലോ. മാധവൻ എന്നു പറഞ്ഞാൽ ഞാൻതന്നെ. കുട്ടൻനമ്പ്യാരാകട്ടെ, എനിക്കു ജ്യേഷ്ഠനെപ്പോലെയുമാണു്.

എളയതു് ഇപ്പറഞ്ഞതിൽ മുഖസ്തുതിയുടെ ഒരു സ്പൎശമെങ്കിലും ഉള്ളതായി വായനക്കാർ കരുതരുതു്; ഇതിൽ മുഖസ്തുതിയുടെ ഒരു കണിക പോലുമില്ല. പക്ഷേ,— എളയതു് നമ്പ്യാരെ ഒരു ജ്യേഷ്ഠനായിക്കരുതുന്നുവെങ്കിലും, നമ്പ്യാർ നേരെ മറിച്ചു് എളയതിനെ തന്റെ ഒരു വിശിഷ്ടാ

പദേഷ്ടാവായിട്ടാണ വിചാരിച്ചുവരുന്നതു്. എപ്പോഴും ഇളയതിന്റെ അഭിപ്രായത്തെ ആവശ്യപ്പെടുകയും അതിനോടു സർവ്വാത്മനാ യോജിക്കുകയുമാണ നമ്പ്യാരുടെ പതിവു്.

മാധവനു പിന്നെയും പലതും പറയുവാനുണ്ടായിരുന്നു. ഷൊറണൂർ മെയിൽ വന്നതു് അവരുടെ സംഭാഷണത്തിനു വിഘാതകമായിത്തീൎന്നു. എറണാകുളം മെയിൽ പുറപ്പെടുകയായി. ആ സുഹൃത്തമന്മാരുടെ വിശ്ലേഷത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന മണിനാദം മുഴങ്ങി. ഗാർഡിനു യാതൊരു സംശയവുമുണ്ടായില്ല; ആയാൾ സംജ്ഞ കാണിച്ചു. ധൂമപിണ്ഡങ്ങൾ വമിച്ചുകൊണ്ടു വണ്ടി യാത്രയാരംഭിച്ചു. ഇളയതിന്റെ നീണ്ട നീണ്ട നിശ്വാസങ്ങൾ ആ ധൂമമാർഗ്ഗങ്ങളെക്കാൾ മഹത്തരങ്ങളായിരുന്നു!

രണ്ടാമദ്ധ്യായം.

തൃശ്ശൂരിൽനിന്നു് എട്ടൊമ്പതു നാഴിക തെക്കുഭാഗത്തായി 'പൂളക്കാടു്' എന്ന ഒരു വില്ലേജുണ്ടു്. ആ പ്രദേശം വലിയ കേൾവികേട്ട ഒന്നല്ലെങ്കിലും, കോമത്തു രാമൻനമ്പ്യാർ കൊച്ചിരാജ്യമൊട്ടാകെ പേരെടുത്ത, ഭാഗ്യവാനായ ഒരു വയോവൃദ്ധനാകയാൽ, ആ വഴിക്കു് ആശ്രയഗുണാധാരത്തിലും സംക്രമിച്ചു് പൂളക്കാട്ടുവില്ലേജും പലൎക്കും പരിചിതമായിത്തീൎന്നിട്ടുണ്ടു്. രാമൻനമ്പ്യാൎക്കു പാഠശാലകളിലോ മറ്റോ വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്യാനവസരം ലഭി

ച്ചിട്ടില്ല; പത്തു വയസ്സു പ്രായമായപ്പോഴത്തന്നെ താൻ വീട്ടിലെ കാരണവരായിക്കഴിഞ്ഞു. എന്നാലും, കുറെയൊക്കെ ലോകപരിചയവും ധാരാളം കാൎയ്യനിൎവ്വഹണനിപുണതയും അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടു്. അദ്ദേഹത്തിന്നു് ഇപ്പോൾ അറുപതഞ്ചു വയസ്സായിരിക്കുന്നു. ജന്മവും പണ്ടാരവകയുമായി, കോമത്തുതറവാട്ടിലേയ്ക്കു സുമാർ അൻപതിനായിരം പാട്ടത്തിനുള്ള ഭൂസ്വത്തുണ്ടു്. ഇതെല്ലാം സമ്പാദിച്ചതു രാമൻനമ്പ്യാർ തന്നെയാണു്. നമ്പ്യാർ വലിയ പിശുക്കനാണു്; എങ്കിലും, മഹാദയാലുവുമത്രെ. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ മരുമക്കളിൽ ഒരാളാണു കുട്ടൻനമ്പ്യാർ. മാധവൻ, രാമൻനമ്പ്യാരുടെ രണ്ടാംതലമുറ മരുമകനാണു്.

കോമത്തു വീട്ടിലെ മററു ചിലരേയും കൂടി വായനക്കാൎക്കു പരിചയപ്പെടുത്തിക്കൊള്ളുന്നു:

വീട്ടിലെത്തറവാട്ടമ്മയും രാമൻനമ്പ്യാരുടെ അനുജത്തിയുമാണു വൃദ്ധയായ കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ. ആ സ്ത്രീ അഞ്ചു പ്രസവിച്ചു് ഏഴു മക്കളുണ്ടായി! എന്നാലും, അവരിൽ ആ വൃദ്ധയ്ക്കു് അനുഭവത്തിന്നവശേഷിച്ചതു്, പ്രഥമപുത്രിയായ ദേവകിയമ്മയും ഒടുക്കത്തെ മകനായ കുട്ടൻനമ്പ്യാരും മാത്രം!; മദ്ധ്യവൎത്തികളായ മററു കുട്ടികളഞ്ചും, പിഞ്ചായിരിക്കത്തന്നെ പഞ്ചതയടഞ്ഞു!! —

മുളയിൽക്കരിയും നിലത്തിലും
വിളവില്ലാത്തതിലേശമത്ഭുതം!

ദൈവത്തിന്റെ ദുശ്ചേഷ്ടിതം നോക്കുക! കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മയുടെ 'കൎമ്മവിപാകപ്രായശ്ചിത്തം' ഇതുമാത്രംകൊണ്ടും പൎയ്യാപ്തമായില്ല: നമ്മുടെ കുട്ടൻനമ്പ്യാർ ആറേഴു വയസ്സു മാ

ത്രം പ്രായമുള്ള ഒരു ബാലനായിരിക്കുന്ന കാലത്തു തന്നെ, കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മയ്ക്കു വൈധവ്യദുഃഖവും വന്നുചേൎന്നു!

ദേവകിയമ്മയുടെ ഏകപുത്രനാണു മാധവൻ. ഹാ, കഷ്ടം! അച്ഛന്റെ മരണംകൊണ്ടുള്ള ദുസ്സഹമായ പരിതാപഭാരത്തെ അതിദുഃസഹമാക്കിയുംകൊണ്ട്, ഭൎത്താവിന്റെ അകാലമരണം, യുവതിയായ ദേവകിയമ്മയുടെ ആ ഇളമുലപ്പാലിനെത്തന്നെ ദുഷിപ്പിച്ചു! പക്ഷെ, ഭാഗ്യംകൊണ്ടു പരിപൂൎണ്ണാരോഗ്യത്തോടുകൂടിത്തന്നെ നമ്മുടെ മാധവൻ വളൎന്നുവന്നു.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മയുടെ അനുജത്തിയുടെ പുത്രന്മാരാണ് അപ്പുനമ്പ്യാരും പരമേശ്വരനും. ഇവൎക്ക്, ഏഴു വയസ്സു മാത്രം പ്രായമായ ഒരു സോദരിയുമുണ്ട്. 'ലീല' എന്ന ഈ ബാലികയാണ്, രാമൻനമ്പ്യാർ പറയാറുള്ള "കോമത്തുതറവാട്ടിലെ അല്പസന്തതി!"

തന്റെ അനന്തരവന്മാർ വലിയ വലിയ പരീക്ഷകളെല്ലാം ജയിച്ച് മജിസ്ട്രേട്ട്, പോലീസ് കമീഷണർ, ഡിവാൻ പേഷ്കാർ തുടങ്ങിയ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരായിത്തീരുന്നതു തറവാട്ടിനു മഹത്തരമായ ഒരു മാനമായിക്കരുതിവരുന്ന രാമൻനമ്പ്യാർ എല്ലാ മരുമക്കളേയും ഇംഗ്ലീഷ് സ്കൂളിലേക്കു യച്ചുനോക്കി. എന്നാൽ, നമ്പ്യാരുടെ ആശാബീജങ്ങളിൽ ഒന്നെങ്കിലും, ഇതുവരെ, നേരെ മുളച്ചു പടൎന്നു പന്തലിന്മേൽ കയറുകയുണ്ടായിട്ടില്ല; മുളയിൽത്തന്നെ കരിഞ്ഞോ കുറച്ചു പടൎന്നു മുരടിച്ചോ നഷ്ടപ്രായമാവുകയാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളതു്! മക്കളെപ്പറ്റിയേടത്തോളം താദൃശമായ ഒരാശയ്ക്കു തന്നെ അദ്ദേഹത്തിനവസരമുണ്ടായിട്ടില്ല; അവരെല്ലാം പെൺകുട്ടികളാണ്. പക്ഷെ, ജാമാതാക്കളെ ഉദ്യോഗസ്ഥവൎഗ്ഗ

ത്തിൽനിന്നു തന്നെ തിരഞ്ഞെടുപ്പാൻ രാമൻനമ്പ്യാർ അ ശ്രാന്തപരിശ്രമം ചെയ്യാറുണ്ടു്. അക്കാൎയ്യം അദ്ദേഹാവധി യ ഥേഷ്ടിതം തന്നെ സാധിച്ചുപോന്നിട്ടുമുണ്ടു്. കുട്ടൻനമ്പ്യാരും അപ്പുനമ്പ്യാരും കുറെ ക്ലാസ്സുകളിൽ മാത്രം പഠിച്ചു വിദ്യാ ഭ്യാസത്തെ അവസാനിപ്പിച്ചു. ഇപ്പോഴും ഇവർ വീട്ടിൽത്ത ന്നെയിരുന്നു്, പണങ്ങളിന്മേൽ പണം പലിശയ്ക്കു കൊടു ക്കുന്ന മരുതരം പണമെച്ചവടം നടത്തിവരുന്നു. വിദ്യാഭ്യാ സത്തിൽനിന്നു വിമുഖന്മാരാണെങ്കിലും ധനസമ്പാദനവി ഷയത്തിൽ സാഭിലാഷന്മാരായ മരുമക്കളുടെ ഈ ഉദ്യമം രാമൻനമ്പ്യാൎക്കു സൂതരാം സന്തോഷപ്രദമായിത്തീൎന്നിട്ടുമു ണ്ടു്. നമ്മുടെ മാധവൻ മാത്രമാണു്, ഇന്നു തന്റെ വലി യമ്മാമന്റെ മനീഷിതത്തിൽനിന്നു മേല്പോട്ടു പോകു ന്നതു്.

മാധവൻ, എളേടത്തിന്റെ കത്തു വരുന്നതു കാത്തുകാ ത്തിരുന്നിട്ടു് ദിവസം എട്ടായി. അങ്ങിനെയിരിക്കുമ്പോൾ ഒരു ദിവസം മാധവനു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു കത്തു കിട്ടി.

മാങ്കാവു്,

സുഹൃത്തേ, 9-4-1916.

കുറച്ചു ദിവസമായി താങ്കൾ എന്റെ എഴുത്തും കാ ത്തുകൊണ്ടു തന്നെ ഇരിക്കുയായിരിക്കും. ഇതേവരെ എ നിക്കു് ഒരുവിധത്തിലും ഒരു ഉന്മേഷമുണ്ടായിരുന്നില്ല. അതാണു താങ്കൾക്കു പോലും കത്തെഴുതുവാൻ താമസം വ ന്നതു്.

സാധാരണമായി, പരീക്ഷ കഴിഞ്ഞു കിട്ടുന്ന ഈ വെക്കേഷൻ വിദ്യാൎത്ഥികൾക്കു സൎവ്വഥാ ആഹ്ലാദകരമായ ഒരവസരമാണു്. പരീക്ഷവരെയുള്ള പത്തു മാസത്തോളം കാലം പത്തു നിമിഷമെന്നപോലെ കഴിഞ്ഞുപോകുന്നു. പരീക്ഷ കഴിഞ്ഞു ഫലം പുറത്താവുന്നതുവരെയുള്ള ഏതാനും ദിവസങ്ങളാകട്ടെ, എത്ര ഉന്തിനീക്കിയാലും നീങ്ങാത്തവയാണ്. പരീക്ഷാഫലത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ഉൽക്കണ്ഠയാണ് ഇതിന്നു കാരണം. ആ ഉൽക്കണ്ഠ തന്നെയാണ് ആ ദിവസങ്ങൾക്ക് ആഹ്ലാദകരമായ [illegible] ഉളവാക്കുന്നതും. ഈ ഉൽക്കണ്ഠ, പരീക്ഷയിൽ തീരെ തോല്പില്ലാത്ത പടുക്കന്മാൎക്കു കൂടി ഉണ്ടാകുന്നതുമാണ്. എന്നാൽ, ഈ വെക്കേഷൻ എനിക്കു പൂൎവ്വാധികം സന്തോഷപ്രദമാകേണ്ടിയിരിക്കെ അങ്ങിനെയല്ലാതെ, ആയതു് ഇന്നോവരെയും എനിക്കു തീരെ ദുഃഖവും നിരുന്മേഷവുമായിത്തീൎന്നു !

എന്റെ അച്ഛൻ ഒരു മഹാനദീപ്രവാഹത്തെ ഒരു ചെറുകൈത്തോടിലൂടെ ഒഴുക്കുവാൻ തന്നെ തീൎച്ചപ്പെടുത്തി ഇരിക്കയായിരുന്നു; വരുന്ന എടവമാസത്തിൽത്തന്നെ ഞാൻ പട്ടാമ്പി സംസ്കൃതകോളേജിൽ ചെന്നു ചേരണമെന്നും മററും അച്ഛൻ ഉറച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയായിരുന്നു! കേവലം പതിനേഴു വയസ്സു മാത്രം പ്രായമായ ഞാൻ, ഇതിനിടെ, ഒരു വിവാഹം കഴിപ്പാൻ ശ്രമിച്ചാലോ എന്നും ആലോചിച്ചു. എന്നാൽ, ഒരു ജാമാതാവിനെ വിദ്യാഭ്യാസവിഷയത്തിൽ സഹായിപ്പാൻ സാധിക്കുന്ന ഒരു കന്യാപിതാവിനെയും ഞാനെന്റെ സമുദായത്തിൽക്കണ്ടില്ല. എന്തിന്നധികം പറയുന്നു: ശ്രീമാൻ തോട്ടത്തിൽ കരുണാകര

പ്പണിക്കരും ഞാനും കൂടി ഇന്നു രാവിലെ ഉണ്ടായ ഒരു സംഭാഷണം, എന്റെ ഭാവിജീവിതഗതിക്കു് ഒരു രാജവീഥി തന്നെ ഇന്നു കാണിച്ചുതന്നു!; ഭാഗ്യം!

പണിക്കരുടെ അനന്തരവന്മാരും മരുമക്കളും പാലക്കാട്ടു പഠിക്കുന്നുണ്ടു്. അവരോടൊന്നിച്ചു് അവിടെപ്പോയിത്താമസിച്ചു പഠിച്ചുകൊള്ളുവാൻ പണിക്കർ എന്നോടു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എന്റെ മനോസ്ഥിതികൾ മുഴുക്കെ മനസ്സിലാക്കിയിട്ടാണു് അദ്ദേഹം എന്നോടിങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു്. ഇന്റർമീഡിയററ് പാസ്സാകുന്നതുവരെ ഇഷ്ടംപോലെ പഠിച്ചുകൊള്ളണമെന്നും, ചെലവിനെപ്പററി യാതൊന്നും ഞാൻ അറിയേണ്ടതില്ലെന്നും പണിക്കർ സദയം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

ഞാൻ നാളെ അങ്ങോട്ടു പുറപ്പെടണമെന്നു വിചാരിച്ചു. പക്ഷേ, അമ്മയും മുത്തശ്ശിയും, വിഷു കഴിഞ്ഞു പോയാൽ മതിയെന്നു് എന്നെ വല്ലാതെ നിർബ്ബന്ധിക്കുന്നു. അമ്മ, ചെറിയമ്മാമൻ, മുത്തശ്ശി—ഇവരെ ഈ എഴുത്തു വായിച്ചു കേൾപ്പിക്കുക.

എന്നു സ്വന്തം സുഹൃത്ത്—

ഏ. കെ. എളയത്.

* * * * * *

കേശവനെളയതു് പാലക്കാട്ടു പോയി കോളജ് ക്ലാസ്സിൽ ചേർന്നു. മാധവനു് അദ്ദേഹത്തെ അനുസരിച്ചു പാലക്കാട്ടേക്കു തന്നെ പോവാൻ തരപ്പെടാത്തതിൽ കുണ്ഠിതമുണ്ടായി. പാലക്കാട്ടായാൽ ചെലവു് ഇരട്ടിക്കുമെന്നും മററും പറഞ്ഞു മാധവനെ അയാളുടെ വലിയമ്മാമൻ രാ

മൻനമ്പ്യാർ എന്താകിലും കോളേജിലെയ്ക്കാണയച്ചത്.

* * * * * *

എളയതും മാധവനും, 'ഇൻറർമീഡിയെററ്' പരീക്ഷയിലും പ്രശംസനീയമാംവണ്ണം വിജയികളായി. അതിന്നു ശേഷം മാധവൻ വൈദ്യശാസ്ത്രം പഠിക്കുവാനാണു പുറപ്പെട്ടത്. രാമൻനമ്പ്യാൎക്ക് അതത്ര രുചിച്ചില്ല; ഒരു മജിസ്ട്രേട്ടോ മറെറാ ആകുവാനുള്ള പഠിപ്പാണു വേണ്ടതെന്ന് അദ്ദേഹം മാധവനെ അനുശാസിച്ചു. പക്ഷെ, ആയാളുടെ അഭിനിവേശം അതിന്നു നേരെ വിപരീതവും സുദൃഢവുമായിരുന്നതിനാൽ ഒടുവിൽ കാരണവർ, മനസ്സില്ലാമനസ്സോടെ ദോഷമല്ലെന്നു വിചാരിച്ചു മാധവൻെറ ഇഷ്ടംപോലെ പഠിച്ചുകൊള്ളുവാൻ സമ്മതിക്കുക തന്നെ ചെയ്തു. മാധവൻ എം. ബി.– (M. B. & B. S.) ക്കു ചേൎന്നു. എന്നാൽ, അക്കൊല്ലത്തിൽ മദ്രാസ്സിൽ എം. ബി.–ക്കു പ്രവേശം കിട്ടായ്കയാൽ മാധവൻ ബൊമ്പായിലാണു പോയി ചേൎന്നത്.

നമ്മുടെ എളയതിൻെറ സ്ഥിതിയെന്ത്?—അദ്ദേഹത്തിൻെറ വിദ്യാഭ്യാസശൃംഖലയിൽ വിധി ഒരു കണ്ണി കൂടി കൂട്ടിവിളക്കുവാൻ തീൎച്ചപ്പെടുത്തി: ബി. എ.-ക്ലാസ്സിൽ എളയതിന്നു ഗവൎമ്മെൻറ് സ്കോളർഷിപ്പ് കിട്ടി. ഇനി ആ ക്ലാസ്സിൽ പഠിക്കാതിരിക്കുന്നതു ശരിയാണോ? എന്നാൽ, മദ്രാസ്സിൽ താമസിപ്പാനും മററുമുള്ള ചെലവോ? കരുണാകരപ്പണിക്കർ പിന്നെയും ഒരു പ്രാവശ്യം കൂടി എളയതിൻെറ ഭാഗ്യത്തിന്ന് ഒരു സഞ്ചാരമാൎഗ്ഗം കാട്ടിക്കൊടുത്തു; വീണ്ടും ധനസഹായം ചെയ്വാൻ ആ ഉദാരൻ നിശ്ചയിച്ച് അങ്ങിനെ ചെയ്യുവാനും. പോരെങ്കിൽ, എളയതിന്ന്

ഇക്കാലത്തു തന്റെ ഉപന്യാസവിലേഖനംവഴിക്കും കുറേശ്ശെ സമ്പാദ്യം തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു: നമ്മുടെ കേശവനെല്ലയത്, മദ്രാസ്സിൽ പ്രെസിഡെൻസി കോളേജിൽ ബി. ഏ. ക്ലാസ്സിൽ പഠിച്ചുവരുന്നു.

മൂന്നാമദ്ധ്യായം.

മകരമാസം കാലം! ക്രൈസ്തവമഹോത്സവം കഴിഞ്ഞു കോളേജുകളും സ്കൂളുകളുമെല്ലാം തുറന്നിരിക്കുന്നു. ക്രിസ്ത്മസ്സ് കാലം, വിദ്യാൎത്ഥികൾക്ക് അവരവരുടെ ദേഹത്തിനും മനസ്സിനും വിശ്രമവും വിനോദവും നല്കി മിടുക്കും ചൊടിയും ഉണ്ടാക്കുവാൻ ഏററവും പററിയ ഒരു വിരാമമാകുന്നു. അങ്ങിനെ മനശ്ശരീരങ്ങൾക്ക് ഒരു പുതുമ പിടിപ്പിക്കുന്നത് അവൎക്ക് അത്യാവശ്യകമാണ താനും. കാരണം, ക്രിസ്ത്മസ്സിന്നു ശേഷമുള്ള ഒന്നുരണ്ടു മാസത്തെ പഠനവും പരിശ്രമവുമാണ് അടുത്തു വന്നടുക്കുന്ന പരീക്ഷയെസ്സഫലമാക്കിത്തീൎക്കുക. നമ്മുടെ കേശവനെല്ലയത്തും, ഇക്കഴിഞ്ഞ ക്രൈസ്തവവിരാമകാലത്തു സ്വഗൃഹത്തിൽ പോയി മടങ്ങിവന്ന് ഇന്നിതാ, ഒന്നാമുകമാൽ കൊല്ലംകൊണ്ടു പഠിച്ചുതീരേണ്ടേടത്തോളം പാഠങ്ങളെ ഉത്സാഹത്താൽ പൂൎണ്ണസ്വീകരിക്കുന്നതായി നാം കാണുന്നു. ഈയവസരത്തിലും വിദ്യാൎത്ഥിസാധാരണമായി ഏളയത്തും, ദുൎല്ലഭം ചില വിനോദങ്ങളിൽ പങ്കുകൊള്ളുകയും, പരീക്ഷ കഴിഞ്ഞു മടങ്ങിപ്പോകുമ്പോഴും അതിന്നു ശേഷവും തനിക്കുസ്വാരിക്കു

വാനുള്ള നാനാവിധസരസവിനോദങ്ങളെ 'സ്വപ്നം കാണുക'യും ചെയ്യുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ, കൊണ്ടുപിടിച്ചു പരീക്ഷയ്ക്കു വായിക്കുന്ന ഈ ദിരകളിൽ മലയാളത്തിലേയ്ക്കൊന്നു പോകേണ്ടിവരുമെന്ന് ഈ വിദ്യാർത്ഥി സ്വപ്നത്തിൽപ്പോലും വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല.

കോമത്തു രാമൻനമ്പ്യാരുടെ ഒരു കമ്പിമണിയോർഡർ എളയതിന്റെ വിവിധവിചാരങ്ങൾക്കിടപ്പെടുത്തി. പത്തുറുപ്പിക അയച്ചിട്ടുണ്ട്! "ഉടനേ പുറപ്പെടുക!" എന്നും കമ്പിയിൽക്കാണുന്നു.

"രാമൻനമ്പ്യാരുടെ കമ്പിയോ! എനിക്കോ! പത്തുറുപ്പിക രാമൻനമ്പ്യാർ എനിക്കയയ്ക്കുകയോ! എന്തിന്? 'ഉടനേ പുറപ്പെടുക!' ഉം; കോമത്ത് ഇപ്പോൾ എന്റെ സാന്നിദ്ധ്യം എന്തിനായിരിക്കാം? ആകപ്പാടെ ഒന്നും മനസ്സിലാകുന്നില്ലല്ലോ! എന്തായാലും പോകാതിരിപ്പാൻ പാടില്ല. ഉറുപ്പികയും അയച്ചിരിക്കുന്നു! ഇനി പോകാതിരിക്കുന്നതെങ്ങിനെ? പോക തന്നെ; എന്തെങ്കിലുമാകട്ടെ!"

അന്നു തന്നെ മെയിലിന് എളയത് പുറപ്പെടുവാനുള്ള ശീട്ടു വാങ്ങി. പിറേറ ദിവസം ഉച്ച തിരിഞ്ഞു മൂന്നു മണിയാകുന്നതിനു മുമ്പ് എളയത് കോമത്തുവീട്ടിലെത്തി. ചെന്നുകയറിയ ഉടനേ കണ്ടതു ലീലയെയായിരുന്നു. ആ ബാലിക, ഒരു വെറും പുഞ്ചിരിയാൽ സ്വാഗതമരുളിക്കൊണ്ടു ദേവകിയമ്മയുടെ സമീപത്തിലേയ്ക്കു് അദ്ദേഹത്തെ നയിച്ചു.

എളയത് — എന്താ, ലീലേ, കമ്പിയടിക്കത്തക്ക വിശേഷം?
ലീല — ഇല്ല; പരിഭ്രമിക്കാനൊന്നുമില്ല!

എളയതിൻെറ ഉള്ളൊന്നു തണുത്തു. ദേവകിയമ്മ അവിടെ എളയതിൻെറ വരവും കാത്തിരിയ്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. എളയത് വെയിലും കൊണ്ടു വലഞ്ഞു വരുമെന്നു കരുതി ദേവകിയമ്മ മുൻകൂട്ടിത്തന്നെ തയ്യാറാക്കി വെച്ചിരുന്ന ചെറുനാരങ്ങവെള്ളം എളയതിനെ വീണ്ടും തണുപ്പിച്ചു. കാപ്പിയും പലഹാരവും കൊണ്ടുവരുവാൻ പോയ ദേവകിയമ്മ പറഞ്ഞറിഞ്ഞ്, വൃദ്ധയായ കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ എളയതിനെക്കാണ്മാൻ കേവലം മാനസികമായ താരയോടുകൂടി അവിടെ പ്രവേശിച്ചു.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — ഈ വെയിലത്ത് അന്നെ പോരേ്? എന്തു ചൂടാണ്! ഒരു വണ്ടി കൊട്ടുത്തയയ്ക്കാന്നു.

എളയത് — കമ്പി കിട്ടിയപ്പോഠം ഞാൻ വല്ലാതെ പരിഭ്രമിച്ചു. അതേ ഈ വണ്ടിയ്ക്കു തന്നെ പോന്നതു്. അല്ലെങ്കിൽ, ഷൊറണ്ണൂരിൽ താമസിച്ച് ഊണു കഴിച്ചു പിന്നെത്തെ വണ്ടിയ്ക്കേ വരുമായിരുന്നുള്ളു.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — അപ്പോ ന്ന് ഉണ്ട്ട്ല്യേ?

എളയത് — ഇല്ല.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — ലീലേ, ആ എമ്പ്രാന്തിരിടെ മഠത്തിലയ്ക്ക് അരീം സാമാനോം കൊണ്ട് കൊടുത്തോട്ടെ വേഗം പോവാൻ പറ.

എളയത് — ഇനി ഊണ് എന്തായാലും രാത്രി മതി. അവിടെ ഇരിയ്ക്കു; വർത്തമാനങ്ങളൊക്കെച്ചോദിയ്ക്കട്ടെ.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — കുട്ടൻ കമ്പീല് ഒന്നും എഴുതീര്ന്നില്യേ? ഞാൻ ഒക്കെ എഴുതണം ന്ന് പറഞ്ഞിര്ന്നു.

എളയത് — 'വേഗം വരണം' എന്നു മാത്രമേ കമ്പിയിൽ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. അതു പോകട്ടെ; കാര്യമെന്താണ്?

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — എന്താ, ങ്ങ്ഹ്യാക്കെ നിശ്ചയിച്ചു. ഒപ്പ്യാണ് ഒക്കെ തീച്ചപ്പെടുത്തീത്. ഞങ്ങളൊന്നും അറിഞ്ഞിട്ടില്യ. ന്ന് ച്ചാൽ ദേവകി അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്ന തോന്നുണു.

എന്ന് അർത്ഥവും മൂലവും തൊടാതെ ചിലതെല്ലാം പറഞ്ഞ്, പ്രകൃതത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിന്റെ മുഖവുരയായി ഒരു ചിരി ചിരിച്ചു. അപ്പോഴയ്ക്കു ദേവകിയമ്മ കാപ്പിയും പലഹാരവും കൊണ്ട് അവിടെയെത്തി.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — ഇനി ദേവക്യ്ന്റെ പറ്യാ നല്ലത്. ഇനിക്ക് അത്രയ്ക്കു അതിന്റെ ഒക്കെ ഉൾടായുള്ളു.

ദേവകിയമ്മ — നമ്മുടെ കുട്ടന്റെ സംബന്ധം തീച്ചയാക്കിയിരിക്കുണു. അതു നാളെയാണെന്നും. അതേ നിങ്ങളെ ഇത്ര വേഗം കമ്പിയടിച്ചു വരുത്തീത്.

എളയത് — ഓഹോ! ഇങ്ങിനെയൊന്ന് എന്റെ ആലോചനയിൽ പെട്ടതേയില്ല. കമ്പി കിട്ടീയപ്പോഴും ഞാൻ വല്ലാതെ പരിഭ്രമിച്ചു. [കാരണവരുടെയാണ കമ്പി; കുട്ടത്തിൽ പണ്ടുറപ്പികയും! അതുകൊണ്ടാണ് യാതൊരു എത്തും പിടിയും കിട്ടാതെപോയത്.

ദേവകിയമ്മ — നാട്ട്മര്യാദയ്ക്കു ങ്ങിനെയല്ലേ വേണ്ടതു്; തറവാട്ടിൽ കാരണോരല്ലേ കാണിയ്ക്കേണ്ടതു്? ഉറപ്പികയുടെ കാര്യം അമ്മാമയോടു പറയണ്ടേ. നിങ്ങൾക്കു തൽക്കാലം ബുദ്ധിമുട്ട വരരുതെന്ന കരുതി ഞാൻ കുട്ടനോടു പറഞ്ഞ് അയപ്പിച്ചതാണ്.

എളയത് — ആകട്ടെ; വധുവിനെ മനസ്സിലായില്ലല്ലോ.

ദേവകിയമ്മ — ഞങ്ങൾക്കും അത്രയ്ക്കു മനസ്സിലായിട്ടില്ല. നിങ്ങളുടെ നാട്ട്കാരത്തി തന്നെയാണ്.

എളയത — എന്റെ നാട്ടുകാരത്തിയോ? എന്താണ വീട്ട്?

ദേവകിയമ്മ — ചാലിൽപറമ്പത്ത് എന്നാണ് വീട്ട്പേര്; താമരശ്ശേരിയിലാണ്. നിങ്ങൾ അറിയില്ല്യേ?

എളയത് — ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്. അവിടെ ആരെയും ഞാൻ അറിയില്ല.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — എളേത അവിടെപ്പോയിട്ടില്ല്യേ?

ദേവകിയമ്മ — അറിയാൻമാത്രം ആരും ല്യ: വയസ്സനായ ഒരു കാരണോരേ അവിടെപ്പുരുഷനായിട്ടുള്ളു; മറ്റുള്ളവരൊക്കെ സ്ത്രീകളാണ്.

എളയത് — ഞാനവിടെപ്പോയിട്ടില്ല. താമരശ്ശേരി എന്ന സ്ഥലം ഇല്ലത്തുന്നിന്ന് എട്ടു നാഴിക വടക്കുകിഴക്കാണ്. അത്ര മാത്രം അറിയാം. അപ്പോൾ, ആർവഴിക്കാണ് ഇതിന്റെ ആലോചന നടന്നത്?

ദേവകിയമ്മ — ആ വീട്ടിലെ കാരണവനാണ് ഇതിന്റെ ഒക്കെ ആള്; ആയാളുടെ ശ്രമമാണ്.

എളയത് — രാമൻനമ്പ്യാർ ഇതിത്ര വേഗം സമ്മതിച്ചതെങ്ങിനെ?

ദേവകിയമ്മ — ഇപ്പോഴത്തെ നിയമംകൊണ്ട് അമ്മാമ വല്ലാതെ പേടിച്ചിട്ടാണിരിപ്പ്. ബ്രിട്ടീഷിലായാൽ ഇതു കൂടാതെ കഴിയ്ക്കാമല്ലോ എന്നാണ് അമ്മാമടെ പോക്ക്. ഓതിന്ന തരം ഇനി കിട്ടില്ലെങ്കിലോ എന്നു വെച്ചു വേഗം സമ്മതിച്ചു. പിന്നെ, ആ കാരണവനും വല്ലാത്ത മിടുക്കൻ!

എളയത് — കുട്ടൻനമ്പ്യാർ കുട്ടിയെക്കാണുകയുണ്ടായോ? ഈ വിവാഹത്തിന്നു പൂർണ്ണസമ്മതം തന്നെയാണോ?

ദേവകിയമ്മ — ആ ആശാൻ ഒരു ഛായ കൊണ്ടുവന്നിരുന്നു. അതു കുട്ടനു പിടിച്ചൂന്നാണു തോന്നണതു്. പിന്നെ, അമ്മാമയോടു മറിച്ചു വല്ലതും പറയാനുള്ള ധൈര്യവും കുട്ടന്നുണ്ടോ?

ഇതു പറഞ്ഞു ദേവകിയമ്മ വധുവിന്റെ ആ ഛായാപടം പെട്ടിയിൽനിന്നെടുത്തു് എളയതിന്റെ സമീപത്തു വെച്ചുകൊടുത്തു. അതിൽ പ്രതിഫലിച്ചിരുന്ന തരുണീമണിയിൽ, തീച്ചയായും കണ്ണഞ്ചിക്കുന്ന കാമനീയകവിശേഷം കളിയാടിയിരുന്നു. കുട്ടൻനമ്പ്യാരെപ്പോലെയുള്ള ചെറുപ്പക്കാർ ഈദൃശമായ സൌന്ദര്യവിശേഷത്തിനു വിചാരമെന്നിയേ കീഴടങ്ങിപ്പോകുമെന്നു് എളയതിന്റെ അന്തരംഗം അഭിമന്ത്രിച്ചു. നാലഞ്ചു നിമിഷം നേരം നോക്കിക്കണ്ടതിനു ശേഷം ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:— "പേരെന്താണു്?"

ദേവകിയമ്മ — കാർത്ത്യായിനിക്കുട്ടീന്നോ മറ്റൊ ആണു്.

എളയതു് — അവർ നല്ല തറവാട്ടുകാരായിരിക്കും; അല്ലേ?

ദേവകിയമ്മ — തരക്കേടില്ലന്നാണു് ആ ആശാൻ പറഞ്ഞതു്.

എളയതിനു ചോദിച്ചറിവാനുള്ളതെല്ലാം കഴിഞ്ഞു. അദ്ദേഹം, എന്തോ? —, ഒരു നോവലിലെയ്ക്കു വേണ്ടുന്ന 'പ്ലോട്ടുകൾ' കണ്ടുപിടിക്കുന്ന കഥാകാരനെപ്പോലെ, തദഗ്രഹണത്തിനു സമർത്ഥമായ തന്റെ ബുദ്ധിയെ ക്ലേശിപ്പിച്ചുതുടങ്ങി. എന്നാൽ, മൌനം ദീക്ഷിച്ചു മനസ്സിരുത്തുവാൻ, അമ്മയും മകളും എളയതിന്നിട കൊടുത്തില്ല:

ദേവകിയമ്മ — മാധവന്റെ എഴുത്തു കിട്ടാറില്ല്യെ?

എളയതു് — ഉവ്വ്; മിനിഞ്ഞാന്നു കൂടി ഒരെഴുത്തുണ്ടായിരുന്നു.

ദേവകിയമ്മ — വിശേഷിച്ചൊന്നും ല്യലോ?

എളയത് — ഇല്ല; സുഖം തന്നെയാണ്.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — കണ്ണ്ന്ന് ചിമ്പ്യാൽ ഞാൻ അവനെ സൊപ്നം കാണ്വായി!

ദേവകിയമ്മ — നിങ്ങൾ ധനുമാസത്തിൽ നാട്ടിലെയ്ക്കു വന്നീട്ടില്ല്യേ?

എളയത് — വരാറ്റയില്ല.

ദേവകിയമ്മ — ഇവിടെ വരാഞ്ഞതെന്തു? അല്ലെങ്കിൽ, ആരെക്കാണാനാണ് അല്ലേ?

മാധവൻ അക്കാലത്തു് അവിടെയുണ്ടായിരുന്നില്ല എന്നതിന്റെ സൂചനയായിരുന്നു ഇതു്.

എളയത് — അതൊന്നുമല്ല; ഇല്ലത്തു തന്നെ നാലഞ്ചു ദിവസമേ പാർത്തുള്ളൂ.——

ദേവകിയമ്മ — ഓഹോ! ഞാനതു ഓർമ്മവെച്ചില്ല. ഇപ്പൊ ഇല്ലത്ത്ന്ന് അങ്ങിനെയൊന്നും പോവാൻ പാടില്ല്യേലോ! ഇന്നാളാണല്ലോ കുടിവെപ്പും മറ്റും കഴിഞ്ഞതു്.

എന്ന് എളയതിന്റെ പുതിയ ഗാർഹസ്ഥ്യത്തെ സൂചിപ്പിച്ചു. എളയത് ഒന്നു ചിരിച്ചു മാത്രം ചെയ്തു.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — ഇപ്പൊ വയറ്റില് ണ്ടോ?

ദേവകിയമ്മ — അമ്മേ, അതൊന്നുമായിട്ടില്ല്യ; കുട്ട്യാണ്. (എളയതിനോട്.) വയസ്സെത്രയായി?

എളയത് — പതിനഞ്ച്......

പറഞ്ഞു മുഴുവനാക്കുന്നതിനു മുമ്പ്, കുട്ടൻനമ്പ്യാരും അപ്പുനമ്പ്യാരും പിന്നാലെ പരമേശ്വരനും അവിടെയ്ക്കു പെട്ടെന്നു കടന്നു വന്നു.

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ— വേഷം മാറി വരവ് അസ്സലായി! ഇപ്പോൾ നിങ്ങളെ ലേശം പോലും അറിയുന്നില്ല!!

ദേവകിയമ്മ— എന്താണതു്?

എളയത്— ഏയ്! വിശേഷിച്ചൊന്നുമില്ല: ഞാൻ കുട്ടൻനമ്പ്യാരക്കെഴുതിയിരുന്നു, ഇനി പരീക്ഷ കഴിഞ്ഞേ മദിരാശിയിൽനിന്നു വരുള്ളൂ; അപ്പോൾ വേഷം മാറിയിട്ടാണു വരിക; നിങ്ങളാരും എന്നെക്കണ്ടാലും എന്റെ ശബ്ദം കേട്ടാലും തീരെ അറികയില്ല എന്നും മററും. അതു് ഉള്ളിൽ വെച്ചുകൊണ്ട് ഇപ്പോൾ കളിയാക്കുകയാണ്.

അപ്പുനമ്പ്യാർ— പരീക്ഷയ്ക്കു വായിക്കുന്ന തിരക്കിലും ഇത്തരം നേരമ്പോക്കുകൾ കെട്ടിവെച്ചിട്ടില്ലേ?

എളയത്— തീരെ കെട്ടിവെച്ചിട്ടില്ല; ഇതാ, ഒരു വെടിക്കുള്ള മരുന്നെല്ലാം ഇപ്പോഴും കൈയിൽക്കരുതിയിട്ടുണ്ട്.

"നിങ്ങളെ വലിയമ്മാമ വിളിക്കാൻ പറഞ്ഞു." എന്നു പരമേശ്വരൻ ഈ രംഗത്തിന്നിടയ്ക്കു കടന്നു 'ധനാശി പാടിയ'പ്പോൾ, എളയത് എഴുന്നേററു രാമൻനമ്പ്യാരുടെ അടുക്കലേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

രാമൻനമ്പ്യാർ മാളികയുടെ ചുവട്ടിലെ വരാന്തയിൽ, കണക്കെഴുതുവാനും മററുമായി തയാറാക്കി വെച്ചിട്ടുള്ള ഒരു പഴയ മേശയുടെ മുന്നിൽ ഒരു മരക്കസാലയിൽക്കുന്തിച്ചിരുന്ന്, കണക്കുകൾ പകർത്തിയെഴുതുന്ന ആൾക്കു പോലും മനസ്സിലാക്കുവാൻ ഇലോം പ്രയാസമുള്ള ഒരുതരം അക്ഷരവടിവിൽ 'പട്ടുകറിപ്പ്' എഴുതിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്. മെഴുക്കും ചളിയും ചേർന്നു മുഷിഞ്ഞും മങ്ങിയ ഒരു മഞ്ഞനിറം കലർന്നുമുള്ള ഒരു ഈരെഴമുണ്ട് അരയിൽച്ചുററിയിട്ടുണ്ട്. ആ മുണ്ടു മേലോട്ടു തിരുകിത്തിരുകി, വയറുംകൊ

ണൊച്ഛാദിതങ്ങളുടെ ഭാഗം മിക്കതും അനാച്ഛാദിതമായിക്കാണപ്പെടുന്നു. അതിന്റെ കോന്തലയ്ക്കൽ, അനന്യാപേക്ഷമായ കൈകാൎയ്യകൎത്തൃത്വത്തിന്റെ അടയാളമുദ്രയായ, താക്കോൽപ്പെട്ടിയുടെ താക്കോലും കോൎത്തു കെട്ടിയിട്ടുണ്ട്. ഒരു ഭാഗത്തെ, പൊട്ടിപ്പോയ വള്ളിക്കു പകരം, മുണ്ടാൻ കോണംവെച്ച ഒരു വെറുംചരടുകൊണ്ടു ബന്ധിച്ച ഒരു കണ്ണട, ശിവന്ന് 'ഉദരബന്ധം' കെട്ടിയ പോലെ വെച്ചിട്ടുണ്ട്. പാടേ നരച്ച, പൎപ്പടകപ്പുല്ലു പോലെയുള്ള, കറച്ച കുടുമ, തലയിൽത്തേക്കുന്ന എണ്ണയുടെ മഞ്ഞനിറം കലൎന്ന് ഇളം മഞ്ഞയായിക്കാണപ്പെടുന്നു. അദ്ദേഹം, വെളുത്തു നന്ന മെലിഞ്ഞ ഒരാളാണ്.

രാമൻനമ്പ്യാർ എഴുന്നീറ്റു നിന്നു തുവൎത്തൽ താഴെ വെച്ചു. കണ്ണടയും, പെട്ടെന്നഴിച്ചെടുപ്പാൻ കഴിയാതെ, തലയിലൂടെ ഊരിയെടുത്തു. എന്നിട്ട്, മുന്നിൽ നില്ക്കുന്ന എളയതിനെ നോക്കി, കാലാന്തരംകൊണ്ട് കാരായം ചേൎന്ന തൊണ്ണൊടൊപ്പം തേഞ്ഞുപോയ പല്ലുകളും— പല്ലുകളോ, അതോ, തൊണ്ണുകളോ? 'തൊല്ലുകൾ' എന്നു പറഞ്ഞാൽ പോരി!— പുറത്തു കാണിച്ച പിടഞ്ഞെഴുന്നേററ് ഒരു കൂട്ടത്തൊഴുകൽ തൊഴുത് ഇങ്ങിനെ ആതിത്ഥ്യമാചരിച്ചു:

രാമൻനമ്പ്യാർ — എന്തു കഥയാണ്! ഇരിക്കൂ, ആ കസാലയിലിരിക്കൂ! വന്നിട്ടധികം നേരമായോ?

എളയത് — ഇല്ല; വന്നു; കാപ്പി കഴിച്ചു: അത്രയേ ആയുള്ളൂ.

രാമൻനമ്പ്യാർ — വിശേഷമൊക്കെ അറിഞ്ഞില്ലേ? എന്താ നില്ക്കുന്നത്? ഇരിക്കൂ!

എളയത് — അറിഞ്ഞു. ഞാൻ ഇരുന്നുകൊള്ളാം; ഇവിടുന്ന് ഇങ്ങിനെ നിന്നാലോ?

എളയതിന്റെ നിർബ്ബന്ധത്താൽ രാമൻനമ്പ്യാർ തന്നെ ഒന്നാമതായി ആസനപരിഗ്രഹം ചെയ്യേണ്ടിവന്നു; അദ്ദേഹം പൂർവ്വസ്ഥാനത്തു കയറി പൂർവ്വസ്ഥിതി വിട്ടു വിരാസനാവടിവിൽ ഇരുന്നു. എളയതും, അടുത്തു കിടന്നിരുന്ന ഒരു ബെഞ്ചിന്മേൽ സ്ഥാനമുറപ്പിച്ചു.

രാമൻനമ്പ്യാർ — സ്ഥലം വളരെ ദൂരത്താണ്. എന്നാലും, ശീമയിലല്ലാതെ കഴിഞ്ഞുവല്ലോ എന്നാണു സമാധാനം. ഇതു നോക്കു,— ഈ റെഗുലേഷൻ വന്നതിനു ശേഷം എവിടെയും കശപിശ തന്നെ!

എളയത് — അതേ; അങ്ങിനെ തന്നെ.

രാമൻനമ്പ്യാർ — കുട്ടന്റെ നിർബ്ബന്ധംകൊണ്ടു അങ്ങു കമ്പിയടിച്ചതു്. വെറുതെ അങ്ങയെക്കൊണ്ടു പണം ചെലവാക്കിച്ചു!

എളയത് — അതു സാരമില്ല.

രാമൻനമ്പ്യാർ — മാധവന്റെ വർത്തമാനമെന്താ?

എളയത് — വിശേഷിച്ചൊന്നുമില്ല. നല്ലവണ്ണം പഠിച്ചുന്നുണ്ട്.

രാമൻനമ്പ്യാർ — എന്തോ! ഇതാ, ഇവരൊക്കെ എട്ടുകെട്ടി! മുറശ്ശം പുരട്ടുവലിയും മറവുമാണ് ആകപ്പാടെ ഒന്നു പഠിച്ചതു്!!

അദ്ദേഹം തുടർന്നു പറഞ്ഞു:— "ഇതാ, മാറവന്റേയും എട്ടുകെട്ടല് കഴിഞ്ഞു!"

എളയത് — ആര്? പരമേശ്വരനോ?

രാമൻനമ്പ്യാർ— ചോദിക്കാനുണ്ടോ!

ഏളയത്— ഞാൻ എന്താണാവോ എന്നു വിചാരിച്ചു, സ്കൂളിലെയ്ക്കു പോവാതെയിരിക്കുന്നതു്.

രാമൻനമ്പ്യാർ— ആ മൊശകോടനോടു ഞാനൊന്നും പറയില്ല എന്നു വെച്ചിരിക്കയാണു്. എന്തെങ്കിലുമായ്ക്കോട്ടെ. അവരായി; അവരുടെ പാടായി! ഇവററെയ്ക്കൊക്കെ പണം ചെലവാക്കിയതു് എന്റെ വിഡ്ഢിത്തം! മാധവൻ പഠിക്കുമെന്നാണു് ഇപ്പോഴും കാണുമ്പോഴും തോന്നുന്നതു്.

എന്നു്, പ്രത്യാശാഭംഗസൂചകമായ ഒരു ദീർഘനിശ്വാസം വിട്ടു കുറച്ചിട മൌനം കൈക്കൊണ്ടു. ഈ തരം നോക്കി ഏളയത്, "ഞാൻ കുളിക്കട്ടെ." എന്നു പറഞ്ഞു്, രാമൻനമ്പ്യാർക്കു ദീർഘസംഭാഷണത്തിന്നിട കൊടുക്കാതെ തൽക്കാലം അവിടെനിന്നു പിരിഞ്ഞു.

ഏളയതും കുട്ടൻനമ്പ്യാരുമായി ഉടനേ സംഘടിച്ചു; നമ്പ്യാർ വധുവിനെപ്പററി ഇങ്ങിനെ അഭിപ്രായം ചോദിച്ചു:— "ഏളയതേ, ഫോട്ടോ കണ്ടില്ലേ? എന്തു തോന്നുന്നു?"

ഏളയത്— അപ്പാഴും, ഇതു പെട്ടെന്നു നിശ്ചയിച്ചതെന്തിനാണു്?

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ— അതിനെന്താ തരക്കേടു്? പിന്നെ, അമ്മാമനാണു് എല്ലാം നിശ്ചയിച്ചതും. നമുക്കിതിൽ ഒന്നുമില്ല നോക്കാനുള്ളൂ?— എന്നിട്ടു ധാരാളം പിടിച്ചു!

തന്റെ ആത്മസ്നേഹിതൻ പുറമ്പൂച്ചിൽ മയങ്ങുന്നതോർത്തു് ഏളയത് അല്പമൊന്നു വ്യാകുലനായി. എങ്കി

ലും, തൽക്കാലം ആ വിഷയത്തിൽനിന്ന് അദ്ദേഹം വിരമിച്ചതേയുള്ളു.

പിറേറന്നു ബുധനാഴ്ചയായിരുന്നു കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ സംബന്ധം. അതിനെപ്പററിയ വൎണ്ണനമോ വിവരണമോ ഇവിടെ ആവശ്യകമായിത്തോന്നുന്നില്ല. സൌന്ദൎയ്യധോരണി ധാരാളമായി പ്രവഹിക്കുന്ന വധുവിൻെറ— ശ്രീമതി, സി. പി. കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയമ്മയുടെ— രംഗപ്രവേശക്ഷണത്തിൽ തന്നെ കുട്ടൻനമ്പ്യാർ സ്വൎഗ്ഗസുഖത്തെ അനുഭവിച്ചുകഴിഞ്ഞു!— —

വാനം, വിരക്താശയനാകുന്നിനാൽ
നൂനം സ്പൃശിക്കും ഗതികെട്ട പായസം;
താനൻപിൽ വേൾപ്പോളനുരൂപയാകില.
ന്നീ നമ്മൾ വാഴും ധര താൻ ത്രിവിഷ്ടപം!

നാലാമദ്ധ്യായം.

ഇത്രയും അടുത്തു വന്നിട്ട് ഇല്ലത്തേക്കു പോകാതെ ഒരു ദൂരത്തെത്തു് അങ്ങിനെ തന്നെ മടങ്ങിപ്പോകാൻ എളയതിന് എന്തുകൊണ്ടും ധൈൎയ്യമുണ്ടായില്ല: അദ്ദേഹം വ്യാഴാഴ്ച രാവിലെത്തന്നെ താമരശ്ശേരിയിൽനിന്നു മാങ്കാവിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. എളയതു് ഈയവസരത്തിൽ അവിടെച്ചെല്ലുന്നതു്, അപരമേഘാഗമമായ വൎഷം പോലെയോ അദൃഷ്ടകന്യായമായ ഫലം പോലെയോ അതൎക്കിതോപപന്നമായത്തന്നെ തീരുക. അതിനാൽ, മററൊരു വേഷമെടുത്തു മാങ്കാവിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതു ഇപ്പോൾ രസാവഹമാക

മെന്നു കരുതി തദ്ദേഹം മാൎഗ്ഗമദ്ധ്യത്തിൽവെച്ചു തന്റെ വേഷമൊന്നു മാററി: ഉടുത്തിരുന്ന ഇരട്ടവേഷ്ടിയ്ക്കും ഇട്ടിരുന്ന വളസൎപ്പായത്തിനും സ്ഥാനഭ്രംശമോ മററാ വരുത്തിയില്ലെങ്കിലും, കഴുത്തിൽ നാലഞ്ചു പുററിപ്പിണച്ചിട്ടിരുന്ന പതിനെട്ടു മുഴത്തിലുള്ള പച്ചപ്പട്ടുകൊണ്ടു തലയിൽ ഒരു വെങ്കാളിക്കെട്ടു കെട്ടി. ഇതൊന്നുമല്ലാ വേഷപ്പകൎച്ചക്കു മുഖ്യകാരണമായതു്; ഇടത്തുകണ്ണിനു താഴെയായി മെഴുകുകൊണ്ടോ മററാ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട ഒരു കറുത്ത 'അരിമ്പാറ', മുഖത്തിന്റെ മനോഹരമായ ആ മലയാളിത്തത്തെ തീരെ ഇരുത്തിവിട്ടു.

ഏളയതിനു പന്ത്രണ്ടു വയസ്സു പ്രായമുള്ള ഒരുമകനുണ്ടു്. കൊച്ചുണ്ണിയെന്നാണു പേർ; എന്നാൽ, വിളവുകൊണ്ടും വിരുതുകൊണ്ടും ഒരു വലിയുണ്ണി! അടുത്തുള്ള ഒരു പാഠശാലയിൽ പോകുന്നതു്, വികൃതി കാട്ടാനുള്ള അധികസൌകൎയ്യം മാത്രമാലോചിച്ചാണു്. അതുമുള്ളപ്പോഴൊക്കെ പോകാതെയും കഴിക്കും. ഇന്നു് ഏളയതിന്റെ അച്ഛൻ ഇല്ലത്തില്ല. ഈ തക്കം നോക്കി കൊച്ചുണ്ണി പാഠശാലയ്ക്കു പോയിട്ടില്ല. ആ വികൃതിക്കുട്ടി, ഉച്ചയ്ക്കുള്ള ഊണു കഴിച്ചു് കളിച്ചങ്ങാതികളുടെ വരവും കാത്തു് അതിന്നിടയ്ക്കുള്ള സമയം പോക്കാൻവേണ്ടി പൂമുഖത്തു വന്നിരുന്നു് ഏററവും ചാതുൎയ്യത്തോടുകൂടി ഒരു ഒററയീൎക്കിലികൊണ്ടു് ഈച്ചകളെ അടിച്ചു് അശ്വവധം ചെയ്യുന്ന വിലക്ഷണവിനോദത്തിൽ അതിരസം പ്രദൎശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോഴാണു് നമ്മുടെ കപടവേഷക്കാരൻ അവിടെച്ചെന്നുകയറിയതു്- കൊച്ചുണ്ണി വിനോദത്തിൽനിന്നു വിരമിച്ചു് ആ ആഗതന്റെ നേരെ തിരിഞ്ഞു. അദ്ദേഹം, അധികം താമസിയാ

ത്തെ, താൻ മുഖം നോക്കി ലക്ഷണം പറയുന്ന ഒരാളാണെന്നു കൊച്ചുണ്ണിയെ മനസ്സിലാക്കുകയും, കുട്ടിയുടെ കൌതുകത്തെ വൎദ്ധിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് അവന്റെ ജ്യേഷ്ഠനെക്കുറിച്ച് കുറേ ലക്ഷണങ്ങൾ പറഞ്ഞുതുടങ്ങുകയും ചെയ്തു. പറഞ്ഞു പറഞ്ഞ്, ആ ബി.ഏ.-വിദ്യാൎത്ഥി ആ അവസരത്തിൽ അവിടെ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നായി ലാക്ഷണികന്റെ വാദം; കൊച്ചുണ്ണി, ഇല്ലെന്നും. വാദം മുഴുത്തു; കശപിശയായി. "കള്ളസ്സന്ന്യാസി, കടന്നു പോ!" എന്നായി ഒടുവിൽ കൊച്ചുണ്ണി. "വികൃതി കാട്ടാനായി സ്കൂളിൽ പോകാതിരിക്കയാണല്ലേ?" എന്ന് ഉരത്തുകൊണ്ടു സ്വന്തം സ്വരത്തിൽ ചോദിക്കുകയും, പിടഞ്ഞെഴുന്നേററു കൊച്ചുണ്ണിയുടെ മണ്ടയ്ക്ക് ഒരു കിഴുക്കു കൊടുക്കുകയും കേശവനെളയത് ഒരു ഞൊടിയിടകൊണ്ടു കഴിച്ചു. കൊച്ചുണ്ണി മിഴിച്ചുപോയി! അഴികളിലൂടെ ഇതെല്ലാം നോക്കിക്കൊണ്ടു പുറത്തളത്തിൽ നിന്നിരുന്ന എളയതിന്റെ അമ്മ, കൊച്ചുണ്ണിക്കു കിഴുക്കു കൊണ്ട മാത്രയിൽ ഒരത്യാഹിതവിലാപം പുറപ്പെടുവിച്ചു; അടുത്ത നിമിഷത്തിൽ കൊച്ചുണ്ണിയുടെ അരികിൽക്കണ്ടതു തന്റെ സീമന്തപുത്രനെയാണ്. അപ്പോഴും ആ അമ്മയേയും ആ രണ്ടു മക്കളേയും ഒന്നു കാണേണ്ടതു തന്നെയായിരുന്നു!

എളയത്, ചെറുപ്പത്തിൽത്തന്നെ വിവാഹംചെയ്യാൻ നിൎബ്ബന്ധനായിത്തീൎന്ന ഒരു വിദ്യാൎത്ഥിയാണെന്നു മുന്നദ്ധ്യായത്തിൽനിന്നു വ്യക്തമായിട്ടുണ്ടല്ലോ. പ്രൌഢവയസ്സിൽ പദമൂന്നിയ തന്റെ ഏകസോദരിയെ പ്രദാനം ചെയ്യേണ്ടതിലേയ്ക്കാവശ്യകമായ സ്ത്രീധനമുണ്ടാക്കാൻ മററു മാൎഗ്ഗമൊന്നുമില്ലാതിരുന്നതിനാലാണ്, കേശവനെളയതി

ന്ന് ഇത്ര വേഗത്തിൽ വേളികഴിക്കേണ്ടിവന്നത്. എളയതിന്റെ പത്നിക്കു ദേവകിയെന്നാണു പേർ; എന്നാൽ, ആ പേർ ആർക്കും അറിഞ്ഞുകൂടാ; അച്ഛൻ കുട്ടിയെ മടിയിലിരുത്തി ചെകിട്ടിൽ 'ദേവകി' എന്നു മൂന്നുരു മന്ത്രിച്ചു; അത്ര മാത്രം! അന്നു മുതല്ക്കു തന്നെ ആ ഭംഗിയുള്ള പേരിനെ, മലയാളഭാഷയിലെ ഒരു തദ്ഭവപദമാക്കി, കാരണവത്വവും വാത്സല്യവും കാണിപ്പാനായി 'കുട്ടി' എന്നു കൂട്ടിച്ചേർത്ത്, 'തേതിക്കുട്ടി' എന്നാക്കി! ഇന്ന് ഈ പേരും, എളയതിന്റെ പിതാമഹിയുടെ മുഖത്തുനിന്നു മാത്രമേ ആരും കേൾക്കയുള്ളൂ; മറ്റുള്ളവരെല്ലാം ആ കുമാരിയെ, എളയത് വിളിക്കുന്നതും അദ്ദേഹത്തിനു വളരെ ഇഷ്ടപ്പെട്ടതുമായ 'ദേവി' എന്ന നാമധേയംകൊണ്ടാണു വിളിക്കുന്നത്.

ദേവി, വലിയ ഒരു സുന്ദരിയൊന്നുമല്ല; എന്നാൽ, തികച്ചും സൌഭാഗ്യവതിയാണ്. അവളുടെ നിറം ഏറെ പ്രസാദമുള്ള ഒരുതരം വെളുപ്പാണ്. മുഖം അഴകുള്ളതും പ്രസന്നവുമത്രെ. നീണ്ടിടംപെട്ടതാണു കണ്ണുകൾ. അപാംഗസ്ഥാനപാടലോഷ്ഠപുടമായ മുഖം മാത്രമേ എളയതിന്റെ ദൃഷ്ട്യാ സ്പൃഹണീയമാകാവുള്ളൂ. അതുകൊണ്ട്, ദേവി തിരുവാതിരക്കാലത്തു കൂടി 'മൂന്നും കൂട്ടുക' പോലും പതിവില്ല! എങ്കിലും, അവളുടെ മിനുത്ത വരിയൊത്ത ചെറുപല്ലുകൾ ചെമ്പഴുക്കനിറമായിക്കാണപ്പെടുന്നു. അത് 'പവിഴദ്യുതിപാടലാധരത്തിൻനിഴൽ പട്ടി'ട്ടായിരിക്കുമോ? അതുകൊണ്ടു മാത്രമല്ല; വേറെയും കാരണമുണ്ട്: പഴുത്ത മാതളക്കുരു പോലെ ഒരുതരം മാണിക്യരത്നമുണ്ട്; 'ശിഖര'മെന്നാണ് ഇതിന്റെ വിശേഷപ്പേർ; ഇതു പോലെയാണു ദേവിയുടെ പല്ലുകൾ; അതുകൊണ്ടവൾ, കാളിദാസന്റെ യക്ഷകാമിനിയെപ്പോലെ 'ശിഖരദശന'യാണ്.

ദേവിയുടെ വേഷവും ഭൂഷണവുമെങ്ങിനെ?— അവളുടെ വസ്ത്രധാരണരീതി ഏറ്റവും ജുഗുപ്സാവഹമായാണ് ആദ്യമേ തന്നെ എളയതിനു തോന്നിയിട്ടുള്ളത്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിർബ്ബന്ധം നിമിത്തം ഈയിടെയായി ദേവി മേൽമുണ്ട് ഉപയോഗിച്ചുതുടങ്ങിയിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, സ്വാതന്ത്ര്യബോധത്തിന്റെ കഥ തന്നെ എത്രയോ ദൂരെയാണ്!

കാതുകളിൽ ചുറ്റ്, കഴുത്തിൽ ചെറുതാലി, കൈകളിൽ രണ്ടിലും നിറച്ച് ഓട്ടുവള: ഇതാണ് ദേവിയുടെ നിത്യോപയോഗത്തിനുള്ള ആഭരണം!

ദേവിയുടെ മിനുമിനുത്ത കവിൾത്തടങ്ങൾ രണ്ടിലും, വെള്ളിലത്തിന്റെ ഇളമ്പൂ പോലെയുള്ള കമ്മലുകൾ പ്രതിഫലിച്ചു കാണുവാനുള്ള കൗതുകം ദേവീകാന്തനു കലശലായുണ്ട്. എന്നാൽ, നേരെ മറിച്ച്, എളയതിന്റെ മുത്തശ്ശി, 'തേതിക്കുട്ടി'യുടെ കാത് ഒട്ടും വളർത്തിയിട്ടില്ലെന്നാണ് പിറുപിറുക്കാറുള്ളത്. ദേവിയുടെ 'ഗൃഹപ്രവേശം' കഴിഞ്ഞ അടുത്ത ഒരു ദിവസത്തിൽത്തന്നെ അവളുടെ കാതുകളെപ്പറ്റി ആ മുത്തശ്ശി ഇങ്ങിനെ പറകയുമുണ്ടായി:— "ദ് കണ്ടോ, താത്രി! ഈ തേതിക്കുട്ടീടെ കാത് ഒട്ടും വളത്തീട്ടില്ല്യ! ഇങ്ങനായാൽ നന്ന പോരായ്യന്ന്യാണ്! ദ് ചെട്ടിച്ചീടെ മാതിര്യന്നെ!" ദേവിയുടെ കാതുകൾ മുറിച്ചു ചെറുതാക്കി, മുത്തശ്ശി പറയുന്ന ചെട്ടിച്ചിത്തം കുറച്ചു കൂടി കൂട്ടി, കമ്മലിടുവാൻ പാകത്തിലാക്കി, എളയത് തന്റെ കൗതുകത്തെസ്സഫലമാക്കാൻ ഇനിയാതിരുന്നതു പിതാമഹിയുടെ പിറുപിറുക്കലിനെപ്പേടിച്ചല്ല; ദേവിക്ക് എന്നാലനുഭവിക്കേണ്ടിവരുന്ന കഠിനവേദനയെ മാത്രം കരുതിയാണ്.

താലിയുടെ കാൎയ്യത്തിൽ നല്ല ഒരു പരിഷ്കാരം അചിരേണ വരുത്തുവാൻ അദ്ദേഹം ഉറച്ചിട്ടുണ്ട്. അതിനെപ്പറ്റി ഇപ്പോഴൊന്നും പറയേണ്ടതായിട്ടില്ല.

പിന്നെ, നെന്മേനിവാകപ്പൂച്ചെണ്ടിനെക്കാൾ മാൎദ്ദവമിയന്ന ആ പൂവൻപഴക്കൈത്തണ്ടകളെ, ക്ലാവു നാറുന്നവയും കൈത്തണ്ടകൾക്കു കറുപ്പും തഴമ്പുമുണ്ടാക്കുന്നവയും ഒന്നിനൊന്നിണങ്ങാത്തവയുമായ ഒട്ടേറെ ഓട്ടുവളകളെക്കൊണ്ട് അലങ്കരിക്കപ്പെടുത്തുന്നതായിക്കാണുമ്പോഴാണ് നമ്മുടെ ഹൃദയത്തിന്റെ കരൾ പൊട്ടി നുറുങ്ങിപ്പോകുന്നത്! ഈ വളകളെല്ലാം ഊരി ദൂരെയെങ്ങാനും വലിച്ചെറിയുക തന്നെ വേണം!

ദേവിയുടെ വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ സ്ഥിതിയെന്ത്?— അവളുടെ നിഷ്കളങ്കമായ ഹൃദയവും നിഷ്കാരണമായ ചിരിയും നിസ്സീമമായ സൌന്ദൎയ്യവും, ചിരകാലവിദ്യാഭ്യാസത്താലും നാനാതരം ആളുകളുമായി ഇടപെടുകയാലും അനേകം ദിക്കുകളിൽ സഞ്ചരിക്കുകയാലും പരിഷ്കൃതവും സംസ്കൃതവും രസികവുമായിത്തീൎന്നിട്ടുള്ള ഹൃദയത്തിന്റെ മനസ്സിനെ പരിതൃപ്തമാക്കുന്നുണ്ടോ? ഇല്ല; ഒരിക്കലുമില്ല! ദേവിക്കു സ്വഭാഷാപുസ്തകങ്ങൾ കുറേശ്ശെ വായിക്കാനറിയാം; അവയിലെ പ്രതിപാദ്യം ഒന്നും അറിഞ്ഞുകൂടാ! അവൾ, മലയാളം കൈയെഴുത്തു വായിപ്പാൻ തന്നെ ഞെരുങ്ങാറുണ്ട്. എഴുതുവാനറിയാമോ—എന്നു പിന്നെ ചോദിക്കേണ്ടതില്ലല്ലോ. ഇങ്ങിനെയൊക്കെയാണെങ്കിലും, ഹൃദയത് മദ്രാസ്സിൽനിന്നു ചിലപ്പോൾ ദേവിക്കു കത്തയയ്ക്കാതിരിക്കാറില്ല. എന്നാൽ, സാധാരണമായി വെറും എഴുത്തുകളിൽ കൂടിയും ഒന്നാന്തരം സാഹിത്യരസം ലോകത്തെ

ന്നിർദ്ദയം വാരിത്തളിക്കുന്ന ആ സാഹിത്യരസികന്ന്, ദേവിക്കു കണ്ണുകൾത്തള്ളിവരുമ്പോൾ, മുന്നോട്ടു കുതിച്ചു ചാടുന്ന തന്റെ സാഹിത്യവാജിയുടെ, കണ്ണുകളടച്ചു കെട്ടണം; കടിഞ്ഞാൺ മുറുക്കിപ്പിടിക്കണം; ആശയക്കലവറ ഭദ്രമായിപ്പൂട്ടിവെക്കണം; വാക്യങ്ങളെ നീട്ടിക്കൂടാ; അവക്കു മോടി കൂട്ടിപ്പിടിപ്പിച്ചുകൂടാ! എന്തിനധികം: എഴുതുന്നതു തന്നെ, കമ്പോസിറ്റർമാർ സ്റ്റിക്കിൽ ടൈപ്പുകൾ പെറുക്കി വെക്കുമ്പോലെയായിരിക്കണം!

ഹാ! എന്തു കഷ്ടം! മലയാളബ്രാഹ്മണസ്ത്രീകളുടെ സ്ഥിതി എത്ര ശോചനീയം! ഇവരുടെ, വികൃതമായ വസ്ത്രധാരണരീതിയോ, അറപ്പു തോന്നിക്കുന്ന ആഭരണങ്ങളോ കാ . എന്നല്ല — നിസ്സീമമായ നിരക്ഷരകക്ഷിത്വത്തിന്നു പോലുമോ അല്പമെങ്കിലുമൊരു വ്യത്യാസം വരുത്തുവാൻ ലേശവും മനസ്സു വരാത്ത മലയാളബ്രാഹ്മണന്മാർ ഇവരെ ഇന്നും 'അന്തർജ്ജന'ങ്ങളായിത്തന്നെ വെച്ചുപോരുന്നതിലും അർത്ഥമുണ്ട്. അല്ലാതെ, കനപ്പിച്ചു കെട്ടിയ കന്മറകളാലും പാണന്റെ പനയോലക്കുടകളാലും മറഞ്ഞല്ലാതെ, ഇവരെങ്ങാനും മനുഷ്യസ്ത്രീകളെപ്പോലെ — ഏവർക്കും കാണാവുന്ന മട്ടിൽ — പുറത്തിറങ്ങുന്നതായാൽ, തീർച്ചയായും ഇവരെപ്പിടിച്ചു വല്ലവരും വല്ല കാഴ്ചബംഗ്ലാവിലെങ്ങും അയച്ചുകളയുന്നതാണ്.

ദേവിയും അവളുടെ പ്രിയതമനുമായി അന്നു രാത്രി നടന്ന ഒരു ചെറുസംഭാഷണംകൊണ്ട്, ആ യുവദമ്പതിമാരുടെ സ്ഥിതിഗതികളെ ഇവിടെ കുറച്ചു കൂടി വിശദമാക്കാം:

എളയത് — ആവൂ! ഈ വളയൊക്കെ ഊരിക്കളയരുതേ?
എനിക്കു വേദനയാവുന്നു!

'എന്നാൽ വേദനപ്പെടുത്തുന്നില്ല!' എന്നു പറഞ്ഞു ദേവി മുഖം തിരിച്ചു നീങ്ങിക്കിടന്നു. എളയതു്, ആ കൈകളെക്കൊണ്ടു തന്നെ, വീണ്ടും, തന്നെദൃഢമായാലിംഗനം ചെയ്യിച്ചു.

എളയതു്—കാപ്പുണ്ടാക്കിച്ചു തന്നാൽ ഇതു കളയാമോ?

ദേവി—അമ്മയ്ക്കും മററും ഇഷ്ടമാവില്ല.

എളയതു്—ഒന്നാണ്ടു കാൎയ്യം ഞാൻ ഇഷ്ടമാക്കിയില്ലേ? ഇനി, ഇതും ഇതിലപ്പുറവും ഞാൻ ഇഷ്ടമാക്കും. ഇപ്പോൾ ദേവിക്കു് എന്റെ എച്ചിലിലയിൽ ഉണ്ണാതെ തന്നെ വിശപ്പു മാറുന്നില്ലേ?

മലയാളബ്രാഹ്മണരുടെ ഇടയിൽ സ്ത്രീകൾ ഭൎത്താവിന്റെ എച്ചിലിലയിൽ ഉണ്ണുന്നതു 'മെട്ടമംഗല്യ'ത്തിനു വളരെ വിശേഷമായാണു വെച്ചിട്ടുള്ളതു്! നിഷ്കളങ്കവും പരിശുദ്ധവും സുകുമാരവുമായ ഹൃദയം സന്തപിച്ചു നിൎഗ്ഗമിക്കുന്ന അശ്രുപ്രവാഹത്തിലും പതറാതെ, വിദ്യാഭ്യാസവിഹീനകളും പൂൎവ്വാചാരനിരതകളുമായ മലയാളബ്രാഹ്മണസ്ത്രീകൾ, നവോഢകളെ ആ ആദ്യദിവസങ്ങളിൽ ഈ നീചകൎമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിന്നായി, ഹാ! ധിക്!!—നിർബന്ധിക്കുന്നു; ഭീതിപ്പെടുത്തുന്നു; ഉപദ്രവിക്കുന്നു! അഭിജ്ഞമ്മന്യന്മാരായ മലയാളബ്രാഹ്മണന്മാരും ഈ വിഷയത്തിൽ ഔദാസീന്യമവലംബിച്ചുകളയുന്നു! കഷ്ടം! ഒരു ബ്രാഹ്മണനു് ഒന്നിലധികം ഭാൎയ്യമാരുണ്ടെങ്കിൽ, ആ സപത്നിമാരുടെ മത്സരം ചിലപ്പോൾ ഈ എച്ചിലിലയെ വിഷയീകരിച്ചുകൊണ്ടും ആയിത്തീരുന്നു!!—പട്ടികളെപ്പോലെ അവർ ഈ എച്ചിലിലയ്ക്കായിക്കടിപിടി കൂടുന്നു; ഈ എച്ചിലിലയെ അവർ തുണും ഇണമാക്കുകയും ചെയ്യുന്നു! ഇദ്ദുസ്സ്വാവഹ

വും നികൃഷ്ടവും നിന്ദ്യവുമായ ഈ ആചാരത്തെ നമ്മുടെ എളയത്, തന്നെസ്സംബന്ധിച്ചേടത്തോളമെങ്കിലും, ഉപേക്ഷിച്ചു; അഥവാ, ഉപേക്ഷിപ്പിച്ചു.

എളയത്—ദേവി, നമുക്ക് ഈ താലി ഉടക്കുക. ഇതുകൊണ്ടു് ഒരു ജോടി കാപ്പും, കഴുത്തിലേക്കു ഭംഗിയിൽ ഒരു ചെയിനും ഉണ്ടാക്കിക്കളയാം. അതാണു നല്ലതു്. പിന്നെ, ഒരു കാര്യം കൂടി വേണം: ഒരു 'സത്രു'ത്തിന്നു തന്നെയാകുന്നതായാലും ശരി!—, ആ ചെയിൻ മാത്രം കെട്ടിയാൽ മതി; അല്ലാതെ, മുന്നിഴമണി, കഴുത്തില, പൂത്താലി, കാശാലി എന്നിവകൊണ്ടു്,— അതും 'ഇരവക്' വാങ്ങി!—മാറത്തു് 'കോണപ്പുവിട്ടേണ്ട' ആവശ്യമില്ല; അതു് ആഭാസമാണു്!

ഈ അഭിപ്രായം ദേവിക്കു രുചിച്ചുവോ, ആവോ! അവൾ, എന്തോ അർത്ഥത്തിൽ, ഒന്നു പുഞ്ചിരിയിടുക മാത്രം ചെയ്തു.

എളയത്—ഇപ്പോഴം തേൽമുണ്ടു് ആചാരമെന്നായല്ലോ. ഇനി റൗക്കയും ഇട്ടുതുടങ്ങണം. വരട്ടെ; എനിക്കു് ഒരു ഉദ്യോഗമാവട്ടെ; എന്നിട്ടു മതി.

റൗക്കയിടുവാൻ ദേവിക്കു വലിയ മോഹമുണ്ടെങ്കിലും, അതിന്റെ സാധ്യതയിൽ ചെറിയ വിശ്വാസം പോലുമുണ്ടായില്ല. ഉത്തരമൊന്നും പറഞ്ഞതുമില്ല. പിന്നെ അവരുടെ സംഭാഷണം വിഷയാന്തരത്തിലേക്കു വ്യാപരിച്ചു.

കിമപി കിമപി മന്ദം മന്ദമാസത്തിയോഗാ-
ദവിരളിതകപോലം ജല്പതോരക്രമേണ
അശിഥിലപരിരംഭവ്യാപൃതൈകൈകദോഷ്ണോ-
രവിദിതഗതയാമാ രാത്രിരേവ വ്യരംസീത്!

തോട്ടത്തിൽ കരുണാകരപ്പണിക്കർ എന്ന ഒരു മാന്യനെ വായനക്കാർ കേട്ടുകഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. എളയതിന്ന് ഇന്നുള്ളതും ഇനി ഉണ്ടാവാനിരിക്കുന്നതുമായ സകലവിധ ശ്രേയസ്സുകളുടേയും നിദാനം ഈ പണിക്കരാണെന്നും വായനക്കാർക്കറിയാമല്ലോ. ഇദ്ദേഹം നല്ല ഒരു കുലീനനും ധനികനും നാട്ടുപ്രമാണിയുമത്രെ. പ്രായം മുപ്പത്തിരണ്ടിലധികമായിട്ടില്ല. എളയതിന്റെ അച്ഛൻ പണിക്കരുടെ ഒരു ഉററ ആശ്രിതനും മുഖ്യസുഹൃത്തുമാണ്. പണിക്കർ, എളയതിന്റെ കുടുംബത്തോട് ഒട്ടാകെത്തന്നെ വലിയ സ്നേഹമുള്ള ഒരാളാണെന്നും വിശേഷിച്ചു പറയേണ്ടതില്ല. തോട്ടത്തിൽവീട്ടിലേയ്ക്ക് എളയതിന്റെ ഇല്ലത്തുനിന്ന് ഒരു വിളിപ്പാടു ദൂരമേയുള്ളു.

കല്യാണിയമ്മ കരുണാകരപ്പണിക്കരുടെ സഹധർമ്മചാരിണിയാണ്. സാധാരണസ്ത്രീലോകത്തിൽ സുദുർല്ലഭമായ സംസ്കൃതവിദ്യാഭ്യാസവും, അതിന്റെ പരിണതഫലമായ വിനയാദിവിശിഷ്ടഗുണങ്ങളും, സൌന്ദര്യസൌഭാഗ്യസമ്പന്നയായ കല്യാണിയമ്മയുടെ അന്യാദൃശഭൂഷണങ്ങളാകുന്നു. 'അരുമൈ' എന്ന പേരിന്നർഹമാകുന്ന ഇരുപത്തഞ്ചു വയസ്സാണു കല്യാണിയമ്മയുടെ പ്രായം. പ്രസവവും ഒന്നു മാത്രമേ കഴിഞ്ഞിട്ടുള്ളു.

എളയത് വിരാമകാലങ്ങളിലോ മറേറാ നാട്ടിൽ വന്നാൽ മിക്ക സമയത്തും അദ്ദേഹത്തെ തോട്ടത്തിൽവീട്ടിലെ കാണുവാൻ കഴികയുള്ളു. എളയതും കല്യാണിയമ്മയുമായി ഈ അവസരങ്ങളിലൊക്കെ അങ്ങിനെ നടത്തിവരുമാറുള്ള നാനാതരം സംഭാഷണങ്ങൾ അവർ രണ്ടുപേർക്കും പരസ്പരം വിനോദകരവും വിജ്ഞാനപ്രദവുമാകുന്നു.

താമരശ്ശേരിയിൽനിന്നു വന്ന ദിവസം തന്നെ നമ്മുടെ എളയതിനു കല്യാണിയമ്മയെ ചെന്നുകാണുവാൻ സംഗതിവശാൽ സാധിച്ചില്ല. പിറേറന്നു രാവിലെതന്നെ അദ്ദേഹം തോട്ടത്തിൽവീട്ടിലേക്കു പോയി. അന്ന് അവർ തമ്മിൽ ദേവിയെപ്പററി സംഭാഷണം ചെയ്തതു മാത്രമേ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ പ്രസ്താവിക്കേണ്ടതായിട്ടുള്ളു:

കല്യാണിയമ്മ — നിങ്ങളുടെ പത്നിയാകാനുള്ള യോഗ്യതകളിൽ ഒന്നു മാത്രമേ ദേവിക്ക് ഇല്ലാതുള്ളു.

എളയത് — വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ കാര്യമല്ലേ? എളയത്-സമുദായം എല്ലാ വിഷയത്തിലും ഏററവും താഴ്ന്ന പടിയിലല്ലേ നില്ക്കുന്നതു്!

കല്യാണിയമ്മ — ദേവിയുടെ ആ ഒരു ന്യൂനത വലിയ ഒരു ന്യൂനത തന്നെയാണെങ്കിലും, ഇപ്പോഴും അതു പരിഹരിക്കാവുന്നതാണ്.

എളയത് — അതേ! വിദ്യാഭ്യാസത്തിനുള്ള കാലം അതിക്രമിച്ചിട്ടില്ല; പക്ഷേ, സൗകര്യമെവിടെ? ഞാൻ തന്നെ അതിലേർപ്പെടാമെന്നു വെച്ചാൽ അതിനും ഇപ്പോഴും നിവൃത്തിയില്ലല്ലോ!

കല്യാണിയമ്മ — അതിനാണെങ്കിൽ കാലാന്തരത്തിലും നിവൃത്തിയുണ്ടാകയില്ല. എന്നാൽ വേറെ മാർഗ്ഗമുണ്ട്: ഞാൻ പഠിപ്പിച്ചാൽ പോരേ?

എളയത് — 'പോരേ?' എന്നോ! ഇതിലധികം നന്നായിട്ടു മററെന്തുണ്ടാവാനുണ്ട്! എന്നാൽ, അതിനുള്ള സമയവും സൗകര്യവും നിങ്ങൾക്കുണ്ടാകുമോ എന്നു സംശയിച്ചാണ്, ഞാൻ ഇതേവരെയും ഇതിനെപ്പററി അങ്ങോട്ടു യാതൊന്നും പറയാതിരുന്നതു്.

കല്യാണിയമ്മ — അതിനെപ്പററിയൊന്നും നിങ്ങൾ ആലോചിക്കേണ്ട. സമയവും സൌകൎയ്യവും മാത്രമല്ല, ദേവിയെപ്പഠിപ്പിക്കുന്നതിൽ എനിക്കു സീമാതീതമായ സന്തോഷം കൂടിയുണ്ടു്: ദേവിക്കു ബുദ്ധിയുണ്ടു്, പഠിപ്പാനുള്ള മോഹവുമുണ്ടു്.

ദേവിയെ അവളുടെ അച്ഛനമ്മമാർ ബാല്യകാലത്തു ലേശമെങ്കിലും വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്യിക്കാതിരുന്നതു യഥാൎത്ഥത്തിൽ ഒരനുഗ്രഹമായാണു വന്നുകൂടിയതു്: ദേവി വല്ലതും കുറച്ചൊക്കെ പഠിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ, കേശവനെളയതു് അത്രമാത്രംകൊണ്ടു തൃപ്തിപ്പെടുകയും, കല്യാണിയമ്മക്കു തന്നെ ദേവിയുടെ അദ്ധ്യാപനത്തിൽ അങ്ങനെ ഒരഭിനിവേശം ഇല്ലാതായ്പ്പോകയും, ആ മഹതിയുടെ ശിഷ്യത്തിയാകാനുള്ള ഭാഗ്യം ദേവിക്കു നഷ്ടമാകയും ചെയ്യുമായിരുന്നു!

ശനിയാഴ്ച രാവിലെ തന്നെ എളയതു് മദ്രാസ്സിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

എളയതു് — ദേവി, ഇനി പരീക്ഷ കഴിഞ്ഞാലുടനേ വരാം. കല്യാണിയമ്മയുടെ അടുത്തു പഠിച്ചോളൂ; നല്ലവണ്ണം പഠിക്കണം!

അഞ്ചാമദ്ധ്യായം.

അഹോ! ജഗത്തിൻകെട്ടുഭാഗമെല്ലാം
പൊൻപട്ടുകൊണ്ടിട്ടു പൊതിഞ്ഞതാമോ? ——

അഹോ; അതാണു പ്രപഞ്ചത്തിലെ പരമമായ രഹസ്യം! കപടകാപടികരായ മനുഷ്യർ കള്ളവെള്ളച്ചിരി

യാൽ ജനങ്ങളെ വല്ലാതെ വഞ്ചിക്കുന്നു; മിഥ്യാപ്രചാരനിഷ്ഠമായ ലോകം അതിൽ മിരണ്ടുപോകുന്നു! അനേകന്മാരെ അവകാശപ്പെട്ടുകൊണ്ടു ചിലർ, അന്യഹൃദയങ്ങളെ അലിയിക്കുമാറ് അമലമുക്താമണിസദൃശങ്ങളായ അശ്രുബിന്ദുക്കളെ മോചിക്കുന്നു; ഉത്താനഹൃദയമായ ലോകം, ആ അശ്രുബിന്ദുക്കളിലെ വൈമല്യം ആവരണസ്വരൂപം അറിച്ചു തെളിയിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണ് എന്നു കാണ്മാൻ കഴിയാതെ കഷ്ടത്തിലാവുന്നു! അഹോ!! മനുഷ്യരുടെ മനസ്സിലുള്ള ഓരോതരം വികാരങ്ങളേയും വിചാരങ്ങളേയും മാംസചക്ഷുസ്സുകൾകൊണ്ടു കാണ്മാൻ കഴിയത്തക്കവണ്ണം സ്വച്ഛാകാശത്തിൽ പ്രതിഫലിപ്പിക്കുവാൻ ഉപകരിക്കുന്ന ഏതെങ്കിലും ഒരു യന്ത്രവിശേഷം ഈ പ്രപഞ്ചത്തിൽ ഉണ്ടാകാതെയിരിക്കുന്നതല്ല.——........................നില്ക്കട്ടെ; പ്രകൃതം തന്നെ തുടരട്ടെ:

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ കാത്യായനിക്കുട്ടിയെ, സംബന്ധം ചെയ്തു ഉടനേ വീട്ടിലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. അവർ ഇപ്പോൾ ഗാർഹസ്ഥ്യത്തിലാണ്. കോമത്തുവീട്ടിലുള്ള സകലർക്കും കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ പേരിൽ വാത്സല്യം, സ്നേഹം; ആദരം, ബഹുമാനം എന്നീ മനോഭാവങ്ങൾ തരാതരംപോലെ ഓരോ തിരിഞ്ഞും ഒന്നു ചേർന്നും മുളച്ചു പൊന്തി ഇല വിരിഞ്ഞു ദിവസക്കണക്കിനു വളർന്നുവരുന്നു. നമ്മുടെ നമ്പ്യാർക്ക് പ്രതികൃതിദർശനത്താൽ അങ്കുരിതമായ രതിഭാവം, പ്രത്യക്ഷവീക്ഷണത്തിൽ പ്രബുദ്ധമായി, "പല്ലവ-കലികാ-പ്രസൂന-ഫല"സമാനങ്ങളായ മാനം, പ്രണയം, സ്നേഹം, രാഗം എന്നീ നാലവസ്ഥകളേയും അതിക്രമിച്ച്, അഞ്ചു നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ, അനുരാഗ

സ്ഥാനീയമായ അനുരാഗദശയിലെത്തിച്ചു. നന്ന
ചെറുപ്പത്തിൽത്തന്നെ അച്ഛനുമമ്മയുമില്ലാതായിത്തീൎന്ന
കാത്യായനിക്കുട്ടിയിൽ, അനുകമ്പാപൂൎവ്വമായ ഒരു സ്നേ
ഹവിശേഷം കൂടി നമ്പ്യാൎക്കു വിശിഷ്യ സംജാതമായി.

കാത്യായനിക്കുട്ടിക്കു് ഇപ്പോൾ ഇരുപത്തൊന്നു വ
യസ്സായിരിക്കുന്നു. അവളുടെ അനന്യസാധാരണമായ
സൌന്ദൎയ്യവിശേഷത്തെപ്പറ്റി മുമ്പു തന്നെ കുറെത്താനും
സൂചിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. അവളുടെ നിറം തനിത്തങ്കത്തി
ന്റേതാണു്. ഓരോ അവയവങ്ങളുടേയും പരസ്പരസം
യോജനവും സൌഷ്ഠവവും കേവലം അവൎണ്ണനീയമ
ത്രെ. വൎണ്ണവും പ്രകാശവും അന്യൂനാതിരിക്തമാണെന്നു
മാത്രം പറയാം. മുഖം വാൎന്നതുമല്ല, വട്ടത്തിലുമല്ല. നീ
ണ്ടിഴഞ്ഞു് അഗ്രം ചുരുണ്ട കുന്തളഭാരം, അഴിച്ചിട്ടാൽ മുട്ടി
നു താഴെ കിടക്കും. വൎണ്ണിപ്പാനും വിസ്തരിപ്പാനും കഴിയാ
ത്ത ആ നീലനേത്രങ്ങളും ആ പാടലാധരവുമാണു് ആ സു
ന്ദരവദനത്തിലെ രണ്ടു പ്രധാനരാമണീയകഘടകങ്ങളാം.
വൈചിത്ര്യം പോലെ, നോക്കാനും കടാക്ഷിപ്പാനും കൺകോ
ണെറിയുവാനും കാത്യായനിക്കുട്ടിക്കു് അസ്സലായറിയാം.
അതു പോലെ തന്നെ, ചിരിക്കാനും ചിരിക്കാതിരിപ്പാനും
പുഞ്ചിരിക്കൊള്ളുവാനും അവൾക്കു നല്ല വശമുണ്ടു്. ഭൎത്താ
വിനോടും ഭൎത്തൃകുലത്തോടും ഉചിതം പോലെ അനുവൎത്തിച്ചു്
അടിമപ്പെടുത്തുവാനുള്ള അന്യാദൃശപാടവവും കാത്യായനി
ക്കുട്ടിക്കു കരഗതമാണു്. ആ മിടുക്കത്തി, ഭൎത്തൃഗൃഹത്തിൽ
'അമ്മായിയമ്മ' കെട്ടിച്ചമഞ്ഞ മാളികമുകളിൽക്കയറിയി
ന്നു തെളിയാതെ, ആ വീട്ടിലെ ഒരംഗമെന്ന പോലെ,
എന്തിലും, മറ്റുള്ളവർ നിഷേധിച്ചാലും, ചെന്നെപ്പെടും.

എന്നാലും, അവൾ തന്റെ, നിലയും വിലയും കൂടുതൽ തള്ളിക്കാറില്ല; ഉടുപ്പിനും നടപ്പിനും കോട്ടവും വരുത്താറില്ല. ഇങ്ങിനെ ഒരു നല്ല സ്ത്രീയെ—എന്തുകൊണ്ടും നല്ല ഒരു സ്ത്രീയെ—, കോമളത്തുവീട്ടുകാരെന്നല്ല, പുത്തൻകോട്ടുവിട്ടുള്ളിലും തൽപരിസരത്തിലുമുള്ള ആരും തന്നെ കണ്ടിട്ടില്ലെന്നു കണ്ടവരും കേട്ടവരുമെല്ലാം പുകഴ്ത്തുന്നു. കുട്ടൻനമ്പ്യാർക്ക് ഇതിൽപ്പരമായി മററു വല്ല ഭാഗ്യവും ഉണ്ടാവാനുണ്ടോ! എന്നാൽ, തന്റെ ഏകസോദരന്റെ ധർമ്മപത്നിക്കു് ഏതു വിഷയത്തിലുമുള്ള ഈ അസാധാരണത്വം, ദേവകിയമ്മയ്ക്കു് അവളുടെ പേരിലുള്ള പ്രകൃഷ്ടസ്നേഹാദരബഹുമാനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ഏതോ ഒരു കരട് അഖണ്ഡമായി ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്തിരിക്കുന്നു!

പാശ്ചാത്യരാജ്യങ്ങളിൽ വധൂവരന്മാർ സമ്മതിച്ചുകൊടുത്തിട്ടുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യമാണു പലപ്പോഴും, അസ്ഥാനപതിതമായി, ദാമ്പത്യത്തെ അലങ്കോലപ്പെടുത്താറുള്ളതെങ്കിൽ, പൌരസ്ത്യരാജ്യങ്ങളിൽ— വിശിഷ്യ ഹിന്ദുക്കളുടെ ഇടയിൽ—, നേരെ മറിച്ചു്, താദൃശമായ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിന്റെ അഭാവമാണു ദാമ്പത്യത്തെ ദാരുണമായി ദൂഷിപ്പിക്കാറുള്ളതു്. കാത്യായനിക്കുട്ടിയെസ്സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം ഇങ്ങിനെ ഒരനാശാസ്യഫലം വന്നുപെട്ടിട്ടുണ്ടോ? ഇല്ല; കാത്യായനിക്കുട്ടി യൌവനാരംഭം മുതല്ക്കു ഏതൊരു വിശിഷ്ടസൌന്ദര്യധാമത്തെയാണോ തന്റെ ഹൃദയപീഠത്തിൽ പ്രതിഷ്ഠിച്ചു് ആരാധിച്ചുപോരുന്നതു്, മിക്കതും തത്തുല്യമായ രൂപഗുണത്താൽ അനുഗൃഹീതനായ ഒരു ഭർത്താവിനെ തന്നെയാണു് അവൾക്കു ഭാഗ്യവശാൽ കിട്ടിയിട്ടുള്ളതു്! എന്നു മാത്രമല്ല— അച്ഛനും അമ്മയുമില്ലാതെ വളർന്നുവന്ന

ഒരുവളാണെങ്കിലും കാത്യായനിക്കുട്ടി എപ്പോഴും പ്രസന്നമുഖിയായേ കാണപ്പെടാറുള്ളു; മരിച്ചുപോയ അച്ഛനേയോ അമ്മയേയോ ഓൎത്തു് ആ 'മനസ്വിനി' പ്രയോജനമില്ലാതെ പരിതപിക്കാറില്ല. എന്നാൽ, ഈയിടെ കുറച്ചു നാളായി ചിലപ്പോൾ എന്തോ കാരണത്താൽ അവളുടെ ആ വാൎത്തിങ്കൾവക്ത്രം കുറഞ്ഞൊന്നു കാർ കയറിയും വിശാലങ്ങളായ ആ മനോഹരനയനങ്ങൾ അശ്രുകലുഷങ്ങളായും കാണപ്പെട്ടു. ഈയൊരു അവസ്ഥാഭേദം തന്നെ, അധികവും ദേവകിയമ്മയും ചിലപ്പോൾ കുട്ടൻനായൎക്കും അതിദുൎല്ലഭമായി കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മയ്ക്കും മാത്രമേ അലക്ഷീഭവിക്കാറുള്ളു. ഏതു പ്രകാരത്തിലും കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ ഭാവം നോക്കുവാൻ എപ്പോഴും ഒരുക്കമുള്ള അവർ, ഇത്തരം ഒരു ചിന്തയ്ക്കുള്ള കാരണമെന്തെന്നു വളരെ പ്രാവശ്യം ചുഴിഞ്ഞു ചോദിച്ചാൽ, "എനിക്കു കുട്ടിക്കാലം മുതല്ക്കേ അച്ഛനും അമ്മയുമായിട്ടുള്ളതു് അയാൾ ഒരാളാണു്. അദ്ദേഹത്തിന്നു്, ഉണ്ണുന്നമെങ്കിൽ ഞാൻ ചോറു വിളമ്പിക്കൊടുക്കണ്ടേ; നാഴികയ്ക്കു നാല്പതു പ്രാവശ്യം എന്നെക്കാണണം! ഇങ്ങിനെയൊക്കെയാണു്. ......" എന്നും മറ്റും പറഞ്ഞു്, ഇനിയും പലതും 'എണ്ണിപ്പെറുക്കുവാ'നുണ്ടെന്നർത്ഥം വരത്തക്ക വിധത്തിൽ, ഗദ്ഗദകണ്ഠിയാകും; കണ്ണുനീർ തുടച്ചൊഴിക്കും; ദീൎഘനിശ്വാസം വിടും!

"ഇതിന്നു് ഇത്രയൊക്കെ വ്യസനിക്കാനും മറ്റുമുണ്ടോ? ഇടയ്ക്കു വീട്ടിൽപ്പോയി വരാമല്ലോ."

"എപ്പോഴും പോവാനും വരാനും പ്രയാസമല്ലേ?"

"വേണ്ട; അധികവും അവിടെത്തന്നെ താമസിച്ചോളൂ."

"അങ്ങിനെയായാൽ അതു് ഇവിടെയുള്ളവൎക്കും ഇഷ്ട
മാവില്ല."

"അതു സാരമില്ല: അമ്മാമനെ ഈ വയസ്സുകാലത്തു
ക്ലേശിപ്പിയ്ക്കുന്നതു കഷ്ടമല്ലേ!"

ചാലിൽപറമ്പത്തു നാരായണൻനായൎക്കു് ഇവളിൽ
വലിയ വാത്സല്യമുണ്ടെന്നുള്ളതു ശരിതന്നെ. എന്നാൽ, ഇ
വൾക്കങ്ങോട്ടു് ഇപ്പോൾപ്പറയുന്നതുപോലെയുള്ള വല്ല വി
ചാരവുമുണ്ടോ? ——

ഈ വിഷയത്തെപ്പറ്റി ഇതിലധികം വല്ലതും മന
സ്സിലാക്കണമെന്ന മോഹമുള്ള വായനക്കാർ താമരശ്ശേരി
ക്കു പുറപ്പെട്ടു വരിക തന്നെ വേണം.

ആറാമദ്ധ്യായം.

ബി. എ.-പരീക്ഷയും കഴിഞ്ഞു്, മാധവൻ ബോമ്പ
യിൽനിന്നു വരുന്നതും കാത്തു്, എളയതു് മദ്രാസ്സിൽ
തന്നെ താമസിച്ചുവരവേ, ഒരു ദിവസം കുട്ടൻനമ്പ്യാ
രുടെ ഒരു കത്തു കിട്ടി. നമ്പ്യാർ ആനന്ദപുളകിതനായും
കൊണ്ടു് എഴുതിയിരുന്ന, അതിലെ ഒരു ഭാഗം, എളയ
തിനെ മറെറാരു പ്രകാരത്തിൽ പുളകിതനാക്കിത്തീൎത്തു;
അദ്ദേഹത്തിൻെറ മനസ്സിനെ മറെറാരു പ്രധാനവിഷയ
ത്തിലേയ്ക്കു നയിയ്ക്കുകയും ചെയ്തു! കേശവനെളയതു് കു
ട്ടൻനമ്പ്യാൎക്കു വിസ്തരിച്ചൊരു മറുപടിയെഴുതി. അതു്
ഒന്നുരണ്ടു പരിവൃത്തി വായിച്ചു്, കുറേനേരം ആലോചി
ച്ചു. ഒടുവിൽ, "വേണ്ട; എൻെറ അന്വേഷണംകൊണ്ടു്

ഈ ഊഹം ശരിയാണെന്നു കണ്ടാൽ മാത്രമേ സംഗതി പുറത്തു വിടുകയുള്ളു.'' എന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്തി ആ എഴുത്ത് അങ്ങിനെ തന്നെ ചീന്തിക്കളഞ്ഞു. മറ്റന്നാൾ പുറപ്പെടുന്നതാണ്—എന്ന് ഒരു കാർഡു മാത്രം കുട്ടൻനമ്പ്യാർക്ക് എഴുതി അയച്ചു.

മറ്റന്നാൾ എന്നു പറഞ്ഞ ദിവസം രാവിലെ മാധവൻ ബോമ്പായിൽനിന്നു മദ്രാസ്സിലെത്തി. അന്നു സന്ധ്യക്ക് ആ സുഹൃത്തുക്കൾ രണ്ടുപേരും കൂടി ബീച്ചിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. എളേയത് സാധാരണമായി മദ്രാസ്സിൽ കൂടിയും പുതിയ ഡ്രസ്സ് ഉപയോഗിക്കാറില്ലെങ്കിലും, അന്നു മാധവൻെറ പ്രീതിക്കുവേണ്ടി താനും അതിനെ സ്വീകരിച്ചു. ഒരേ നിറത്തിലും ഒരേ ആകൃതിയിലുമുള്ള ഉടുപ്പുകളാണ് അവർ ധരിച്ചിരുന്നത്. സെനററ് ഹൌസ്സിൻെറ കിഴക്കെഭാഗത്തിലൂടെ, കീലിലിട്ടുറപ്പിച്ചു വൃത്തിയാക്കിയിട്ടുള്ള റോട്ടിലൂടെ, തെക്കോട്ടു നടന്നു പോകുന്ന, 'ശരീരമാത്രഭിന്നന്മാരായ' ആ സുകുമാരസുഹൃത്തുക്കളുടെ ആകൃതിവർണ്ണനക്ക് ഏററവും പററിയ അവസരം ഇതാണ്:

മാധവനും എളേയതും സമാനവയസ്കന്മാരാണെങ്കിലും, എളേയതിനു മാധവനെക്കാൾ നാലഞ്ചു വിരൽ പൊക്കം കൂടും; അതിനു പകരം മാധവനു തടിയും കൂടും: ഒരാൾ നീണ്ടു മെലിഞ്ഞ് അല്പമൊന്ന് അകത്തോട്ടു വളഞ്ഞ ആളാണ്; മറെറയാളുടെ ശരീരം ഉയരത്തിന്നൊത്ത വണ്ണമുള്ളതും ഒത്തതുമാണ്. എളേയത് മാധവൻെറ ഇടത്തെച്ചുമലിലൂടെ തൻെറ നീണ്ട ഇടംകൈ തൂക്കിയിട്ടിരിക്കുന്നു. അതിൻെറ നാലു വിരലുകളും, മാധവൻ തൻെറ ഇടത്തുകൈകൊണ്ടു മുഷ്ടിക്കുള്ളിൽ മുറുകെപ്പിടിച്ചിരിക്കുന്നു.

സുഹൃത്ത്

ഒരാളുടെ വലത്തു കൈയിൽ ഒരു വടിയുണ്ട്; മറ്റെയാൾ വലത്തുകൈ പോക്കെറ്റിലിട്ടിരിക്കയാണ്. മുഖം രണ്ടുപേരുടേയും പ്രസന്നമധുരവും പ്രകൃത്യാ സുന്ദരവുമത്രെ. എളയതിന്റെ മുഖം വാസ്ത നീണ്ടതാണെങ്കിൽ, മാധവന്റേതു്, ഗണ്ഡപ്രദേശങ്ങൾ മാംസളങ്ങളാകയാൽ, കുറഞ്ഞൊന്നു് ഉരുണ്ടതാണെന്നു പറയാം. ഉരുണ്ട മുഖത്തിന്നു പറ്റിയ ചെറിയ മനോഹരനാസികയാണു മാധവന്നുള്ളതെങ്കിൽ, നീണ്ട മുഖത്തിന്നു ചേർന്ന മഹാനാസികയാണ് എളയതിന്നുള്ളതു്. രണ്ടുപേരുടേയും കണ്ണുകൾ വിശാലങ്ങളും പക്ഷ്മളങ്ങളും അനുകമ്പാമസൃണങ്ങളുമാണ്. പരന്നതും ഉന്തിയതുമായ എളയതിന്റെ നെറ്റിപോലെയല്ല മാധവന്റെ നെറ്റി; അതു വീതിയല്പം കുറഞ്ഞതും സമനിരപ്പിലുള്ളതുമാണ്. നാലിഞ്ച് നീളത്തിൽ ക്രോപ്പ് ചെയ്തിട്ടുള്ള ഇടതൂർന്ന ശിരോരോമങ്ങളെ നടുക്കായി വകഞ്ഞു ഭംഗിയിൽ ചീന്തിമിനുക്കി വെച്ചിരിക്കുന്നു മാധവൻ; എളയതാകട്ടെ, ഘനം കുറഞ്ഞു മിനുത്തതും ഒരുവിധം താഴ്ത്തി വെട്ടിയതുമായ തലമുടിയെ ഇടത്തു ഭാഗംകൊണ്ടു വിഭജിച്ചിരിക്കുന്നു. നിറം ഇരുവരുടേയും തുല്യമാണെങ്കിലും, മാധവന്റെ നിറത്തിന്നു മനോഹരത കൂടും. വിശിഷ്യ, കവിൾത്തടങ്ങളിൽ പ്രകടമായിക്കാണപ്പെടുന്ന ആ ഒരു രക്തപ്രസാദം—അതിനെ ഒരുതരം ചുകപ്പെന്നു തന്നെ പറയട്ടെ;—, മാധവന്റെ ആ മനോഹരമുഖത്തിന്നു മാത്രമല്ല, ആ കോമളകളേബരത്തിന്നൊട്ടാകെത്തന്നെ അന്യാദൃശമായ ഒരു സൌഭാഗ്യവിശേഷത്തെ സമ്പാദിച്ചുകൊടുക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

ആ സമുദ്രം, അവരുടേയും കണ്ണും കരളും കവർന്നിട്ടുണ്ടു:

ധാരാളമായ് കണ്ടവനും നവാഭ, മീ
വാരാശി നൈസർഗ്ഗികരാമണീയകം!

പശ്ചിമസമുദ്രത്തിൽപ്പായി മറയുന്ന ദിനമണിഭഗവാൻെറ പാടലകിരണങ്ങൾ നഭസ്ഥലത്തിൽ വ്യാപിച്ചു; ഈ ആഴിയുടെ അലച്ചാർത്തുകളിൽ കുങ്കുമം പൂശി. വാനിടത്തിൽ ഓരോന്നായി തെളിഞ്ഞുവിളങ്ങിവരുന്ന നക്ഷത്രപംക്തികൾ രത്നാകരത്തിൻെറ മുകൾത്തട്ടിലും ശോഭമേറിയ മുത്തുമണികൾ വാരി വിതറി. രണ്ടു ദിവസം മുമ്പു കാണാതെയായ കുട്ടിത്തിങ്കളെ അഭിമുഖമായിക്കാണുകയാൽ പ്രഹർഷപശ്ചാകുലമായ പൂർവ്വസമുദ്രം തിരക്കൈകളെ മേല്പോട്ടുയർത്തി നൃത്തംചവുട്ടി. 'സുകൃതികൾ ചിലർ മാത്രം കണ്ടറിഞ്ഞാസ്വദിക്കുന്ന' 'ഈ പ്രകൃതിയുടെ വിലാസ'ത്തിനു നമ്മുടെ പ്രകൃതതജ്ഞന്മാരും പരതന്ത്രന്മാരായിത്തീർന്നു.

എളയതിൻെറയും മാധവൻെറയും മനസ്സുകൾ രണ്ടും ഒന്നു തന്നെയാണെങ്കിലും, ഇതേവരെ യാതൊരു രഹസ്യം പോലും എളയത് മാധവനിൽനിന്നു മറച്ചു വെച്ചിട്ടില്ലെങ്കിലും, എളയതിൻെറ നാവു പല പ്രാവശ്യവും ഏതോ ഒരു പ്രധാനവിഷയത്തെപ്പററി മാധവനോട് എന്തോ പറയുവാൻ പതറിപ്പാടിയെങ്കിലും, എളയത് അതിനെസ്സംബന്ധിച്ചു യാതൊന്നും തന്നെ തൻെറ സുഹൃത്തിനോടു പറഞ്ഞില്ല: എളയതിൻെറ മനസ്സു തന്നെ ഈ വിഷയത്തിൽ, ലോകാലോകപർവ്വതം പോലെ, പകുതി പ്രകാശവും പകുതി അപ്രകാശവുമാണ്. അല്ലെങ്കിൽ, — കേശവമാധവന്മാരുടെ മനസ്സുകൾ രണ്ടും ഒന്നു തന്നെയാണെന്നു വരുമ്പോൾ, അതു രണ്ടും കൂടിയ ഒരൊററമനസ്സിൻെറ ഒരററം മാത്രമേ പ്രകാശമായിട്ടുള്ളു. അതുകൊണ്ട്, മാധവനോടു പറയുന്നതും തീർച്ച വന്നതിനു ശേഷം മാത്രം മതിയെന്ന് എളയത് നിശ്ചയിച്ചു.

അവർ അടുത്ത ദിവസം തന്നെ മദ്രാസ്സിൽനിന്നു മലബാറിലെയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു. അങ്ങിനെ മലബാറിലെയ്ക്കു വരുന്നവരായി മററു ചില വിദ്യാർത്ഥികളും കൂടി അവരുടെ കൂട്ടത്തിലുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് എളേടത്ത് ഫസ്റ്റ്ക്ലാസ്സിലൊന്നു മെയിലിൽ ഒരു മുറി റിസേർവ് ചെയ്യിച്ചു തയ്യാറാക്കിയിരുന്നതിനാൽ മാധവനും എളേടത്തിനും ക്ലാസ്സിനെപ്പററി യാതൊരു തർക്കവും പുറപ്പെടുവിപ്പാനിട വന്നില്ല. അനേകം ബ്രിഡ്ജുകൾ (= പാലങ്ങൾ.) പിന്നിട്ട് ആ വണ്ടി, പ്രാതലിന്നു പററിയ സമയത്ത് ഈറോട്ടിൽ വന്നു ചേർന്നപ്പോഴും, നമ്മുടെ വിദ്യാർത്ഥികൾക്ക് ഏഴെട്ടു മണിക്കൂർ മനശ്ശ്രമിച്ചു കളിച്ചിട്ടും ഒരു 'ബ്രിഡ്ജ്' പോലും പിന്നിടുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അനന്തരം ആ പാഴ്വേലയിൽ നിന്ന് അവർ പിൻമടങ്ങി.

നമ്മുടെ എളേടത്ത്, മാധവനെ അനുഗമിച്ചുകൊണ്ടു കോമത്തുവീട്ടിലെയ്ക്കു തന്നെയാണ് ആദ്യം പോയതു്.

അവർ രണ്ടുപേരും പിറേറന്നു തന്നെ കുട്ടൻനായ്യരോടുകൂടി താമരശ്ശേരിയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു. മാധവൻ അമ്മായിയെക്കാണ്മാൻ ഒന്നാമതായിച്ചെല്ലുകയാണല്ലോ. കാത്യായനിക്കുട്ടി, ഭർത്താവിന്റെ ഭാഗിനേയനേയും സുഹൃത്തിനേയും സന്തോഷത്തോടെ സ്വാഗതം പറഞ്ഞു സ്വീകരിച്ചു സൽക്കരിച്ചു. ചതുരവും മധുരവുമായ അവളുടെ സംഭാഷണങ്ങളും, പ്രസന്നവും സ്നിഗ്ദ്ധവുമായ അവളുടെ ഭാവങ്ങളും മററും മാധവനെ അത്യാനന്ദമഗ്നനാക്കിത്തീർക്കുന്നു. എളേടത്താകട്ടെ, കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ അത്തരം അനുവർത്തനങ്ങളെ അല്പമെങ്കിലും അവലോകനം ചെയ്യുന്നില്ലെന്നു മാത്രമല്ല, അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സ്, ദുരവഗാഹമായ

മറെറാന്നോ ഒരു ഗംഭീരവിഷയത്തിൽ വ്യാപരിച്ചു ചുററിത്തിരിയുകയും ചെയ്യുന്നു!

ഏളിയത് ഒരു ദിവസം മാത്രം അവിടെത്താമസിച്ച് പിറേറന്നു തന്നെ ഇല്ലത്തെയ്ക്കു പോയി. മാധവനു പിന്നെ അമ്മായിയുടെ നിർബ്ബന്ധത്തെ നിരാകരിപ്പാൻ നിവൃത്തിയില്ലല്ലൊ! അതിനാൽ, കുറച്ചു ദിവസം കൂടി അവിടെത്തന്നെ താമസിപ്പാൻ മാധവനുറച്ചു.

ഏഴാമദ്ധ്യായം.

കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ ജ്യേഷ്ഠത്തിയും (വലിയമ്മയുടെ മകൾ.) വീട്ടിലെത്തറവാട്ടമ്മയുമായി ചാലിൻപറമ്പത്ത്, ജാനകിയമ്മ എന്ന മറെറാരു സ്ത്രീയുണ്ട്. ആ സ്ത്രീയും അവരുടെ അഞ്ചു പെൺകുട്ടികളുമാണ കാത്യായനിക്കുട്ടി കൂടാതെ ചാലിൻപറമ്പത്തുവീട്ടിലെ കുടുംബം. സൌഭാഗ്യവതിയും സുശീലയുമായ ജാനകിയമ്മ ഇന്ന് ഒരു ഭർത്തൃമതിയല്ല: ജാനകിയമ്മയുടെ ഭർത്താവ്, ഒടുക്കത്തെ മകളായ തങ്കമണി ഗർഭസ്ഥയായിരിക്കുമ്പോൾത്തന്നെ, ഭാൎയ്യയെ കൈവെടിഞ്ഞു മറെറാരു ചെറുപ്പക്കാരിയെച്ചെന്നു പരിഗ്രഹിച്ചു:

എന്തിനിത്തെററധീരനാം-
ഗനമാരെ സ്വൈരം
റെന്തു! കൈക്കൊള്ളാം, തള്ളാം:
സ്വാതന്ത്ര്യനല്ലൊ പുമാൻ!

ഇപ്പോൾ ആ അഞ്ചു ബാലികമാരും, അച്ഛൻ ജീവിച്ചിരിക്കെ അച്ഛനില്ലാത്തവരായി!

അന്തഃകരണതത്ത്വസ്യ
ദമ്പത്യോഃ സ്നേഹസംശ്രയാൽ
ആനന്ദഗ്രന്ഥിരേകോഽയ-
മപത്യമിതി കഥ്യതേ.

ദമ്പതിമാരുടെ പരസ്പരസ്നേഹവിശേഷത്തെ ദൃഢമായിബ്ബന്ധിക്കുന്ന പൊന്നുതാഴുകളാകുന്നു കുട്ടികൾ — എന്നാണ്, മേലെഴുതിയ പദ്യംകൊണ്ട്, മനശ്ശാസ്ത്രപാരംഗതനായ മഹാകവി ഭവഭൂതി വെളിവാക്കിയിരിക്കുന്നതു്. എന്നാൽ, ബാഹ്യമായ ലാവണ്യത്തെയും അതിന്റെ ഉദ്ദീപകമായ യൌവനവിലാസത്തെയും മാത്രം അവലോകനം ചെയ്യുന്നവരും അഭിലഷിക്കുന്നവരുമായ നികൃഷ്ടകാമുകന്മാരും ഈ ലോകത്തിൽ ഇല്ലാതില്ല. അവർ,

......................................കെട്ടു യൌവനം
ഉലയുന്നനേരമിളമാൻചലാക്ഷിയെ,
ഫലമാഹരിച്ച പിറകുള്ള വാഴതൻ-
കുലപോലെ ദൂരെയെറിയുന്നു!...............

മനസ്വിനിയായ ജാനകിയമ്മ, നിഷ്കാരണമായി ഭർത്താവു പരിത്യജിച്ചിട്ടും പരിതപിച്ചില്ല; ആ യഥാർത്ഥപതിവ്രത പിന്നീടു മറെറാരു ഭർത്താവിനെ വരിപ്പാൻ മനസാ നിനയ്ക്കു പോലും ചെയ്തതുമില്ല.

ഈ ജാനകിയമ്മയുടെ പ്രഥമപുത്രിയാണ് അമ്മിണി. ഇപ്പോൾ അമ്മിണിക്കു പതിനെട്ടു വയസ്സു പ്രായമായിരിക്കുന്നു. എങ്കിലും, കാഴ്ചയിൽ അത്രയൊന്നും തോന്നുകയില്ല. അവൾ പ്രകൃത്യാ തന്നെ ശരീരബലമില്ലാത്തവളും കൃ

ശാസ്ത്രിയുമാണ്. എന്നു മാത്രമല്ല—പനിയായും തലവേദനയായും വയററിൽവേദനയായും, അവൾക്ക് എപ്പോഴും എന്തെങ്കിലും അസ്വാസ്ഥ്യമുണ്ടായിക്കൊണ്ടിരിക്കും. ഇതാണ് അവളുടെ ശരീരപ്രകൃതി.

ഒരു ദിവസം രാത്രി അമ്മിണിക്കു് അതികഠിനമായ ഒരു തലവേദനയും ലഘുവായ ഒരു ജ്വരവും പെട്ടെന്നു പിടിപെട്ടു; കൂട്ടത്തിൽ ഗംഭീരമായ ഛർദ്ദിയും! പ്രഭാതമാവുന്നതുവരെ അവൾക്കു യാതൊരു സ്വസ്ഥതയുമുണ്ടായില്ല. രാവിലെ അവളുടെ അമ്മ ജാനകിയമ്മ കുറച്ചു പൊടിയരിക്കഞ്ഞി കൊടുത്തു് അവളെ അല്പമൊന്നാശ്വസിപ്പിച്ചു.

അന്നു മാധവൻ അവിടെയുണ്ടായിരുന്നു. അമ്മിണിയുടെ ഈ കഷ്ടാവസ്ഥ കേട്ടറിഞ്ഞു പരിഭ്രമിച്ചു മാധവൻ കണ്ടറിഞ്ഞു സമാശ്വസിപ്പിക്കുവാനായി രോഗിണിയുടെ സമീപത്തേക്കു ചെന്നു. അവൾ മയങ്ങിക്കിടക്കുകയായിരുന്നു. ജാനകിയമ്മ, അവളുടെ മുൻസ്ഥിതികളേയും, ആ നാട്ടിലെ നല്ല അടുത്തെങ്ങും തന്നെ ഒരു നല്ല വൈദ്യൻ ഇല്ലാത്ത ബുദ്ധിമുട്ടിനേയും പററി പലതും മാധവനോടു വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞു. ആയാൾ അതെല്ലാം മൂളിക്കേട്ടു.

"ശാരദേ, കുറച്ചു നേരം ജ്യേഷ്ഠത്തിയുടെ അടുത്തിരിക്കു. ഞാൻ പോയി ഇത്തിരി ചന്ദനം അരച്ചു കൊണ്ടുവരട്ടെ. നമ്പ്യാരേ, നിങ്ങളും ഇരിക്കു; ഞാൻ വന്നിട്ടു പോയാൽ മതി." എന്നു പറഞ്ഞു ജാനകിയമ്മ താഴത്തേക്കിറങ്ങിപ്പോയി. ശാരദ, ശയ്യയിൽത്തന്നെ അമ്മിണിക്കഭിമുഖമായും, മാധവൻ, അമ്മിണി കിടക്കുന്നതിൻെറ ഇടത്തുഭാഗത്തു് ജനാലയുടെ അടുത്തു് ഒരു പെട്ടിയിന്മേൽ താടിക്കു മുട്ടും കൊടുത്തു് ചിന്താമഗ്നനായും ഇരിക്കുന്നു. അമ്മിണി, മയക്കാ

തെളിഞ്ഞുണന്നു്, ശാരദയേയും മാധവനേയും മാറിമാറി നോക്കി, 'ഗുരുവേ!' എന്നു പറഞ്ഞു് ഇടത്തെ കൈപ്പടം നെററിയ്ക്കു വെച്ചു് മലൎന്നു കണ്ണടച്ചു കിടന്നു.

മാധവൻ— ശാരദേ, താഴത്തു പോയി, അമ്മ ചന്ദനമരയ്ക്കുന്നുണ്ട്;— കുറച്ചു വാങ്ങിക്കൊണ്ടു വരൂ.

ശാരദ അതിന്നായി താഴത്തേയ്ക്കു പോയി. അടുത്ത ക്ഷണത്തിൽ അമ്മിണി ഒരു ഭൂതാവിഷ്ടയെപ്പോലെ പിടഞ്ഞെഴുന്നേററു്, വലിയ 'ഓക്കാന'ശബ്ദത്തോടുകൂടി, ഭയങ്കരമാംവണ്ണം പിന്നെയും ഛൎദ്ദിപ്പാൻ തുടങ്ങി! മാധവൻ ശാരദയെ തെരുതെരെ വിളിച്ചു. എന്നാൽ, ശാരദയ്ക്കു മറ്റൊ വന്നുകാണുന്നില്ല; മാധവന്നു് ഇരിപ്പുറയ്ക്കുന്നില്ല; ആയാൾ വേഗം എഴുന്നേററു് അടുത്തു ചെന്നു്, പരമസങ്കടം അനുഭവിക്കുന്ന ആ കുമാരിയുടെ പുറത്തു കരുണയോടെ തലോടിക്കൊടുത്തു. ആ ഉപചാരം അമ്മിണിയ്ക്കു് അത്യധികം ആശ്വാസപ്രദമായെങ്കിലും, ഉഗ്രമായ സഞ്ചാരത്തോടുകൂടി, കാലത്തു കഴിച്ച കഞ്ഞി മുഴുക്കെ ഛൎദ്ദിപ്പാൻ ആ സാധു ഒട്ടധികം കഷ്ടപ്പെട്ടു! ഛൎദ്ദിയുടെ അവസാനത്തോടുകൂടി അമ്മിണി തന്നിയ്ക്കു തൽകാലം അവലംബമായ ആ യുവാവിന്റെ മാറിടത്തിലേയ്ക്കു ദീൎഘനിശ്വാസത്തോടുകൂടി ചാഞ്ഞു കണ്ണുകളടച്ചു. നാഡി പരിശോധിച്ചതിൽ പ്രജ്ഞ വിട്ടതായിക്കണ്ടു മാധവനും അമ്പരന്നു!

ഛൎദ്ദിയുടെ ഭയങ്കരമായ ശബ്ദവും, വീണ്ടും മാധവൻ ശാരദയെ വിളിക്കുന്നതും കേട്ടു പരിഭ്രമപ്പെട്ടു മുകളിൽ ഓടിയെത്തിയ ജാനകിയമ്മ, ഇടത്തെ കൈ ഒരവലംബമായി പിടന്നാഴം കതകിലും വലത്തെ കൈകൊണ്ടു് അപ്പോഴും

സശ്രദ്ധം നാഡി പരിശോധിച്ചുകൊണ്ടും കാലുകൾ രണ്ടും പിന്നാക്കം മടക്കിവെച്ചും വിവൎണ്ണമുഖനായും ഇരിക്കുന്ന നമ്മുടെ മാധവന്റെ വിശാലവക്ഷസ്സിൽ, ഉപ്പിട്ട വാട്ടിയ ചേമ്പില പോലെ വാടിത്തളൎന്നു പരവശയായിക്കിടക്കുന്ന തന്റെ വാത്സല്യഭാജനത്തെ ഒരു നിമിഷം ഇമ വെട്ടാതെ മിഴിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടു്, സംഭ്രമസമാധാനങ്ങളുടേയും സന്താപസന്തോഷങ്ങളുടേയും മദ്ധ്യത്തിൽ ഒരു പ്രകാരത്തിൽ ഒരു ക്ഷണത്തിൽ ആണ്ടുപോയി!

ജാനകിയമ്മ — അയ്യോ! അമ്മിണി, കണ്ണു മിഴിയ്ക്കു! നമ്പ്യാരേ, എന്താണിനി വേണ്ടതു്?

മാധവൻ — ഇല്ല; പരിഭ്രമിപ്പാനൊന്നുമില്ല. ഛൎദ്ദിച്ചതുകൊണ്ടുള്ള ക്ഷീണമാണു്.

ജാനകിയമ്മ അലമാറ തുറന്നു പനിനീർക്കുപ്പിയെടുത്തു്, കടലെന്നും കരയെന്നും വിവേകമില്ലാത്ത കാർമേഘനിരയെപ്പോലെ, ആ പനിനീരുകൊണ്ടു് അമ്മിണിയേയും മാധവനേയും ഒരുപോലെ വൎഷിച്ചു. എന്നിട്ടു് ആ ളുമ്പിയ താമരപ്പൂവിൽ അങ്ങുമിങ്ങും പാറിക്കിടന്നിരുന്ന കുറുനിരകളെല്ലാം മാററിയൊതുക്കി. എന്നാൽ, മാധവന്റെ വാമപാൎശ്വത്തിലൂടെ പ്രവഹിച്ചുകൊണ്ടു് ആയാളുടെ അങ്കസ്ഥലത്തിൽച്ചെന്നു ചുരുണ്ടുമടിഞ്ഞുകിടന്നിരുന്ന അമ്മിണിയുടെ ഘനകുഴൽ അപ്പോഴും അങ്ങിനെ തന്നെ കിടന്നു.

മൂന്നുനാലു മിനിട്ടു കഴിഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു് അമ്മിണിയുടെ കുവലയദ്വന്ദ്വം ഒന്നു വികസിച്ചു. യഥാപൂൎവ്വം പ്രജ്ഞയും വന്നു. തല പൊന്തിച്ചു നിവൎന്നിരുന്നു് തലമുടി കെട്ടുവാൻ ഭാവിച്ചുകൊണ്ടു് എന്തോ ജിജ്ഞാസയാൽ പിന്നിലേയ്ക്കു

തിരിഞ്ഞു നോക്കിയപ്പോഴും, തന്റെ ശയ്യയിൽനിന്നു പതുക്കെ എഴുന്നേല്ക്കുന്ന മാധവനെ കൺകുളുൎക്കെക്കാണുകയാൽ ജാക്കറ്റ് പിടിച്ചു നേരെയാക്കിക്കൊണ്ട്,

......................ലജ്ജയാൽ
തങ്കൽത്തന്നെ ലയിച്ചുപോയ്തരളയാം
തണ്ടാർമിഴിത്തയ്യലാൾ!

അന്നു പിന്നെ അമ്മിണിയ്ക്കു ചെറിയൊരു തലവേദന മാത്രമല്ലാതെ മറ്റൊരുപദ്രവവും ഉണ്ടായില്ല. 'സ്റ്റെതൊസ്കോപ്പും' 'തെൎമോമീററും' * കൈവശമുണ്ടായിരുന്നതിനാൽ, രോഗിണിയുടെ ശരീരം നല്ലപോലെ ഒന്നു പരിശോധിപ്പാൻ മാധവനു സാധിച്ചു. പഠനം തന്നെ പകുതിയായിട്ടില്ലെങ്കിലും ആ വൈദ്യവിദ്യാൎത്ഥി, അപായമൊന്നും വരാനില്ലെന്ന വിശ്വാസത്തിന്മേൽ, ഇഷ്ടപ്രകാരമായി സ്വയമേ ഒരു ചികിത്സ നിശ്ചയിച്ച്, തന്റെ കൂടെ വന്നിരുന്ന ഭൃത്യനെ മരുന്നു വാങ്ങിക്കൊണ്ടുവരുവാൻ ഊട്ടിക്കയച്ചു. ബോമ്പായിൽ മാധവന്റെ പ്രൊഫസ്സർമാരിൽ കൃതഹസ്തനും പ്രവീണനുമായ ഒരു ഡോക്ടരുണ്ട്. അദ്ദേഹവുമായി ആലോചിച്ചു ചികിത്സ നിശ്ചയിച്ചു മരുന്നുകളും വാങ്ങി അയയ്ക്കണമെന്ന്, സകലസംഗതിയും വിസ്തരിച്ചു കാണിച്ച് തന്റെ സഹപാഠിയ്ക്ക് ഒരു കത്തും മാധവൻ ബോമ്പായ്ക്കയച്ചു.

---

* സ്റ്റെതൊസ്കോപ്പ് (Stethoscope) = ദേഹം പരിശോധിപ്പാനുള്ള കുഴൽ,

തെൎമോമീററർ (Thermometer) = ഉഷ്ണമാപിനി; ചൂടളക്കുന്ന കുഴൽ.

ദിവസങ്ങൾ പിന്നെയും മൂന്നുനാലു കഴിഞ്ഞു. മാധവന്റെ ചികിത്സ അമ്മിണിയ്ക്കു് ആശ്വാസത്തെ നൽകി; താൽക്കാലികമായ അസ്വാസ്ഥ്യമെല്ലാം അവളെ ക്രമേണ വിട്ടുമാറി. എന്നാൽ, ജാനകിയമ്മ മാധവനെ ഇപ്പോഴും വിട്ടയച്ചിട്ടില്ല. അമ്മിണിയും മാധവന്റെ സാന്നിദ്ധ്യത്തിൽ സാരമേറിയ സമാശ്വാസത്തെ പ്രദർശിപ്പിയ്ക്കുന്നു.

ഒരു ദിവസം മാധവൻ ഗാഢമായ എന്തോ ഒരു ചിന്തയിൽ മുഴുകിക്കൊണ്ടു പൂമുഖത്തു് ഒരു ചാരുകസാലയിൽ മലൎന്നു കിടക്കുകയായിരുന്നു. ആ അവസരത്തിൽ ചാത്തുനായർ അവിടേയ്ക്കു കയറി വന്നു.

ചാത്തുനായർ വളരെക്കാലമായിട്ടു് ചാലിൻപറമ്പത്തുവീട്ടിലെ ഒരു 'മാസ്റ്റ'രാണു്. മാസ്റ്റർ എന്നു വെച്ചാൽ, അവിടെയുള്ള കുട്ടികളെ 'പലതും പഠിപ്പിയ്ക്കു'വാൻ സമൎത്ഥനായ ഒരാൾ എന്നു വ്യാഖ്യാനിയ്ക്കു തന്നെ വേണം. ഈ ചാത്തുനായരെയാണു മൂന്നാമദ്ധ്യായത്തിൽ ദേവകിയമ്മ 'ആശാൻ' എന്നു പറഞ്ഞതു്. ചാത്തുനായരുടെ ആകൃതിയും പ്രകൃതിയും വൎണ്ണിയ്ക്കത്തക്കവയാണു്: നിറുകയിലായി ഒരപ്പികയിൽ കുറച്ചധികം വട്ടത്തിൽ വെച്ചിട്ടുള്ള കുടുമ, ശിരസ്സിൽത്തന്നെ രണ്ടുമൂന്നു മടക്കുകളായി വളച്ചു വെച്ചിരിയ്ക്കുന്നു. കുടുമ കഴിഞ്ഞു നെററിവരെയുള്ള ഭാഗം, കുടുമയെപ്പററി വല്ലവൎക്കും വല്ല 'റിമാൎക്കും' എഴുതുവാനുണ്ടെങ്കിൽ കിടന്നോട്ടെ എന്നു വെച്ചു 'മാർജി'നായി വിട്ടിരിയ്ക്കയാണു്. കാതിൽ ഈരണ്ടു ജോടി രുദ്രാക്ഷക്കടുക്കൻ. താടി, ഗോമാങ്ങയുടെ അണ്ടി പോലെ, ചതഞ്ഞു് ഒട്ടിയതാണു്. ഓന്തിന്റെ മുഖം പോലെ ഉന്തിയതും കൂർത്തതുമാണു് ചുണ്ടിലെ മുഴ. രണ്ടരുകളിലിൽ ചുരുങ്ങാത്ത പൊ

ണമുണ്ടു്. വണ്ണം അതിന്നനുസരിച്ചില്ലെങ്കിലും ശരീരത്തി ന്നു ലേശവും വളവു വന്നിട്ടില്ല; വളവൊക്കെ ഉള്ളിലാ ണ്! കണിശവും കാൎയ്യവുമായ എന്തും പറയും എന്ന ആ ത്മവിശ്വാസം; മേനി ധാരാളം പറയും. ആ അവസര ത്തിലൊക്കെ,— ഇനി, താൻ മഹാകേമനാണെന്നു മന സ്സിൽ തോന്നുമ്പോഴായാലും മതി; — നിവൎന്നു തെളിഞ്ഞു് ഉടുത്ത മുണ്ടൊന്നഴിച്ചു ചുററും.

ഇത്രയും ദിവസത്തെപ്പരിചയം, മാധവനു ചാത്തു നായരിൽ വല്ലാത്ത ഒരു വെറുപ്പാണ് ഉണ്ടാക്കിത്തീൎത്തിട്ടു ള്ളതു്. പോരെങ്കിൽ, അടുപ്പം ചാത്തുനായർ മാധവ ന്നു് അസാമാന്യമായ അസഹ്യതയെ ജനിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു പലതും ജല്പിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. അയാളെത്തീരെ മുഷിപ്പി ക്കേണ്ടെന്നു വെച്ചു മാത്രം മാധവൻ ചിലതിന്നെല്ലാം ഉ ത്തരം പറയുന്നുണ്ടു്. അങ്ങിനെ ഓരോന്നു പറയുന്നതി ന്നിടയിൽ മാധവൻ, 'എലിമെൻററി' എന്ന വാക്കു് എ ന്തിനോ ഉപയോഗിച്ചു. ചാത്തുനായൎക്കു പെട്ടെന്നു് ഒരു [illegible]ഞെട്ടലുളവായി; എന്നിട്ടു ചോദിച്ചു:— "നമ്പ്യാർ, എനിക്കു വളരെദിവസമായി ഒരു സംശയം തുടങ്ങീട്ടു്: ഈ 'എലിമെണ്ടറി' എന്നു പറയാൻ കാരണമെന്താണു്?"

മാധവൻ— പിന്നെയെന്താ പറയേണ്ടതു്?

ചാത്തുനായർ— അല്ലാ, ആ വാക്കു് മുഴുവനും ഇങ്കിരീഷിൽ തന്നെ പറഞ്ഞുകൂടേ?

മാധവൻ— ഇംഗ്ലീഷ് തന്നെയല്ലേ?

ചാത്തുനായർ— അതല്ലേലോ! 'എലി' എന്നതു മലയാള മല്ലേ? 'മെണ്ടറി' എന്നു മാത്രമല്ലേ ഇങ്കിരീഷുള്ളൂ? ശ രിയായിട്ടു് 'റാററ് മെണ്ടറി' എന്നല്ലേ പറയേണ്ടതു്?

മാധവൻ പൊട്ടിച്ചിരിച്ചുപോയി! ഇതെല്ലാം കേട്ടുകൊണ്ടു തെക്കിനിയിൽ നിന്നിരുന്ന ശാരദ വായ്ക്കൈ പൊത്തി ശബ്ദം പുറത്തു കേൾക്കാതെ ചിരിച്ചു കഴയുന്നതും മാധവൻ കണ്ടു. ചാത്തുനായർക്കാകട്ടെ, താൻ പറഞ്ഞതു് ഒന്നാന്തരം 'പമ്പരവിഡ്ഢിത്ത'മാണെന്നു മനസ്സിലാവുന്നില്ല; മാധവൻ തന്നെപ്പരിഹസിച്ചു വെറുതെ ചിരിക്കയാണെന്നു മാത്രമേ ആയാൾ കരുതുന്നുള്ളൂ!

പിന്നെയും ദിവസം നാലഞ്ചു കഴിഞ്ഞു. ബോമ്പായിൽനിന്നു മറുപടിയും മരുന്നും വന്നു. അമ്മിണി ഒരു ദീർഘചികിത്സയിലേയ്ക്കു പ്രവേശിച്ചു. മാധവൻ മാകാവിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

നാരായണിയമ്മ — മടക്കത്തിൽ ഈ വഴിയേ തന്നെ വരണേ!

മാധവൻ — അങ്ങിനെയാവാം.

മാധവൻ, തന്റെ തുകൽപ്പെട്ടിയിൽനിന്നു് ഒരു മലയാളപുസ്തകമെടുത്തു ശാരദയ്ക്കു വായിപ്പാൻ കൊടുത്തു്, തിരിഞ്ഞു് അമ്മിണിയ്ക്കഭിമുഖമായി നിന്നു. അമ്മിണി എഴുന്നേറ്റു കട്ടിലിന്മേൽനിന്നിറങ്ങി, അതിന്മേൽത്തന്നെ വാതുവാതിൽ 'നിന്നുകൊണ്ടിരുന്നു'?, ദക്ഷിണകരത്തിന്റെ അംഗുഷ്ഠതർജ്ജനികൾകൊണ്ടു് ചിബുകവും പിടിച്ചു് ആ സ്നിഗ്ദ്ധനീലനയനങ്ങളിൽ ചുടുനീർ നിറച്ചു നിലകൊണ്ടു. "പോയി വരാം!" എന്ന നാലക്ഷരം മാത്രം, ദയനീയയായ ആ യുവതിയോടു്,

യാത്ര ചൊന്നപ്പൊഴാകല്യനാ കൈകലേസ്സാൽ
നേത്രം തുടയ്ക്ക വേണ്ടിവന്നു!

——:o:——

എട്ടാമദ്ധ്യായം.

മാധവൻ — ഇതു മാത്രമോ! ഇതു പോലെ അനേകം വിഡ്ഢിത്തമുണ്ടല്ലൊ! അതു ശാരദ പറയുന്നതു കേൾക്കണം; നല്ല തമാശയുണ്ട്.

എളയത് — ആകട്ടെ; ആയാളുടെ സ്വഭാവമെങ്ങിനെ?

മാധവൻ — ഒരു പട്ടുവകനാണ്! അല്ലാതെ മറ്റൊന്നും പറവാൻ കാണുന്നില്ല. എന്നാൽ, എന്താ? — ആയാളിൽ എനിക്കു വല്ലാത്ത ഒരു വെറുപ്പ്!

എളയത് — ശരി! ആയാൾക്കു കുട്ടികളെ വല്ലതും പഠിപ്പിക്കാനറിയാമോ?

മാധവൻ — അതും ഞാൻ കണ്ടുവല്ലോ: ആയാൾക്ക് ഒന്നും തന്നെ അറിഞ്ഞുകൂടെന്നാണ് പറയേണ്ടതു്. അഥവാ — അറിയുമെങ്കിൽത്തന്നെ, അതു വെറും വിഡ്ഢിത്തം മാത്രം! ആയാളെസ്സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം, കുട്ടികളെപ്പഠിപ്പിക്കുകയല്ലാ ആയാൾ ചെയ്യുന്നതു്; കേവലം ഉപദ്രവിക്കുകയാണ്!

എളയത് — എന്നാൽ ആ കുട്ടികളുടെ സ്ഥിതി എററവും ദയനീയമാണല്ലോ!

മാധവൻ — അതേ; അതിനു ഞാനൊരു നിവാരണോപായം കണ്ടിട്ടുണ്ട്.

എളയത് — എന്താണതു്?

മാധവൻ — മറെറാരു മാസ്റ്ററെ ഏർപ്പെടുത്തുക തന്നെ. സംസ്കൃതവും മലയാളവും നല്ലവണ്ണം പഠിപ്പിക്കണം. ഇംഗ്ലീഷും വേണമെങ്കിൽ കുറച്ചാകാം.

എളയത് — ഇതിന്നു തരത്തിൽ ഒരാളെക്കിട്ടുമോ?; ആരെയാണു കിട്ടുക?

മാധവൻ — ആളെ ഞാൻ കണ്ടുവെച്ചിട്ടുണ്ട്; പററുമോ എന്നു നോക്കാം. നമ്മുടെ ഗോസ്സുരമേനോൻ.—

എളയത് — വളരെ നല്ലത്! എന്റെ ബുദ്ധി പെട്ടെന്ന് അങ്ങോട്ടു പോയില്ല.

മാധവൻ — ഞാൻ ആയാൾക്ക് എഴുതിയിട്ടുണ്ട്; ഇങ്ങോട്ടു വരാനാണ്. ഇന്നോ നാളെയോ വരും.

ഈയവസരത്തിൽ കൊച്ചുണ്ണി വന്ന് ഇവരെ ഉണ്ണാൻ വിളിച്ചു. തൃശ്ശൂരിലോ മറേറാ ആയിരിക്കുമ്പോഴും എളയതും മാധവനും ഒരിടത്തു തന്നെയിരുന്നാണ് ഊണു കഴിക്കാറ്. ഇന്ന് ഇല്ലത്തായതുകൊണ്ട് ഇവർക്കതിന്നു സാധിച്ചില്ല. അതുകൊണ്ട്, ഊണിന്നു രുചി കൂട്ടുന്ന ഉപദംശങ്ങളിൽവെച്ചു സർവ്വപ്രധാനമായ സരസസംഭാഷണവും സാധ്യമായില്ല.

ഭോജനാനന്തരം വീണ്ടും ഇവർ സംഭാഷണത്തിൽ തന്നെ ഏർപ്പെട്ടു.

എളയത് — മാധവ, ഇവിടെയും പല രസങ്ങളുമുണ്ട്.

മാധവൻ — കേൾക്കട്ടെ; എന്തൊക്കെയാണ്?

എളയത് — ഞാൻ ആ താലിയുടച്ച കാര്യം ചെയ്വിനും ഉണ്ടാക്കിയ്ക്കാൻ പുറപ്പെട്ടതുകൊണ്ട് ഇവിടെ വലിയ കോലാഹലമായിരിക്കുന്നു!; ആളുകൾ വെറുതെ ലഹള കൂട്ടുക!

മാധവൻ — അതു സാരമാക്കാനില്ല.

എളയത് — ഇല്ല; അതു സാരമില്ല. പക്ഷേ, അമ്മയുടെ പിടിവാശികൾ ഇപ്പോഴും മാറിയിട്ടില്ല; ഈയിടെയുണ്ടാക്കി

ച്ചു് ആ പുത്തൻതാലി ഉടച്ചുകളഞ്ഞതിലല്ല എന്നാണു് അമ്മയുടെ ആക്ഷേപം.

മാധവൻ — അപ്പോൾ അമ്മയോടു് ഇതിനെപ്പററി നുൻകുട്ടി ഒന്നും പറകയുണ്ടായില്ലേ?

എളയതു് — ഇല്ല.

മാധവൻ — എന്താ അതു്?

എളയതു് — ചോദിച്ചാൽ, പാടില്ലെന്നല്ലാതെ പറകയില്ല; എനിക്കു് ഉടുക്കാതെയും കഴികയില്ല. അപ്പോൾ പിന്നെ നിഷേധിക്കപ്പെട്ട കാര്യമാണു ചെയ്യേണ്ടിവരിക; ഇപ്പോൾ അതില്ലല്ലോ!

മാധവൻ — അതു ശരിയാണു്. ഇപ്പോൾ, ഇഷ്ടമല്ലാത്തതു ചെയ്തു എന്നേയുള്ളു. ചോദിക്കാൻ പോയാൽ, ഇഷ്ടമല്ലാത്തതും നിഷേധിക്കപ്പെട്ടതുമാണു പിന്നെച്ചെയ്യേണ്ടിവരുന്നതു്. അപ്പോൾ കുററവും രണ്ടായി. ഇമ്മാതിരി ഘട്ടങ്ങളിൽ ചോദിക്കാതിരിക്ക തന്നെയാണു നല്ലതു്. ആകട്ടെ; അച്ഛനെന്തു പറഞ്ഞു?

എളയതു് — യാതൊന്നും പറഞ്ഞില്ല; അച്ഛന്നു് അനിഷ്ടമാണെന്നു തോന്നുന്നില്ല.

മാധവൻ — അദ്ദേഹത്തിന്നു് അനിഷ്ടമാകാൻ വഴിയില്ല.

എളയതു് — ഇതൊന്നുമല്ലാതെ രസകരമായ മറെറാരു സംഗതിയുണ്ടായി! പറയാം; കേൾക്കുക: ഏട്ടൻ എന്തോ ഒന്നു കാണിച്ചുകൊടുപ്പാനായി ഞാനൊരിക്കൽ അവന്റെ കൊച്ചുട്ടത്തു പോയി. അടുത്തു് എന്നു വെച്ചാൽ, ഒരു പത്തുപതിനഞ്ചടി ദൂരമുണ്ടായിരുന്നു. പിന്നെയെന്തിനോ ഞാൻ അകത്തേക്കു കടന്നു പോയപ്പോൾ, "ഏട്ടൻ ഇതാ, അയിത്തമായിട്ടു് അകത്തു കടന്നു!" എ

ന്നു കൊച്ചുണ്ണി മുത്തശ്ശിയോടു ചെന്നു പറഞ്ഞുകളഞ്ഞു. ഇടങ്ങിയല്ലോ മുത്തശ്ശിയുടെ ലഹള!—"എന്റെ നാരായണാ, ഗുരുവായൂരപ്പാ! ഞാനിതാ – – നും കാണ്ണ്ല്ല്യേ! കണ്ണ് പൊട്ടീട്ടുള്ളു! ങ്ങ്നെ ആയിത്തീരാപ്പുത്തംല്ല്യാണ്ടായോലോ! ഞാൻ പൂവ്വ്ണ് വല്ലാതത്തെല്ലാം കടന്ന്!" മുത്തശ്ശിയുടെ നിലവിളി കേട്ടു ഞാൻ വല്ലാതെ പരിഭ്രമിച്ചു. പിന്നെ, ദേവിയും അമ്മയും പറഞ്ഞ് മുത്തശ്ശിയെ ഒരുവിധം സമാധാനപ്പെടുത്തി.

നോക്കു, മാധവ, ഇത്തരം ദുരാചാരങ്ങൾ നീങ്ങിയാലല്ലാതെ നമ്മുടെ നാടു നന്നാവുകയില്ല! കഷ്ടം!

ബ്രഹ്മർഷിമാർക്കുമുന്നെ മുഖ്യവതി
പെററൊരു പുണ്യക്ഷിതിമണ്ഡലത്തിൽ,
അഹഹാ! നശിപ്പൂ മനുഷ്യരൊട്ടു
സാമീപ്യസമ്പർക്കമധർമ്മമായി!

മാധവൻ — അതേ; മഹാകഷ്ടം തന്നെ!

നാനാ നരന്മാരെ കാണുന്ന തൊട്ടിട്ടപ്പായാൽ
പററും പൊല്ലാക്കം പോൽ കലശുദ്ധികൾ മൂവ!

എളയത് — മാധവ, ഞാൻ ഒന്നു കൂടി നിശ്ചയിച്ചു; ദേവി കാതിൽ പുറം ഇടുന്നില്ല.

മാധവൻ — പിന്നെ നഗ്നമായിട്ടോ?

എളയത് — അതേ; ആ നഗ്നത നന്നല്ലെന്നു തോന്നുന്നുണ്ടെങ്കിൽ, അഴിച്ചു കെട്ടിയ മുകരപാശത്താൽ മറയ്ക്കാം.

മാധവൻ ഉറക്കെച്ചിരിച്ചു.

ഇതിനിടെ, കറുത്തു മെലിഞ്ഞ ഒരു ചെറുക്കൻ അവരുടെ അടുത്തു കയറിച്ചെന്ന്, മടക്കിച്ചുരുട്ടിയ ഒരു കടലാസ്സ് എളയതിന്റെ കൈയിൽ ഇട്ടുകൊടുത്തു. അദ്ദേഹം

അതു വായിച്ചുനോക്കി മന്ദസ്മിതപൂൎവ്വമായി, "മാധവ, കല്യാണിയമ്മ, ഇപ്പോഠംതന്നെ നമ്മോട് അങ്ങോട്ടു ചെല്ലുവാനാവശ്യപ്പെടുന്നു." എന്നു പറഞ്ഞ് ആ കുറിപ്പു മാധവന്റെ കൈയിൽക്കൊടുത്തു. അവർ ആ മിനിട്ടിൽത്തന്നെ തോട്ടത്തിൽവിട്ടിലെയ്ക്കു പുറപ്പെടുകയും ചെയ്തു.

കല്യാണിയമ്മ — നമ്പ്യാർ ഇന്നു രാവിലെയേ വന്നുള്ളൂ; അല്ലേ? നിങ്ങഠം ഇന്നു വരും നാളെ വരും എന്നൊക്കെ എളയത് പറഞ്ഞുതുടങ്ങിയിട്ടു കുറെ ദിവസമായല്ലൊ!

മാധവൻ — കാൎയ്യവശാൽ താമരശ്ശേരിയിൽ കുറച്ചു ദിവസം താമസിക്കേണ്ടിവന്നു.

എളയത് — ഈ നാട്ടുച്ചയ്ക്കു നട്ടപ്പുറവെയിലത്തു തന്നെ ഞങ്ങളെ ഇങ്ങോട്ടു നടത്തിയതെന്തിനാണ്?

കല്യാണിയമ്മ — പലതും രസമായിസ്സംസാരിക്കാമല്ലൊ. പിന്നെ, ദേവിയെപ്പറിപ്പിക്കാൻ പോകുന്നതിനു മുമ്പായി കുറച്ചു ബ്രിഡ്ജ് കളിച്ചാൽക്കൊള്ളാമെന്നുമുണ്ട്.

എളയത് — ഒരാഠം കൂടി വേണ്ടേ? പണിക്കരെവിടെ?

കല്യാണിയമ്മ — ഊണു കഴിക്കുകയാണ്. ഞാനും ഊണു കഴിച്ചു വേഗം വന്നുകളയാം. നമ്പ്യാരുടെ ഊണു കഴിഞ്ഞിരിക്കുമല്ലൊ. രണ്ടാളും കുറച്ച് ഇരിക്കുവിൻ.

എന്നു പറഞ്ഞ്, മുല കൊടുത്ത് ഉറക്കിയിരുന്ന കുട്ടിയെ ഒരിടത്തു കിടത്തി കല്യാണിയമ്മ ഊണു കഴിപ്പാൻ പോയി.

ഇവരുടെ ഈ സംഭാഷണം സംസ്കൃതത്തിലായിരുന്നു. സംസ്കൃതം അറിയുന്നവരും തന്റെ പരിചിതരുമായ വല്ലവരേയും കണ്ടാൽ കല്യാണിയമ്മയുടെ ജിഹ്വ, വല്ല യന്ത്രശക്തിയാലുമെന്ന പോലെ, പെട്ടെന്നങ്ങോട്ടു സംസ്കൃതത്തി

ൽ പ്രവേശിച്ചു. കല്യാണിയമ്മയെപ്പോലെയില്ലെങ്കിലും, എളയതിനും മാധവനും സംസ്കൃതത്തിൽ പരിഷ്കൃതവും പർയ്യാപ്തവുമായ വ്യുൽപത്തിയുണ്ട്. അവർ സംസ്കൃതമാണ് ആദ്യം ഉപഭാഷയായി എടുത്തിരുന്നതു്. ഇന്റർമീഡിയറ്റ് കഴിയുന്നതുവരെ അതുതന്നെ മുറയ്ക്കു പഠിച്ചുവന്നു. മാധവൻ പിന്നെ എം. ബി.-ക്കു പോയപ്പോൾ ആയാളുടെ സംസ്കൃതപഠനം അതോടുകൂടി അവസാനിച്ചുവല്ലോ. അപ്പോൾ എളയതും അതിൽനിന്നു വിമുഖനായി. എന്നിട്ട് അദ്ദേഹം പിന്നെ ബി. എ.- ക്ലാസ്സിൽ മലയാളമാണെടുത്തതു്. എന്നാലും, ഇവർ രണ്ടുപേർക്കും സംസ്കൃതസാഹിത്യത്തിലുള്ള പരിചയവും ആ ഭാഷയിൽ സംഭാഷണംചെയ്യാനുള്ള സാമർത്ഥ്യവും ക്രമേണ അഭിവൃദ്ധിപ്പെട്ടുവരിക തന്നെയാണ്.

ദേവിയെപ്പഠിപ്പിക്കുവാൻ പോകേണ്ട സമയമായിട്ടും ബ്രിഡ്ജ്കളി അവസാനിപ്പിക്കുവാൻ എളയത് സമ്മതിച്ചില്ല; ഏതാണ്ടു സന്ധ്യയായപ്പോഴാണ് അവർ കളിയവസാനിപ്പിച്ചതു്.

ഇല്ലത്തിന്റെ വടക്കുഭാഗം മുഴുവനും ഉയൎന്ന വലിയ കുന്നിൻപുറമാണ്. അതിന്റെ മുകൾത്തട്ട്, അതിരമണീയമായ മൈതാനം പോലെ പരന്നുനീണ്ടുകിടക്കുന്നു. എളയതും മാധവനും ആ കുന്നിൻപുറത്തുകൂടെയാണ് ഇല്ലത്തെക്കു തിരിച്ചുവരുന്നതു്. ഉണങ്ങിനില്ക്കുന്ന പുല്ലുകളിൽ പൊൻപൂശിടുന്ന തങ്കരശ്മികൾകൊണ്ട്, അങ്ങുമിങ്ങും കറുത്തു നില്ക്കുന്ന മാമരങ്ങളുടെ നിറുതല തൊട്ടനുഗ്രഹിച്ചു വൃദ്ധസൂര്യൻ വാരാന്നി മറിഞ്ഞു. സന്ധ്യാരാഗം വാനിടത്തെങ്ങും നിറഞ്ഞു. കുന്നിൻപള്ളങ്ങളിൽ പ്രകാശമെല്ലാം

കുറഞ്ഞു. കൂടണയുവാനായി വെമ്പലപ്പെട്ടു പറന്നുപോകുന്ന പറവകളുടെ കളകൂജിതം, ആ തരുണന്മാരുടെ കർണ്ണങ്ങളിൽ പീയൂഷവർഷം കോരിയൊഴിച്ചു. പ്രകൃതിദേവിയുടെ ഏ താദൃശമായ രാമണീയകവിശേഷത്തിനു വശംവദന്മാരായ ആ സഹൃദയന്മാർ അവിടെ കുറേനേരം സല്ല സമയം ചില്ലറാച്ചു. അവർ ഭാസ്കരനെപ്പറ്റിയാണ് അപ്പോൾ സംസാരിച്ചിരുന്നത്:

മാധവൻ— ഇത്ര ചെറുപ്പക്കാരനായ ഒരാളെ അവിടെ അധ്യാപകനാക്കുന്നതിൽ അനൌചിത്യമൊന്നുമില്ലല്ലോ? ഭാസ്കരമേനവന്ന് അതിനിണയായ പ്രായം കൂടിയില്ലെന്നാണ തോന്നുന്നത്.

പിള്ളയത്— ഭാസ്കരൻ വയസ്സുകൊണ്ടു മാത്രമേ ചെറുപ്പക്കാരൻ: ആയാൾക്കു നല്ല തന്റേടമുണ്ട്; ഒട്ടും പതറിച്ചയുമില്ല. വിനയമോ, ഒന്നാന്തരം! വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ ശരിയായ ഫലം ഇത്രയും കണ്ടതായി ഞാൻ മറ്റൊരു യുവാവിലും കണ്ടിട്ടില്ല.

മാധവൻ— ഇക്കൊല്ലത്തിലാണ ബിരുദപരീക്ഷയ്ക്കു പോയിട്ടുള്ളത്; അല്ലേ? പഠിപ്പിക്കുവാനുള്ള സാമർത്ഥ്യമെങ്ങിനെ?

പിള്ളയത്— പഠിപ്പിക്കുവാൻ നല്ലവണ്ണം അറിയാം: വിദ്യാർത്ഥിദശയിൽത്തന്നെ പലപ്പോഴും ആയാൾ അധ്യാപകവേലയിൽ പ്രവേശിക്കാറുണ്ട്.

ശ്ലിഷ്ടാ ക്രിയാ കസ്യചിദാത്മസംസ്ഥാ
സംക്രാന്തിരന്യസ്യ വിശേഷയുക്താ:
യസ്യോഭയം സാധു, സ ശിക്ഷകാണാം
ധുരി പ്രതിഷ്ഠാപയിതവ്യ ഏവ.

എന്നു കാളിദാസൻ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള അധ്യാപകലക്ഷണം ഭാസ്കരനിൽ സ്പഷ്ടമായുണ്ട്.

മാധവൻ — ശമ്പളം എത്ര കൊടുക്കേണ്ടിവരും?

എളയത് — എന്തായാലും യാതൊരു വിപ്രതിപത്തിയുമുണ്ടാകയില്ല. അപ്പുറം, ഈ പുതിയ ഏർപ്പാടിന് ആ കാരണവർ സമ്മതിക്കുമോ?

മാധവൻ — നാരായണൻനായരല്ലേ?

എളയത് — അതേ!

മാധവൻ — അതിനു പ്രയാസമില്ല; അമ്മായിയെക്കൊണ്ടു പറയിച്ചാൽ മതി.

എളയത് നെററിയൊന്നു ചുളിച്ചു; മാധവൻ, പക്ഷേ, അതു കണ്ടില്ല!

അതാ, വടക്കുനിന്ന് ഒരാൾ വരുന്നു. വിനീതവേഷനായ ആ ചെറുപ്പക്കാരനാണ് നമ്മുടെ ഭാസ്കരൻ.

എളയത് — മാധവാ, എന്തൊരാശ്ചര്യം! അതാ, വടക്കുനിന്നു ഭാസ്കരൻ ഈ സന്ധ്യയ്ക്കു തിരിച്ചുവരുന്നു!

ഭാസ്കരൻ അവരുടെ അടുക്കലെത്തി. എളയതും ഭാസ്കരനും, പരസ്പരം പരീക്ഷയെപ്പററി ചോദിച്ചറിഞ്ഞു. മാധവൻ ഭാസ്കരനെക്കൊണ്ട് ഉദ്ദേശിക്കുന്ന കാര്യവും എളയത് തന്നെ ഭാസ്കരനോടു വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞു.

പിന്നെയും കുറച്ചു ദിവസത്തേക്കു കല്യാണിയമ്മ അവരെ മൂന്നുപേരെയും മാകാവിൽനിന്നു വിട്ടയച്ചില്ല:

പ്രത്യക്ഷസൗഖ്യദായിനഃ
പരോക്ഷേഽപി സഹായാഃ
സജ്ജനസമാഗമാ ഭവന്തി.

രാഷ്ട്രീയമായും സാമുദായികമായും സാഹിത്യപരമായു
മുള്ള സരസസംഭാഷണങ്ങളാലും ബ്രിഡ്ജ്കളിയാലും, അ
വരുടെ ആ ഗ്രൈഷ്മവിരാമകാലം മുമ്പത്തെക്കാറം പതി
ന്മടങ്ങു രസാവഹമായിത്തീൎന്നു.

ഒമ്പതാമദ്ധ്യായം.

ജാനകിയമ്മ ആവശ്യപ്പെട്ടിരുന്നപ്രകാരം, മാധവ
ൻ മദ്രാസിൽനിന്നു മടങ്ങിപ്പോകുമ്പോറം ചാലിൻപറമ്പ
ത്തു പോയി. മാധവൻെറ മേലന്വേഷണത്തിലുള്ള ചി
ന്ത അമ്മിണിക്കു ഗുണപ്രദമാകുന്നുണ്ടു്. മാധവൻ അ
[illegible]ിന്നു കോളേജിലേക്കു പുറപ്പെട്ട സമയത്തു്, "ബൊ
മ്പെക്കു പോകുമ്പോറം കാണില്ലേ?" എന്നു് അമ്മിണിയും
ചോദിക്കാതിരുന്നില്ല. അതനുസരിച്ചു്, ബൊമ്പെക്കു പോ
കുന്ന അവസരത്തിൽ മാധവൻ, പിന്നെയും ചാലിൻപറ
മ്പത്തു കയറി; ഒരു ദിവസം അവിടെത്താമസിച്ചു. അന്ന
വണ്ണ അവിടെനിന്നു മടങ്ങുമ്പോഴും നമ്മുടെ അമ്മിണി,
"ദേഹസ്ഥിതിയെപ്പററി ഞാൻ ഇടക്കിടെ എഴുതാം. മറു
പടി അയക്കില്ലേ?" എന്നു ചോദിപ്പാൻ വിട്ടുപോയില്ല.
"മറുപടി അയക്കില്ലേ?" എന്ന ആ വാക്യം അതേ സ്വര
ത്തിൽ മാധവൻ ഉരുവിട്ടു!

ഭാസ്കരൻ പരീക്ഷയിൽ പാസ്സായതിനു ശേഷമാണു്
ചാലിൻപറമ്പത്തു് അദ്ധ്യാപകനായതു്. ആയാറം മ
ദാൽപരീക്ഷയിൽ ഒന്നാംക്ലാസ്സിൽത്തന്നെ ജയം നേടി.

അമ്മിണി ഇടങ്ങിയ നാലു സോദരിമാരാണു മാസ്റ്ററൻെറ വിദ്യാൎത്ഥിനികൾ. അമ്മിണിയും ജാനുവും പഠനത്തിൽ ഒരേ ക്ലാസ്സ്. ശാരദ മറെറാരു ക്ലാസ്സ്. അമ്മിണിയുടെ മൂന്നാമത്തെ അനുജത്തി ഊൎമ്മിള മൂന്നാമതൊരു ക്ലാസ്സ്. മാസ്റ്ററൻ ഇവരെ നാലുപേരെയും മുറക്കു പഠിപ്പിച്ചു വരുന്നു.

എളയതും ബി. എ.-പരീക്ഷയിൽ രണ്ടാംക്ലാസ്സിൽ ഒന്നാമനായി ജയിച്ചു. ഉടനെ തൃശ്ശൂർ 'സെൻറ് തോമാസ്' കോളേജിൽ അദ്ധ്യാപകസ്ഥാനവും എളയതിനു ലഭിച്ചു. "എനിക്കു ഒരു ഉദ്യോഗമായട്ടെ." എന്നു ദേവിയോടു പണ്ടു പറഞ്ഞിരുന്നതിനെ അദ്ദേഹം അനുസ്മരിച്ചു. ദേവിയുടെ ആ മോഹവും സാധിച്ചു. അവർ, അതുകൊണ്ടു വിശേഷിച്ചും, നാട്ടുകാരുടെ നാനാതരം നിരൂപണങ്ങൾക്കു വിഷയമായെങ്കിലും, കല്യാണിയമ്മയുടെ ഉചിതോപദേശങ്ങളാൽ ഒരുവിധത്തിലും ചഞ്ചലിപ്പു പെടാതെ വൎത്തിച്ചു.

കൊച്ചുണ്ണിയുടെ താന്തോന്നിത്തത്തിനും 'തെല്ലിപ്പടി' കണ്ടു: എളയതു് തൻെറ സോദരനേയും, കൂടെ തൃശ്ശൂൎക്കു കൊണ്ടുപോയി സ്കൂളിൽ ചേൎത്തി പഠിപ്പിച്ചുതുടങ്ങി.

* * * *

മാധവൻ ഇപ്പോൾ ബൊംബയിലാണല്ലോ. അയാൾക്കു സെപ്ററമ്പർമാസത്തിലും ഒരു വിരാമമുണ്ടു്. അവിടെ കഴിവുള്ളപ്പോഴൊക്കെ വീട്ടിലെക്കു വരണമെന്നു മുത്തശ്ശി കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ എപ്പോഴും മാധവനോടു നിൎബ്ബന്ധിച്ചു പറയാറുള്ളതിനാൽ മാധവൻ ഈ വിരാമകാലത്തും നാട്ടിലെക്കു പുറപ്പെട്ടു.

അമ്മായി ഇപ്പോൾ ചാലിൻപറമ്പത്തില്ലെന്നും,

പ്രസവത്തിന്നായി ഭർത്തൃഗൃഹത്തിലെയ്ക്കു പോയിരിയ്ക്കയാണെന്നും — [illegible]! — മാധവൻ നല്ലപോലെ അറിഞ്ഞിരുന്നിട്ടും, ഷൊറണൂരിൽ വന്നപ്പോൾ യാത്ര പടിഞ്ഞാട്ടാണു തിരിച്ചതു്: ആദ്യമേ തന്നെ ചാലിൻപറമ്പത്തു പോയി ജാനകിയമ്മയേയും അവരുടെ മകളേയും ഒന്നു കാണുവാനാണു മാധവൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തിയതു്. തന്റെ അമ്മയെക്കഴിച്ചാൽ അതു പോലെ തന്നെ ഭാവിപ്പാൻ കൊള്ളുന്നവരും ഭാവിയ്ക്കേണ്ടവരുമായി രണ്ടു സ്ത്രീകളെ മാത്രമേ മാധവൻ കണ്ടിട്ടുള്ളു: ഒന്നു് എളയതിന്റെ അമ്മ; രണ്ടാമതു ജാനകിയമ്മയും. കലൎപ്പില്ലാത്ത ഭക്തിയും മാതൃസ്നേഹത്തിന്നർഹയായി മാധവനു തോന്നിയിട്ടുള്ള ജാനകിയമ്മയെ മാത്രമല്ലാ ഇപ്പോൾ ആയാൾ ലക്ഷ്യം വെച്ചിട്ടുള്ളതും; അമ്മിണിയെ അവലോകനം ചെയ്വാനുള്ള അതിമാത്രമായ അഭിലാഷവും മാധവനെ ചാലിൻപറമ്പത്തേയ്ക്കു ആകർഷിയ്ക്കുന്നുണ്ടു്.

മുന്നറിവു കൊടുക്കാതെയുള്ള, മാധവന്റെ ആ വരവു് ജാനകിയമ്മയ്ക്കു പരമാനന്ദത്തെ ഉളവാക്കി. അമ്മയോടൊന്നിച്ചു ജനവും, ആതിത്ഥ്യം ചെയ്വാനും വർത്തമാനങ്ങൾ ചോദിപ്പാനും ഉദ്യമിച്ചു. അമ്മിണിയാകട്ടെ, ഒരിടത്തു് അടങ്ങിയൊതുങ്ങി നിന്നതേയുള്ളു.

"എന്താണിപ്പോൾ അമ്മിണിയ്ക്കു കുറെ സുഖമല്ലേ?" എന്നു് ആരോടെന്നില്ലാത്ത മട്ടിൽ മാധവൻ ചോദിച്ചപ്പോൾ അമ്മിണി കുറച്ചു കൂടി അടുക്കലെയ്ക്കു വന്നു.

ജാനകിയമ്മ— ഇപ്പോൾ മുമ്പത്തെപ്പോലെ ചടപ്പും വിളൎപ്പും ഇല്ല; ഉവ്വോ? കുറച്ചു പുഷ്ടിയും വെച്ചിട്ടുണ്ടെന്നാണു തോന്നുന്നതു്.

പ്രസവത്തിന്നായി ഭർത്തൃഗൃഹത്തിലേയ്ക്കു പോയിരിയ്ക്കയാണെന്നും — അമ്മിണിയെയാണെന്നേയുള്ളു! — മാധവൻ നല്ലപോലെ അറിഞ്ഞിരുന്നിട്ടും, ഷൊറണൂരിൽ വന്നപ്പോൾ യാത്ര പടിഞ്ഞാട്ടാണു തിരിച്ചത്: ആദ്യമേ തന്നെ ചാലിൻപറമ്പത്തു പോയി ജാനകിയമ്മയേയും അവരുടെ മകളേയും ഒന്നു കണ്ടുവരണമെന്നാണു മാധവൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തിയത്. തന്റെ അമ്മയെക്കഴിച്ചാൽ അതു പോലെ തന്നെ ഭാവിപ്പാൻ കൊള്ളുന്നവരും സേവിയ്ക്കേണ്ടവരായി രണ്ടു സ്ത്രീകളെ മാത്രമേ മാധവൻ കണ്ടിട്ടുള്ളു: ഒന്ന് എളയതിന്റെ അമ്മ; രണ്ടാമതു ജാനകിയമ്മയും. കലർപ്പില്ലാത്ത ഒന്നാന്തരം മാതൃസ്നേഹത്തിന്നർഹയായി മാധവന്നു തോന്നിയിട്ടുള്ള ജാനകിയമ്മയെ മാത്രമല്ലാ ഇപ്പോൾ ആയാൾ ലക്ഷ്യം വെച്ചിട്ടുള്ളതും; അമ്മിണിയെ അവലോകനം ചെയ്യാനുള്ള അമിതമായ അഭിലാഷവും മാധവനെ ചാലിൻപറമ്പത്തേയ്ക്ക് ആകർഷിയ്ക്കുന്നുണ്ട്.

മുന്നറിവു കൊടുക്കാതെയുള്ള, മാധവന്റെ ആ വരവ് ജാനകിയമ്മയ്ക്കു പരമാനന്ദത്തെ ഉളവാക്കി. അമ്മയോടൊന്നിച്ചു ജാനുവും, ആതിഥ്യം ചെയ്വാനും വർത്തമാനങ്ങൾ ചോദിപ്പാനും തുനിഞ്ഞു. അമ്മിണിയാകട്ടെ, ഒരിടത്ത് അടങ്ങിയൊതുങ്ങി നിന്നതേയുള്ളു.

“എന്താണിപ്പോൾ അമ്മിണിയ്ക്കു കുറെ സുഖമല്ലേ?” എന്ന് ആരോടെന്നില്ലാത്ത മട്ടിൽ മാധവൻ ചോദിച്ചപ്പോൾ അമ്മിണി കുറച്ചു കൂടി അടുക്കലേയ്ക്കു വന്നു.

ജാനകിയമ്മ — ഇപ്പോൾ മുമ്പത്തെപ്പോലെ ചടപ്പും വിളറ്പ്പും ഇല്ല; ഇപ്പോൾ കുറച്ചു പുഷ്ടിയും വെച്ചിട്ടുണ്ടെന്നാണു തോന്നുന്നതു്.

മാധവൻ—ആയാൾ ഈ കുട്ടികളെ ഇട്ടു കൊട്ടയാട്ടുന്നതു കണ്ടുകൊണ്ട് ഇത്ര കാലം നിങ്ങളെങ്ങിനെ സഹിച്ചു?

ജാനകിയമ്മ—നാലക്ഷരം വല്ലതും പഠിപ്പിക്കുമല്ലൊ എന്നു മാത്രമെ സമാധാനമുണ്ടായിരുന്നുള്ളു.

മാധവൻ—നാലക്ഷരം! ആയാൾക്ക് ഒരക്ഷരവും അറിഞ്ഞുകൂടാ!

ജാനകിയമ്മ—അങ്ങിനെയാ? അമ്മാമക്കു വലിയ കാര്യമാണ്! മാസ്റ്ററെ വലിയ ബഹുമാനം!

മാധവൻ—നല്ല ബഹുമാനമാണ്! പടുവങ്കൻ! ഇപ്പോഴും ഇവിടെത്തന്നെയുണ്ടോ?

ജാനകിയമ്മ—ഇവിടെനിന്നെങ്ങും പോവില്ല. ഇതാ, കുറച്ചു ദിവസം മുമ്പൊരിക്കൽ ആയാൾ എന്നോടു കയറാൻ വന്നു! ഞാൻ, കടന്നുപോകാൻ പറഞ്ഞു.

മാധവൻ—എന്തേ അതു്?

ജാനകിയമ്മ—ആയാൾക്കിപ്പോൾ കണ്ടവരുടെയൊക്കെ സംബന്ധം ആലോചിക്കലും നടത്തിക്കലുമാണ് ഒരു തൊഴിൽ! അക്കൂട്ടത്തിൽ ഇവിടെയും ഒന്നു വല വീശി നോക്കി: എന്തോ ഒരാൾ നമ്മുടെ അമ്മിണിയെ സംബന്ധം ചെയ്യാൻ വിചാരിക്കുന്നുണ്ടെന്നും, താൻ അതിനെപ്പററി ചില ആലോചനകളെല്ലാം നടത്തുന്നുണ്ടെന്നും മററും എന്റെ അടുത്തു സേവ പറയാൻ വന്നുവല്ലൊ! ഞാൻ പറഞ്ഞു:—"നിങ്ങൾ വെറുതെ ബുദ്ധിമുട്ടേണ്ട; ആവശ്യക്കാർ അമ്മാമയുമായി നേരിട്ട് ആലോചിച്ചു കൊള്ളും. അമ്മിണിക്കും ആയാളെപ്പൂർണ്ണസമ്മതമാകണം; എന്നാൽ ഞാൻ കൊടുക്കും; ഇല്ലെങ്കിലില്ല." ആയാൾക്ക് എന്നോടു മുഷിഞ്ഞു എന്നു തോന്നുന്നു: ഇ

പ്പോൾ നാലഞ്ചു ദിവസമായിട്ട് എന്റെ മുമ്പിൽകാ
ണാറില്ല.

പിറേറ ദിവസം രാവിലെ അമ്മിണിയും ജാനുവും ഒ
രു വട്ടമേശയുടെ മുന്നിൽ അഭിമുഖമായി ഇരുന്ന് എന്തോ
ഗംഭീരമായ ഒരു വാദം നടത്തുകയാണ്. ജാനു ഒരഞ്ചാറു
മിനിട്ടു നേരം ശ്വാസം കളയാതെ ഉച്ചസ്വരത്തിൽ അങ്ങി
നെ പറഞ്ഞുതള്ളുന്നു. അതു കഴിഞ്ഞാൽ അമ്മിണി എളു
യും പതുക്കെ ഒന്നുരണ്ടു വാക്യം മാത്രം പറയുന്നു. ജാനു പി
ന്നെയും തുടങ്ങുകയായി. എന്തു തന്നെയായാലും അമ്മിണി
സമ്മതിക്കുന്നുമില്ല. അമ്മിണിയെപ്പറഞ്ഞു സമ്മതിപ്പിച്ചാ
ലേ പൂർണ്ണവിജയമായുള്ളൂ എന്നാണു ജാനുവിന്റെ വിചാ
രം. മാധവൻ, ഇവരുടെ—അഥവാ, ജാനുവിന്റെ വാഗ്
കോലാഹലം കേട്ടു പതുക്കെ മുകളിലേക്കു കയറിച്ചെന്നു.

ആ കന്യകമാർക്കു മാധവന്റെ സാന്നിദ്ധ്യമുണ്ടായാ
ലും അവരവരുടെ സ്ഥാനത്തിരിപ്പാൻ വിരോധമൊന്നുമി
ല്ലെങ്കിലും, അടുത്തു തന്നെ മറെറാരു കസാല മാധവനുപ
യോഗിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ കിടന്നിരുന്നുവെങ്കിലും, അമ്മി
ണി മാത്രം, മാധവനെക്കണ്ടപ്പോൾ പെട്ടെന്നെഴുന്നേററ്,
ആ കസാലയിൽ ഇരിക്കാം എന്ന അർത്ഥത്തെ അനക്ഷര
മായാവിഷ്കരിച്ചുകൊണ്ടു കുറച്ചങ്ങോട്ടു മാറി നിന്നു. എ
ന്നാൽ, മാധവൻ അതിൽ ഇരിക്കാതെ, മറേറ കസാല
താൻ തന്നെ കുറേക്കൂടി അടുത്തു കൊണ്ടുവന്നിട്ട്, അമ്മി
ണിയോട് ഇരിക്കാനാജ്ഞാപിച്ചു താനുമിരുന്നു.

മാധവൻ—എന്താണു നിങ്ങളുടെ തർക്കം?

ജാനു—അതേ; നമ്പ്യാരുടെ അഭിപ്രായം കൂടി കേൾക്കട്ടെ.
എന്നിട്ടു പിന്നെ മേനവനോടു ചോദിക്കാം.

'മാസ്റ്റർ' എന്ന പേർ ആദ്യമേ തന്നെ ചാത്തുനായർ അപഹരിച്ചിരുന്നതിനാൽ, കുട്ടികൾ ഭാസ്കരമേനോനെ 'മേനോൻ' എന്നാണു വിളിച്ചുവരുന്നതു്.

മാധവൻ— എന്താണു വാദവിഷയം? അതു കേൾക്കട്ടെ.

ജാനു— ഒരു വാക്യത്തിന്റെ തർജ്ജമയെപ്പറ്റിയാണു്. "ഞാൻ സ്കൂളിലേയ്ക്കു പോകുമ്പോൾ ഒരാനയെക്കണ്ടു."; ഇത്രയേ ഉള്ളു. എന്തു പറഞ്ഞാലും ജ്യേഷ്ഠത്തി സമ്മതിക്കില്ല!

മാധവൻ— ജാനുവിന്റെ തർജ്ജമയെവിടെ?

"ഇതാണു ഞാനെഴുതിയതു്." എന്നു പറഞ്ഞു ജാനു നോട്ടുപുസ്തകം കാട്ടിക്കൊടുത്തു. "മയി പാഠശാലാം ഗച്ഛതി കമപി കരിണമദ്രാക്ഷം." എന്നായിരുന്നു ജാനുവിന്റെ തർജ്ജമ.

മാധവൻ— അമ്മിണി എഴുതിയതെവിടെ?

ജാനു— ജ്യേഷ്ഠത്തി എഴുതിയിട്ടു തന്നെയില്ല!

മാധവൻ— എന്താണമ്മിണി പറയുന്നതു്?

ജാനു— ജ്യേഷ്ഠത്തി പറയുന്നതു്, "യദാ അഹം പാഠശാലാമഗമം, തദാ കമപി കരിണമദ്രാക്ഷം." എന്നാണു്.

മാധവൻ— അതു കുറെബ്ഭേദം; ജാനുവിന്റെ തർജ്ജമ തീരെ അബദ്ധം!

ജാനു— എന്തുകൊണ്ടു്? 'പോകുമ്പോൾ' എന്നതിനു സതിസപ്തമിയല്ലേ വേണ്ടതു്?

മാധവൻ— ഇവിടെ അങ്ങിനെയല്ല: പോവുക, കാണുക— ഇതു രണ്ടു ക്രിയയ്ക്കും കർത്താവു 'ഞാ'നല്ലേ?

ജാനു— അതേ; പക്ഷേ, 'അദ്രാക്ഷം' എന്ന ഉത്തമപുരു

ഷൻകൊണ്ടു തന്നെ കർത്താവായ അസ്മച്ഛബ്ദം താനേ കിട്ടുമല്ലോ?

മാധവൻ— അങ്ങിനെ കിട്ടുന്ന കർത്താവിനെയാണല്ലോ ജാന സപ്തമിയാക്കിയിരിക്കുന്നതു്?

ജാന— ഞാൻ കർത്താവിനെപ്പറ്റെത്തൊട്ടു തന്നെയില്ലല്ലോ.

മാധവൻ— ആ വാദം സാധുവല്ല; കർത്തൃവാചകപദമായ അസ്മച്ഛബ്ദം ഇവിടെ പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു; അതു സപ്തമ്യന്തവുമായിരിക്കുന്നു. ഭാഷാശൈലി ഇതല്ല; സതിസപ്തമി ഉപയോഗിക്കേണമെങ്കിൽ, ആ സപ്തമ്യന്തത്തിൽ ഉള്ളടങ്ങിക്കിടക്കുന്ന ക്രിയയുടെ കാരകം, അതേ വാക്യത്തിൽ മറ്റേതെങ്കിലും വിഭക്തിയിൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെടേണ്ടതായിവരാതിരിക്കേണം. അല്ലാത്ത പക്ഷം, ഗുരുവൃത്തി എന്ന ദോഷം വന്നു ചേരുന്നതാണ്; അതു തീരെ അസഹ്യവുമാണ്. അമ്മാതിരി സ്ഥലങ്ങളിൽ വിശേഷണമാക്കിയുംകൊണ്ടുള്ള പ്രയോഗമേ സാധുവാകൂ. അപ്പോൾ ഇവിടെ, "പാഠശാലാം ഗച്ഛന്നഹം...." എന്നാണു തർജ്ജമ ചെയ്യേണ്ടിയിരിക്കുന്നതു്.

ജാന— അപ്പോൾ ജ്യേഷ്ഠത്തി പറയുന്നതോ?

മാധവൻ— അതിൽ വളച്ചുകെട്ടുണ്ടെന്നല്ലാതെ മറ്റൊന്നുമില്ല.

"ഏഴു നേരമായി അമ്മ ചായ കുടിക്കാൻ വിളിക്കുന്നു! ഇനി അവിടെക്കൊണ്ടുവന്നു വായിലൊഴിച്ചുതരണോ?" എന്നു് ശാരദയുടെ ശാസനം ചുവട്ടിൽനിന്നു കേട്ടു് ഈ യുവതികൾ രണ്ടുപേരും താഴത്തേക്കിറങ്ങിപ്പോയി. മാധവൻ അവരുടെ ആ തർജ്ജമയെഴുതുന്ന നോട്ടുപുസ്തകങ്ങൾ രണ്ടും എടുത്തു മറിച്ചു നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

അന്നു ശാരദയല്ല, ജാനുവുമല്ല, അമ്മിണിയാണ് മാധവനു ചായയും കൊണ്ടു പുറപ്പെട്ടതു്.

“ഈ ജാനുവിന്റെ ഉപരിപ്ലവം കലശലാണല്ലേ?” എന്നു മാധവൻ ചോദിച്ചപ്പോൾ അമ്മിണി, ചായയും മറ്റും മേശപ്പുറത്തു വെയ്ക്കുന്നതോടുകൂടി ആ ചെന്തളിരുകൾ വിടർത്തി കുന്ദമുകുളങ്ങൾ കുറഞ്ഞൊന്നു പുറത്തു കാണിച്ചു; കൂട്ടത്തിൽ ഒരു നോട്ടവും. ആ പുഞ്ചിരിയുടെ ഉള്ളിൽ നിഗൂഢമായ ആകൂതം, ‘എന്തേ?’ എന്ന ഒരു ചോദ്യമാണെന്നു മനസാ കണ്ടറിഞ്ഞ മാധവൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:— “അല്ലേ; ഈ പുസ്തകത്തിലെ വെട്ടും തിരുത്തും കണ്ടാൽ അതു വ്യക്തമാകുന്നുണ്ട്!” മാധവൻ ഇപ്പറഞ്ഞതിന്റെ ശരിയായ സാരം, തന്നെപ്പററിയുള്ള നല്ല ഒരഭിപ്രായമാണെന്ന് അമ്മിണിക്കു മനസ്സിലാകാതിരുന്നില്ല. ആ കാരണത്താൽത്തന്നെ അവൾ കിലുകിലാരവം പുറപ്പെടുവിച്ചുകൊണ്ട് ഒരു സാധാരണച്ചിരി ചിരിച്ചു. സാധാരണമെങ്കിലും തന്റെ മുന്നിൽ അസാധാരണവും, അതിന്റെ ആ ഉല്ലാസഹേതുവാൽത്തന്നെ തനിക്കു് അഭിലഷിതവുമായ, അമ്മിണിയുടെ ആ മണിനാദമഞ്ജുഹാസം മാധവന്റെ ഹൃദയശലാകയെ കുറച്ചധികം നേരത്തേക്കു സ്പന്ദിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു!

അന്നു തന്നെ ഉച്ചയ്ക്കു കോഴിക്കോട്ടുനിന്നു് ഒരു ഭൃത്യൻ, കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി പ്രസവിച്ച് ആൺകുട്ടിയുണ്ടായിരിക്കുന്നു എന്ന സന്തോഷവർത്തമാനവും കൊണ്ടു ചാലിൻപറമ്പത്തു വന്നു! ഇന്നു ചാലിൻപറമ്പത്തുവീട്ടിലുള്ള യാതൊരാൾക്കും തന്നെ, അവിടെ ഒരാൺകുട്ടിയുണ്ടായാലത്തെ സന്തോഷത്തിന്റെ രുചിയെന്തെന്നു് അറിഞ്ഞുകൂടല്ലോ. അ

ത്തുകൊണ്ടു വിശേഷിച്ചും, ജാനകിയമ്മ മുതലായവർ പരമാഹ്ലാദപരതന്ത്രരായിത്തീൎന്നു.

ജാനകിയമ്മ കൂടി കോമത്തേക്കു മാധവന്റെ കൂടെ പുറപ്പെട്ടു വരാമെന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു്, അന്നു തന്നെ ബന്ധപ്പെട്ട വീട്ടിലേക്കു പോകാനോ, മദ്ധ്യേ തൃശ്ശൂരിലിറങ്ങി തന്റെ സുഹൃത്തിനെക്കാണ്മാനോ മാധവന്നവകാശം ലഭിച്ചില്ല. പിറ്റേന്നു്, ജാനകിയമ്മയും അവരുടെ ചെറുകുട്ടികളായ ഉൎമ്മിളയും തങ്കമണിയും മാധവനൊന്നിച്ചു കോമത്തേക്കു പോയി.

പത്താമദ്ധ്യായം.

ഗളിതം പരമ്പഗള നിഗളതയാ,
മാൎഗ്ഗിതയാ ലതയാ!

കാത്യായനിക്കുട്ടിക്കു പ്രസവവേദന തുടങ്ങി. എട്ടാം മാസത്തിൽത്തന്നെ പേറുനോവു തുടങ്ങിക്കണ്ടപ്പോൾ കോമത്തുവീട്ടിലുള്ളവരെല്ലാം പരിഭ്രമിച്ചു. നല്ല ഒരു ഡോക്ടരെ ഉടനെ അയയ്ക്കണമെന്നു എഴുത്തോടുകൂടി, കുട്ടൻ നമ്പ്യാർ ഒരാളെ വേഗത്തിൽ എളയതിന്റെ അടുക്കലേക്കയച്ചു. തൃശ്ശൂരിൽ എളയതിന്നു സ്നേഹിതനായിട്ടു് ഒരു ഡോക്ടരുണ്ടു്. എളയതു് അയാളെത്തന്നെ അയച്ചുകൊടുത്തു. തന്റെ അന്വേഷണത്തിന്നു് അസ്സലായ ഒരു യുക്തിമാൎഗ്ഗം പ്രയാസമെന്നിയേ കണ്ടെത്തിയ കേശവനെളയതു്, ഡോക്ടരോടു് എന്തോ ചില സംഗതികൾ നിഗൂഢമായി ഉപദേശിച്ചിട്ടാണു് അയാളെ കോമത്തേക്കയച്ച

ളു്. വിധിവിഹിതമായ ജനനസമയത്തിനു കുറച്ചു മുമ്പായിത്തന്നെ തള്ളയേയും പിള്ളയേയും ആ ഡോക്ടർ രണ്ടിടത്താക്കി! മടങ്ങി വന്നു് എന്തോ ഒരു കടലാസ്സു് എളയതിന്റെ പക്കൽ കൊടുക്കയും ചെയ്തു.

മാധവൻ കോമളത്തു ചെന്ന പിറേറ ദിവസം തന്നെ തന്റെ സുഹൃത്തിനെ കാണ്മാൻ തൃശ്ശൂർക്കു് പോയി. അവർ തമ്മിൽ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടുമയച്ചിട്ടുള്ള എഴുത്തുകളിലെ ചില വിഷയങ്ങളെ ചവിതചവ്വണം ചെയ്തും, പുതിയ വല്ല വർത്തമാനങ്ങളും പറഞ്ഞും രസിച്ചുകൊണ്ടു സമയം കുറെയങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞു.

മാധവനോടു് എന്തോ ഒന്നു പറവാനായി പണ്ടൊരിക്കൽ പതറിച്ചാടിയ എളയതിന്റെ ജിഹ്വ ഇതാ, ഇന്നു് ആ 'എന്തോ ഒന്നി'നെ മാധവന്റെ മുന്നിൽ തുറന്നു കാട്ടുവാൻ തുടങ്ങുന്നു:

എളയതു് — എന്താ മാധവ, അമ്മായിയുടെ കുട്ടിയെക്കണ്ടില്ലേ?

മാധവൻ — പിന്നേയോ! നല്ല ചന്തമുള്ള കുട്ടി!

എളയതു് — ആരുടെയാണു ഛായ?

മാധവൻ — ഛായ ഇന്നാളുടെയാണെന്നു് ഇപ്പോഴും നിർണ്ണയിപ്പാൻ വയ്യ.

എളയതു് — എങ്കിലും, —?

മാധവൻ — മുഖച്ഛായ അമ്മായിയുടേതാണെന്നു കല്പിച്ചു പറയാം.

എളയതു് — അവസരമാകുന്നതിനു മുമ്പു തന്നെ പ്രസവിച്ചതുകൊണ്ടു കുട്ടിക്കു് തരക്കേടൊന്നുമില്ലല്ലോ?

മാധവൻ — ഉം; എന്തുദ്ദേശിച്ചുകൊണ്ടാണ താങ്കൾ ചോദിക്കുന്നത്?

എളയത് — ആകട്ടെ; കുട്ടിക്കു് എത്ര മാസത്തെ ഗൎഭമുണ്ടെന്നാണ കണ്ടിട്ട തോന്നിയത്?

മാധവൻ — എന്താണിത്ര ചുഴിഞ്ഞു ചോദിക്കുന്നത്? ഉള്ളിൽ വല്ലതുമുണ്ടോ?

എളയത് — ഇനി ഉള്ളിലൊന്നുമില്ല! എല്ലാം വെളിവിലായിപ്പോയി!

മാധവൻ — എന്താണത്? അമ്മായിയെപ്പററി വല്ല ദുഷ്പ്രസ്താവവുമുണ്ടോ?

എളയത് — താങ്കൾ ചാലിൽപറമ്പത്തു പലപ്പോഴും പോയിട്ടില്ലേ? അമ്മായിയെപ്പററി വല്ലതും അവിടെക്കേൾക്കുന്നുണ്ടോ?

മാധവൻ — ഞാനൊന്നും കേട്ടിട്ടില്ല. എന്താണുള്ളത്? വിസ്തരിച്ചു പറയൂ.

എളയത് — ചെറിയമ്മാമൻ സംബന്ധം തുടങ്ങിയിട്ട് എത്ര ദിവസമായി എന്നറിയാമോ?

മാധവൻ — എത്ര ദിവസമെന്നോ! എട്ടൊമ്പതു മാസമായി.

എളയത് — സംബന്ധം തുടങ്ങിയിട്ട് എട്ടാംമാസത്തിൽ തന്നെ ഭാൎയ്യ പ്രസവിക്കുന്നതിൽ ഒന്നും ആലോചിക്കാനില്ലേ?

മാധവൻ — ഇല്ലെന്നില്ല; എന്നാൽ, ഇങ്ങിനെയൊരു വിഷയം ഇതുവരെയും എന്റെ ആലോചനയിൽ പെടുകയുണ്ടായില്ല; എനിക്കു യാതൊന്നും ശങ്കിപ്പാനിടയാ

യിട്ടില്ലല്ലൊ. താങ്കഠം എന്തൊക്കെയാണു ധരിച്ചിട്ടുള്ളതു്? കേഠക്കട്ടെ.

എളയത്ത് — പറയാം: സാധാരണമായി ഒരു ശിശുവിന്നു ഗൎഭത്തിൽ ചുരുങ്ങിയതു് 270. ദിവസത്തെ വളൎച്ചയല്ലേ ഉള്ളതു്? താങ്കളുടെ അമ്മായിയുടെ കുട്ടിയ്ക്കും, അത്രയും ദിവസത്തെ മൂപ്പു ചെന്നിട്ടുണ്ടു്; ചെറിയമ്മാമൻ സംബന്ധം തുടങ്ങീട്ടു് ഇന്നേയ്ക്കു തന്നെ 224. ദിവസമെ ആയിട്ടുള്ളു താനും! ഇതെങ്ങിനെ?

മാധവൻ — ഇതാരു കണ്ടുപിടിച്ചു?

എളയത്ത് — എന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം ഡോക്ടർ കണ്ടുപിടിച്ചു.

ഡോക്ടർ കോമത്തുനിന്നു മടങ്ങി വന്നു് എളയതിന്റെ കൈയിൽകൊടുത്ത ആ കടലാസ്സ് അദ്ദേഹം മാധവന്നു കാണിച്ചുകൊടുത്തു. എളയതിന്റെ ഊഹത്തിന്റെയോ ഡോക്ടരുടെ സൎട്ടിഫിക്കേറ്റിന്റെയോ ഉള്ള വിശ്വാസ്യതയെപ്പററി വിതൎക്കിപ്പാനോ വിവരിപ്പാനോ അല്ല, നമ്മുടെ മാധവന്റെ മനസ്സ് ആ അവസരത്തിൽ അഭിയോഗിച്ചതു്; അതു് ആ നിമിഷത്തിൽ പൂൎണ്ണമായി താമരശ്ശേരിയിലെത്തി, ചാലിൻപറമ്പത്തുവീട്ടിൽകടന്നു്, ആ വീട്ടിലെ ഓരോരോ അംഗങ്ങളുടേയും മുന്നിൽ സന്നിഹിതമായി കിംകൎത്തവ്യതാവിമൂഢതയോടെ ഉഴന്നു പിൻതിരിച്ചു പോന്നു!; മാധവന്നു തന്നെ പിന്നീടു പറയുവാൻ സാധിക്കാതിരുന്ന ഏതോ ചില വിചാരഗഹ്വരങ്ങളിലും ചിന്താഗൎത്തങ്ങളിലും ശങ്കാദുൎഗ്ഗങ്ങളിലും ആയാളുടെ മനസ്സ്, ആ അഞ്ചാറു നിമിഷത്തിന്നുള്ളിൽ, ചെന്നുപെട്ടു് അതിമാത്രം അസ്വസ്ഥമായി മടങ്ങി! ഈ ശാഖാചംക്രമണത്തിൽ മനസ്സ്, ഒ

ന്നിൽനിന്ന മറെറാന്നിലെയ്ക്കു പകരുമ്പോഴൊക്കെയും വൈദ്യോപദേശത്തിൽ അമ്മിണിയെ മാത്രം ആവർത്തനപ്രകാരേണ അനുവർത്തിച്ചുവന്നു!

എളയത് — മാധവ, എന്താണ ഗാഢമായിച്ചിന്തിക്കുന്നതു്?

മാധവൻ — ഈ സ്ഥിതിക്കു്, നമ്മുടെ ഭാസ്കരമേനവനെപ്പററി കുറച്ചാലോചിക്കണം; ആ വഴിക്കു് അവിടെ ആക്ഷേപമെ എന്തൊക്കെ അപവാദങ്ങളാണ വരിക എന്നാരു കണ്ടു!

അമ്മിണിയെപ്പററിയുള്ള സദഭിപ്രായത്തെ മാറേറണ്ടിവരുന്നല്ലോ എന്ന ശങ്കയെ മാധവൻ, ഇങ്ങിനെ മറെറാരു പ്രകാരത്തിലാണ്, ഭാസ്കരനെ മുൻനിൎത്തിയുംകൊണ്ടാണ്, ഉപക്ഷേപിച്ചതു്!

എളയത് — ഭാസ്കരനെപ്പററി ഭയപ്പെടേണ്ട; ജാനകിയമ്മയുടെ ആ കുട്ടികളെപ്പററിയും ശങ്കിക്കേണ്ട! ഇതിനെപ്പററിയല്ലല്ലൊ ഒന്നാമതായി ആലോചിക്കേണ്ടതു്;—ചെറിയമ്മാമൻ ഇനി എന്തു ചെയ്യണം? ഞാൻ പറയുക, തീർച്ചയായും ഉപേക്ഷിക്കേണമെന്നാണ്.

മാധവൻ — ഡോക്ടരുടെ സർട്ടിഫിക്കെററിനെ മാത്രം അവലംബിച്ച് അമ്മായിയെ നാം കുററപ്പെടുത്തുന്നതും തെററായിരിക്കുന്നതിനിടയുണ്ട്. അതുകൊണ്ട്, വേറെയും സൂക്ഷ്മമായ തെളിവു സമ്പാദിപ്പാൻ നോക്കണം; എന്നിട്ടു മതി എന്തെങ്കിലും ചെയ്യുക.

എളയത് — ആ ചാത്തുനായരിൽനിന്ന നല്ല തെളിവു കിട്ടുമെന്നാണ് എന്റെ വിശ്വാസം. ആയാളെ വരുത്തണം. ആയാൾ ഈ സംബന്ധത്തിന്ന മുൻനടന്ന പ്ര

വരുത്തിച്ചതായി കേട്ട മാത്രയിൽ ഇടങ്ങിയിരിയ്ക്കുന്നു എന്നിയ്ക്കു സംശയം.

മാധവൻ—സന്ദേഹത്തിന്നു തീരെ വകയില്ലാത്ത മട്ടിൽ രഹസ്യത്തെ വെളിപ്പെടുത്തിയാലും, ചെറിയമ്മാമനെ അറിയിയ്ക്കുന്നതു അമ്മായി പൊറെറുന്നേററു പോയതിന്നു ശേഷം മതിയെന്നാണെനിയ്ക്കു തോന്നുന്നത്.

എളയത്—അതു മതി; അതിന്നു സംശയമില്ല. എന്നു മാത്രമല്ല; ഈ സംഗതി നാട്ടിൽ പാട്ടാകാതെയും കഴിയണം. അതാണ് ഇരുകൂട്ടർക്കും നല്ലതു.

സ്വല്പസമയം ഇരുവരും മിണ്ടാതിരുന്നതിന്നു ശേഷം മാധവൻ വീണ്ടും, തന്നെസ്സംബന്ധിയ്ക്കുന്ന വിഷയത്തെ തന്നെ പ്രകാരാന്തരേണ പ്രസ്താവിപ്പാനൊരുങ്ങി:

മാധവൻ— ചാലിൻപറമ്പത്തുവീട്ടുകാർ ഇത്തരം ദുരാചാരമുള്ളവരാണെങ്കിൽ, നമ്മുടെ ഭാസ്കരമേനവന്റെ ചാരിത്രത്തിന്നു തന്നെ കെട്ടുതൽ തട്ടിയേയ്ക്കയില്ലേ? അതു ഇരുഭാഗക്കാർക്കും പോരായ്മയല്ലേ? നമുക്കും ചിന്തിപ്പതിന്നു വകയല്ലേ?

എളയത്—കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയമ്മ ഒരാറം കുമാർഗ്ഗചാരിണിയായിരുന്നു വെച്ച് ആ കുടുംബത്തിലുള്ള മററുള്ളവരെല്ലാം കുറച്ചിൽ പററി! ആ ജാനകിയമ്മയും കുട്ടികളും എല്ലാംകൊണ്ടും നല്ലവരാണെന്നാണ് എന്റെ ചെറിയ പരിചയത്തിൽനിന്നുള്ള അറിവ്. താങ്കൾക്കെന്തു തോന്നുന്നു? കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയമ്മയുടെ ദോഷം, അവരെയാരെയും ബാധിച്ചിട്ടില്ല; ബാധിയ്ക്കുന്നില്ല; ബാധിയ്ക്കയുമില്ല. ഭാസ്കരനേയും അതു തീണ്ടുകയില്ല!

മാധവൻ—ശരി; പക്ഷേ, അമ്മായിയെ ഉപേക്ഷിച്ചതിന്നു

ശേഷം നാമൊക്കെ അവിടെപ്പോകുന്നതായാൽ അതു ഭംഗിയായിരിക്കുമോ?

എളയത് — ഇല്ല; അങ്ങിനെ പോകേണ്ട ആവശ്യം തന്നെയുണ്ടാകയില്ലല്ലോ.

മാധവൻ — അതൊക്കെയുണ്ടായേക്കാം: ജാനകിയമ്മയും മറ്റും ഇടക്കിടെ എന്നെക്കാണേണമെന്ന് ആവശ്യപ്പെടാതിരിക്കയില്ല.

എളയത് — ഓ, ശരി തന്നെ! ശ്രീമതി അമ്മിണിക്ക് ഇപ്പോഴും താങ്കളുടെയാണല്ലോ ചികിത്സ! അതുകൊണ്ട്, പലപ്പോഴും ചെന്നു കാണേണ്ടിവരും; സംശയമില്ല!

മാധവൻ — അതു തന്നെയാണ് ഞാൻ പറഞ്ഞതു്. ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ട അമ്മായിയുടെ വീട്ടിൽ നാണമില്ലാതെ ഞാൻ കടന്നുചെല്ലുണോ!

എളയത് — വീട് അമ്മായിയുടെ മാത്രമല്ലല്ലോ. അമ്മായിയെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നതിന്റെ കാരണം അമ്മായിയുടെ ദോഷം; താങ്കൾ അവിടെപ്പോകുന്നതിന്റെ കാരണമോ മറ്റു ചിലരുടെ ഗുണം! എന്നല്ല; ഇനി താങ്കൾക്ക് ആ ജാനകിയമ്മയുടെ പുത്രിമാരിലാരെയെങ്കിലും വിവാഹം ചെയ്യേണ്ടതായിവന്നാൽത്തന്നെ വിരോധമെന്താണ്!?

ഒടുക്കം പറഞ്ഞ വാക്യത്തോടുകൂടി എളയതിന്റെ മുഖത്തു സ്ഫുരിച്ച ഒരു പുഞ്ചിരിപ്പൂനിലാവ്, വാസ്തവത്തിൽ ആ വാക്യം വെറും ഒരു നർമ്മവചനമാണെന്ന തത്വത്തെയാണ് വെളിവാക്കിയിരുന്നതെങ്കിലും, മാധവന്റെ മാനസകുമുദത്തെ നല്ലപോലെ ഒന്നു വികസിപ്പിക്കുക തന്നെ ചെയ്തു: ആയാൾ, അമ്മിണിയെപ്പറ്റി എന്തൊക്കെയോ

ആലോചിച്ചിരുന്നതു്, ഇങ്ങിനെ തക്ക അവസരം കിട്ടിയപ്പോഠം, തൻെറ സുഹൃത്തിനെ സുവ്യക്തമായിധരിപ്പിച്ചു; സുഹൃത്സഞ്ചാരിതരഹസ്യമായ മാധവൻെറ ഹൃദയം ഘനം വിട്ടൊഴിഞ്ഞു നിതരാം നിർമ്മലമായി!

ഇളയത്—മാധവ, അധികമായൊന്നും ആലോചിച്ചു താങ്കഠം വിഷാദിയ്ക്കേണ്ട! ആ ജാനകിയമ്മയിലും അവരുടെ കാരണവന്മാരിലും എനിയ്ക്കു മുമ്പു തന്നെ നല്ല അഭിപ്രായമാണു സംജാതമായിട്ടുള്ളതു്. അതിന്നിനി മാറ്റംവരുമെന്നും തോന്നുന്നില്ല. കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയമ്മയുടെ പേരിൽ, നേരെ മറിച്ച്, എനിയ്ക്കുണ്ടായ ആ ദുരഭിപ്രായവും അത്യാവധി പിഴയ്ക്കാതെ പോന്നിട്ടുണ്ട്. അതും ഇനി അന്യഥാഭവിയ്ക്കുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല. സൂക്ഷ്മസംഗതികഠം മനസ്സിലാക്കിക്കൊണ്ടു വീണ്ടും അതിനെദൃഢീകരിച്ച് ചെറിയമ്മാമനെ ഞാൻ തീർച്ചയായും,—— ——!

എൻെറ പ്രിയപ്പെട്ട മാധവ, അമ്മായി ഇങ്ങിനെയായല്ലോ എന്നു വെച്ചും താങ്കഠം വിഷാദിയ്ക്കരുതു്. ഈ വിഷയത്തെപ്പറ്റി ആലോചിയ്ക്കയേ വേണ്ട; മുന്നേപ്പോലെ തന്നെ വിശ്രബ്ധമായി നടന്നുകൊള്ളുക. നമ്മുടെ അമ്മമാരെപ്പോലെ അവലോകനം ചെയ്യേണ്ട ആ മഹിളാമണിയേയും — ആ ജാനകിയമ്മയേയും, കേവലം നിരപരാധകളും സത്സ്വഭാവകളുമായ അമ്മിണി ഇടങ്ങിയ ആ കന്യകമാരേയും എൻെറ സുഹൃദ്വരിഷ്ഠനായ താങ്കഠം യഥാർഹം അനുവർത്തിച്ചുകൊള്ളുക. അപ്പഴപ്പോഠം ആവശ്യകമായ നിർദ്ദേശങ്ങളും ഉപദേശങ്ങളും നിദ്ദേശങ്ങളും ഞാൻ തന്നുകൊള്ളാം.

മാധവനു പൂൎണ്ണമായ മനസ്സമാധാനം സിദ്ധിച്ചു. ജാനകിയമ്മയെ മാധവൻ ഏതൊരു പ്രകാരത്തിലാണു ഭാവിക്കുന്നതെന്നു പറകയുണ്ടായല്ലൊ. അമ്മിണിയിൽ മാധവനുള്ള വാത്സല്യമസൃണമായ അനുകമ്പാവിശേഷം ഈയിടെയായി അല്പമൊന്നു രൂപാന്തരപ്പെട്ടുതുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. അവളുടെ അനുജത്തിമാരിലും മാധവന് അത്യാദരം സഖ്യം സഹോദരസ്നേഹവും സാരമായുണ്ട്. തനിക്കു് ഒരുവിധത്തിലുള്ള സോദരിമാരും ഇല്ലാത്തതിനാലാണ് ഇവരെപ്പററി ഈദൃശങ്ങളായ ചില മനോഭാവങ്ങളുളവാകുന്നതെന്നും മാധവൻ വിചാരിക്കുന്നു.

ബൊമ്പായ്ക്കു മടങ്ങിപ്പോകുന്നതിന്നൊരാഴ്ച മുമ്പ് ചാലിൻപറമ്പത്തൊന്നു പോകാൻ മാധവനൊരുങ്ങി. അതിന്റെ ഉദ്ദേശ്യം ഏളയതിനെ അറിയിക്കുകയും ചെയ്തു.

അമ്മായിയുടെ ചരിത്രത്തിൽ . അഥവാ, ചാരിത്രത്തിൽ — ദൂഷകതാബീജം വല്ലതുമുണ്ടെങ്കിൽ അറിവാൻ വഴിയുണ്ടോ എന്ന പ്രത്യാശയോടെ മാധവൻ, ചാലിൻപറമ്പത്ത് രണ്ടുമൂന്നു ദിവസം പാൎത്തു; പക്ഷെ, താനുദ്ദേശിക്കുന്ന കാൎയ്യം സാധിപ്പാൻ ഒരു ഉപായമെങ്കിലും ആയാൾ ഇതുവരെ കണ്ടെത്തിയില്ല:

അമ്മായിയുടെ സ്വഭാവത്തെയും മററും പററി ജാനകിയമ്മയോടു തന്നെ ചെന്നു ചോദിച്ചാലോ?—അവിനയം!

അമ്മിണിയോടോ ജാനുവിനോടോ അന്വേഷിച്ചാലോ?—ചാപലം!

വേറേ പ്രകാരത്തിൽ അന്വേഷിപ്പാൻ ഭാസ്കരമേനവനെ ഏല്പിച്ചാലോ?—പാടില്ല!

ചാത്തുനായരുടെ അടുത്തു തന്നെ ചുഴിഞ്ഞുകൂടിയാലോ?—വേണ്ട!

നാട്ടുകാരുടെ ഇടയിലൊന്നു ചുററിത്തിരിഞ്ഞാലോ? —വിഡ്ഢിത്തം!

ഇങ്ങിനെ മാധവൻ ഓരോ ഉപായത്തെയും ഊറു നോക്കിത്താറു കണ്ടു തള്ളിക്കളഞ്ഞു.

വേണ്ട; ഞാനിക്കാൎയ്യത്തിൽ കൈയിടുന്നതായാൽ വേറെയും അപവാദങ്ങൾ സംഭവിച്ചുകൂടാനിടയുണ്ട്. അതുകൊണ്ട്, എളയത് തന്നെ ഈ വിഷയത്തിൽ വേണ്ടതു പ്രവൎത്തിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. ഇതിനെത്തുടൎന്നുകൊണ്ടു മേറ പല കുഴപ്പങ്ങളും ഇവിടെ ഇനിമേൽ വന്നേക്കാവുന്നതുകൊണ്ടും, അവയെയൊക്കെപ്പററം കാണുവാനും ഞാൻ നില്ക്കുന്നതായാൽ എന്റെ പഠനത്തിനുള്ള സൗകൎയ്യങ്ങൾ കുറഞ്ഞേക്കാവുന്നതിനാലും, ഇനിയങ്ങോട്ടു പഠനവിഷയത്തിൽ ഞാൻ പൂൎവ്വാധികം ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടും, കോഴ്സ് മുഴുവനും കഴിച്ചു പരീക്ഷയിൽ പാസ്സായതിനുശേഷമേ നാട്ടിലേക്കു തന്നെ വരികയുള്ളു എന്നു വെക്കുന്നതാണു സൎവ്വഥാ സമുചിതമായിത്തോന്നുന്നതു്.——

അനേകവിധത്തിലുള്ള ആലോചനകളും കഴിഞ്ഞപ്പോളു കടന്ന് ഒടുവിൽ ഇങ്ങിനെയാണു മാധവൻ തീൎച്ചപ്പെടുത്തിയതു്. ഈ തീൎപ്പിന്നിടയിൽ അനേകം അസ്വാരസ്യങ്ങൾ ആപതിക്കുന്നതായി മാധവൻ കാണാതെയില്ല; പക്ഷെ, പകുതിയായിട്ടുള്ള പഠിപ്പിനെപ്പൂൎണ്ണമാക്കുക എന്നതാണു പരമോദ്ദേശ്യമായി നിഗമനം ചെയ്തതു്.

അന്നത്തെ ഉച്ചവണ്ടിക്കു മാധവൻ കോളേജിലേക്കു മടങ്ങുവാനൊരുങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഇനി രണ്ടുകൊല്ലം കഴിഞ്ഞല്ലാതെ ബോംബയിൽനിന്നു നാട്ടിലേക്കു വരുന്നതല്ലെന്നു

താൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതായി ആയാൾ തലേന്നു തന്നെ ജാനകിയമ്മയോടു വിവരിച്ചു പറകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

നേരം പ്രഭാതമായി. പറവകളുടെ പ്രഭാതഗീതം കേട്ടുകൊണ്ടു മാധവൻ ഉണൎന്നു. മുഖപ്രക്ഷാളനാദിയും ചെയ്തു്, മേലെപ്പുറത്തു വെച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു വലിയ മുഖക്കണ്ണാടിയുടെ മുന്നിൽച്ചെന്നിരുന്നു തലമുടി ചീകി മിനുക്കുവാൻ മുതിൎന്നു. വെള്ളിച്ചീപ്പുകൊണ്ടു് ആദ്യമേ മുടിയെല്ലാം മുമ്പോട്ടു മാടി. പിന്നെ നേരെ നടുവകഞ്ഞു് ഇടത്തെപ്പകുതിയെ ചീപ്പുകൊണ്ടുതന്നെ ഇടത്തോട്ടു് ഒതുക്കി. അങ്ങിനെ ഒതുക്കുമ്പോൾ, കാൎമേഘനിരയുടെ അടുത്തുകൂടെ വരിയൊത്തു പറന്നുപോകുന്ന വെള്ളിൽക്കൂട്ടമെന്നപോലെ ആ വെള്ളിച്ചീപ്പു വിളയാടി! അതാ, ഒരു മിന്നൽപ്പിണർ പിന്നിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്നു! നമ്മുടെ അമ്മിണി ഇപ്പോൾ എന്തിനാവേണ്ടി, ഏകാകിയായിരിക്കുന്ന ഈ മാധവന്റെ അടുക്കലേക്കു കടന്നു വരുന്നു?—അമ്മിണിയുടെ കോമളകളേബരം കണ്ണാടിയിൽ പ്രതിഫലിച്ചു് മാധവന്റെ മിഴികൾക്കു ലക്ഷ്യമായി!

കിമിന്ദുഃ, കിം പത്മം, കിമു മുകുരബിംബം, കിമു മുഖം?
കിമബ്ജേ, കിം മീനൌ, കിമു മദനബാണൌ, കിമു ദൃശൌ?
ഖഗൌ വാ, ഗുച്ഛൌ വാ, കനകകലശൌ വാ, കിമു കുചൌ?
തഡിദ്വാ, താരാ വാ, കനകലതികാ വാ കിമബലാ?—

എന്നീ ശ്ലോകത്തിന്റെ അൎത്ഥത്തെ ക്രമമെന്നിയേ അരക്ഷണംകൊണ്ടു മനസാ അഭിനയിച്ചു് കറങ്ങിത്തിരിഞ്ഞു വേഗേന പെട്ടെന്നു പിൻതിരിഞ്ഞു നോക്കിയപ്പോൾ, ഒരു സുന്ദരാങ്ഗനിന്നു് അകത്തേക്കു കടക്കുവാനായി 'ഏട്ടന്റെ

പദമൂഴിയിലൂന്നിടാതെ അപ്പടിയേ അനങ്ങാതെ അഭിമുഖമായി നില്ക്കുന്ന അമ്മിണിയെ അത്യാശ്ചര്യത്തോടെ അവലോകനംചെയ്തു! —

വിൺമലർത്തോപ്പിലെപ്പൊൻപനിനീർപ്പൂവോ,
തന്മുന്നിൽക്കാൺമൂ കിനാവു പോലെ!

അല്പമൊന്നഴിഞ്ഞ അമ്മിണിയുടെ കാർകൂന്തൽക്കെട്ട്, കാതുകളേയും കടന്ന് കവിൾക്കണ്ണാടികളുടെ മിക്ക ഭാഗത്തേയും മൂടിയിരിക്കുന്നു. ആ കചഭാരത്തിൽനിന്നു പുറത്തേയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു തിളങ്ങിക്കൊണ്ടുന്ന, ഇടത്തെക്കാതിലെ കമ്മൽ, കാർക്കൊണ്ടലിന്നിടയിലൂടേ എത്തി നോക്കുന്ന ശുക്രനക്ഷത്രത്തെപ്പോലെ പ്രശോഭിക്കുന്നു. വിലോചനാനന്ദസമ്പാദകമായ ആ ഓമനമുഖം, എന്തോ — സ്വല്പം ക്ലാന്തമായിരിക്കുന്നു. കുവലയദളഗളഗ്രാഹികളായ ആ നേത്രങ്ങൾ, കാന്തിയും ദീപ്തിയും മങ്ങിക്കലങ്ങി തലേദിവസത്തെ പ്രജാഗരത്തെ പ്രസ്പഷ്ടമാക്കുന്നു. അധരം നിശ്വാസോഷ്മാവിനാൽ വരണ്ടുമിരിക്കുന്നു.

അമ്മിണി തന്റെ പോർകൊങ്കകളെ കേവലം നേരിയ ഒരു വെള്ളജാക്കറ്റ്കൊണ്ടു മാത്രം മറച്ചിരിക്കുന്നു. ഉള്ളിൽ റൌക്കിയില്ല; പുറമേ സാരിയുമില്ല! യൌവനത്തള്ളിച്ചയാൽ പ്രതിക്ഷണമെന്ന പോലെ തള്ളിപ്പുരുകുന്ന ആ തങ്കസ്തനങ്ങൾക്ക് ആ ആ ജാക്കറ്റിന്റെ പുല്ലിനു പോലും കൂസലുമില്ല!!

മാധവൻ വെമ്പലോടുകൂടി ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"എന്താ, അമ്മിണി, വിശേഷിച്ചു സുഖക്കേടു വല്ലതുമുണ്ടോ?"

'ഒന്നുമില്ല!' എന്നു മാത്രം സാധാരണമട്ടിൽ മറുപടി പറഞ്ഞു മാധവൻെറ കുറച്ചടുത്തു ചെന്നു നിന്നു.

മാധവൻ—അതല്ല; എന്തോ വിശേഷമുണ്ട്!—

അമ്മിണി—ഇന്നു പോകയായി എന്നല്ലേ പറഞ്ഞത്?

മാധവൻ—അതേ; അതിന്,—?

അമ്മിണി—ഇനി എപ്പോഴാണു കാണുക?

മാധവൻ—ഞാനുദ്ദേശിക്കുന്ന പ്രകാരമാണെങ്കിൽ രണ്ടു കൊല്ലത്തെത്താമസമുണ്ടാകും!

അമ്മിണി ഒരു നെടുവീർപ്പിടുക മാത്രം ചെയ്തു കണ്ണിൽ വെള്ളം നിറച്ചു!; മാധവൻെറ ഹൃദയം അനുകമ്പകൊണ്ടലിഞ്ഞു!

മാധവൻ—ഞാൻ പോതിയെ സ്മരിക്കാതിരിക്കയില്ല! കൂടക്കൂടെ ഞാൻ കത്തയച്ചുകൊള്ളാം. ദേഹസ്ഥിതിയെപ്പററി എൻെറ ചോദ്യങ്ങൾക്കു ശരിയായ മറുപടി അയച്ചാൽ മതി. എൻെറ കത്തൊന്നും കിട്ടാത്ത അവസരങ്ങളിൽ, യാതൊരു വിശേഷവുമില്ലെന്നും വിശ്വസിച്ചുകൊള്ളുക. ഇതൊക്കെ ഞാനിന്നലെ അമ്മയോടു വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞുവല്ലൊ. ഇനിയെന്താ?

അമ്മിണി—അമ്മയോട് അങ്ങിനെ വിസ്തരിച്ചു പറയുമ്പോഴുംതന്നെയാണ്, എന്തോ ഒരു സംഗതി ഭവാൻെറ ഹൃദയത്തെ കലശലായി വിഷമിപ്പിക്കുന്നുണ്ടെന്ന് എനിക്കു തോന്നിയത്.

മാധവൻ—എന്നു വെച്ചാൽ,—?

"ഈ വീട്ടിലുള്ള വല്ലവരുടേയും പേരിൽ വല്ല ശങ്കകളും തോന്നാനിട വന്നിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, ഞങ്ങളേയും അക്കൂട്ടത്തിൽ ഗണിക്കരുതെന്നേ അപേക്ഷയുള്ളു!" എന്ന്, അമ്മി

ണി, തന്റെ ഉള്ളിൽ തിങ്ങിവിങ്ങിയിരുന്ന വിചാരപരമ്പരകളുടെ ഒരു സംഗൃഹീതസ്വരൂപത്തെ, ഒട്ടേറെത്താമസിച്ച്, ഒരുവിധത്തിൽ, വെളിവാക്കി! 'തേടിയ വള്ളി കാലിൽച്ചുററി!' എന്നു വിചാരിച്ചു സന്തോഷിച്ചു മാധവനും ആ വഴിയെ ഇടനു ചോദിപ്പാൻ തുടങ്ങി:

മാധവൻ— ആരെപ്പററിയാണ് അമ്മിണി പറയുന്നതെന്നു മനസ്സിലാകുന്നില്ലല്ലൊ!

അമ്മിണി— 'ഈ വീട്ടിലുള്ള വല്ലവരും' എന്നു വെച്ചാൽ ഇപ്പോൾ ഈ വീട്ടിലില്ലാത്ത ആൾ തന്നെ!

മാധവൻ— ആണ്ടോ! അമ്മായിയുടെ സ്വഭാവത്തിന് അത്തരം വല്ല മാലിന്യവുമുണ്ടോ?

അമ്മിണി— ഉണ്ടെന്നറിഞ്ഞ പോലെയാണല്ലൊ ഇന്നലെ സ്സംസാരിച്ചിരുന്നതു്!

മാധവൻ— ശരി! അമ്മിണിക്ക് അതിനെപ്പററി എന്തറിയാം?

അമ്മിണി— ഞങ്ങളുടെ മരിച്ചുപോന്ന വലിയമ്മാമയുടെ മകൻ കുമാരേട്ടൻ, കല്ലിങ്ങൽ കുമാരൻനായർ,...

മാധവൻ— ശരി, ശരി! "പരസ്താൽ ജ്ഞായത ഏവ." ആയാൾ ഇപ്പോഴെവിടെ?

അമ്മിണി— ഇവിടെ ഇല്ല; എവിടെയ്ക്കോ ചാടിപ്പോയിട്ട് എട്ടു മാസമായി.

മാധവൻ— കാരണം,—?

അമ്മിണി— അറിഞ്ഞുകൂടാ.

മാധവൻ— അതുകട്ടെ, ഈ സംഗതി ഇവിടെ പിന്നെ ആരൊക്കെയും അറിയാം?

അമ്മിണി— ആർക്കും അറിഞ്ഞുകൂടാ!

മാധവൻ— അമ്മയും,—?
അമ്മിണി— ഇല്ലെന്നാണ് എന്റെ വിശ്വാസം.
മാധവൻ— ജാനവിയ്ക്കോ?
അമ്മിണി—തീച്ചയായും ഇല്ല!
മാധവൻ— ചാത്തുനായർ......

"എന്റെ മാസ്റ്ററെപ്പററി എന്നെക്കൊണ്ടൊന്നും പറയിപ്പിക്കരുതു്!" എന്നു്, അമ്മിണിയുടെ ഉത്തരകാരി മാധവനെ മദ്ധ്യേ തടുത്തു.

"ഇതു് എന്നോടു പറഞ്ഞതു് എതായാലും നന്നായി. എന്നാൽ, ഇനി ആരോടും പറഞ്ഞുപോകരുതെന്നു് അപേക്ഷയുണ്ടു്: അതു ഭവതിയ്ക്കു തന്നെ കേടായിത്തീരും!" എന്നു മാധവൻ ഗൌരവത്തോടെ ഉപദേശിച്ചു; അമ്മിണി അതിനെ പ്രണാമപൂർവ്വം ശിരസാ വഹിയ്ക്കുകയും ചെയ്തു.

അമ്മിണി— ചെറിയമ്മയെപ്പററിയുണ്ടായ ഈ യഥാത്ഥാഭിപ്രായം ഭവാനെ സ്വല്പമൊന്നു വിഷമിപ്പിയ്ക്കുന്നുണ്ടെന്നും, അതുകൊണ്ടു തന്നെ മററു ചിലരെപ്പററിയും ഭവാനിൽ ചില വൈരാഗ്യങ്ങൾ ജനിയ്ക്കുന്നുണ്ടെന്നും ഞാൻ ഇന്നലെ വിശിഷ്യ കണ്ടറിഞ്ഞു. എന്നാൽ, അത്തരത്തിലുള്ള എതെങ്കിലും മനോഭാവം— ഞങ്ങളെപ്പററി ഉളവാകയോ മററോ ചെയ്യുന്നതായാൽ മഹാകഷ്ടമാണ്! വാസ്തവത്തിൽ അങ്ങിനെ ഒന്നുണ്ടാവാൻ ന്യായമുണ്ടു്; ന്യായ്യമായ ആ മനോഭാവത്തെ, ഉണ്ട വന്ന വീണേടത്ത മട്ടിൽ തീരെ അകററിക്കളയേണമെന്ന അഭിലാഷത്തോടെയാണു് ഞാനിപ്പോൾ ആരുമറിയാതെ ഇവിടെയ്ക്കു തനിയെ വന്നതു്. എന്നു മാത്രമല്ല; ഈ വീട്ടിൽ എനിയ്ക്കു മാത്രം അറിയാവുന്ന, ഭവാൻ അവശ്യം

അറിഞ്ഞിരിക്കേണ്ടുന്ന ഒരു സംഗതി ഭവാനെ അറിയിപ്പാൻ ഇനിയും ദീർഘിപ്പിച്ചാൽ — തമ്മിൽ കാണുവാൻ അധികം താമസിക്കുമെന്നല്ല പറയുന്നതു്; —, അതു തീർച്ചയായും അക്ഷന്തവ്യമായ ഒരപരാധമായിത്തീരുമെന്നും എനിക്കു തോന്നി. എന്റെ ഇപ്പോഴത്തെ ഈ പ്രവൃത്തിയിൽ അവിനയമായിത്തോന്നുന്നതെല്ലാം പൊറുക്കേണമെന്ന് അപേക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

അല്പിട മൌനം ദീക്ഷിച്ച ശേഷം ഒരു ദീർഘനിശ്വാസമാകുന്ന മുഖവുരയോടുകൂടി അമ്മിണി തുടർന്നു പറഞ്ഞു:- "എന്നു മാത്രമല്ല; ഞാൻ — ഇന്നേവരെ ഒരു സോദരനെ കാണ്മാനുള്ള ഭാഗ്യം സിദ്ധിക്കാത്ത ഈയുള്ളവൾ, — അന്നുമുതൽ ഭവാനെ ഒരു ജ്യേഷ്ഠനായി............" ബാഷ്പനിരുദ്ധകണ്ഠിയായ ആ ബാലിക വാക്യശേഷത്തെ, അശ്രുബിന്ദുക്കളാകുന്ന അക്ഷരങ്ങൾകൊണ്ടാണു ഗ്രഥിച്ചതു്! മാധവൻ അവിടെനിന്നെഴുന്നേറ്റ്, മടിത്തുമ്പുകൊണ്ടു കണ്ണുനീർ തുടക്കുന്ന ആ കന്യകയുടെ വലംകൈ മുറുകെപ്പിടിച്ച്, താൻ പുതച്ചിരുന്ന വേഷ്ടിയുടെ മൃദുവായ തലപ്പുകൊണ്ടു് അവളുടെ അശ്രുക്കൾ തുടച്ചു!

'ഛീ! കരയാതെ! ഒരു സോദരിയില്ലാത്ത ഞാനും ഭവതിയെ, അമ്മിണി,............' മാധവനും ഗദ്ഗദത്താൽ ഇങ്ങിനെ മദ്ധ്യേ നിർത്തി, അനന്തരഭാഗം കണ്ണുനീർ പൊഴിച്ചു വിശദമാക്കി!

ഭാരമൊഴിഞ്ഞു ലഘുവായിത്തീർന്ന ഹൃദയത്തോടെ അമ്മിണി മടങ്ങിപ്പോയി.

പതിനൊന്നാമധ്യായം

കുമാരൻനായർ കാത്യായനിക്കുട്ടിയോടൊപ്പം കളിച്ചു വളൎന്ന ഒരാളാണു്. പ്രായം കാത്യായനിക്കുട്ടിയെക്കാൾ രണ്ടുമൂന്നു വയസ്സു കൂടും. നായർ, തടിച്ചു കൊഴുത്തു വെളുത്ത ഒരു സുന്ദരനാണു്. ഒരു ഇംഗ്ലീഷ് ഹൈസ്കൂളിൽ എട്ടു പത്തു കൊല്ലം ഹാജരായി, വാസനാനുരൂപമായിട്ടില്ലാതെല്ലാം പഠിച്ചു പിൻമടങ്ങി, കാരണവന്മാരുടെ കൈയിൽനിന്നും വഴുതിച്ചാടി, ഒരു മൂരിക്കുട്ടനെപ്പോലെ കളിച്ചു പുളച്ചു നടന്നുതുടങ്ങിയിട്ടു കാലം കുറെച്ചെന്നായി. കാത്യായനിക്കുട്ടിക്കു കുമാരൻനായർ അമ്മാമന്റെ മകനും ചെറുപ്പം മുതല്ക്കുള്ള ചങ്ങാതിയും ആണെന്നു മാത്രമല്ല, ചാത്തുനായരാൽ മാത്രം വല്ലതും പഠിപ്പിക്കപ്പെട്ട ഒരു തരുണി മനഃസംസ്കാരവിഷയത്തിലും ആ തരുണന്നു സമാനയാണു്. ഇവർ രണ്ടുപേരും ഒരേഴെട്ടു കൊല്ലം മുമ്പു തന്നെ അവരവരുടെ മൈത്രിയെ അനുരാഗമാക്കി മാറ്റി അതിനൊത്തപടി തോന്നിയ പോലെ വിഹരിച്ചുവന്നു. എന്നാൽ, ഇവൎക്കു രണ്ടുപേൎക്കും പരസ്പരം വിവാഹം ചെയ്യുകളുവാനാകട്ടെ, സാധിച്ചതുമില്ല: കുമാരൻനായർ ചാലിൻപറമ്പത്തുകാൎക്കു തീരെ ജാതിമഹത്ത്വം പോരാത്ത ആളാണു പോലും! ജാതിയിലും ജാതി! അതിലും അവാന്തരജാതികൾ അനേകം! ഇങ്ങിനെയുമുണ്ടോ ഒരു ജാതിപ്പിശാചു്! അൎത്ഥരഹിതവും ആപൽക്കരവുമായ ഈ സാമുദായികാചാരം — ജാതിവൈജാത്യദുൎഗ്ഗതം —, ഇവരുടെ വിവാഹത്തിന്നു് ഒരു പ്രത്യൂഹപ്പെരുംകോട്ടയായി നിന്നുവെങ്കിലും, അത്യാരൂഢമായ അ

നുരാഗവും അതിന്റെ കാഷ്ഠമായ സംഭോഗവും, അപായശങ്ക കൂടാതെ, ആരുമൊന്നുമറിയാതെ, നിർവ്വിഘ്നം നിലനിന്നുപോന്നു!

ഇതിനിടെ കാത്യായനിക്കുട്ടിക്കു് ഒരവസരത്തിൽ 'നാൾ തെററി'! അശിക്ഷിതപടുവായ ആ യുവതി, താൻ ആഹിതഗർഭയായെന്നു് ഉടനെ മനസ്സിലാക്കി. കുമാരൻനായരെത്തന്നെ ശരണം പ്രാപിച്ചു. രണ്ടുപേരും കൂടി കുറച്ചു ഗൂഢാലോചന നടത്തി. അതിന്റെ ഫലം, അവരുടെ ഉദ്ദേശ്യത്തെ അതികഷ്ടമായ ഒരു മാർഗ്ഗത്തിലേക്കു നയിച്ചു; അവമാനാസഹിഷ്ണുവും ഭീരുവുമായ അവരുടെ ഹൃദയം, ഒരു ഭ്രൂണഹത്യാചരണത്തിനു മാത്രം കഠോരമായിത്തീർന്നു! അതിന്നവർ ഒരുങ്ങി; അവരുടെ മന്ത്രം, 'ആറു കുന്നുകളും പൂക്കുമെടിച്ചു'പോയി: സംഗതി ചാത്തുനായരുടെ ചെവിയിൽ ചെന്നുപെട്ടു. ഭൂതാനുകമ്പയാലല്ല; പാപഭീരുത്വത്താലല്ല; ശിഷ്യവാത്സല്യത്താലുമല്ല! — സ്വാർത്ഥമാത്രത്താൽത്തന്നെ പ്രേരിതനായ ചാത്തുനായർ, കാത്യായനീകുമാരന്മാരെ ആ അവിനയത്തിൽനിന്നു നിവർത്തിപ്പിച്ചു്, അവർക്കു പിന്നത്തേക്കുള്ള അബദ്ധത്തിനു മറ്റൊരു നിവാരണോപായത്തെ ഉപദേശിച്ചു. രണ്ടുപേരും ആ ഉപദേശത്തിനു വഴിപ്പെടുകയും ചെയ്തു. കാത്യായനിക്കുട്ടിയിൽനിന്നു 'ഗുരുദക്ഷിണ'യും വാങ്ങി ചാത്തുനായർ ഇറങ്ങി വേല ചെയ്തു. ആയാളുടെ വാഗ്ധോരണിയിൽ കോമത്തു കുമാരൻനമ്പ്യാരും, കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ സൌന്ദര്യധാരിയിൽ കോമത്തു കുട്ടൻനമ്പ്യാരും അകപ്പെട്ടു! 'ഗുരുഭ്യോ ശില്പം' എന്നും മറവുമുള്ള 'ആദേശ്യ'കളും എടുത്തു വിളമ്പി, 'പ്രേതാ!' എന്നു പറഞ്ഞ ക്ഷണംകൊണ്ടു ചാത്തുനായർ

സംബന്ധം നടത്തിച്ചു! ഇങ്ങിനെ, 'മല പോലെ വന്നതു മലർ പോലെ പോയി'!!

ഇതിനു മുമ്പു നാം കണ്ട, കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ ചേഷ്ടകളൊക്കെയും വെറും അഭിനയമായിരുന്നുവെന്ന് ഇപ്പോൾ സുവ്യക്തമാവുന്നില്ലേ? പയർ പൂത്തു നില്ക്കുന്നു; പശുവിനെ തൊഴുത്തിൽ കെട്ടിയിട്ടിരിക്കുന്നു. പുല്ലുവട്ടിയിൽ എള്ളു തന്നെയുണ്ടായാലും ആ പശുവിന് അവിടെ വല്ല സന്തോഷത്തിന്നോ സന്തൃപ്തിക്കോ വകയുണ്ടോ?!

കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ പ്രതിനവപ്രവാസത്താൽ കുമാരൻനായരും വല്ലാത്ത വിരഹവ്യഥക്കു വശഗനായിത്തീന്നു. അച്ഛൻെറ മരുമകളാണെന്ന വൈഷമ്യവും പറഞ്ഞു കോമത്തെക്കു ചെല്ലുന്നതാണെങ്കിൽ അതിന്നു ഭീരുത്വമൊട്ടു സമ്മതിക്കുന്നതുമില്ല!

ഇങ്ങിനെയിരിക്കേ ഒരുദിവസം, ഇടയിടെ ചാലിൻ പറമ്പത്തെക്കു തിരിഞ്ഞുനോക്കുക പോലും ചെയ്യാറില്ലാത്ത കുമാരൻനായർ യദൃച്ഛയാ ചാത്തുനായരെക്കണ്ടുമുട്ടി. തൻെറ പ്രയത്നത്തിന്നു തക്കതായ ഒരു പ്രതിഫലം കുമാരൻനായരിൽനിന്നു കൂടി കരസ്ഥമാക്കണമെന്നു കരുതിയിരുന്ന ചാത്തുനായർ, (രണ്ടിലും പെടാതെ), രണ്ടാമുണ്ടെടുത്ത് അരയിൽകെട്ടുംപോലെ മുലക്കു നേരെ മാറത്തു കെട്ടി. "ഉം! എന്താ, ഇപ്പോൾ കണ്ടാലറിയാതെയുമായി; അല്ലേ? ഞാൻ അന്നതിന്നു ചാടിപ്പുറപ്പെട്ടിരുന്നില്ലെങ്കിൽ ഇപ്പോഴൊക്കെക്കാണാമായിരുന്നു!" എന്നു പറഞ്ഞു ചാത്തുനായർ കണ്ണൊന്നിറുക്കി മുറി കോമത്തം നടിച്ചു!

കുമാരൻ — എന്താണെൻെറ മാസ്റ്ററേ, പരിഭവം പറയുന്നതു്!

ചാത്തു—എയ്! പരിഭവം പറയ്കല്ല. ഈയ്യാളുള്ളാനെപ്പറ്റി നിങ്ങളൊന്നും വിചാരിയ്ക്കുന്നില്ല! ഞാനിന്ന് എത്ര കഷ്ടപ്പെട്ടുന്നുണ്ടോ!

കുമാരൻ—അതൊക്കെ ഞാൻ നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുണ്ട്. വല്ലതും ചെയ്യാമെന്നു വെച്ചാൽ അതിന്നു സാധിയ്ക്കുണ്ടോ?

ചാത്തു— വളപ്പിലെക്കുരങ്ങൻ ഇനിയും പോയിട്ടില്ലാ, ഹോ!

രൻ—ഉം–ം; എന്താണത്?

ചാത്തു—എന്നെക്കൊണ്ട് ഇനി ഇതിലൊന്നും ഗതിചാരവേഷം കെട്ടാനാവില്ല!

കുമാരൻ—മാസ്റ്ററേ, സംഗതികൾ തുറന്നു പറയൂ; ഒന്നും മനസ്സിലാവുന്നില്ലല്ലോ!

ചാത്തു—"പാലം കടന്നാൽ പിന്നെ കൂരായണ!" എന്നതരക്കാരാണു നിങ്ങളൊക്കെ! പിന്നെ എന്തിന്നു പറയുന്നു? എനിയ്ക്കു ബുദ്ധിമുട്ടു മാത്രം മെച്ചം!

കുമാരൻ—മാസ്റ്റർ അങ്ങിനെ വിചാരിയ്ക്കരുത്! എന്നെക്കൊണ്ടു കഴിയുന്നതു ചെയ്യാൻ ഞാനെപ്പോഴും തെയ്യാറാണ്. സംഗതിയെന്താ? പറയൂ; കേൾക്കട്ടെ.

ചാത്തു—കുറച്ചു ദിവസം മുമ്പ് അവർ എനിയ്ക്കൊരെഴുത്തയച്ചിട്ടുണ്ട്.

കുമാരൻ—ആര്?

ചാത്തു—നമ്പ്യാർക്ക് കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടിയെപ്പറ്റി ചില സംശയങ്ങളെല്ലാം ജനിച്ചിരിയ്ക്കുന്നു! (കുമാരൻനായരുടെ ഉള്ളൊന്നു കാളി!) അതിനെപ്പറ്റിയാണ് എഴുത്ത്. അ

തിന്നു തക്കതായ ഒരു മറുപടി അയച്ചില്ലെങ്കിൽ എനിയ്ക്കു പല ദോഷങ്ങളും വരാനുണ്ട്!

കുമാരൻനായർ, വെളിച്ചം കണ്ട പെരുച്ചാഴിയെപ്പോലെ മിഴിച്ചു നില്ക്കുന്നു! ചാത്തുനായർ തുടൎന്നു പറയുന്നു:—"നിങ്ങളെപ്പററിത്തന്നെയാണു കുട്ടൻനമ്പ്യാൎക്കു ശങ്ക! (കുമാരൻനായരുടെ, ഉടലും, വിറയ്ക്കുന്നു, ദേഹം വിയൎക്കുന്നു!) ഞാൻ എന്തു് തന്നെ പറഞ്ഞാലും കുട്ടൻനമ്പ്യാർ വിശ്വസിക്കും! (ചാത്തുനായർ മുണ്ടൊന്നഴിച്ചു ചുററുന്നു.) പക്ഷെ,——"

'മാസ്റ്ററെ, എന്നെ കൈവിടരുതേ!' എന്നു്, ആലോചനാസാമൎത്ഥ്യമില്ലാത്തവനും സ്വഭാവഭീരുത്വവുമായ കുമാരൻനായർ കിഴിഞ്ഞു യാചിച്ചു! ചാത്തുനായർ പത്തു പടി മേല്പോട്ടു കയറി, കാൎയ്യലബ്ധിയിൽ മനസാ സന്തോഷിച്ചു!

ചാത്തു—അപ്പോൾ, ഞാനെന്തു ചെയ്യണമെന്നാണു നിങ്ങൾ പറയുന്നതു്?

കുമാരൻ—അതെല്ലാം മാസ്റ്ററോടു പ്രത്യേകിച്ചു പറയേണമോ? ഞാൻ മാസ്റ്റൎക്കു് എന്തു വേണമെങ്കിലും ചെയ്യാം!

ചാത്തു—ഞാൻ ഇതെല്ലാം തച്ചു കെടുത്താം. എന്നാലെനിയ്ക്കു എന്തു തരും?

ഹാ!—അന്ധന്മാരും ഭീരുക്കളുമായ മനുഷ്യരല്ലേ വഞ്ചകരുടെ വലയിൽച്ചെന്നു ചാടുന്നതു്! അവനവന്റെ നിലയെന്തെന്നു് ആലോചിച്ചുനോക്കുവാൻപോലും സാധിയ്ക്കാത്ത സാധുക്കൾ, ഒരുപ്രകാരത്തിലും നിറവേററുവാൻ കഴിയാത്ത വലിയ വലിയ വാഗ്ദാനങ്ങൾ ചെയ്യുന്നു!; കുമാരൻനായർ ചാത്തുനായൎക്കു വലിയ ഒരു തുക തന്നെ പ്രതിഫലമായിക്കൊടുത്തുകൊള്ളാമെന്നു പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തു!

ചാത്തു — എന്നാണു തീർച്ച എന്നു കൂടി ഉറപ്പിച്ചു പറയണം.

കുമാരൻനായർ അതിന്നും, ആലോചന കൂടാതെ, 'ഇന്നേയ്ക്കു് എട്ടാം ദിവസം!' എന്നു് അവധിയും പറഞ്ഞു കളഞ്ഞു!

ചാത്തു — ആ ദിവസം തെറ്റ്യാലോ?

"എന്നാൽ ഇങ്ങിനെ വിളിച്ചോളൂ!" എന്നു പറഞ്ഞു കുമാരൻനായർ മൂക്കിന്നു നേരെ രണ്ടു പ്രാവശ്യം കൈകൾ ഞൊടിച്ചു!

ചാത്തു — അതുകൊണ്ടായോ? അവധി തെറ്റ്യാൽ പിന്നെ എന്റെ ഇഷ്ടം പോലെ ഒരുപടി അയയ്ക്കാമല്ലോ?

'ഓ ഹോ—!' എന്നു പറഞ്ഞു്, അമ്മാനക്കായയില്ലാതെ തന്നെ കുമാരൻനായർ അമ്മാനമാടി!

ചാത്തുനായർ തന്റെ കപടവിദ്യയെ, പൊടിപ്പും തൊങ്ങലും വെച്ചു് വീണ്ടും വീണ്ടും വിസ്തരിച്ചു. [illegible] കുമാരൻനായർ, പേടിച്ചതിന്റെ വാഗ്ദാനത്തെ ദൃഢീകരിച്ചു. ഒരാൾ സന്തുഷ്ടനായി കിഴക്കോട്ടും, മറ്റെയാൾ ചിന്താമഗ്നനായി പടിഞ്ഞാട്ടും നടന്നു.

"എന്റെ പൊടിക്കൈ പാറി! അയാൾ പേടിച്ചു പോയി! ഇക്കൂട്ടരോടു് ഇതല്ലാതെ പാറില്ല!" എന്നും മറ്റും വിചാരിച്ചും, ഇടയ്ക്കു മുണ്ടഴിച്ചു ചുറ്റിയും ചാത്തുനായർ അനുഗൃഹീതനായി നടകൊണ്ടു.

കുമാരൻനായർ വല്ലാതെ പേടിച്ചിരിക്കുന്നുവല്ലോ. ചാത്തുനായരോടു വാഗ്ദാനം ചെയ്ത പ്രകാരം എട്ടാംദിവസം സംഖ്യ കൊടുക്കാതിരുന്നാൽ ആ 'വികടൻ' പിന്നെയെന്തൊക്കെയാണാവോ ചെയ്യുക എന്നു വിചാരിച്ചു പി

ന്നെയും പേടിച്ചു!! എട്ടാംദിവസമെന്നല്ല, എട്ടാംവൎഷ ത്തിലും കുമാരൻനായർ പ്രതിജ്ഞാനിൎവ്വഹണത്തിന്നു ശക്ത നാകയില്ല തന്നെ! എന്തിന്നധികം പറയുന്നു: ആ എട്ടാം ദിവസവും പുലൎന്നു! ചാത്തുനായർ, ഒരു കടക്കാരനെപ്പോ ലെ, കുമാരൻനായരുടെ മുന്നിൽ സന്നിഹിതനായി. കു മാരൻനായൎക്ക് എന്താണു പറവാനുള്ളത്! അവധി നീട്ടി ക്കിട്ടിയാൽ വേണ്ടില്ലെന്നു മാത്രം ആയാൾ ദയനീയമായി വൃഥാ അപേക്ഷിച്ചു. ചാത്തുനായർ ആ അപേക്ഷയെ അതിദ്രുതം ഉപേക്ഷിച്ചു എന്നു മാത്രമല്ല, തന്റെ സാമൎത്ഥ്യങ്ങ ളെയും മററും പററി വലിയ ഒരു പ്രസംഗവും ചെയ്തു. ആ ക്കൂട്ടത്തിൽ, തന്നോട് ആ ദ്രോഹത്തിനൊരുങ്ങിയ രഹസ്യം കൂ ടി താൻ പരസ്യമാക്കി ശിക്ഷിപ്പിക്കുമെന്നും മററും ചാത്തു നായർ ഘോഷിച്ചുകളഞ്ഞു!

കുമാരൻനായർ പൂൎവ്വാധികം പരുങ്ങലിലായി! ഇ ത്തിരി വിഷമഘട്ടങ്ങളിൽ ഇതികൎത്തവ്യതാവിമൂഢന്മാ രായിത്തീരുന്ന യുവാക്കന്മാരുടെ ഗതികെട്ട കൎത്തവ്യത്തെ ത്തന്നെ, ഗത്യന്തരമില്ലാത്താൽ ഒടുവിൽ കുമാരൻനായ രും ശരണീകരിച്ചു! ആയാൾ എങ്ങോട്ടെന്നില്ലാതെ നാടു വിട്ടു പോയതായികേട്ടു് ചാത്തുനായർ 'ഇളിഭ്യ'നായി!

പപ്പുവിന്നു തൊഴുത്തിൽനിന്നു പുറത്തു ചാടുവാനവ സരം കിട്ടി; 'പറമ്പിൽ' ചെന്നു നോക്കിയപ്പോൾ, പൂത്തു നിന്നിരുന്ന പയറൊന്നും അവിടെക്കണ്ടില്ല; കഷ്ടം! അ തൊക്കെ ആരോ ഉഴുതു പിഴുതു കളഞ്ഞിരിക്കുന്നു; പപ്പു ആ ശ്മശാനശൂന്യത കണ്ടു പരിഭ്രമിച്ചു പരവശയായി: നമ്മുടെ കാൎത്ത്യായനിക്കുട്ടി അന്നു ചാലിൻപറമ്പത്തു മടങ്ങിച്ചെന്ന പ്പോൾ, അവിടെ കുമാരൻനായരുടെ ഗന്ധം പോലുമുണ്ടാ

യിരുന്നില്ല! ഒന്നുരണ്ടു ദിവസം കാത്തു; കണ്ടില്ല! ശ്രദ്ധമായി ചില അന്വേഷണങ്ങൾ നടത്തി; ഫലമുണ്ടായില്ല! ഒടുവിലെങ്ങിനെയോ അവൾ, കുമാരൻനായർ 'ചാടിപ്പോയ'തായി അറിഞ്ഞു; കാരണം മനസ്സിലാവാതെ കുഴങ്ങി; വളരെസ്സന്തപിച്ചു! കുമാരൻനായരുടെ ഈ അജ്ഞാതപ്രവാസം, ആയാളുടെ വീട്ടിലോ നാട്ടിലോ അത്ര വലിയ ഒച്ചപ്പാടൊന്നുമുണ്ടാക്കിയില്ല; എന്നാൽ, കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ വല്ലാത്ത കോലാഹലമുണ്ടാക്കുക തന്നെ ചെയ്തു; അവൾ അതിമാത്രം അസ്വസ്ഥയായി!

ഒരാൾ ഇട വിടാതെ'എന്തെങ്കിലും ചപലകർമ്മം ചെയ്തുവരുന്നുവെന്നിരിക്കട്ടെ: മററുള്ളവർ ഉപദേശിക്കുന്നതായാൽക്കൂടിയും ആ ആൾക്ക് തന്റെ ആ ദുരാചാരത്തിൽ അല്പവും ഇച്ഛ തോന്നിയെന്നുമില്ല! എന്നാൽ,—കാരണവശാൽ അതിനു വല്ല വിഘ്നവും നേരിടുമ്പോഴാകട്ടെ, സ്വപ്രവൃത്തിയെപ്പററി പശ്ചാലോചിക്കുന്നു; പരിതപിക്കുന്നു! ഇതാണ്, "ഏവമാത്മകൃതം ചാപലം പ്രതിഹതം മഹതി!" എന്നതിന്റെ ശരിയായ സാരം. ഇതു തന്നെയാണ് ഇന്നു കാത്യായനിക്കുട്ടിക്കും വന്നുചേർന്ന ദശാപരിണതി! തനിക്കു പണ്ടു തന്നെ ഏതൊരു സ്വരൂപത്തിലുള്ള സൌന്ദര്യസൌഭാഗ്യങ്ങളാണോ ഏററവും ഹൃദയാഭിരുചിതമായിട്ടുള്ളത്, പ്രായേണ തത്സദൃശമായ സൌന്ദര്യസൌഭാഗ്യങ്ങളുടെ സമ്മേളനത്താലും കുലീനത ധനികത്വം തുടങ്ങിയ മററു പുരുഷഗുണങ്ങളാലും അനുഗൃഹീതനായ കുട്ടൻനമ്പ്യാരിൽ പശ്ചാൽപ്പമായി രമിക്കാമായിരുന്നെങ്കിലും, കുമാരൻനായരുടെ വിരഹം, കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ ഇപ്പോഴ

ത്തെസ്സുഖജീവിതമാകുന്ന കനകശൃംഖലയുടെ കണ്ണികളിൽ കൽച്ചുളി തല്ലീട്ടുയാണുണ്ടായതു്!

ഒരു ദിവസം അവൾ തന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട 'കുമാരേട്ട'നെപ്പറ്റി 'മാസ്റ്റ'രോടു തന്നെ ചോദിപ്പാനൊരുങ്ങി. സ്വാർത്ഥവിഘാതശങ്കിയായ ചാത്തുനായർ, കുമാരൻനായരെ നാടു വിട്ടോടിച്ച തന്റെ കുസൃതിയെത്തീരെ മറച്ചുകളഞ്ഞു! എന്നിട്ട് ഇത്ര മാത്രം ആയാൾ കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയെ ധരിപ്പിച്ചു:—"ഞാൻ ആയാളെ എവിടെയൊക്കെ അന്വേഷിച്ചുവെന്നോ! കുന്തം പോയാൽ കുടത്തിലും തിരയണമല്ലോ! എന്റെ കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി, ഇപ്പോഴല്ലേ കാര്യമൊക്കെ മനസ്സിലാവുന്നതു്! ആയാൾ മദിരാശിയിൽ ദണ്ണം പിടിച്ചു കിടന്നു മരിച്ചുപോയത്രെ! മഹാ-കഷ്ടം!"

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ സർവ്വേന്ദ്രിയങ്ങളും സ്തംഭിച്ചുപോയി! എങ്കിലും, അവൾ തന്റെ തളർന്നുപോയ ജിഹ്വയാൽ വൈക്ലബ്യത്തോടെയും ഗദ്ഗദത്തോടെയും ചോദിച്ചു—"എന്തു് !?—ഇതു ശരിയോ, മാസ്റ്റരേ? ആരു പറഞ്ഞു?"

ചാത്തു—ഇതാ, രണ്ടു ദിവസം മുമ്പു മദിരാശിയിൽനിന്നു വന്ന ശേഖരമേനോനാണു പറഞ്ഞതു്. ആയാൾ നുണ പറയില്ല. എന്തായാലും വലിയ കഷ്ടമായിപ്പോയി!

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ ആശാപാശം അത്രയും ഭഗ്നമായിപ്പോയെന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ: സ്നേഹം എന്ന ദിവ്യവസ്തു പലപ്പോഴും മർത്ത്യലോകത്തിൽ ഒരു കച്ചവടസ്സാമാനമായി വിപര്യയപ്പെട്ടുപോകുന്നു! ——— ദിവസങ്ങൾ ക്രമേണ കഴിഞ്ഞുപോകുന്തോറും, കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ

വിരഹസന്താപവും ഒട്ടാറുകയും, ആ അസാധാരണപ്രേമം ഇന്നത്തെ ആനന്ദമെത്തയിൽത്തന്നെ വിശ്രാന്തമായി പരിതൃപ്തമാകയും ചെയ്യുന്നു!

* * * *

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ അന്യാദൃശമായ ഗോപനപാടവം പോലും, നമ്മുടെ അമ്മിണിയുടെ ഗൃധ്രനേത്രങ്ങളെ മാത്രം വഞ്ചിപ്പാൻ സമർത്ഥമായിത്തീർന്നില്ല!

പന്ത്രണ്ടാമധ്യായം

തൃശ്ശൂർ,
സുഹൃത്തേ, 14-8-1921.

ഞാൻ ഇതിനു മുമ്പയച്ച കത്തിൽനിന്ന്, ഇവിടെ നടന്ന ലഹളയുടെ ഒരു ചുരുങ്ങിയ വിവരണമെങ്കിലും മനസ്സിലായിരിക്കുമല്ലോ. ഈ ലഹളയെപ്പററിയ അധികവിവരം പത്രങ്ങളിൽനിന്നു മനസ്സിലാക്കുവാൻ സാധിക്കുമെങ്കിലും, ആ പത്രങ്ങളിൽ യാഥാർത്ഥ്യം ചുരുങ്ങിയിരിക്കുമെന്നാണ് അനുഭവസഹോദരമായ എന്റെ വിശ്വാസം. അതുകൊണ്ട്, ഞാൻ തന്നെ വിസ്തരിച്ചെഴുതിയാലേ സംഗതികൾ ശരിയായും പൂർണ്ണമായും താങ്കൾക്കു മനസ്സിലാകുവാൻ സാധിക്കുയുള്ളൂ. എന്നാൽ, അതിന് ഇപ്പോൾ ഉദ്യമിക്കുന്നില്ല; ഈ ആവശ്യത്തിലേക്കുവേണ്ടിത്തന്നെ മറെറാരു കത്ത് ചരിത്രരൂപേണ അടുത്ത അവസരത്തിൽ എഴുതി അയയ്ക്കാം.

ഇപ്പോൾ ഇവിടെ ഈ ലഹളയുടെ ഫലമായി, വി

ളും മറ്റും നസ്രാണികളോടു സഹകരണത്യാഗം അനുഷ്ഠിച്ചു തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു! ഈ പ്രസ്ഥാനം ഇവിടെ എത്രമാത്രം ഗുണപ്പെടുമെന്നു് ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞുകൂടുന്നതല്ല: ന്യായമായ ഒരു നേതാവില്ലാത്ത പ്രസ്ഥാനമാണിതു്. എന്തായാലും, ഞാനും ഈ കോളേജ് വിടുവാൻ തന്നെ തീർച്ചപ്പെടുത്തി. എനിക്കു വാസ്തവത്തിൽ മഹാത്മജിയുടെ നിർദ്ദേശപ്രകാരമുള്ള സഹകരണത്യാഗം തന്നെ മുറയ്ക്കു് അനുഷ്ഠിച്ചാൽകൊള്ളാമെന്നുണ്ടു്. എന്നാൽ, തക്കതായ ഒരു തൊഴിലില്ലാതെ ജീവിക്കുയെന്നതു ഗർഹിതമാണല്ലോ. അതിനാൽ, രാഷ്ട്രീയവിഷയങ്ങളെ പ്രതിപാദിക്കുന്ന പത്രമാപ്പീസുകളിലോ, അല്ലെങ്കിൽ, അത്തരം മററു വല്ല സ്ഥലങ്ങളിലോ ചെറിയ ഒരു തൊഴിലെങ്കിലും കിട്ടുന്നതായാൽ അതു മാത്രംകൊണ്ടു തൃപ്തിപ്പെട്ടു്, കഴിയുന്നതു മാതൃഭൂമിയെ ശുശ്രൂഷിപ്പാൻ ഞാനൊരുങ്ങിയാണു്. അതിരിക്കട്ടെ; അതിനെപ്പററി വഴിയെ ആലോചിക്കാം.

എന്റെ അനുജൻ കൊച്ചുണ്ണിയുടെ വിദ്യാഭ്യാസത്തെപ്പററിയും ഇപ്പോൾ കുറച്ചൊന്നു് ആലോചിക്കേണ്ടതായിവന്നിരിക്കുന്നു. അവനെ ഞാൻ വല്ല ദേശീയപാഠശാലയിലെക്കും അയച്ചെങ്കിലോ എന്നാലോചിക്കുന്നു. അല്ലാതെ, വെറും ഉദ്യോഗസ്ഥയന്ത്രങ്ങളെ നിർമ്മിക്കുന്ന ഇന്നത്തെ ഈ വിദ്യാഭ്യാസംകൊണ്ടു് എന്തൊരു ഗുണമാണുണ്ടാവാനുള്ളതെന്നു ഞാൻ കാണുന്നില്ല. ദേശീയ പാഠശാലകളിൽ എന്താണധികം നല്ലതെന്നു് അന്വേഷിച്ചു മറുപടി അയയ്ക്കുക.

ഇനി, താങ്കളുടെ അമ്മായിയെപ്പററിയാണു് അല്പമൊന്നു പ്രസ്താവിപ്പാനുള്ളതു്: അവർ താങ്കൾ എന്നോടു

പറഞ്ഞ വർത്തമാനങ്ങളെല്ലാം ഞാൻ ഇന്നും മറക്കാതെ സൂക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ, ആ വർത്തമാനങ്ങൾ അങ്ങിനെ തന്നെ പറയുന്നതായാൽ ചെറിയമ്മാമൻ അവയെ അത്ര വിശ്വസിച്ചേയ്ക്കയില്ലെന്നും, അതിനാൽ, കഴിയുമെങ്കിൽ കുമാരൻനായരെക്കണ്ടുപിടിപ്പാൻ തന്നെ ഒന്നു ശ്രമിച്ചുനോക്കണമെന്നും മററും ഞാനൊന്നു തന്നെ പറകയുണ്ടായല്ലോ. ഞാൻ അതുപ്രകാരം ചില അന്വേഷണങ്ങൾ നടത്തി. എന്റെ അന്വേഷണത്തിൽനിന്ന്, ആയാൾ മദ്രാസ്സിലുള്ള ജെനറൽ ഹോസ്പിററലിൽക്കിടന്നു മരിച്ചുപോയിരിക്കുന്നുവെന്ന് ഈയിടെ എനിക്കറിവു കിട്ടുകയുണ്ടായി. അതിനെപ്പററി കൂടുതൽ അന്വേഷണം നടത്തുവാൻ തൽക്കാലം ഇനിയാവതെ ഞാൻ പിന്നെ ചാത്തുനായരിൽനിന്നു തന്നെ തെളിവെടുക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചു. കുമാരൻനായർ നാടു വിട്ടു പോവാനുള്ള കാരണവും മററും വ്യക്തമായി എഴുതി അറിയിക്കുന്നതായാൽ പര്യാപ്തമായ ഒരു പ്രതിഫലം തരാമെന്നു കാണിച്ചുകൊണ്ട്, ഞാൻ ആയാൾക്കൊരു കത്തയച്ചു; ആ സാധു അത്യാഗ്രഹി, കാത്ത്യായനീകുമാരന്മാരുടെ പൂർവ്വചരിത്രവും മററും ഒന്നൊഴിയാതെ എനിക്ക് എഴുതി അയച്ചുതരികയും ചെയ്തു!

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയമ്മ, പുത്രാ, ഈയിടെയാണ് ചാലിൽപറമ്പത്തേക്കു പോയത്. അതിനു ശേഷം ഞാൻ ഒരു ദിവസം വീട്ടിൽപ്പോയിരുന്നു. എന്റെ അന്വേഷണഫലങ്ങളും മററും ഞാൻ രഹസ്യമായി അമ്മയെയറിയിച്ചു. അമ്മ പറകയാണ്:—"അങ്ങിനെ വരട്ടെ! ആ ദുർദ്ദേവിയെപ്പററി എന്തോ ചിലതൊക്കെ, അവളെക്കണ്ടതുമുതൽക്ക് എനിക്കു തോന്നിത്തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു! കഷ്ടം! കുട്ടി

ന് ഈ വിഡ്ഢിത്തം പററീലോ! ഇതിൽ ആരെയും കുററം പറഞ്ഞിട്ടു കാൎയ്യംല്യ! ഇന്നന്നെ കുട്ടൻ ആ 'യക്ഷി'യെ ഉപേക്ഷിയ്ക്കണം; സംശയമൊന്നുംല്യ!" ഞാനും ആദ്യം കരുതിയിരുന്നതു് ഇങ്ങിനെ തന്നെയായിരുന്നുവല്ലോ. എന്നാൽ, ഇപ്പോൾ ഞാൻ വിചാരിയ്ക്കുന്നതു്, അമ്മ പറയുന്നതുപോലെ പെട്ടെന്നങ്ങിനെ ചെയ്താൽ ആ ജാനകിയമ്മയ്ക്കും കുട്ടികൾക്കും വലിയ വേദനയായേയ്ക്കും; അതുകൊണ്ടു്, ചെറിയമ്മാമൻ കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയമ്മയെ കുറെ കാലം കൈവിട്ടിരിയ്ക്കുന്നതായും, അതിന്റെ കാരണം തന്നെ അന്യസ്ത്രീയിൽ ആസക്തനായിത്തീൎന്നിരിയ്ക്കുന്നതായും മററുള്ളവർ മനസ്സിലാക്കുംപ്രകാരത്തിൽ ചതുരമായി പെരുമാറണമെന്നാണു്. കാലക്രമേണ അതു് ആത്യന്തികമായ പരിത്യാഗമായിത്തീൎന്നുകൊള്ളും. എന്താ, അതല്ലേ നല്ലതു്? ചെറിയമ്മാമനോടു ഞാൻ ആവിധമാണു് ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞുറപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതു്.

ശ്രീമതിയുടെ കത്തുകളോടു് താങ്കളുടെ മറുപടികൾ, പ്രശാന്തഗംഭീരവും അനുനയനിരതവുമായിരിയ്ക്കണം.

ഞാൻ നാളെത്തന്നെ നാട്ടിലേയ്ക്കു പോകുന്നു. അവിടെച്ചെന്നു വിസ്തരിച്ചെഴുതാം. എന്നു്,

സ്വന്തം സുഹൃത്തു് —

യു. കെ. എളയതു്.

* * * *

കല്യാണിയമ്മ — ഈ സംഗതിയൊക്കെ മററുള്ളവരെ അറിയിച്ചിട്ടുണ്ടോ?

എളയതു് — ഇല്ല; തൃശ്ശൂരിൽനിന്നു വിട്ടു എന്നു മാത്രമേ ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളൂ.

കല്യാണിയമ്മ — നിങ്ങടെ ഈ വഴിക്കു തിരിയുന്നതായാൽ അനുജനെ എന്തു ചെയ്യാൻ വിചാരിക്കുന്നു?

എളയത് — അവനെ വടക്കെ ഇന്ത്യയിലുള്ള വല്ല ദേശീയപാഠശാലയിലെക്കും അയക്കണം. അതിന്നു് അമ്മയും മററും സമ്മതിക്കുമോ എന്നാണ സംശയം. ഇല്ലെങ്കിൽ, നിങ്ങടെ പറഞ്ഞു സമ്മതിപ്പിക്കണം.

കല്യാണിയമ്മ — ആരും സമ്മതിക്കാതിരിക്കയില്ല: അതല്ലെ അനുജന്റെ പ്രായം! ടാഗോർ പറയുന്നതു നോക്കുക: "ഒരു കുട്ടിയുടെ പത്തുപതിനാലു വയസ്സായ ഒരു കാലം തീരെ ചമൽക്കാരരഹിതമാകുന്നു: അവൻ കുട്ടിയെപ്പോലെ കൊഞ്ചിപ്പറഞ്ഞാൽ പരിഹാസ്യനായി; മുതിർന്നവനെപ്പോലെ കാര്യമായിപ്പറഞ്ഞാൽ അധികപ്രസംഗിയായി! ശൈശവത്തിന്നലങ്കാരം എന്ന നില വിട്ടു; ഉപയോഗപ്രദനായിട്ടില്ല! ദിവസം തോറും ഉടുപ്പുകൾ പാകമല്ലാതെയാവുന്നു; ശബ്ദം പരുഷമായിത്തീരുന്നു; മുഖത്തിന്റെ കോമളതയും പൊയ്പ്പോകുന്നു; ബാല്യസുലഭങ്ങളായ, തെററുകുററം അക്ഷന്തവ്യങ്ങളായിത്തീരുന്നു! —" അതിനാൽ, ഈ പ്രായത്തിലുള്ള ഒരു കുട്ടിയെ അന്യദേശത്തെക്കയക്കുവാൻ, അതും പഠിക്കുവാൻ വേണ്ടി — അമ്മയച്ഛന്മാരോ മററാ ഒരു വിധത്തിലും വൈമനസ്യപ്പെടുകയില്ല! എന്നു മാത്രമല്ല; കുട്ടികൾക്കു്, തങ്ങളെ ആരെങ്കിലും . ബഹുമാനിക്കയും സ്നേഹിക്കയും ചെയ്യാൽകൊള്ളാമെന്ന അഭിലാഷം അന്തരംഗത്തിന്റെ അടിത്തട്ടിൽ അങ്കുരിക്കുന്നതും, അത്തരം സ്നേഹാദരങ്ങളെ അവർ പ്രതിമാനിച്ചു പ്രവർത്തിക്കുന്നതും ഈ പ്രായത്തിലാകയാൽ, ദേശാന്തരങ്ങളിൽ പോവാനുള്ള

ഉത്സാഹവും അവിടെ പ്രതിഷ്ഠ ലഭിപ്പാനുള്ള ഉപായവും താദൃശബാലന്മാരിൽ താനേ ഉളവാകുന്നു. അതുകൊണ്ട്, അവരെപ്പററി വേണ്ടതു് ഉടനെ പ്രവൎത്തിക്കുക. എന്നാൽകഴിയുന്ന സാഹായ്യസഹകരണങ്ങളെല്ലാം ഞാൻ ചെയ്തുകൊള്ളാം.

എളയത് — ശരി! കൊച്ചുണ്ണി ഇപ്പോഴും പണ്ടത്തെ കൊച്ചുണ്ണിയല്ല; എന്റെ രക്ഷാശിക്ഷകളിൽ എട്ടൊമ്പതു മാസമേ അവൻ വളൎന്നുള്ളുവെങ്കിലും വളരെ വളരെ ഭേദപ്പെട്ടിരിക്കുന്നുവെന്നു് അഭിമാനം തന്നെ പറയാം.

കല്യാണിയമ്മ — അവരെ അങ്ങിനെ ആ വഴിക്കു തിരിച്ചുവിടുക. നിങ്ങളും ഇവിടെത്തന്നെ സ്ഥിരതാമസമാക്കുക. എന്നാൽ ഈ നാട്ടുകാൎക്കു പല ഗുണങ്ങളും ചെയ്യാൻ സാധിക്കും. അല്ലാതെ, ചാപലമായ ധനലാഭത്തെ മാത്രം കരുതി, സ്വാതന്ത്ര്യത്തെയും സ്വാത്മാഭിമാനത്തെയും വിററുതിന്നു്, ഉള്ള സാഹിത്യസമ്പത്തിനെയും ജരിപ്പിച്ചു്, ഓജസ്സും തേജസ്സും നശിച്ചു്, നാട്ടിനും വീട്ടിനും കൊള്ളരുതാതെയായിത്തീരുന്നതു കഷ്ടാൽകഷ്ടമല്ലയോ!

എളയത് — ഞാനും ഇതൊക്കെ ആലോചിക്കാറുണ്ടു്. ഇപ്പോഴത്തെ എന്റെ അദ്ധ്യാപകപ്രവൃത്തിക്കു്, ഇതൊന്നിനുള്ള ചെറിയ ഒരറിവിന്റെ നാലിലൊരംശം പോലും ആവശ്യമല്ല; മററുള്ളവരെക്കാൾ കുറച്ചു ഭേദപ്പെട്ട ഈ ജോലിയിലും ഞാൻ ഗുണം കാണുന്നില്ല! എന്നാൽ, പണിക്കരുടെ അഭിപ്രായമെന്താ?

കല്യാണിയമ്മ .. ആ ശങ്ക വേണ്ട; നിങ്ങളുടെ ഇഷ്ടത്തി

ന്നു വിപരീതമായി ഒന്നും വിചാരിക്കു പോലുമില്ല; എ ങ്കിൽ ഞാനൊന്നു തീർത്തുകൊള്ളാം.

എളയതു് — ഞാൻ ഒരു പുസ്തകമെഴുതാൻ വിചാരിക്കുന്നു ണ്ടു്. അതിനുള്ള ചില കുറിപ്പുകൾ സമ്പാദിപ്പാനായി കുറച്ചു നാൾ കൊച്ചിസ്സീമയിൽ അങ്ങുമിങ്ങും സഞ്ചരിക്ക ചെ യ്യണം. ഒറ്റപ്പാലം കോൺഫ്രൻസ് കഴിഞ്ഞാൽ ഉ വിടെത്തന്നെ താമസമുറപ്പിക്കാം.

കല്യാണിയമ്മ — എന്തു പുസ്തകമാണു?

എളയതു് — ഒരു ചരിത്രപുസ്തകം; എളയതു് സമുദായത്തി ന്റെ പൂർണ്ണമായ ഒരു ചരിത്രം. ആ പുസ്തകം പ്രസി ദ്ധപ്പെടുത്തിയതിനു മേൽ വേണം, എളയതു് സമുദാ യത്തിന്റെ പരിഷ്കരണങ്ങളിൽ പങ്കുചേരുവാൻ. ആ പു സ്തകത്തിൽ, വിദ്വാൻ കല്ലാക്കളയതു്, എളയതു് പേ ഴൂർ, കഴപ്പിള്ളി എളയതു് — ഇങ്ങനെ ചിലരെപ്പററി വിശേഷിച്ചും പറയേണ്ടതായിട്ടുണ്ടു്.

കല്യാണിയമ്മ — ഈ കഴപ്പിള്ളി എളയതു് എന്നാൽ ആ രായിരുന്നു?

എളയതു് — അദ്ദേഹം അത്ര പ്രസിദ്ധനല്ലെങ്കിലും, മലയാ ളഭാഷയിലെ നാനാർത്ഥപദങ്ങൾക്കു് ഒരു നിഘണ്ടു വെഴുതിയ സരസനാണു്.

കല്യാണിയമ്മ — നാനാർത്ഥനിഘണ്ടുവോ?

എളയതു് — അതെ; അതിലെ ചില വരികൾ കേൾപ്പാൻ നല്ല രസമുണ്ടു്:

1) 'പാണ്ടി' സ്വാനഗരം, മേദ്ദ,
ദ്രമിഡദേശ, കനാരിഷ്ടം.

2) കതിനായോ മുവച്ഛ് പാന-
ശാബ്ദ, നർമണി വാ 'വെടി'.
3) നാടിന്നാതർതവേ, മൈവമേ,
ഭോഷാചാലരസ 'കറ'.

കല്യാണിയമ്മ—ഛേഷ്! ഇതു മുഴുവനും തോന്നുമോ?
എളയത്—ഇല്ല! ചില വരികൾ കൂടി മറവു ചിലക്കു തോന്നും. മുഴുവനും ഒരാൾക്കും അറിഞ്ഞുകൂടാ; ഗ്രന്ഥവുമില്ല!
കല്യാണിയമ്മ—കഷ്ടം തന്നെ! അതു സൂക്ഷിക്കാതെ കളഞ്ഞതു വലിയ തെററായിപ്പോയി!

* * * * * *

ഇരിങ്ങാലക്കുട

സഖാവേ! 5-5-1102

കോൺഫ്രൻസെല്ലാം കഴിഞ്ഞു. മലബാ
ചരിത്രത്തിൽ സുവർണ്ണലിപികളാൽ രേഖപ്പെ
മെന്നു ബ്രിട്ടീഷ് ഗവൺമെൻറ് കരുതുന്ന ആ മഹ
ക്കൊള്ളിക്കുന്ന സംഭവങ്ങൾ മേവതി പണിക്ക
കേട്ടറിഞ്ഞിരിക്കുമെന്നു വിശ്വസിച്ചു ഇവിടെ
ടിക്കുന്നില്ല! കഷ്ടം, കഷ്ടം! ———

ഒന്നു ഞാൻ തിച്ചപ്പെട്ടതാകഴിഞ്ഞ
ണി കിടന്നു തരിച്ചുപോന്നല്ലാതെ, ഈ
യോ ഈ ഗവൺമെൻറിൻെറ ആശ്രിതരു
ത്തിലും ഇരിക്കുവാൻ ആഗ്രഹിച്ചുവെ
പ്പാലത്തെ ആ സംഭവങ്ങൾ ഹ്രന്ന
നാക്കിയിരിക്കുന്നു.

എൻെറ പുസ്തകത്തിലെല്ലാ
കൾ ഇനിയും കിട്ടിക്കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല

1.
റിമ
ട്ടത്ത
ാഠേ
ക്കിൽര
ഞാൻ
ു: ഇനി.
ഗവൺമെൻ
ായോ ഒരു
ര വരുന്നതല്ല
, അതുള്ള ഉവ
വേണ്ട ചില
ന്തതിനാൽ ക

സം കൂടി ഇവിടങ്ങളിൽത്തന്നെ സഞ്ചരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. സഞ്ചാരണഫലം പരിപൂർണ്ണമായാൽ ഉടനേ ഞാനങ്ങോട്ടു മടങ്ങി വരാം. ദേവിയേയും മററും സദയം വന്ദനമറിയിക്കുക. എന്ന്,

ശ്രീമതി കല്യാണിയമ്മയ്ക്കു —

യു. കെ. എളയത്.

*　　*　　*　　*　　*　　*

എളയത് — ഹരഹര! അതു മുഴുവനും ഞാനവന്റെ കണ്ണുകൊണ്ടു കണ്ടു! സ്മരിപ്പാൻ കൂടി വയ്യാത്ത ക്രൂരകൃത്യങ്ങൾ!! മൃഗീയകൃത്യങ്ങൾ!!—— നിങ്ങൾ രണ്ടാളിവടു തന്നെ മടങ്ങിയതു നന്നായതു ഉള്ളു!

കല്യാണിയമ്മ — നമ്മുടെ സഹോദരന്മാരെ ഈവിധം മർദ്ദിക്കുന്നതിൽ നമുക്കു വല്ല പരിതാപവുമുണ്ടെങ്കിൽ, അതിന്റെ പ്രതിവിധി ഇപ്പോൾ സഹകരണത്യാഗാനുഷ്ഠാനം ഒന്നു മാത്രമാണ്.

എളയത് — സംശയിപ്പാനുണ്ടോ! ഞാനതിന്നു ഒരുങ്ങിക്കഴിഞ്ഞു.

കല്യാണിയമ്മ — ഇല്ലത്തുള്ളവർ എന്തു പറയുന്നു?

എളയത് — അവർ എന്നെ ഇതിൽനിന്നു പല പ്രകാരത്തിലും നിവാരണം ചെയ്യുന്നുണ്ട്. എന്നു മാത്രമല്ല; കൊച്ചുണ്ണിയെ ലാഹോറിലേക്കയപ്പാനും ഇപ്പോൾ അത്ര സമ്മതിക്കുന്നില്ല! വേണ്ട; അവനും ഇവിടത്തന്നെ പഠിക്കയും എന്നെ സഹായിക്കയും ചെയ്യട്ടെ.

കല്യാണിയമ്മ — നിങ്ങൾ എന്തെല്ലാം പ്രകാരങ്ങളിലാണ് സഹകരണത്യാഗത്തെ ആരംഭിപ്പാൻ വിചാരിക്കുന്നതു?

എളയത് — ഖദറിന്നു പ്രചാരാധിക്യം വരുത്തുക; അതി
ന്നായി കുറെ ചർക്കകൾ ശേഖരിച്ച് ഉത്സാഹികളായ
കുട്ടികളെക്കൊണ്ടു പ്രവൃത്തിയെടുപ്പിച്ചു തുടങ്ങുക;
കോൺഗ്രസ്സിന്റെ ഒരു ശാഖ ഇവിടെയും ഏർപ്പെടുത്തി,
കഴിയുന്നത്ര അംഗങ്ങളെ അതിൽ ചേർക്കുക; വെള്ളക്കാ
രുടെ ഭരണത്തിൽ വെറുപ്പും കോൺഗ്രസ്സിന്റെ ന്യായ
ത്തിൽ ഉറപ്പും ഉണ്ടാവാനുപകരിക്കുന്ന ഉപന്യാസ
ങ്ങൾ എഴുതി പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുക; ഒരു ഹിന്ദിമാസ്റ്ററെ
വരുത്തി നാമൊക്കെ ഹിന്ദി പഠിക്കുക; നമ്മുടെ ചുറ്റു
മുള്ള കുട്ടികളെ, ദേശീയപാഠശാലകളിലെന്ന പോലെ
ഇവിടെവെച്ചു വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്യിക്കുക; 'അയിത്തം'
എന്ന ദുരാചാരത്തെ ഉച്ചാടനം ചെയ്യാനുതകുന്ന പരി
ശ്രമങ്ങൾ ചെയ്യുക: ഇവയൊക്കെയാണ് എന്റെ ഇ
പ്പോഴത്തെ ഉദ്ദേശ്യങ്ങൾ.

കല്യാണിയമ്മ — ഇവയെല്ലാം, പരിപാവനങ്ങളും ശ്രേഷ്ഠ
ങ്ങളും വിശിഷ്യ ഭാരതീയരായ നമ്മുടെ അവശ്യകർത്ത
വ്യങ്ങളിൽ സർവ്വപ്രധാനങ്ങളുമത്രെ. ഈ സ്ഥിതിക്ക്
നിങ്ങളുടെ അനുജനെക്കൊണ്ട് ഇവിടെത്തന്നെ ധാരാ
ളം ആവശ്യമുണ്ടല്ലോ.

എളയത് — ഉണ്ട്. എന്നാൽ, എന്റെ ഈ പ്രവൃത്തിക
ളൊക്കെച്ചെയ്യാൻ പററിയ ഒരു സ്ഥലം എവിടെയാ
ണെന്നാണു ഞാനാലോചിക്കുന്നത്.

കല്യാണിയമ്മ — ഇവിടത്തെക്കളപ്പുരയുടെ ഒരു ഭാഗമാ
യാൽ പോരേ?

എളയത് — ധാരാളം മതി.

കല്യാണിയമ്മ — എന്നാലങ്ങിനെയാവാം. നിങ്ങളുടെ ഉദ്യമത്തിൽ സർവ്വവിജയങ്ങളും സിദ്ധിക്കുമാറാകട്ടെ!

* * * * * * *

ബോംബ,
24-7-1921.

സുഹൃത്തെ,

ഈ എഴുത്ത് എങ്ങിനെയാണ് എഴുതിത്തുടങ്ങേണ്ടതെന്ന് ഞാൻ ഇരുന്നാലോചിച്ചുതുടങ്ങിയിട്ട സമയം കുറെയായി! ഇങ്ങിനെയൊരു ചിന്താജാഡ്യം ഇതിന്നു മുമ്പ് എന്റെ മനസ്സിന്ന് ഉണ്ടായിട്ട ഇല്ല! അഹഹാ! എന്റെ മനസ്സ് അതിമാത്രം അസ്വാസ്ഥ്യമായിരിക്കുന്നു!!

ചെറിയമ്മമാരും കുശലമല്ലേ? അദ്ദേഹം താങ്കളുടെ ഉപദേശങ്ങളെ യഥാർഹം അനുവർത്തിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ? അവർക്ക് ഒരുവിധത്തിലും മനഃക്ലേശമുണ്ടാകാതെ സൂക്ഷിക്കണമെന്നു വിശിഷ്യ പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ.

താങ്കൾക്കവിടെ ഇപ്പോൾ പുതിയ പ്രസ്ഥാനത്തെ സംബന്ധിക്കുന്നതായി പണിത്തിരക്ക ധാരാളമുണ്ടെങ്കിലും, ഇടയ്ക്കിടെ വീട്ടിൽപോയി അമ്മയേയും നന്ദക്കുട്ടിയേയും കാണേണമെന്നു ഞാനപേക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നു. ഓരോ പ്രവൃത്തിയുടേയും ഫലങ്ങൾ അപ്പഴപ്പോൾ അറിയിപ്പാനപേക്ഷ.

അമ്മിണി ഇടയ്ക്കിടെ കത്തയയ്ക്കാറുണ്ട്. ഞാൻ അതിന്നൊക്കെ മിതമായ മറുപടിയും എഴുതാറുണ്ട്. കാത്യായനിക്കുട്ടിയമ്മ അങ്ങിനെ ഒരുവളായിത്തീർന്നുകൊണ്ട്, ജാനകിയമ്മയും തൽപുത്രിമാരുമായി എനിക്കുള്ള സ്നേഹബന്ധത്തെ, ഈ രണ്ടാമതൊരാളുടെ വിശ്ലേഷംകൊണ്ടു വിടുർത്തിക്കളയേണമെന്നു തന്നെയാണ് ഇതാ, ഇപ്പോഴും എ

ൻെറ ആന്തരമായ അഭിസന്ധി. എന്നാൽ, ആ അമ്മിണിയെപ്പററി ഇതേ എനിക്കു പറയുവാനുള്ളു:

മറയ്ക്കുംതോറും താനേ വെളിപ്പെട്ടിടും 'പ്രേമം',
മറക്കാൻശ്രമിക്കുംതോറും മനസ്സിൽ സ്ഫുരിച്ചിടും!

ഹാർദ്ദത്തിനോർത്താൽ-
ഭംഗത്തിന്നല്ലുലകിൽ വിരഹം,
തുംഗതയ്ക്കു നിമിത്തം!

എന്നതിൻെറ യഥാർത്ഥതത്വം ഇന്നിതാ, ഞാനനുഭവിച്ചറിയുന്നു! അമ്മിണിയെ എനിക്കങ്ങിനെ വിട്ടുകളവാൻ സാധിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല!

ഒരു കന്യക ഈയിടെ എനിക്കയച്ച ഒരെഴുത്ത് ഇതാ, ഇതോടൊന്നിച്ചയക്കുന്നു. ഞാൻ ഇതിന്നു മറുപടി അയച്ചിട്ടില്ല. താങ്കളുടെ അഭിപ്രായം എന്തെന്നറിഞ്ഞതിന്നു മേൽ മറുപടി അയക്കാമെന്നാണു വിചാരിക്കുന്നത്. സമയം വിസ്തരിച്ചൊരു കത്തയക്കുക. താങ്കളുടെ ആ കത്ത് എൻെറ മാനസികവേദനയെക്കൂടി ശമിപ്പിക്കുമെന്നു ഞാനാശിക്കുന്നു. എന്ന്,

സ്വന്തം മാധവൻ.

മങ്കാവ്,
31-7-1921.

പ്രിയപ്പെട്ട മാധവ,

താങ്കളുടെ കത്തു കണ്ടു. ശ്രീമതി താങ്കൾക്കയച്ചിട്ടുള്ള എഴുത്തും ഞാൻ മനസ്സിരുത്തി നാലഞ്ചു പ്രാവശ്യം വായിച്ചു. ശ്രീമതിയുടെ ആ കത്തിൽ, നിർവ്യാജമായ സ്നേഹം നിലച്ചു നിന്നു വിളയാടുന്നു; അസാമാന്യമായ അഭിജാതത എവിടെയും തിളങ്ങിക്കാണുന്നു; മനസ്സിൻെറ പരി

പകച്ച മനനീയമായി സ്ഫുരിക്കുന്നു; പ്രതിമാനിക്കുന്നതും പ്രാൎത്ഥന പ്രസ്പഷ്ടമായി പ്രകാശിക്കുന്നു! മാധവ, ഈ എഴുത്തിന്നു സമുചിതമായ ഒരു മറുപടി തീൎച്ചയായും അയക്കുണം. ഇന്ന പ്രകാരത്തിലാണ വേണ്ടതെന്നു ഞാൻ ഉപദേശിക്കേണ്ടതില്ലല്ലോ? യാതൊരു പ്രകാരത്തിലും ആ അന്യകന്യകയെ വ്യാകുലപ്പെടുത്തരുത്. അതു അനൎത്ഥകാരിയായിപ്പരിണമിച്ചേക്കും!

താങ്കൾക്കു ശ്രീമതി അമ്മിണിയിലുള്ള ആ അന്യാദൃശപ്രേമം പരിത്യാജ്യമായേക്കുകയില്ല! അതിനെ, ഒരു പക്ഷേ, ദാമ്പത്യത്താൽത്തന്നെ സഫലമാക്കേണ്ടിയും വന്നേക്കാനാണ്, ശ്രീമതിയുടെ ഈ കത്തിൽനിന്ന് ഊഹിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നത്! ആകട്ടെ; മറുപടികളിൽ ഒരുവിധത്തിലുള്ള പ്രാതികൂല്യത്തെയും പ്രകാശിപ്പിക്കരുത്; ആ സാധുവിനു പരിതാപകരമായ ഒരക്ഷരം പോലും അവയിൽ എഴുതിപ്പോകരുത്: എഴുതുന്നതെല്ലാം അനുകൂലമായ ആശംസ്യ. അടുത്ത വെക്കേഷനിൽ വന്നു കണ്ടുകൊള്ളാമെന്നു തന്നെ എഴുതുക; അങ്ങിനെ പ്രവൎത്തിക്കുകയും ചെയ്യു! ലഘുതരമായ ഇതരയോഗ കാൎയ്യത്തെപ്പററി ചുഴിഞ്ഞാലോചിച്ചു കുഴഞ്ഞുപോകാൻ മനസ്സിനെ വിട്ടുതെളിക്കരുതേ! പൂൎണ്ണമായ മനഃസ്ഥൈൎയ്യത്തോടെ പഠനത്തിൽ ശ്രദ്ധിക്കുക.

ചെറിയമ്മാമനേയും മററും പററി ഒന്നും വിചാരിക്കുകയേ വേണ്ട; എല്ലാം ഞാൻ വേണ്ട മട്ടിൽ നിൎവ്വഹിച്ചുകൊള്ളാം.

ആ കാനീന * ശിശു, ഈയിടെ, തന്റെ യഥാൎത്ഥപിതാവിനെ അനുഗമിച്ചു പരലോകം പൂകിയല്ലൊ!

---

* കാനീനൻ = കന്യകാജാതൻ.

ഏട്ടുപത്തു കുട്ടികൾ ക്ലാസ്സുകളിൽ നൂലുണ്ടാക്കുന്നുണ്ട്. കല്യാണിയമ്മയും ദേവിയും ഞാനും ഒരുമാതിരി നല്ല നൂലുണ്ടാക്കുവാൻ പഠിച്ചു. ഞങ്ങൾ മൂന്നുപേരും തനിഖദർ തന്നെ ഉപയോഗിക്കുന്നു.

ഇപ്പോൾ ഒരു ഹിന്ദിമാസ്റ്റർ വന്നിട്ടുണ്ട്. കല്യാണിയമ്മയും ഞാനും മാത്രമേ ഇപ്പോൾ ഹിന്ദി പഠിച്ചുതുടങ്ങിയിട്ടുള്ളു. എന്ന്,

സ്വന്തം സ്നേഹിത —

യു. കെ. ഏളയത്,

പതിമൂന്നാമദ്ധ്യായം

ചിങ്ങമാസത്തിലെ മുപ്പെട്ടുതിങ്കളാഴ്ചയായിരുന്നന്ന്,
വരശ്രേഷ്ഠലാഭത്തിന്നു സ്വാധ്വീ-
ജനമുതകുന്നൊരു തിങ്കളാഴ്ചനോമ്പാൽ,

കോമത്തു വീട്ടിന്റെ അടുത്തു തെക്കുഭാഗത്തുള്ള ശിവക്ഷേത്രത്തിൽ, പൂമംഗലത്തുവീട്ടിലുള്ള കന്യകമാരെല്ലാം 'ഹരഭജനവിധിക്കായി' വന്നിരിക്കുന്നു. നമ്മുടെ കുട്ടൻനമ്പ്യാരും അന്നേദിവസം ഒരു സന്ധ്യാസമയത്തു ശിവദർശനത്തിന്നായി യദൃച്ഛയാ അമ്പലത്തിൽപ്പോയി. ശിവഭക്തന്മാരായ ചില വൃദ്ധന്മാരാൽ അനുഗമിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ടു കുട്ടൻനമ്പ്യാർ പ്രദക്ഷിണം വെച്ചുതുടങ്ങി. നമ്പ്യാരുടെ മുന്നിലായി പ്രദക്ഷിണം വെച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ഒരു തരുണീസംഘം, കഴിഞ്ഞു് നമ്പ്യാർക്കു വഴി മാറിക്കൊടുത്തു. നമ്പ്യാർ അവരെ അവലോകനമാത്രംകൊണ്ടു സംഭാവനം ചെയ്തു കടന്നുപോകുമ്പോൾ, അവരിലൊരു കന്യകയുടെ മുഖത്തു ന

മ്പ്യാരുടെ ദൃഷ്ടി വെറുതെയൊന്നു തടഞ്ഞു; അവളും സമ്മുഖിയായി! ആ തരുണീമണി, അകൃത്രിമമായ സൌന്ദര്യസമ്പത്തുകൊണ്ടും സൌഭാഗ്യസമൃദ്ധിയാലും തന്റെ സാധാരണികളിൽനിന്നു ഉലാം വ്യത്യസ്തയാണെന്നു്, അവളുടെ ആ ആകൃതിവിശേഷം അഭിവ്യഞ്ജിപ്പിച്ചു! ———

ഹരിണമിഴി ചുരുണ്ടു തുമ്പു കെട്ടി-
പ്പരിചൊടു പിൻവശമിട്ട കേശപാശം,
പെരികെ വിലസി, നൽക്കളിന്ദജോർമ്മി-
പ്പരിഷ കണക്കെ നിതംബസൈകതത്തിൽ.

നളിനവദനതൻജപം നിമിത്തം
ലളിതചലന്മൃദുലാധരാന്തരത്തിൽ,
തെളിരദനിര ദൃശ്യമായിരുന്നു:
തളിരിടയിൽച്ചില മുല്ലമൊട്ടു പോലെ.

ആ കന്യകാരത്നത്തെ പിന്നെയും ഒന്നു നല്ലവണ്ണം നോക്കിക്കാണേണമെന്ന കൌതുഹലം കുട്ടൻനമ്പ്യാർക്കു ധാരാളമായുണ്ടായിരുന്നെങ്കിലും, 'ഗൌരവച്യുതിഭയ'ത്താൽ അദ്ദേഹം പിൻതിരിഞ്ഞു നോക്കുവാൻ പോയില്ല; പിന്നെയെന്തു ചെയ്തു?—നടക്കു നേരെ നിന്നു കൈ കൂപ്പിത്തൊഴുതു് തെക്കോട്ടു തിരിഞ്ഞു നടക്കുന്നതിനു മുമ്പായി വടക്കോട്ട് ഒരൊളികണ്ണു വിട്ടു. അങ്ങിനെ ഒന്നുരണ്ടു തവണ അവരുടെ ദൃഷ്ടികൾ തമ്മിൽക്കൂട്ടിമുട്ടി.

ചുഴലണിവസനത്തിനുള്ളിൽ വിങ്ങും
സുമഹിതവാർമുലയും നിതംബവായ്പും

ആ ആനയാനയുടെ മന്ദയാനത്തെ ഒന്നു കൂടി മന്ദമാക്കിയിരുന്നില്ലെങ്കിൽ,

കമലസുഷമ,മീ വരാംഗിയാളിൻ
വിമലമുഖം മമ കണ്ണുകൾക്കു പുണ്യം!

എന്നു തന്നെ ഉരുവിട്ടിരുന്ന കുട്ടൻനമ്പ്യാൎക്കു് അധികം നേരം നടയ്ക്കു നേരെ തൊഴുതു നില്ക്കേണ്ടിവരികയില്ലായിരുന്നു. ഒരൊററ പ്രദക്ഷിണംകൊണ്ടു്, നമ്പ്യാരുടെ കണ്ണും കരളും തൽക്കാലം ഒട്ടൊന്നു തൃപ്തിപ്പെട്ടുവെന്നു തന്നെ പറയട്ടെ.

ഈ നമ്പ്യാരുടെ മനസ്സിനെ ഇങ്ങിനെ അപഹരിച്ച മാധവിയെന്ന ആ യുവതി യഥാൎത്ഥത്തിൽ ആ നാട്ടുകാരിയല്ലെങ്കിലും, അവൾ ജനിച്ചതും വളൎന്നതും ആ നാട്ടിൽത്തന്നെയാണു്. *പൂഴിക്കാട്ടുവില്ലേജിൽ പണ്ടു കുറെക്കാലം 'മേനവ'നായിരുന്ന ഗോപാലമേനവനും ആ നാട്ടുകാരനല്ല. ആയാൾ 'മേനോൻ' പണി നോക്കിയിരുന്ന കാലത്തു്, അവിടെ സ്വന്തമായി ഒരു പറമ്പു വാങ്ങി, ചെറുതെങ്കിലും വൃത്തിയും ഭംഗിയുമുള്ള ഒരു ഭവനം പണിയിച്ചു്, തന്റെ ഭാൎയ്യയെ അതിൽ കൊണ്ടുവന്നു താമസിപ്പിച്ചു. ഗോപാലമേനവന്റെയും കുഞ്ചിയമ്മയുടെയും ഏകസന്തതിയാണു് ഈ മാധവി.

കുഞ്ചിയമ്മ ആലുവായിലോ മററോ ഉള്ള ഒരു കുലീനകുടുംബത്തിലെ ഒരംഗമായിരുന്നു. എന്നാൽ, ഭൎത്താവായ ഗോപാലമേനോൻ ഭാൎയ്യയുടെ ഭാഗം, വീട്ടിൽനിന്നു വ്യവഹരിച്ചു വാങ്ങിയിരിക്കുന്നതിനാൽ, ഇന്നു കുഞ്ചിയമ്മയ്ക്കോ മകൾ മാധവിയ്ക്കോ സ്വന്തം കുടുംബത്തിൽ യാതൊരവകാശവുമില്ല. ഭാൎയ്യയ്ക്കു ഭാഗത്തിൽക്കിട്ടിയ സ്വത്തു കൂടിയും മേനവൻ തന്റെ കറുപ്പു്, കള്ളു്, കഞ്ചാവു്—എന്നീ ത്രിമൂൎത്തികൾക്കായി ഭക്തിപൂൎവ്വം നിവേദിച്ചു! ഇന്നു് ഈ കുന്നമ്പുറം ഉള്ള ഒരു സ്വത്തു്, പണ്ടു വില്ലേജ് കച്ചേരി കൂടി

യായിരുന്നതിനാൽ ഇന്നും 'കാച്ചൂരി' എന്ന പേരിൽത്തന്നെ പതിഞ്ഞുകിടക്കുന്ന വീടും, പറമ്പും മാത്രമാണ്. അവയിന്മേൽത്തന്നെ ചില കടങ്ങളെല്ലാമുണ്ടു താനും. മേനവന്റെ 'മേനോൻ'പണി തന്നെ 'കമ്പിളി'യായതു ത്രിമൂർത്തിഭഗവതിയുടെ 'പ്രസാദം'കൊണ്ടത്രെ. ഇപ്പോൾ കാച്ചൂരി വീട്ടിലുള്ളവർക്കു കഞ്ഞിയെങ്കിലും കുടിച്ചു ജീവിക്കാനുള്ള വഴി തന്നെ കഷ്ടിയാണ്!

കുഞ്ഞിയമ്മ ഗോപാലമേനോനവന്നു ചേർന്ന ഒരു ഭാഗ്യ തന്നെയാണ്: ആയമ്മയുടെ ജനനവും ബാല്യവും ഒരു കുലീനകുടുംബത്തിലായിരുന്നുവെങ്കിലും, സ്വഭാവം ലേശവും കുലീനമല്ല! പാതിവ്രത്യവിഷയത്തിൽ ആ സ്ത്രീ പണ്ടേ തന്നെ വളരെപ്പിന്നോക്കമാണ്! എന്നല്ല, മേനവന്റെ തിറയും കുടിയും വലിയും നിമിത്തം വന്നുചേർന്ന നിത്യദാരിദ്ര്യം, 'കരഞ്ഞാൽ ഒരണി'യെന്നപോലെ അവളുടെ കുത്സിതസ്വഭാവത്തിന്, 'ഒഴുകുന്ന തോണിക്കു്' ഒരു 'ഉന്ത്' ആയി! ആ പാപിയുടെ മാതാവു് ഇങ്ങിനെ ഇപ്പോൾ നാട്ടുകാർക്ക് ഒരു 'കുലടക്കുഞ്ഞി'യുമായിരിക്കുന്നു!

മാധവിക്കു് ഇക്കാലത്തു വയസ്സു പതിനേഴായിരിക്കുന്നു. എന്നാലും, അവൾ ഇന്നും ഒരു കന്യക തന്നെയാണ്: ചാരിത്രം വിററു വയർ പോററുന്ന ഒരുവളുടെ മകളെ, മാനവും മര്യാദയുമുള്ള വല്ലവരും തിരിഞ്ഞു നോക്കുമോ? എന്നാൽ, അനാഢ്യങ്ങളായ ചില പ്രണയപ്രാർത്ഥനകൾ യുവതിയായ മാധവിയുടെ നേരെ ചില വിടപുരുഷന്മാർ പ്രയോഗിക്കാറുണ്ട്. അവയ്ക്കനുസരിച്ചു നടക്കണമെന്നു കുഞ്ഞി അവളെ അടിക്കടി നിർബന്ധിക്കാറുമുണ്ട്! എന്നാലും, ആകൃതിക്കൊത്ത സദ്ഗുണങ്ങൾക്കു വിളനില

രായ മാധവി ഇതുവരെയും തന്റെ ചാരിത്രത്തെ അന്യമാത്രമെങ്കിലും ധ്വംസനം ചെയ്യിട്ടില്ല: 'ന ഹ്യാകൃതിർവ്വ്യഭിചരതി ശീലം!'

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ മാനവും മര്യാദയുമില്ലാത്ത ഒരുവനാണെന്നോ? തെറ്റുമല്ല! എന്നാൽ പിന്നെയെന്തോ, കഞ്ചിയുടെ മകളിൽ ദൃഷ്ടിരാഗമുണ്ടാവാൻ?— "ന കാമവൃത്തിർവ്വചനീയമീക്ഷതേ!" ദൃഷ്ടിരാഗം മാത്രമോ!; മാധവിയ്ക്കും നമ്പ്യാർക്കും തമ്മിൽ യഥാർത്ഥമായ മാനസികരാഗവും വേണ്ടുന്നതു സംജാതമായിരിക്കുന്നു! 'ഉമാമഹേശ്വര'ന്റെ മുന്നിൽ തന്നെ രണ്ടുപേരും നടത്തിയ പ്രാർത്ഥനകൾ കാലേ ഫലിച്ചുവെന്ന്, പിറ്റേന്നു തന്നെ അവർക്കറിവാനിട വന്നു!

ദകാമത്തുവീട്ടിലെ ഒരു നമ്പ്യാരെ തന്റെ പുത്രിയുടെ വരനായികിട്ടുക എന്നതു കഞ്ചിക്കു സ്വപ്നത്തിൽപ്പോലും വിചാരിപ്പാൻ വയ്യാത്ത ഒന്നായിരുന്നു. മാധവിയെ മാത്രമല്ല, തന്നേയും തന്റെ ഭർത്താവിനേയും കൂടി കഞ്ചി കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ കൈയിൽ സമർപ്പിച്ചു. ആ മൂന്നുപേരുടേയും സകലച്ചെലവുകളും കുട്ടൻനമ്പ്യാർ തന്നെ നടത്തുവാനുമേറ്റു.

നമ്പ്യാർ ഈ സംഗതിയെല്ലാം ഏളയതിനെ ധരിപ്പിച്ചു: മാധവിയുടെ മാതാപിതാക്കളെ വിചാരിച്ച് ഇനിയും എന്നെ നിയന്ത്രിച്ചു നിരാശനാക്കരുത്; അവരെ ഞാൻ എന്റെ ചൊല്പടിയിൽ നിർത്തി നല്ല വഴിക്കു നടത്തിക്കൊള്ളാം; എന്തു തന്നെയായാലും, മാധവിയെ സ്വീകരിക്കരുതെന്നു മാത്രം എന്നോടു നിർബ്ബന്ധിക്കരുത്; മറ്റ് ഏതു ഉപദേശത്തെയും ഞാൻ അനുസരിച്ചുകൊള്ളാം: എന്നും മററും ഏളയതിന്റെ ആ 'പാവ'— പാവം!—അദ്ദേഹ

ത്തോടു ദയനീയമായ് അപേക്ഷിച്ചു! വാസ്തവത്തിൽ, നമ്പ്യാരുടെ നിയന്ത്രണങ്ങളാൽ, ഇപ്പോൾ കുഞ്ചിയും ഗോപാലമേനോനും പ്രായേണ പരിഹാസ്യമല്ലാത്ത ഒരു മാൎഗ്ഗത്തിലേക്കു പ്രവേശിപ്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടു്: കുഞ്ചി 'പൊട്ടയിലെച്ചില'ത്തെത്തീരെ പരിത്യജിച്ചുവെന്നു പറവാൻ പാടില്ല; എന്നാൽ, "വൈധവ്യയോഗത്താൽ ദുരാചാരവതിയായിത്തീൎന്ന ഒരു സ്ത്രീ, കാലം പ്രസാദിച്ചപ്പോൾ തന്റെ ശീലഗുണവും തെളിയിച്ചു നന്നായി!" എന്ന അൎത്ഥത്തിൽ നമ്പ്യാൎക്കു പുകഴ്ത്താവുന്ന മട്ടിൽ അവൾ തന്റെ ദുസ്സ്വഭാവത്തെയും ദുരാചാരത്തെയും അതിചാതുൎയ്യത്തോടെ ഗോപനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു! ഗോപാലമേനോനും ഇപ്പോൾ, തന്റെ ദ്വിമൂൎത്തിസേവയുടെ മാത്ര സ്വല്പമൊന്നു കുറച്ചിട്ടുണ്ടു്; നമ്പ്യാരുടെ അഭിപ്രായപ്രകാരമാണെങ്കിൽ, ആയതു തീരെ നിന്നിരിക്കുന്നു എന്നു തന്നെ വേണം പറവാൻ!

പതിന്നാലാമദ്ധ്യായം.

എളയതിന്റെ അനുമതി എന്നല്ല, ആവശ്യം തന്നെ പ്രമാണിച്ച്, സെപ്റ്റെമ്പറിലെ വിവാഹകാലത്തു വന്നു കണ്ടുകൊള്ളാമെന്ന് അമ്മിണിക്കു് എഴുതിയിരുന്നപ്രകാരം അനുഷ്ഠിപ്പാനായും, അമ്മയെയും മററും കാണ്മാനായും മാധവൻ നാട്ടിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. ഇത്തവണ നേരെ വീട്ടിലേക്കു തന്നെയാണ് ആയാൾ ആദ്യം പോയതു്. "മാധവ, ഞാനന്നേ പറഞ്ഞില്ലേ; രണ്ടുകൊല്ലം മററു ഇങ്ങോട്ടൊന്നു വരാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടാൻ നിനക്കു് അന്നേ സാ

ധിക്കില്ല്യ!" എന്നു ദേവകിയമ്മ, തന്റെ ദീൎഘാലോചനയെ വാത്സല്യപൂൎവ്വകമായ ശാസനയുടെ രൂപത്തിൽപ്പറഞ്ഞു വിട്ടപ്പോഴും അതിന്റെ അൎത്ഥം മറെറാരു മാൎഗ്ഗത്തിലൂടെയും പ്രസരിക്കുന്നതായിക്കണ്ടു മാധവൻ ഒന്നു മന്ദഹസിക്കമാത്രം ചെയ്തു.

കുട്ടൻനമ്പ്യാരെയും മററും പററി ദേവകിയമ്മയ്ക്കു മാധവനോടു പലതും പ്രസംഗിക്കുവാനുണ്ടായിരുന്നു: ആ അമ്മ, കാത്യായനിക്കുട്ടിയെ വളരെ അധിക്ഷേപിച്ചു; കുട്ടൻനമ്പ്യാരെ അത്യധികം അനുശോചിച്ചു! —. "എന്തോ! ഒരുവളെക്കളഞ്ഞു് ഇവളെക്കൊണ്ടന്നാൽ സ്വാവു കേറിച്ചുകയിട്ടും!" എന്തായാലും മാധവി ആ കുലടയുടെ മകളല്ലേ! ഇതു കുട്ടനു നന്നാവും എന്നെനിക്കു തോന്നീണില്ല്യ! നമ്മുടെ എളേയമ്മും ഇതിൽ കുട്ടനു് അരു നിന്നതല്ലേ എന്റെ തെററിതു്!" എന്നും മററും ദേവകിയമ്മ മാധവനോടു് ആവലാതി പറഞ്ഞപ്പോൾ, "അമ്മേ, അതൊന്നും സാരമില്ല. ചെറിയമ്മാമന്റെ ഇഷ്ടം പോലെ ആയ്ക്കൊള്ളട്ടെ. പിന്നെ, ചെറിയമ്മാമനെക്കൊണ്ടു് ഒരു കുടുംബം നന്നെയാവുകയാണെങ്കിൽ അതും വലിയ ഒരു പുണ്യമല്ലേ?" എന്നൊക്കെയാണു്, മാധവൻ അമ്മയെപ്പറഞ്ഞു സമാധാനിപ്പിച്ചതു്.

മാധവനു യാത്രാക്ലേശം തീരുവാൻ പോലും ക്ഷമയുണ്ടായില്ല; വീട്ടിൽ വന്നതിന്റെ മൂന്നാംദിവസം തന്നെ ആയാൾ ബ്രിട്ടീഷ്മലബാറിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

ദേവകിയമ്മ—മാധവാ, എങ്ങോട്ടാ നീ പോണതു്?

മാധവൻ—മങ്കാവിലേക്കു്; എളയതിനെക്കാണാനാണു്.
ചാലിൽപ്പറമ്പത്തും ഒന്നു പോവണം

ദേവകിയമ്മ — എന്തിനാ?

മാധവൻ — വെറുതെ!

ദേവകിയമ്മ — അതു വേണ്ട; നീയ്യ് ആ പൂളിടെ അടുക്കലേയ്ക്കു പോണ്ട!

മാധവൻ — അതല്ല; അമ്മേ, ആ ജാനകിയമ്മ എന്നെക്കാണാതെകണ്ടു സമ്മതിക്കയില്ല! ഞാൻ അവിടെയൊന്നു കയറി അപ്പോൾത്തന്നെ മാങ്കാവിലേയ്ക്കു പോവാനാണു വിചാരിക്കുന്നതു്.

ദേവകിയമ്മ — അത് തന്നെ അബദ്ധമാണ്! ഇപ്പൊ ഒന്നിനും പോണ്ടലോ! വെറുതെ ഇരുന്നാപ്പോരേ?

മാധവൻ — ജാനകിയമ്മയെ ഒന്നു കാണാതെ നിവൃത്തിയില്ല; അമ്മ തടസ്ഥമൊന്നും പറയരുതു്!

ദേവകിയമ്മ — ഇതാ, ഞാനിപ്പോത്തന്നെ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു! — നിണക്ക് അവരായിട്ടുള്ള കൂട്ടുകെട്ട് കൊള്ളില്ല്യ!

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ കുട്ടിയെക്കാണ്മാനായി ജാനകിയമ്മ കോമത്തേക്കു വന്നിരുന്നപ്പോഴം, മാധവന്റെ ഗുണഗണങ്ങളെ വർണ്ണിച്ചും ശ്ലാഘിച്ചും ദേവകിയമ്മയോടു പലതും പറകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അതിൽനിന്ന്, മാധവനും അമ്മിണിയുമായുള്ള സ്നേഹബന്ധത്തിന്റെ സ്വരൂപവും ദേവകിയമ്മ ഏതാണ്ട് മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുണ്ട്. അതാണ്, മാധവനെ ഇപ്പോഴം ഇങ്ങിനെ നിയന്ത്രിക്കുന്നതു്. ഈ തത്വമൊക്കെ മാധവനും അറിയാതിരിക്കുന്നില്ല. "അബദ്ധമൊന്നും വരാനില്ല; അമ്മേ, ഞാൻ നല്ലവണ്ണം കരുതിക്കൊള്ളാം!" എന്നും പറഞ്ഞ് ആയാൾ ഇറങ്ങി നടന്നു. മാധവന്റെ ആ പോക്ക് ദേവകിയമ്മയ്ക്കു തീരെ അസുഖോൽപാദകമായി: "കഷ്ടം! അവന്റെ അച്ഛനുണ്ടോ

യിരുന്നെങ്കിൽ, ഇപ്പോൾ ഇവൻ ഇങ്ങിനെ താമസമൊന്നി ന്നും കാണിച്ച് ഇറങ്ങിപ്പോകുമോ!" എന്നും മറ്റും ആ സാധുസ്ത്രീ സന്തപിച്ചു!

നമ്മുടെ അമ്മിണിയാകട്ടെ, മാധവന്റെ വരവിനെ പ്രതീക്ഷിച്ചുതുടങ്ങിയിട്ട് ദിവസം രണ്ടുമൂന്നായി. ആദ്യത്തെ ദിവസം, വരേണ്ട സമയം തെറ്റിക്കണ്ടപ്പോൾ, പിറേറന്നു തീൎച്ചയായും വരാതിരിക്കയില്ലെന്നു സമാധാനിച്ചു. അന്നും വന്നുകാണാതിരുന്നപ്പോൾ കുഴങ്ങാതായി:

വീട്ടിലെയ്ക്കു തന്നെ നേരിട്ടു പോയിരിക്കും. അവിടെ ച്ചെന്ന് ഈ സംഗതികളെല്ലാം വ്യക്തമായറികയും, ചിലരുടെ നിയന്ത്രണങ്ങൾ ഉണ്ടാകയും ചെയ്യുമ്പോൾ മറിച്ചു വിചാരിച്ചിരിക്കുമോ?— ഇല്ല; മനസ്സിന്ന് അത്ര ചാഞ്ചല്യമുള്ള ഒരാളാണെന്ന് എനിക്കിതേവരെ തോന്നിയിട്ടില്ല! അല്ല, ഇനി, അമ്മയുടെയും മറ്റും നിർബ്ബന്ധത്തെ തട്ടി നടക്കാനുള്ള ശക്തിയില്ലെന്നു വരാമല്ലോ! ഹാ!— നാട്ടുകാരായ വല്ല തീവ്രനിർബ്ബന്ധവും വരികയാണെങ്കിൽപ്പിന്നെ എന്റെ സ്ഥിതി എന്തായി! ഒടുക്കത്തേതാണെന്നു തന്നെ സങ്കല്പിച്ചുകൊണ്ട് ഒന്നു കാണാറായെങ്കിലും കഴിഞ്ഞെങ്കിലില്ലേ!?! ഹാ! ജഗദീശ്വരി, അങ്ങിനെയൊന്നും ഈയുള്ളവൾക്കു വന്നുചേരരുതേ!

ഈവിധത്തിലുള്ള ചിന്താശതങ്ങളാൽ ക്ഷുഭിതവും കലുഷവുമായിത്തീർന്ന ഹൃദയത്തെ താങ്ങുവാൻ കഴിയാതെ ആ തന്വീമണി ശയ്യയിൽച്ചെന്നു വീണു! വളരെക്കാലമായി തീരെ വിട്ടുപോയെന്നു വിചാരിച്ചിരുന്ന തലവേദന വീണ്ടും അമ്മിണിയെ ബാധിച്ചതായിക്കണ്ട് അവളുടെ അമ്മ അനല്പമായിപ്പരിതപിച്ചു!

മാധവന്റെ ആഗമനത്തോടുകൂടി അമ്മിണിയുടെ തലവേദന പറന്നുപോയി! അല്പവിളംബിതമായ ആ 'മദനാഗമ'ത്തിന്, അവൾ പുഞ്ചിരി തൂകിക്കൊണ്ടു സാദരമായ സ്വാഗതം പറഞ്ഞു. മാധവനും, സങ്കല്പത്താൽ മാത്രം ആസ്വദിച്ചുവന്നിരുന്ന, പ്രണയമസൃണവും മനോജ്ഞവുമായ ആ മുഖത്തെ കണ്ണുകൾകൊണ്ടു തൃപ്തിയടയുംവരെ പാനം ചെയ്തു.

സാധാരണമായ അന്യോന്യസംഭാഷണം അല്പകാലം തന്നെ അവർക്ക് അവിടെവെച്ചു നിർവിഘ്നമായി നടന്നു. എന്നാൽ, അതുകൊണ്ടു മാത്രം രണ്ടുപേരും തൃപ്തിപ്പെട്ടില്ല. ഒരു കൊല്ലം മുമ്പ് ഒരു ദിവസം രാവിലെ ഏതൊരു സ്ഥലം ആ യുവാക്കൾക്ക് വിസ്രംഭസംഭാഷണത്തിനു സങ്കേതമായോ, ഇതാ, ഇന്ന്, ദിവസത്തിന്റെ പരിണാമരമണീയകത്തെ ഉദാഹരിക്കുന്ന സന്ധ്യാസമയത്ത്, ആ സ്ഥലം തന്നെ, അവർക്ക് രണ്ടുപേർക്കും എത്രയും ഇരുന്നുപറയുവാനുള്ള സൗകര്യത്തെസ്സമ്പാദിച്ചുകൊടുത്തു:

മാധവൻ—അമ്മിണി അയച്ചിരുന്ന രണ്ടുമൂന്നെഴുത്തുകളിലെ താല്പര്യം എനിക്കു മനസ്സിലായില്ലല്ലോ!

അമ്മിണി—താല്പര്യം മനസ്സിലാവാതെ തന്നെ ശരിയായ മറുപടികൾ അയച്ചുവല്ലോ!

മാധവൻ—ശരിയായ മറുപടികൾ തന്നെയാണോ?

അമ്മിണി—അതെ; എന്റെ ആഗ്രഹപ്രകാരമൊക്കെ മറുപടികളും കിട്ടിയിരുന്നു.

മാധവൻ—ഇനിയും അങ്ങിനെ ആഗ്രഹപ്രകാരമൊക്കെ സ്സാധിക്കുമെന്നു തന്നെയാണോ അമ്മിണിയുടെ വിശ്വാസം?

അമ്മിണി—അതു്, സാധിപ്പിച്ചുതരുന്ന ആൾക്കു് ആലോചിപ്പാനുള്ളതല്ലേ? ഞാൻ ആഗ്രഹിച്ചു മാത്രം ചെയ്യും; ഫലപ്രാപ്തിക്കു പററുന്ന പ്രവൃത്തികളുമെടുക്കും. ഫലം ദൈവായത്തമല്ലേ?

മാധവൻ—ദൈവത്തെപ്പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിക്കുന്നുവോ?

അമ്മിണി—പൌരുഷം പൂർണ്ണമാണെങ്കിൽ ദൈവത്തെ വിശ്വസിക്കാം.

മാധവൻ—എന്നാൽ, ആ ദൈവം ഇന്നു് അമ്മിണിക്കു പ്രതികൂലമാണെന്നാണു തോന്നുന്നതു്: ഫലസിദ്ധിയിൽ സംശയിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു!

അമ്മിണി—എന്തു ചെയ്യുക!; അനുഭവിക്കതന്നെ! അതങ്ങനെയാകട്ടെ: എനിക്കൊരപേക്ഷയുണ്ടു്; അതിന്റെ മറുപടിയെങ്കിലും അനുകൂലമായിരിക്കുമോ?

മാധവൻ—എനിക്കും ഒരപേക്ഷയുണ്ടു്; അതുപ്രകാരം എനിക്കനുകൂലമായി അമ്മിണി അനുഷ്ഠിക്കുമോ?

അമ്മിണി—തീർച്ചയായും അനുഷ്ഠിക്കുമെന്നാണെനിക്കു തോന്നുന്നതു്. ആ വിഷയത്തിലും ദൈവം എനിക്കു പ്രതികൂലമാണെങ്കിൽ പിന്നെ ഞാനെന്തു ചെയ്യും!!

മാധവൻ—ഇതിൽ ദൈവത്തിന്റെ അപേക്ഷയില്ല! പറയാം; കേട്ടോളൂ— കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടിയമ്മയും ചെറിയമ്മാമനുമായുള്ള ബന്ധം ഇന്നു് ഏതൊരു നിലയിൽ പരിണമിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നു്, അമ്മിണിക്കു്, തികച്ചും മനസ്സിലായിട്ടുണ്ടല്ലോ!

അമ്മിണി—ഉവ്വു്; അതിനു്?

മാധവൻ—ക്ഷമിയ്ക്കുക; പറഞ്ഞു മുഴുവനാകട്ടെ. കോമളക്കുറും ചാലിൻപാറവത്ത കാരണവരുമായുള്ള ചാർച്ച [illegible]

ധം അനാശാസ്യമായിപ്പരിണമിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്ക്, ഞാനിവിടെ വരുന്നത് നമുക്കു രണ്ടു കൂട്ടർക്കും നന്നായിരിക്കുയില്ല!; എൻെറ അമ്മ, ഏകപുത്രനായ എന്നെ അതിന് അല്പവും അനുകൂലിക്കുകയുമില്ല! എന്തു പറയുന്നു? ————. അതുകൊണ്ട്, നമ്മുടെ സഹോദരസ്നേഹം ഒരുവിധത്തിലും കോട്ടം തട്ടാതെ എന്നെന്നും നിലനില്ക്കുമാറ്, നമ്മുടെ പരസ്പരാനുവർത്തനം കേവലം ലേഖസംവ്യവഹാരത്തിൽ വിശ്രാന്തമാകേണമെന്നു ഞാൻ ഭവതിയെസ്സൗഹാർദ്ദപുരസ്സരം അറിയിച്ചുകൊള്ളുന്നു!

തൻെറ ഹൃദയാന്തർഭാഗത്തിൽ രൂഢമൂലമായിക്കിടക്കുന്ന ഏതോ ഒരു പ്രബലവികാരത്തെ തി—മര മാച്ചുകൊണ്ടു മാധവൻ, അമ്മയേയും അതുപോലെയുള്ള മററു ചിലരേയും വിചാരിച്ചു മാത്രം, ഇത്രയും പറഞ്ഞുതീർന്നപ്പോഴേക്ക്, ആ തരുണീമണിയുടെ, മനോഹരവദനം വിളർത്തു: ചെഞ്ചുണ്ടു വരണ്ടു: കണ്ണുകളിൽ ചുടുനീർ നിറഞ്ഞു! ഒരഞ്ചാറു നിമിഷത്തേക്ക്,

നാനാവികാരപരിവാരിതയാം കുമാരി
മൗനാതിലംഘനവിധിക്കു സമർത്ഥയായി!

അനന്തരം അമ്മിണി വല്ലാത്ത തൊണ്ടയിടർച്ചവരുത്തിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

ഉണ്ണി, എൻെറ അഭ്യർത്ഥന കേവലം നിഷ്ഫലമായതാണാണ്! എങ്കിലും, പറയാതിരിക്കുന്നില്ല: അന്ന്,———— ഞാൻ ചർദ്ദിച്ചു മോഹാലസ്യപ്പെട്ട ആ ദിവസം ———— എൻെറ ദേഹത്തിനും ജീവനും ഏതൊരു പുണ്യാത്മാവിനെയാണോ ഞാൻ അവലംബമായിക്കണ്ടത്, അതുപോലത്തെ————————. അന്നു ഞാൻ മനസാ

ചെയ്തിട്ടുള്ള നിശ്ചയത്തെ പ്രാണൻ പോകിലും ലംഘിക്കുന്നതല്ല; തീൎച്ച തന്നെ! ഇജ്ജന്മത്തിൽ, എനിക്കു്, എന്റെ ജീവിതത്തിന്നു്, ഏകാവലംബമായ പുരുഷൻ മററാരുമല്ലെന്നു ഞാനിതാ, ഭവാനെസ്സാക്ഷിയാക്കി നിൎത്തിക്കൊണ്ടു തന്നെ പ്രതിജ്ഞ ചെയ്യുന്നു! സത്യം!!

ഇനി മാധവനെന്താണു ചെയ്യുക! ആയാൾ കുറച്ചു നേരത്തേക്കു ചിന്തയാലന്ധനായിട്ടിരുന്നു!

മാധവൻ — അമ്മിണി, ഭവതിയുടെ ഈ നിശ്ചയത്തെ സഫലമാക്കാൻ എനിക്കു സാധിച്ചില്ലെങ്കിലോ?

അമ്മിണി — വേണ്ട; അതുകൊണ്ടു യാതൊരു ദോഷവും വരാനില്ലല്ലോ; ഞാൻ നിത്യകന്യകയായിരുന്നുകൊള്ളാം! അതിന്നും ദൈവം അനുകൂലമാകയില്ലെന്നോ!!

മാധവൻ പൂൎവ്വാധികം ചിന്താപരതന്ത്രനായി! അഹോ! ആയാൾ അമ്മയ്ക്കും അമ്മിണിക്കും വിരോധമായി പ്രവൎത്തിക്കേണ്ടതെങ്ങു്! രണ്ടും വയ്യ; രണ്ടും പാടില്ല! മാധവൻ ഇങ്ങിനെ ഒരു ധൎമ്മസങ്കടത്തിൽപ്പെട്ടുവന്നില്ല! എന്തിന്നു്; കുറെ നേരത്തെ ആലോചനയുടെ ഫലമായി മാധവനും, അമ്മിണിയുടെ വൈവശ്യത്തിൽ മനസ്സലിഞ്ഞു്, ഇങ്ങിനെ ഒരു പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തു:

അമ്മിണി, ഭവതി ഒരുവിധത്തിലും പേടിക്കേണ്ട; അമ്മിണിക്കു് ഒരു ഭൎത്താവുണ്ടാവുന്ന സമയം ഏതോ, ആമിനിട്ടുവരെ ഈ മാധവന്നു് ഒരു ഭാൎയ്യയില്ലെന്നു് ഏററവും ഉറപ്പോടെ വിശ്വസിച്ചുകൊള്ളുക! മനുഷ്യന്റെ മനോഗതിക്കു ഗോചരമല്ലാത്ത ഭാവിയെപ്പററി ഒരു മനു

ഷ്യൻ ഇതിൽകവിഞ്ഞു വല്ലതും പറയുന്നതു് വല്ലാത്ത ഒരവിവേകമാകുമല്ലോ!

രണ്ടുപേരും പരസ്പരപ്രതിജ്ഞയാൽ കൃതാർത്ഥരായി!

പതിനഞ്ചാമധ്യായം.

ഇത്താദൃശക്ലേശസഹിഷ്ണുഭാവം
സത്വാധികന്മാർക്കു നിസർഗ്ഗസിദ്ധം!

1921. ആഗസ്റ്റ് മാസത്തിലെ മൂന്നാമത്തെ ആഴ്ചവട്ടം, മലബാർചരിത്രത്തിൽ പ്രധാനമായ ഒരധ്യായം ആരംഭിക്കുന്ന കാലമായിരുന്നു: ആ ദിവസങ്ങളിലാണ്, ഭാരതഭൂമിയുടെ സ്വാതന്ത്ര്യലബ്ധിക്കുവേണ്ടിപ്പരിശ്രമിക്കുന്ന കോൺഗ്രസ്സിന്റേയും അതിനോടു സംബന്ധമായ കിലാഫത്തിന്റേയും പരിപാവനമായ ലക്ഷ്യങ്ങളിലും നടത്തിപ്പിലും, കേവലം ഉത്തരവാദബുദ്ധികളായ പലർക്കും അവിശ്വാസത്തെ ഉളവാക്കിയ 'മലബാർമാപ്പിളലഹള' തുടങ്ങിയതു്. കഷ്ടതരമായ ഈ ലഹളയുടെ കാരണത്തെപ്പറ്റി സൂക്ഷ്മമായ ചർച്ചചെയ്തു് ഒരു തീർപ്പു കല്പിക്കുന്നതു്, ഈ സന്ദർഭത്തിന്റെ സ്വാരസ്യത്തിനോ സാരസ്യത്തിനോ അത്രമാത്രം ഉചിതമായോ ഉപയുക്തമായോ തോന്നുന്നില്ല. എന്നാൽ, ഒന്നുമാത്രം പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു: ഈ ലഹളക്കാലത്തു്, സംഗതി കൂടാതെ സംഗീതവുമില്ലാതെ നഗ്നമായും നിരങ്കുശമായും നൃത്തം ചവുട്ടുവാനുള്ള സമ്പൂർണ്ണസൗകര്യം, പൈശാചികങ്ങളായ, അനേകം ഭീകരപരിപാടികളിൽ വെച്ചു പ്രാധാന്യത്തെ അർഹിക്കുന്ന നിർദ്ദയമായ മർദ്ദനമായ

ത്തിന്നു നിഷ്പ്രയാസം കരഗതമായെന്ന വാസ്തവത്വം ഒരു വി
ധത്തിലും കൂടി വെളിപ്പെട്ടു ഒന്നല്ല തന്നെ!

തീവെട്ടിക്കൊള്ളകളും കുത്തുകൊലകളും കൂടി
ഹേതുഭൂതമായ ഈ ലഹളയുടെ ജ്വാല, പൊന്നാനിത്താലൂ
ക്കിന്റെ കിഴക്കെതെക്കേ ഭാഗത്തെ അത്യാഹിതാപാദകമാം
വണ്ണം ആക്രമിച്ചു തീണ്ടുകയുണ്ടായില്ല. അതുകൊണ്ടു്, താ
മരശ്ശേരിക്കാർക്കും നാട്ടുകാർക്കും പലപ്പോഴും കേവലം ഭീത
രാവുക മാത്രമേ വേണ്ടിവന്നുള്ളൂ; അല്ലാതെ, ഭയദ്രുതരായിട്ടു
രണ്ടാന്തരത്തെത്തേടേണ്ടിവന്നില്ല! എങ്കിലും, അവരൊക്കെ
മൂന്നുനാലു മാസം മുഴുവൻ, ആയുസ്സു കൂടിയും ഭാണ്ഡംകെട്ടി,
എപ്പോഴെന്നാലപ്പോൾ കടവാൻ തയ്യാറായിരിക്കയായി
രുന്നു!

കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ചപ്രകാരം മാ
ധവൻ താമരശ്ശേരിയിൽ വന്ന കാലത്തു്, ലഹള ഒന്നു്
മൂർച്ഛിക്കത്തുടങ്ങിയിരുന്നു. എന്നാലും, നാട്ടുകാരുടെ ഭീ
തിക്കു യാതൊരു കുറവുമുണ്ടായിരുന്നില്ല! മാധവൻ ഇളയ
തിനേയും വന്നു കണ്ടു്, താനും അമ്മിണിയുമായി നടത്തിയ
പ്രതിജ്ഞയെപ്പറ്റിയും മറ്റും വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞു് പിരി
ഞ്ഞു പോകുമ്പോൾ, ലഹളയുടെ ആക്രമണം നിമിത്തം വ
ല്ലപ്പോഴും ജംഘാബലത്തെത്തന്നെ പരീക്ഷിക്കേണ്ടതായിവ
ന്നാൽ അമ്മിണി മുതലായവരെക്കൂടി നോക്കിക്കൊള്ളണം
എന്നു് ഇളയതിനെ ഏല്പിച്ചു. അധികം താമസിയാ
തെ തന്നെ ആയാൾ ബോംബേക്കു മടങ്ങിപ്പോകയും ചെയ്തു.

ഇടവമാസം കാലം. നമ്മുടെ കേശവനിളയതു്, സ
ങ്കോചമോ അധൈര്യമോ ഭയമോ കൂടാതെ സ്വപ്രവൃത്തി
കൾ മുടങ്ങാതെ നടത്തിവരുന്നു. അന്നു കരുണാകരപ്പ
ണിക്കർ വീട്ടിലില്ല. ഇളയതു്, തോട്ടത്തിൽവീട്ടിലെ കള

പ്പുറത്തെ ഒററയ്ക്കുള്ള ഒരു ചെറുമുറിയിൽ,—താൻ കുറെ നാളായിട്ട് കോൺഗ്രസ്സാപ്പീസ്സായി ഉപയോഗിച്ചുവരുന്ന ആ മുറിയിൽ—എന്തോ എഴുതിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയാണ്. അതിന്റെ മുൻഭാഗത്തു തന്നെയാണ് കുട്ടികൾ ഇരുന്നു ചക്രം തിരിക്കുന്നതും.

നേരം ഏതാണ്ടു പകൽ പതിനൊന്നു മണിയായിരിക്കുന്നു. അപ്പോൾ ഒരു പോലീസുകാരൻ പെട്ടെന്ന് ആ സ്ഥലത്തേക്കു കടന്നു വന്നു. അവനെ കണ്ടപ്പോൾ, ചക്രം തിരിച്ചിരുന്ന കുട്ടികളിൽ ഒരുവനൊഴികെ മററുള്ളവരെല്ലാം, പരുന്തിനെക്കണ്ട കോഴിക്കുഞ്ഞുങ്ങളെപ്പോലെ, നാലുപാടും ചിന്നിച്ചിതറി! ആ ഒരു ബാലൻ മാത്രം തന്റെ ജോലിക്കു മുടക്കമൊന്നും വരുത്തിയില്ല. പോലീസുകാരൻ മുറിയുടെ വാതില്ക്കൽ, എളയതിന്റെ പിന്നിൽ, ചെന്നു നിന്ന് ഒന്നു ചു(മ)ച്ചു. എളയത് പിൻതിരിഞ്ഞു നോക്കിക്കൊണ്ട്,—"ഉം? എന്താണ്?"

പോലീസുകാരൻ — യജമാനൻ വിളിക്കുന്നുണ്ട്.

എളയത് — യജമാനൻ എന്നു വെച്ചാൽ,—?

പോലീസുകാരൻ — ഇൻസ്പെക്ടരെജമാനൻ!

എളയത് — അദ്ദേഹമെവിടെ?

പോലീസുകാരൻ — നിരത്തിലുണ്ട്; അങ്ങോട്ടു ചെല്ലാൻ പറഞ്ഞു.

എളയത് — എനിക്കിവിടെ അല്പം പണിത്തിരക്കുണ്ടല്ലോ; ഇപ്പോൾ അങ്ങോട്ടു വരുവാൻ തരമില്ലല്ലോ! ഇങ്ങോട്ടു വരുവാൻ സൌകര്യമുണ്ടെങ്കിൽ സന്തോഷമാണെന്ന് ഇൻസ്പെക്ടരോടു പറയൂ.

പോലീസുകാരൻ, ഉത്തരമൊന്നും പറഞ്ഞില്ല; പോ

യതുമില്ല. "ഉം!; പൊയ്ക്കൊള്ളൂ!" എന്നു ഗൌരവത്തിൽ അദ്ദേഹം അവനെ യാത്രയാക്കി.

ഒരു മണിക്കൂർ കഴിഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു്, പോലീസുകാരനാൽ അനുഗമിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ടു് ഇൻസ്പെക്ടർ എളയതിന്റെ സമീപത്തിലേയ്ക്കു തന്നെ വന്നു. ഇപ്പോഴും പത്രത്തിനെയല്ല, 'രാജാളി'യെക്കൂടി കണ്ടതുകൊണ്ടു കുട്ടികളും പൂർവ്വാധികം സംഭ്രമിച്ചുപോയി. ധൈര്യവും നിശ്ചലനായിരുന്ന ആ ബാലൻ, പത്മനാഭൻ, മാത്രം അപ്പോഴും മുമ്പത്തെപ്പോലെ തന്നെ ചക്രം തിരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഇൻസ്പെക്ടർ ആ ധീരബാലനോടു് — ആ 'കസാബിയാൻകാ'വിനോടു് —, "എന്തെടാ, നീ കാണിക്കുന്നതു്?" എന്നു്, ഉഗ്രസ്വരത്തോടും ഗർജ്ജനഭീകരതയോടും കൂടിച്ചോദിച്ചപ്പോഴും, "ഇതാ, കാണാനില്ലേ? ഇതു തന്നെ!" എന്നു നിർഭയം ഉരുളയ്ക്കുപ്പേരിയൊപ്പം കൊടുത്തു പത്മനാഭൻ "കർർർ........" എന്നു് ആ ചക്രം തിരിച്ചു. ഇൻസ്പെക്ടറുടെ ചക്രഭ്രമണാനുസാരേണ തല ചുററിയിരിക്കണം: അദ്ദേഹം പിന്നെ ആ ചക്രത്തെയോ ചക്രിയേയോ നോക്കുക പോലും ചെയ്തില്ല!; നേരെ, എളയതിരിക്കുന്ന മുറിയിലേയ്ക്കു തിരിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആഗമനത്തെ അറിഞ്ഞു്, സ്വാഗതം പറവാനും സൽക്കരിപ്പാനുമായി മുൻകൂട്ടിത്തന്നെ എഴുന്നേററു നിന്നിരുന്ന എളയതു് ഒരു മന്ദസ്മിതത്തോടെ പറഞ്ഞു:— "വന്ദനം! ഇതാ, ഇവിടെത്തന്നെ ഇരിക്കാം."

ഇൻസ്പെക്ടർ— ഞാൻ നിങ്ങളുടെ വന്ദനം സ്വീകരിച്ചു പ്രസംഗിക്കാനല്ലാ വന്നിട്ടുള്ളതു്.

എളയതു്— അതു ഞാൻ ചോദിക്കയുണ്ടായില്ലല്ലോ!

ഇൻസ്പെക്ടർ — നിങ്ങളുടെ വാക്കും പ്രവൃത്തിയുമൊക്കെ ക്രമംകെട്ടു പോകുന്നു! ഇതെല്ലാം നിർത്തിവെയ്ക്കയാണു നല്ലത്.

എളയത് — എന്തെല്ലാം? എന്റെ വാക്കും പ്രവൃത്തിയുമോ?

ഇൻസ്പെക്ടർ — നിങ്ങൾ ഈ കലാപത്തിലൊക്കെ ചെന്നു ചാടുന്നതെന്തിനാണ്?

എളയത് — (പുരികം ചുളിച്ചുകൊണ്ട്.) എന്തിൽ ചെന്നു ചാടുന്നത്?

ഇൻസ്പെക്ടർ — ഗവൺമെന്റിനു നിങ്ങളുടെ പേരിൽ ആക്ഷൻ എടുപ്പാനധികാരമുണ്ടെന്നറിയില്ലേ?

എളയത് — ഇതും ഇതിലപ്പുറവും എനിക്കറിയാം.

ഇൻസ്പെക്ടർ — നിങ്ങൾ നല്ല വഴിക്കു നടക്കാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ലേ?

എളയത് — ഏതാണു നല്ല വഴി?

ഇൻസ്പെക്ടർ — നിങ്ങൾ കളിക്കുന്നതു തീകൊണ്ടാണെന്നറിയാമോ?

എളയത് — അതെ; തീകൊണ്ടു തന്നെയാണ്! അതൊരു ലോകോപകാരത്തിനുമാണ്.

ഇൻസ്പെക്ടർ — എന്തധികപ്രസംഗം പറയുന്നു?

എളയത് — നിങ്ങളുടെ ഭാഷയിലുള്ള ഇത്തരം 'അധികപ്രസംഗം' തന്നെയാണു ഞാനെന്നും പറയുക; അതു തന്നെയാണു പ്രവർത്തിക്കയും ചെയ്യു.

"കടക്കു പുറത്ത്! കേട്ടോ?" എന്നു 'കല്പിച്ചു ചോദിച്ച്' ഇൻസ്പെക്ടർ കൈകുടഞ്ഞു! എന്നാൽ, എളയതിന്റെ പ്രസന്നമായ ആ മുഖകമലത്തിൽ അപ്പോഴും പ്ര

സ്പഷ്ടമായിക്കാണുമാറായിരുന്ന അധൃഷ്യമായ അനുഭവവിശേഷം, ആ ദുഷ്ടന്റെ കൈക്രിയയ്ക്കു് അധീനമായി!!—

ലോകത്തിൻകപടചേഷ്ട കാണ്മതിന്നാവാം, ദൈവ
മേകുന്നതിൻകൈയിൽപ്പിടിപ്പാൻ സദ്ഗുണത്തെ!

എളയത് ആജ്ഞാനുരോധേന പുറത്തു കടന്നു്, 'ആത്യബാഹുപരിഘങ്ങളും പിണച്ചുകെട്ടി', രണ്ടു വരിയായി നിരത്തി വെച്ചിട്ടുള്ള ചക്രങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിലായി ഉലാത്തിത്തുടങ്ങി. ഇൻസ്പെക്ടറാർ, ആ കോൺഗ്രസ്സാപ്പീസ്സിൽനിന്നു ചില കടലാസ്സുകളും മറവെടുത്തു വേറെ വെച്ചു്, ബാക്കിയെല്ലാം ചുട്ടുകളവാൻ 75-നു കല്പന നൽകി! ആ വാനരന്മാർ, അവിടെ ചുവരിന്മേൽ പതിച്ചിരുന്ന ചില നേതാക്കന്മാരുടെ പടങ്ങളും കുടിപ്പറിച്ചെടുത്തു വലിച്ചു കീറി തീയിലെറിഞ്ഞു!!

പോലീസുകാരൻ റിപ്പോർട്ടുകളും മറ്റും അഗ്നിയിൽ ആഹുതി ചെയ്യുമ്പോഴാണ്, പട്ടന്മാർ ചെന്നു വിവരം ധരിപ്പിച്ചു കല്യാണിയമ്മ ദ്രുതഗതിയിൽ അവിടെയ്ക്കു പ്രവേശിച്ചതു്.

കല്യാണിയമ്മ — എളയതേ, വീടു പരിശോധന ചെയ്യാനുള്ള വാറണ്ട് അവർ കാണിച്ചുവോ?

എളയത് — ഇല്ല!

കല്യാണിയമ്മ — പിന്നെയെന്തിനു സമ്മതിച്ചു?

എളയത് — ആരു സമ്മതിച്ചു!

കല്യാണിയമ്മ — ഇൻസ്പെക്ടറേ, വാറണ്ടെവിടെ?

ഇൻസ്പെക്ടർ — നിങ്ങളുടെ മാനത്തിനു നിങ്ങളും മിണ്ടാതിരിക്കയാണു നല്ലതു്!

കല്യാണിയമ്മ, എളയതിന്റെ ഇംഗിതമറിഞ്ഞു്,

പിന്നെയൊന്നും പറയുവാൻ പോയില്ല. പോലീസുകാരൻെറ ഹോമമെല്ലാം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഇൻസ്പെക്ടറർ, "പട്ടാളനിയമപ്രകാരം ഞാനിതാ, നിങ്ങളെ അറസ്റ്റ് ചെയ്യുന്നു." എന്ന്, എളയതിനെ നോക്കിപ്പറഞ്ഞു! അദ്ദേഹം ഭാവഭേദമൊന്നും കൂടാതെ ആ രാജാജ്ഞയെ — അല്ല രാജകീയാജ്ഞയെ — ശിരസാ വഹിച്ചു! ——

വികാരഹേതൌ സതി വിക്രിയന്തേ
യേഷാം ന ചേതാംസി, ത ഏവ ധീരാഃ!

തോട്ടത്തിൽവീട്ടിൽനിന്നു റോട്ടിലേയ്ക്ക് കഷ്ടിച്ചു അര നാഴിക വഴിയുണ്ട്. ഇൻസ്പെക്ടറർ എളയതിനേയും കൊണ്ട് അങ്ങോട്ടു നടന്നുതുടങ്ങി. കല്യാണിയമ്മയും അവരെ അനുഗമിച്ചു. അപ്പോഴേയ്ക്കു കേട്ടുകേൾപ്പിച്ച് ആളുകൾ പലരും വന്നുകൂടിത്തുടങ്ങി. എല്ലാവരോടും, ശാന്തരായിരിയ്ക്കണമെന്ന്, സ്ഥിരചിത്തനും പ്രസന്നമുഖനുമായ കേശവനെളയത് അനുനയപൂർവ്വകം അപേക്ഷിച്ചു.

എളയത് കല്യാണിയമ്മയ്ക്ക്, അനന്തരകർത്തവ്യങ്ങളെസ്സംബന്ധിയ്ക്കുന്ന ചില സൂചനകൾ കൊടുത്തു. അവർ തമ്മിൽ അപ്പോഴുണ്ടായ ആ സംസ്കൃതസംഭാഷണം ഇൻസ്പെക്ടറർക്കു ലേശവും ഇഷ്ടപ്പെട്ടില്ലെങ്കിലും നിരോധിപ്പാൻ കഴിഞ്ഞില്ല! അദ്ദേഹം എളയതിനെ ഒരു മോട്ടോർ വണ്ടിയിൽക്കയററി; അതു് അതിവേഗത്തിൽ ഓടിച്ചു പോകയും ചെയ്തു.

എളയതിനെ ഇങ്ങിനെ അറസ്റ്റ് ചെയ്യാനുള്ള കാരണം, പട്ടാളനിയമത്തിൻെറ ദുഃസ്വാതന്ത്ര്യഫലങ്ങളിൽ ഒന്നാണെന്നു മാത്രം പറഞ്ഞാൽ പോരാ; ഈ ഇൻസ്പെക്ടറർ, എളയതിൻെറ നിശിതമായ തൂലികാഗ്രത്തിന്നു പല

പ്പോഴും ലക്ഷ്യമായിട്ടുള്ള ഒരു ഉദ്യോഗസ്ഥനാണെന്നു കൂടി എടുത്തു പറയേണ്ടതായുണ്ടു്.

കല്യാണിയമ്മ എളയതിന്റെ ഇല്ലത്തുകൂടെയാണു മടങ്ങിയതു്. അവിടെ അപ്പോഴും നടക്കുന്ന ബഹളം ചില്ലറയൊന്നുമല്ല; എളയതിന്റെ, മുത്തശ്ശി മോഹാലസ്യപ്പെട്ടു വീണു കിടക്കുന്നു! അമ്മ മാറത്തടിച്ചു നിലവിളിക്കുന്നു; അച്ഛൻ തോട്ടത്തിൽ വീട്ടിലെയ്ക്കു് ഓടിയിരിക്കുന്നു! ദേവിയുടെ ദയനീയസ്ഥിതി അവർണ്ണനീയവുമാണ്!! കല്യാണിയമ്മയെക്കണ്ടപ്പോൾ ആ സാധ്വീമണിക്കു കരച്ചിൽ, താനറിയാതെ പുറപ്പെട്ടുപോയി!—

സ്വജനസ്യ ഹി ദുഃഖമഗ്രതോ
വിവൃതദ്വാരമിവോപജായതേ!

"ഹാ! കഷ്ടമായല്ലോ! ——— അതു്; ഞാനല്ലേ പറയുന്നതു്!" എന്നു കല്യാണിയമ്മ, വിങ്ങിവിങ്ങിക്കരയുന്ന ദേവിയെ ഒരു മാതൃസ്ഥാനത്തിൽ ആശ്വസിപ്പിച്ചപ്പോഴും അവളും അതിലൊതുങ്ങി. മറ്റുള്ളവരെയും കല്യാണിയമ്മ യഥോചിതി കഥനത്തിൽ സാന്ത്വനപ്പെടുത്തി. "അപകടമൊന്നും വരികയില്ല" എന്നു് ഏറെപ്പറഞ്ഞു് അച്ഛനേയും വിശേഷിച്ചു ആശ്വസിപ്പിച്ചു.

കല്യാണിയമ്മ ഉടനെ ചെയ്ത മറ്റൊരു പ്രവൃത്തി, കുട്ടൻനമ്പ്യാർക്കു് ഒരു കമ്പിയടിപ്പിക്കയായിരുന്നു—"Start immedietely Elayad arrested." (= വേഗം പുറപ്പെടുക. എളയതിനെ അറസ്റ്റ് ചെയ്തിരിക്കുന്നു.) എന്നായിരുന്നു കമ്പി. അന്നു തന്നെ നാലു മണിക്കു മുമ്പായി, ഈ കമ്പി കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ കൈയിൽ എത്തിച്ചേരുകയും ചെയ്തു.

എളയതിന്റെ കെയിസ്സ് വിചാരണ കഴിഞ്ഞു വിധി പറയുവാൻ ഏതാനും ദിവസത്തെ താമസം നേരിട്ടു. അറസ്റ്റ് ചെയ്തതിന്റെ പിറ്റേ ദിവസം തന്നെ, കരുണാകരപ്പണിക്കരും കുട്ടൻനമ്പ്യാരും കൂടിച്ചെന്ന് അദ്ദേഹത്തെ ജാമ്യത്തിന്മേൽ വിട്ടുവിച്ചു കൊണ്ടുവരുവാൻ പെട്ട പാടൊക്കെ എടുത്തുവെങ്കിലും ഫലലേശം പോലുമുണ്ടായില്ല: എളയതിന്റെ പേരിൽ ആദ്യം ചാൎജ്ജ് ചെയ്തിരുന്ന കുറ്റം, രാജാവിന്റെ നേരെ സ്വയം യുദ്ധത്തിന്നൊരുങ്ങുകയും മറ്റുള്ളവരെ അതിലെക്കു പ്രേരിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു എന്നായിരുന്നു. എന്നാൽ ഇൻസ്പെക്റ്റർ കോൻഗ്രസ്സാപ്പീസ്സിൽനിന്നു കണ്ടെടുത്തിരുന്ന രേഖകളിൽ ചിലതു തന്നെ, ആദ്യം ആരോപിച്ചിരുന്ന കുറ്റത്തിന്നുള്ള തെളിവുകളെ ദുൎബ്ബലീകരിക്കുകയും, കുറ്റത്തെത്തന്നെ, കേവലം ഗവൎമ്മെന്റിന്റെ പേരിൽ അവിശ്വാസവും ഈൎഷ്യയുമുണ്ടാക്കുക എന്ന രൂപാന്തരത്തിലെക്കു നയിക്കുകയും ചെയ്തു. ഈ കുറ്റത്തിന്നു മൂന്നു മാസത്തെ വെറും തടവും എളയതിന്നു ശിക്ഷയായി വിധിച്ചു.

കല്യാണിയമ്മക്ക് ഒരു കത്തെഴുതുവാനുള്ള അനുമതി മാത്രം നമ്മുടെ എളയതിന്നു ലഭിച്ചു: അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെ ഒരു കത്തെഴുതി:

ഹേ മഹതി,

നാം തമ്മിൽ പിരിയുമ്പോൾ ഞാൻ സൂചിപ്പിച്ചിരുന്നിട്ടുള്ള ഗൌരവമേറിയ വിഷയങ്ങൾ ഓൎമ്മയിലിരിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ. എനിക്കു ഇന്നു നമ്മുടെ കരുണാമയരായ ബ്രിട്ടീഷ് ഗവൎമ്മെന്റിൽനിന്നു ലഭിച്ച അനുഗ്രഹം, ഞാൻ

പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്നതിൽനിന്ന് എത്രയോ ഭേദമാണ്! എങ്കിലും, ഇതുകൊണ്ടും, പശ്ചാൽപൂർവ്വം അത്ഭുതപൂർവ്വമായ ഒരു പരിപാകം എനിയ്ക്കു നിശ്ചയമായും സിദ്ധിയ്ക്കുമെന്നു ഞാൻ പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിയ്ക്കുന്നു. ഈ നാലഞ്ചു മാസംകൊണ്ട്, നമ്മുടെ മാതൃഭൂമിയ്ക്കുവേണ്ടി എന്റെ മനോവാക്കായങ്ങളാൽ എന്തൊന്നു ചെയ്യാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ, അതിൽ പതിന്മടങ്ങായി എനിയ്ക്ക് ഇനിമേൽ പ്രവർത്തിപ്പാൻ സാധിയ്ക്കുമെന്നത്രേ എന്റെ പ്രത്യാശ. ഈദൃശമായ ഒരു പരിണാമം എന്റെ ആത്മാവിന് ഈ ദശാപരിണതിയിൽനിന്നു നിസ്സംശയം കരഗതമാകുന്നതാണ്:

മാലിന്നിർമ്മുക്തമിയ്ക്കു ചുട്ടെടുക്കപ്പെട്ടു കാഞ്ച-
മാൺപെഴും ശുദ്ധതയാർന്നിരിയ്ക്കുന്നു,
മാത്സര്യതാപമാം മനംവാൻതീർത്തിരു-
മാറിലണയാതെയാകുന്നു!

അതുകൊണ്ട്, ആത്മാവിന് ഈദൃശമായ ഒരു ശോധനവും അത്യാവശ്യകം തന്നെ!

കാരാഗൃഹത്തിൽ എനിയ്ക്കനുഭവിയ്ക്കേണ്ടിവന്ന ങ്ങൾ പ ഒരോന്നും ദുഃഖാനുഭവമാണെന്നോ മറ്റോ നിശ്ചയി —ഇ ന്ന് ഇ മായി വിചാരിച്ചു വിചാരിച്ച്, നിങ്ങളാരും— ത്തിട്ടു ഇല്ലായിരിയ്ക്കാം:— പരിതപിയ്ക്കരുതെന്നു ഞാൻ വീണ്ടും വീണ്ടും അഭ്യർത്ഥിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

ദുഃഖസുഖങ്ങളും വിഭ്രാന്തികളുമെ-
ല്ലാമൊക്കെ മനസ്സിന്റെ സൃഷ്ടിയല്ലോ!

എന്നാ,

പാരിതിൽ ദുഃഖസൌഖ്യാദികളവരവർതൻ
തോന്നലാൽ മാത്രമത്രേ!

എന്നുമുള്ള വരികളിലെ അന്തരാർത്ഥത്തെ ആരാഞ്ഞു നോക്കുമ്പോഴും,

..................സുഖാസുഖശബ്ദങ്ങളും
ഒന്നു തന്നെയാണർത്ഥം പ്രപഞ്ചത്തിൽ!

എന്നു മൂന്നാമതൊരു ജ്ഞാനഖണ്ഡം നമുക്കു താനേ പ്രത്യക്ഷമാവുന്നു.

ഇനി, പ്രപഞ്ചത്തിൽ ക്ലേശം എന്നു ഒന്നുണ്ടെന്നു ചില ഘട്ടങ്ങളിൽ സമ്മതിച്ചേ തീരൂ. ഒരു പക്ഷേ, ഇതു അവസ്ഥാന്തരത്തിൽ എന്റെ അനുഭവങ്ങളും ക്ലേശബാഹ്യങ്ങൾ തന്നെയായിപ്പരിണമിച്ചേക്കാം. ആകട്ടെ; അതും ഒരനുഗ്രഹമല്ലയോ! എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ———

മനുഷ്യസൃഷ്ടി നാനാവിധഭോഗങ്ങളെ ഉദ്ദേശിച്ചല്ല; അതു സഹജീവികളുടെ ക്ലേശങ്ങളിൽ പങ്കുകൊള്ളുവാനാകുന്നു. “പരോപകാരാർത്ഥമിദം ശരീരം.” എന്നതിന്റെ അന്തരാർത്ഥം അതല്ലയോ! നാം മറ്റുള്ളവർക്കുവേണ്ടിയാണു ജീവിക്കേണ്ടതു്; മറ്റുള്ളവർക്കുവേണ്ടിത്തന്നെ മരിക്കുകയും വേണം! നമ്മുടെ ജീവിതയാത്രയിൽ അധികവും ക്ലേശങ്ങളുമായിത്തന്നെ നമുക്കു് ഏററുമുട്ടേണ്ടിവരുന്നുണ്ടു്; അവയെയെല്ലാം നാം സന്തോഷത്തോടെ സഹിക്കുകതന്നെ വേണം. ഇങ്ങിനെ നാം നമ്മുടെ ചുററുമുള്ളവരുടെ ജീവിതക്ലേശങ്ങളിൽ പങ്കുകൊണ്ടു് അവയെ ലഘൂകരിക്കുമ്പോഴും നമുക്കു് ഒരുമാതിരി കൃതാർത്ഥതയുളവാകുന്നു! അതത്രെ സുഖം!

പുഷ്പസന്തോഷദം, പേർത്തും കഷ്ടപ്പെട്ടുളവാം സുഖം!,
ക്ലേശഫലമറി പൂൎവ്വതാം പിധുരത!

എന്നിത്യാദിസുഭാഷിതങ്ങളുടെ സാരവും ഇതു തന്നെയാണ്!

എന്നു മാത്രമല്ല; "ക്ലേശങ്ങളെ മടി കേറി ലാളിക്കാ"തെ, നാശങ്ങളെപ്പടി കടത്തിവിടുവാൻ സാധിക്കുയില്ല! ——

ഇരുളിൽ ചവിട്ടാതെ ബാലാർകൻ തനിത്തങ്കം
പൊലിയുമോടത്തെത്തിച്ചേരുവാനെളുതാമോ!

ഏവമേ: ക്ലേശം തന്നെയാണ സുഖമായി മാറുന്നതു്; കരിക്കട്ട തന്നെയാണ വൈരമായിപ്പരിണമിക്കുന്നതു്! ഹാ!! ______

....

....

ഇതു് ഒരവതാരിക മാത്രമേ ആയുള്ളൂ. ഇതിനുമേൽ ഒരക്ഷരം പോലും എഴുതുവാൻ എളയതിന്നു് അധികൃതന്മാർ അവസരം നൽകിയില്ല!

ഒടുവിൽ എളയതു് കുട്ടൻനമ്പ്യാരോടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:— "എൻ്റെ എല്ലാ വർത്തമാനവും, വിശേഷ്യ— ഇതെല്ലാം കേട്ടു് ഇങ്ങോട്ടു പുറപ്പെടരുതെന്നും മാധവന്നു് ഇന്നു തന്നെ എഴുതണം. താങ്കളും ശ്രദ്ധയോടെ വർത്തിക്കണം."

കോയമ്പത്തൂരിലേക്കു്— അതേ; അങ്ങോട്ടു തന്നെ; കണ്ണൂർക്കല്ല.— — വണ്ടികയറുന്ന ആ സ്വാതന്ത്ര്യസ്നേഹിക്കു്, അശ്രുദൂഷിതലോചനന്മാരായ നമ്പ്യാരും പണിക്കരും മനസ്സാ നമിച്ചു!

എളയതിന്റെ കാരാഗൃഹവാസത്തെപ്പററി ഒന്നും വൎണ്ണിയ്ക്കേണ്ടതായിട്ടൊന്നുമില്ല. ഇത്തരം തടവുകാൎക്കു സാധാരണമായി ലഭിച്ചിരുന്ന 'സൽക്കാരങ്ങൾ' എല്ലാമതെ അദ്ദേഹത്തിനും കിട്ടിവന്നു! എന്നാൽ, സ്വാതന്ത്ര്യദാസനായ ആ ധീരയുവാവു് അവയെയെല്ലാം ഭാവിസുഖങ്ങളുടെ പ്രയോജനമാൎഗ്ഗങ്ങളായിക്കരുതി! അദ്ദേഹത്തിനു ജയിലിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന പ്രവൃത്തിയും വിനോദവും, ഹിന്ദിസാഹിത്യ പാരായണവും ചരിത്രപുസ്തകവിശകലനവുമായിരുന്നു.

മാതാപിതാക്കൾ, എളയതിനു വന്നുചേൎന്ന ഈ വ്യാപത്തിനെ അനുശോചിച്ചതിലും അധികമായി, അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാക്കുകേട്ടു കോൺഗ്രസ്സിൽ അംഗങ്ങളാവുക മുതലായ താന്താങ്ങളുടെ അവിമൃശ്യകാരിതയെ ഓൎത്തു ഏറെ പൂൎവ്വം പശ്ചാത്തപിച്ചു! ചിലർ, എളയതിന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം തോട്ടങ്ങളിൽ അങ്ങുമിങ്ങും നട്ടു പിടിപ്പിച്ചിരുന്ന പരുത്തിച്ചെടികൾ പറിച്ചു കളക പോലും ചെയ്തു! —— "ഭീരുതയ്ക്കു് അനേകം പ്രാബല്യം ഭവിക്കുന്നു!!"

എളയതു് ജയിലിൽനിന്നു വിട്ടു വന്നാൽ പിന്നെയുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്ഥിതിയെന്തായിരിക്കും?——കൎമ്മലോപം വന്നുപോയ അദ്ദേഹത്തെ ജാതിഭ്രഷ്ടനാക്കി നിൎത്തും! അഹോ, ജാതി!——

ജാതി!—ഹാ! നരകത്തിൽനിന്നു പൊങ്ങിയ ശല്യം—
പാർത്തിനും പിശാചിന്റെയട്ടഹാസം!!

എന്നാൽ, ജാതിഭ്രഷ്ടനെ ഉദ്ദേശിച്ച് വേദാന്തവിധിപ്രകാരം ചെയ്യാറുള്ള 'ഉദകവിച്ഛേദം' നമ്മുടെ എളയതിനെസ്സംബന്ധിക്കുന്നില്ല. കാരണം, രാജശിക്ഷയനുഭവിച്ചവൎക്കു് ഉദകവിച്ഛേദം വിഹിതമല്ല. എന്തെങ്കിലും ഉചിതമ്

യ പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്തു സമുദായത്തോടു സംയോജിപ്പിച്ചു കൊള്ളണമെങ്കിൽ അതും പാടില്ല! പിന്നത്തെ ഗതി ത്രിശങ്കുസ്വർഗ്ഗം തന്നെ!

എളയതിന്റെ ഭാവി ഇതാണ് എന്ന്, രണ്ടു മാസം കഴിഞ്ഞപ്പോഴേക്ക് കല്യാണിയമ്മയ്ക്ക് അറിവാറായി വന്നു. അങ്ങിനെയായിട്ടും എളയതിനെക്കൈവെടിയരുത് എന്ന് ആ മഹതി യുക്തിപ്രമാണങ്ങളോടുകൂടി അഭിപ്രായപ്പെട്ടുവെങ്കിലും, എളയതിന്റെ ഇല്ലത്തുള്ളവർ ആ അഭിപ്രായത്തെ നിശ്ശേഷം നിരാകരിക്കുകയാണുണ്ടായത്! പണിക്കരെക്കൊണ്ടും കല്യാണിയമ്മ പലവുരു പലതും പറയിച്ചുനോക്കി. എളയതിന്റെ അച്ഛൻ പണിക്കരെപ്പോലും ഈ വിഷയത്തിൽ കൂട്ടാക്കിയില്ല! പണിക്കരുടെ പ്രസംഗങ്ങളും കരിമ്പാറയിലെയ്ത്ത അമ്പുകളായി!

കല്യാണിയമ്മയിൽനിന്നു ദേവി ഈ കഠോരവാർത്ത കേട്ടറിഞ്ഞു! ആ മഹതിയുടെ ഉപദേശങ്ങളെക്കൊണ്ടും സാന്ത്വനങ്ങളെക്കൊണ്ടും മാത്രം ദേവിക്ക് ഇന്നുവരെ ഒരാശ്വാസം ഉണ്ടായിരുന്നു. ഇനിമേൽ അതിനും വകയില്ലാതായി! കല്യാണിയമ്മയുടെ പിടിവള്ളിയും പൊട്ടിപ്പോയി! ആകപ്പാടെ ആ മഹതിക്കുകൂടി എന്തു വേണ്ടുവെന്നറിയാതെ പകച്ചു!

"ഞങ്ങളാലെ എന്തുതന്നെ പറഞ്ഞിട്ടും അവന് അതൊന്നും ചെവിക്കൊള്ളുകയില്ലല്ലോ!" എന്ന വിചാരത്താൽ, എളയതിന്റെ മാതാപിതാക്കളുടെ അന്തസ്താപം ചിലയവസരങ്ങളിൽ ശാപവാക്യങ്ങളായ അക്ഷരങ്ങളുടെ രൂപത്തിൽ പുറത്തു വന്നിരുന്നത്, ദേവിയു

ബന്ധിച്ചുട്ടത്താലും അവർക്ക്, ക്ഷതത്തിൽ ക്ഷാരമായി; കൂനിന്മേൽ കുരുവുമായി! ആ സാധു എന്തു ചെയ്യും!!

മാസം മൂന്നും കഴിഞ്ഞു. ഏളയതിനെ ജെയിലിൽ നിന്നു വിട്ടു. പണിക്കരും നമ്പ്യാരും അന്നു ദിവസം കോയമ്പത്തൂരിൽ പോയി, കാരാഗൃഹമുക്തനായ ആ ദേശഭക്തനെ സ്നേഹപൂർവ്വം സ്വീകരിച്ചു് വർത്തമാനങ്ങളെല്ലാം ഗ്രഹിപ്പിച്ചു; അദ്ദേഹം ഇപ്രകാരം മന്ത്രിച്ചു:

അങ്ങിനെയോ? ———— ശരി! ഈ ദൈവകല്പിതവും എനിക്കൊരനുഗ്രഹമാകും! സമുദായത്തിനു ഞാൻ ഭ്രഷ്ടനാണെങ്കിൽ, നാട്ടിനു ഞാനിന്നും ഇഷ്ടൻ തന്നെ! പതീപ്രണയത്തെപ്പരിത്യജിപ്പാൻ ഈയുള്ളവൻ നിർബ്ബന്ധനാവുകയാണു ചെയ്യുന്നതെങ്കിൽ, സ്വരാജ്യസ്നേഹത്താൽ നിതരാം ബദ്ധനാവുകയാണു ചെയ്യുന്നതു്!!

ആ ധീരന്റെ, കണ്ണുകളിൽ ചുടുനീരുറന്നു; തൊണ്ട വല്ലാതെയിടറി; ശരീരമൊട്ടാകെ വിയർത്തു!

ഏളയത് പിന്നെ ഇക്കൂർ കോൺഗ്രസ്സ് പ്രീസ്സിലാണു ചെന്നുകൂടിയതു്. അവിടെ, മാപ്പിളലഹളയെപ്പേടിച്ചോടിവന്നവർക്കുള്ള സഹായധാനവും (Relief work) അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രവൃത്തികളിൽ മുഖ്യമായ ഒന്നാണ്.

പതിനാറാമദ്ധ്യായം.

നിലയ്ക്കുയർച്ചയേറിടട്ടേ ഭാരതത്തിനൊപ്പമായ്
ആശകൾക്കും വിശാലതാമാഹാത്മ്യമുളവായിടും!

ശ്രീയുത് കേശവമേനോനും ജെയിലിലായിരുന്ന കാലത്തു് മററു ചില സംഭവങ്ങൾ നടക്കുകയുണ്ടായി. അതു്,

നമ്മുടെ കുട്ടൻനമ്പ്യാരെസ്സംബന്ധിക്കുന്നവയും പ്രകൃതോപയോഗികളുമാകയാൽ, ഈ അദ്ധ്യായംകൊണ്ട് അവയെ സംഗ്രഹിച്ചു മാത്രം പ്രതിപാദിക്കാം:

മാധവിയുടെ മാതാപിതാക്കളായ കുഞ്ചിയും ഗോപാലമേനവനും ഇപ്പോൾ ഒരു മൂന്നുനാലു മാസമായിട്ട്, കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ സാഹായ്യത്താൽ ഒരുവിധം മാന്യമായ നിലയിലും സുഖവൃത്തിയിലും ജീവിതം നയിച്ചുവരുന്നുണ്ട്. അവൎക്ക് ഇങ്ങിനെ ഒരു നല്ല കാലം ഒരു പന്തീരാണ്ടിനു മുമ്പ് അനുഭൂതമായിരുന്നുവെന്നു കല്പിച്ചു സമ്മതിക്കാം; അതിന്നിപ്പുറത്തില്ല, തീൎച്ച തന്നെ! യാതൊരു ബുദ്ധിമുട്ടും കൂടാതെ ദിവസവൃത്തി കഴിച്ചുകൂട്ടുവാനുള്ള സൌകൎയ്യം ഭാഗധേയപാരമ്യത്താൽ കരസ്ഥമായപ്പോൾ ആ രണ്ടുപേരും, ഒട്ടധികം കാലം അനുഭവിച്ച കഷ്ടസ്ഥിതിയെ വിസ്മരിപ്പാനും ചില ആകാശക്കോട്ടകൾ കെട്ടുവാനും മുതിൎന്നു!——

അവരുടെ വീട്ടിന്നും പറമ്പിന്നും ചില കടങ്ങളെല്ലാമുണ്ടെന്നു മുമ്പു തന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലൊ. ആ കടക്കാരെക്കൊണ്ട് ഇപ്പോൾ യാതൊരു ശല്യവുമില്ലെങ്കിലും, കടമെല്ലാം തീൎത്തു വീടും പറമ്പും ശുദ്ധമാക്കി എടുക്കേണമെന്ന മോഹം ഇക്കാലത്തു കുഞ്ചിയിലും ഗോപാലമേനവനിലും വേരൂന്നിപ്പടൎന്നു. ഇത്, സൎവ്വസാധാരണവും ന്യായാനുസൃതവുമാണല്ലൊ. ഈ ഋണമോചനത്തിന്നുള്ള ഉപായവും അവർ കുട്ടൻനമ്പ്യാരിൽനിന്നു തന്നെ ആകാംക്ഷിച്ചു!

കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ കൈകയിൽ കുറച്ചു സ്വകാൎയ്യസ്വത്തുണ്ട്: നമ്പ്യാരുടെ അച്ഛൻ കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മയ്ക്കു കുറച്ചു സ്വത്താക്കിക്കൊടുത്തിട്ടുണ്ട്; ഏതാണ്ട് ഒരു മുപ്പതിനായിരം ഉറപ്പിക്കുവാനുള്ളതുണ്ടാകും. ഈ സ്വത്തിന്റെ മൂന്നി

ലൊരു ഭാഗം, മാധവനെ ഉദ്ദേശിച്ചു തന്റെ പേരിൽ നിത്തി, 'ബാക്കിയുള്ളതിനെസ്സമമായിബ്ഭാഗിച്ചു ദേവകിയമ്മക്കും കുട്ടൻനമ്പ്യാക്കും' കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ കൊടുത്തിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെയാണു കുട്ടൻനമ്പ്യാക്കു സ്വകാൎയ്യസ്വത്തുണ്ടായതു്; അല്ലാതെ, സമൃദ്ധമായ ഒരു കുടുംബത്തിലെ അംഗമായതുകൊണ്ടല്ല!

ഗോപാലമേനവന്റെ 'ശകിടി'യോടുകൂടി കുഞ്ചിയുടെ ചൊല്ലിയാട്ടം,—ഭാഗം വീട്ടണമെന്ന അഭ്യർത്ഥന, അല്ലെങ്കിൽ ആവലാതി—കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ അടുക്കെ പല പ്രാവശ്യവും കഴിഞ്ഞു. നമ്പ്യാർ ശരിയായ സമാധാനം തന്നെ പറയാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടി. ആവലാതികൊണ്ടു് ഇരിക്കപ്പൊറുതിയില്ലാതായപ്പോൾ നമ്പ്യാർ ഒരുവിധത്തിൽ അനുസരണഭാവം പ്രദർശിപ്പിച്ചു. എന്നാൽ കടമെല്ലാം തീർത്തു ഭാഗമാക്കി ഏല്ക്കുന്ന വീടും പറമ്പും മാധവിയുടെ പേരിൽ ആക്കണമെന്നു നമ്പ്യാർ ഒരു മുൻകാപ്പു കണ്ടു. ഈ അഭിപ്രായം കുഞ്ചിക്കു് ഇഷ്ടപ്പെട്ടില്ലെന്നു മാത്രമല്ല, അതിനെ മറ്റൊരു വിധത്തിൽ വ്യാഖ്യാനിച്ചുകൂടി ആ സ്ത്രീ ചെയ്തു. പിന്നെയും കുഞ്ചി ആവലാതിക്കു് ഒഴിവു വരുത്തിയില്ല; നമ്പ്യാർ തന്റെ ദൃഢനിശ്ചയത്തെ അണുമാത്രമെങ്കിലും മാറ്റിയതുമില്ല: ജാമാതാവിന് ആദരങ്ങളും സല്ക്കാരങ്ങളും ചുരുങ്ങിത്തുടങ്ങി; പരോക്ഷമായാണെങ്കിലും കേൾക്കാവുന്ന മട്ടിൽ ശ്വശ്രുവിൽനിന്നു നിന്ദാവചനങ്ങൾ നിർഗ്ഗമിച്ചുതുടങ്ങി; ക്രമേണ, പ്രത്യക്ഷമായിത്തന്നെ നികാരങ്ങളും നിർഭത്സനങ്ങളും കുഞ്ചി കൂസലെന്നിയെ പ്രയോഗിച്ചുംതുടങ്ങി!

നമ്പ്യാരുടെയും മാധവിയുടെയും വിവാഹം കേവലം ഗാന്ധർവ്വമട്ടിലല്ല നടത്തപ്പെട്ടിട്ടുള്ളൂ; നാട്ടുകാരും, വീട്ടുകാരും

(വരന്റെ) അതു ശരിവെച്ചിട്ടില്ല. എന്നല്ല; നായർറെഗുലേഷൻപ്രകാരം അതു റെജിസ്റ്റർ ചെയ്യിട്ടുമില്ല. എങ്കിലും, ദമ്പതിമാരുടെ പ്രണയമസൃണമായ പാരസ്പരികമനോവ്യാപാരവും ഏതാണ്ടു രണ്ടു മാസത്തെ വളർച്ചയെത്തിയ മാധവിയുടെ ഗർഭവും വിവാഹത്തെ റെജിസ്റ്റർ ചെയ്യിരിക്കുന്നു!

നമ്പ്യാർക്കു മാധവിയിലുള്ള പ്രണയം, കേവലം അവളുടെ നിസർഗ്ഗചാരുതയെ ആശ്രയിച്ചുള്ള ഒന്നാണെങ്കിലും, അതു് അതിന്റെ പരമകാഷ്ഠയിൽ എത്തിയിരിക്കുന്നു എന്നു തന്നെ വേണം പറവാൻ. മാധവിക്കു നമ്പ്യാരിലുള്ള പ്രണയമാകട്ടെ, — വെറും പ്രണയമല്ല; —, കറ കലരാത്ത ഭർത്തൃസ്നേഹം തന്നെയാണ്: അതു തന്നെയാണ് മാധവിയുടെ മഹനീയമായ സൽഗുണവും! അവളെ ഇങ്ങിനെ വർണ്ണിച്ചുകാട്ടാവുന്നതാണ്:

കേവലം വായിച്ചിട്ടില്ലനുരാഗാഖ്യാനങ്ങളും;
ഭാവഹാവാദികളഭ്യസിച്ചിട്ടില്ലവളും;
അക്ഷരംപഠിഞ്ഞതാനും തന്നെയില്ലവളേകം:-നാ-
ഥസ്സലായറിയാതെ പതിയെ സ്നേഹിക്കുവാൻ!

ഇങ്ങിനെയുള്ള ഈ ദമ്പതിമാരുടെ അഭേദ്യമായ ബന്ധത്തെ കുത്തി ഖണ്ഡിപ്പാൻ തന്നെ കാപ്പു കെട്ടിയിറങ്ങി. ഇനി മേലിൽ നമ്പ്യാർ ഇവിടെ വന്നുപോകരുതെന്നു് അവർ ആജ്ഞാപിച്ചുകളഞ്ഞു! അഹോ! 'പെണ്ണൊരുമ്പെട്ടാൽ ബ്രഹ്മനും തടുത്തുകൂടാ!' തനിക്കനുകൂലമായി ആരുമുണ്ടാകയില്ലെന്ന വിചാരത്താൽ നമ്പ്യാരും, അതു അതിനെയെതിർക്കാൻ പോയില്ല; തീരെ പ്രശാന്തനായുംകൊണ്ടിരുന്നു!

മാധവിയെ തന്റെ ആധിപത്യത്തിലെയ്ക്കാനയിപ്പാനും

നമ്പ്യാൎക്ക് കളറപ്പുണ്ടായില്ല: ഒന്നാമത്, തന്റെ വീട്ടിലുള്ള മിക്കവരും, ഈ മാധവിയെപ്പരിഗ്രഹിച്ചതിൽ തീരെ പ്രതികൂലം. രണ്ടാമത്, തനിക്കുള്ള ഉപദ്രവവും അവലംബവുമായുള്ള എളയത് ജെയിലിലാണ്. മൂന്നാമത്, വിവാഹം നിയമപ്രകാരം രെജിസ്റ്റർ ചെയ്യപ്പെടാത്തതുമല്ല. വിവാഹം ഈ നിലയിലിരിക്കെ, അവളെ പതീഭവന സ്വാധീനത്തിൽ നിൎത്തുവാനുള്ള ന്യായവും ഇല്ലാതാവുന്നുവല്ലോ. വധു ഇന്നും ഒരു 'മൈനർ' ആകയാൽ, മാതിരാൾ സ്വയമേ വിവാഹം രെജിസ്റ്റർ ചെയ്യിക്കുകയും സാദ്ധ്യമല്ല. മാധവിയെക്കൊണ്ടാതിരിക്കുക എന്നതോ, നമ്പ്യാർ വിചാരിക്കുവാൻ കൂടി വയ്യാത്തതും. എന്നാലും, അവളെ മാതൃഗൃഹത്തിൽ വിട്ടേച്ചു പോരുവാനേ അദ്ദേഹം ശക്തനായുള്ളു! പക്ഷേ, മേൽക്കു തന്നെത്താൻ കലികൊണ്ടതിനന്ന ചില പണങ്ങളും, ചെറ്റു വിറകു തിന്നുകിലാം എന്നു ശങ്കിച്ച്, തിരികെ വാങ്ങി സൂക്ഷിച്ചു. ഇതു കമ്പിയുടെ ദോഷത്തിന് ഒരു വളമായും തീൎന്നു.

മാതാവിന്റെ കഠിനശാസനയാൽ ഏതാണ്ടു ഭൎത്തൃവിരഹിതയായിത്തീൎന്ന മാധവി, പൂൎവ്വാധികമായ ഭക്തിയോടെ 'ഉമാമഹേശ്വര'ന്മാരെത്തന്നെ രണ്ടുനേരവും ഭജിച്ചുതുടങ്ങി. ഈശ്വരന്റെ ആ സന്നിധിയിൽവെച്ച് അവൾക്ക് ഭൎത്തൃദൎശനപരമാനന്ദത്തിനും അപ്പഴപ്പോൾ അവസരം കിട്ടിവന്നു. അവരുടെ ദമ്പതിപ്രണയം, ആ ഒതുങ്ങിയ സൌകൎയ്യത്താൽ സമ്പാദിതമായ വിശ്രമസംഭാഷണംകൊണ്ടു മാത്രം അധികമധികം പരിപുഷ്ടമായും വന്നു.

പുതുക്കോട്ടവിള്ളയിലുള്ള ഒരു പ്രസിദ്ധപ്പെട്ട ജന്മിയായ 'പൊവ്വപ്പോട്ടറി'യുടെ മനയ്ക്കൽ വെച്ച് ഒരു ദിവ

സം വളരെക്കേമമായി ഒരു കഥകളി നടക്കുകയുണ്ടായി. അതു്, നമ്മുടെ കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ ഈ പുതിയ സംബന്ധം ദുർബ്ബന്ധമായിപ്പരിണമിച്ച കാലത്തായിരുന്നു. ആ കഥകളി കാണ്മാനുള്ള ഔത്സുക്യം മാധവിയേയും തരളിതചിത്തയാക്കിത്തീർത്തു. അതിന്നു കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ അനുമതിയും അവൾക്കു കിട്ടി. കഥകളിക്കു പോവാൻവേണ്ടി മാധവിയുടെ സ്വന്തം പണ്ടങ്ങളും, കുറെ വിലപിടിച്ച മറെറാരു 'അഡ്ഡിക'യും നമ്പ്യാർ മാധവിക്കു കൊടുത്തു. അദ്ദേഹവും അന്നു കളി കാണ്മാൻ പോയിരുന്നു.

'ബാലിവിജയ'മായിരുന്നു, അന്നു നിശ്ചയിച്ചിരുന്ന കഥകളിലൊന്നു്. ബാലിയുടെ തിരനോട്ടമായി. ഉറങ്ങിക്കിടന്നിരുന്ന കുട്ടികൾ പോലും കണ്ണു തിരുമ്മി എഴുന്നേററു് ഇമ വെട്ടാതെ അരങ്ങത്തേക്കു തന്നെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിപ്പായി. കിരീടത്തിൻെറ അഗ്രഭാഗവും, തിരശ്ശീലയുടെ മേലേ വക്കിൽ ചിലപ്പോൾ മാത്രം കാണുന്ന കൈവിരൽത്തുമ്പുകളും, സാധാരണന്മാരുടെ ഉൽക്കണ്ഠാവിശേഷത്തെ സാമാന്യത്തിലധികമാക്കി. 'ചുകന്ന താടി'യുടെ അലർച്ച, മല കുലുക്കുന്ന വാദ്യഘോഷത്തിന്നു കൊഴുപ്പു കൂട്ടി. ഇങ്ങിനെ എല്ലാവരുടെയും കണ്ണിന്നും കരളിന്നും 'ചുകന്നതാടി' കേന്ദ്രമായിരിക്കുംസമയത്തു്, കുഞ്ചിയുടെ മാത്രം ചക്ഷുർമ്മനസ്സുകൾ അന്യത്ര അപഹൃതമായിരുന്നു; അതേ, മാധവി അണിഞ്ഞിരുന്ന അഡ്ഡികയെയാണു ചുഴിഞ്ഞു നോക്കിയിരുന്നതു്! സകലരും അരങ്ങത്തേക്കു തന്നെ ദത്താവധാനരാണെന്നു തീർച്ചപ്പെട്ടപ്പോൾ കുഞ്ചി, മകളുടെ കഴുത്തിലെക്കു കൈ നീട്ടി; അഡ്ഡിക പിടിച്ചു വലിച്ചു! ആരോ ഈ തക്കത്തിൽ ആഭരണാപഹരണം ചെയ്യുന്നുവെന്നു വിചാരി

ച്ചു മാധവി 'അയ്യോ!' എന്നു വെറുതെ മുറവിളിയിട്ടു; ആ വാദ്യഘോഷത്തിന്നിടയിൽ അതു് ആർ കേൾക്കാനാണു്! എന്നാൽ, മാധവിയുടെ പിന്നിലായി ഒരിടത്തിരുന്നിരുന്ന കുട്ടൻനമ്പ്യാർക്കു യദൃച്ഛയാ ഈ സംഭവം കാണുവാനിടയായി! അപ്പോഴേക്കും കുഞ്ചി അഡ്ഡികയുടെ ഒരു ഭാഗം കൈക്കലാക്കിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു! ചെറിയ ഒരു ഭാഗം മാത്രം മാധവിയുടെ കൈയിലും കിട്ടിയിട്ടുണ്ടു്. നമ്പ്യാർ കുഞ്ചിയോടടുത്തു. ഗോപാലമേനോൻ പിന്നിൽനിന്നു നമ്പ്യാരുടെ നിറന്തലയ്ക്കു മുട്ടൻവടിയോങ്ങി. മററു ചിലർ അതു തത്സമയം തട്ടിക്കളഞ്ഞിരുന്നില്ലെങ്കിൽ, നമ്പ്യാരുടെ കഥ ഒരു കഥ തന്നെയായേനേ! നമ്പ്യാരേയും നാട്ടുകാർ ആ അവിനയത്തിൽനിന്നു തൽക്കാലം നിരോധിച്ചു. അസഭ്യമായും അധിക്ഷേപപരമായും അവമാനകരമായുമുള്ള ആക്രോശവാചനങ്ങളാലും മററും അനിഷ്ടസ്പൃഹയായിത്തീർന്ന കുഞ്ചിയെ മകളോടുകൂടി, അപ്പോൾത്തന്നെ ചില സമാധാനപ്രിയന്മാർ അവളുടെ വീട്ടിലെത്തിച്ചു.

അഡ്ഡിക കുഞ്ചിയിൽനിന്നു തിരികെ സമ്പാദിപ്പാൻ നമ്പ്യാർക്കു പിന്നെയും കഴിഞ്ഞില്ല. താനും മാധവിയുമായുള്ള ബന്ധത്തിന്റെ വൈലക്ഷണ്യത്താൽ, കുഞ്ചിയുടെ പേരിൽ പിടിച്ചുപറിക്കു ക്രിമിനൽ കേയിസ്സു് കൊടുപ്പാനും നമ്പ്യാർക്കു ധൈര്യമുണ്ടായില്ല. പലപ്പോഴും പല തരത്തിലും പ്രയോഗിച്ച ബിഭീഷികകൾക്കു കുഞ്ചിയൊട്ടു വഴങ്ങിയതുമില്ല.

കുട്ടൻനമ്പ്യാരെ ഇതേവരെ ആരും തന്നെ കോപമുള്ള ഒരാളായി അറിഞ്ഞിട്ടില്ല; നമ്പ്യാർക്കു് അങ്ങിനെ ഒരു കോപാവേശം ഒട്ടുണ്ടാവാറില്ല. എന്നാൽ, കച്ചേരിവി

ട്ടിൽ കടന്നു ചെല്ലുവാൻ പാടില്ലെന്നു കുഞ്ഞി നിരോധിച്ചതോടുകൂടി നമ്പ്യാൎക്ക് ഒരുതരം അമൎഷം അങ്കുരിതമായി. കളിസ്ഥലത്തു പലരുടേയും മുന്നിൽവെച്ച് അവമാനകരമാം വിധത്തിൽ കുഞ്ഞി പ്രവൎത്തിച്ച സ്ത്രീസാധാരണമല്ലാത്ത കൈകടന്ന പ്രവൃത്തിയും, ആ സമയത്തു തന്നെ അവൾ അവിടെവെച്ചു പ്രയോഗിച്ച, തേച്ചാലും കളിച്ചാലും പോവാത്ത ശകാരങ്ങളും നമ്പ്യാരുടെ അമൎഷത്തെ ഉജ്ജ്വലിപ്പിച്ചു. എന്നു മാത്രമല്ല; പിന്നീടും, തന്റെ പ്രതികാരേച്ഛയും മററും ഒരുവിധത്തിലും ഒരവലംബം പോലും ഇല്ലാത്തായിക്കണ്ടപ്പോൾ വീണ്ടും ക്രോധത്തിന്നു കത്തിക്കയറുവാൻ അവസരം കിട്ടി. പക്ഷെ, കുട്ടൻനമ്പ്യാർ അപ്പോഴും ഒരഗ്നിപൎവ്വതത്തെപ്പോലെ പുറമേ പ്രശാന്തനായിരുന്നു, ഉള്ളാലെ ചില കുതന്ത്രങ്ങൾ ആലോചിച്ചുവന്നു.

ഒരു ദിവസം നമ്മുടെ പരമേശ്വരൻ എവിടെയ്ക്കോ പോയി മടങ്ങി വരുമ്പോൾ, കച്ചേരിവീട്ടിന്റെ പടിഞ്ഞാറുഭാഗത്തുള്ള വെട്ടുവഴിയിൽ, ആ നാട്ടുകാരല്ലാത്ത ഏതാനും ചെറുപ്പക്കാരെ യദൃച്ഛയാ കണ്ടെത്തി. അവർ അവിടെ വന്നിരിക്കുന്നതെന്തിനാണെന്നു ചോദിച്ചപ്പോൾകിട്ടിയ ഉത്തരം പരമേശ്വരന്നു നല്ല പന്തിയായിത്തോന്നിയില്ല. പിന്നെയും അവരുടെ അടുക്കെച്ചെന്നുകൂടി. അവരിൽ ചിലര് പരമേശ്വരൻ അറിയും. എന്തിനധികം പറയുന്നു: അവർ കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ പ്രേരണയാൽ കച്ചേരിവീട്ടിൽക്കടന്നാക്രമിച്ച്, കുഞ്ഞിയേയും ഗോപാലമേനവനേയും ഒരു പാഠം പഠിപ്പിപ്പാൻ ഒരുങ്ങി വന്നിരിക്കയാണെന്നു പരമേശ്വരന്നറിവാൻ സാധിച്ചു. അവരുടെ ആ ഉദ്യമം, എന്തു തന്നെയായാലും, അയുക്തവും ആപൽക്കരവുമാണെന്നു

ഭാഗ്യവശാൽ പരമേശ്വരന്നു തോന്നുകയും, അവരെ ഒരു പ്രകാരത്തിൽ പരമേശ്വരൻ മടക്കി അയയ്ക്കുകയും ചെയ്തു. കുട്ടൻനമ്പ്യാരാകട്ടെ, അവർ വന്നതും പോയതും അറിഞ്ഞതു തന്നെയില്ല.

പരമേശ്വരനിൽനിന്നു ജ്യേഷ്ഠന്റെ ഉത്തരം സാമഭേദോപക്രമങ്ങൾ മനസ്സിലാക്കിയ അപ്പുനമ്പ്യാർ, ഒന്നിനെയൊന്നും ചെയ്തുപോകരുത് എന്നും മററും ജ്യേഷ്ഠനെ വിവേകപൂർവ്വം ഉപദേശിയ്ക്കുകയും, കുഞ്ചിയിൽനിന്ന് ആ ആഭരണം കിട്ടുമോ എന്നു താൻ തന്നെ ഒന്നു പരീക്ഷിച്ചുനോക്കാമെന്നു വെച്ച് അതിന്നായി ഒരു ദിവസം പരമേശ്വരനേയും കൂട്ടി കച്ചേരിവീട്ടിൽ പോകയും ചെയ്തു. കുഞ്ചിയുടെ അനർഗ്ഗളമായ വാചാടോപത്തിന്ന് അപ്പോഴും യാതൊരു കുറവുമുണ്ടായില്ല! അപ്പുനമ്പ്യാരുടെ സാമവചനങ്ങൾ പോലും കുഞ്ചിയിൽ ലേശമെങ്കിലും ഏശിയില്ല! ——

ഗാൽഗ്ഗാനം പോത്തു കൊണ്ടാടിയേയ്ക്കാം;
സാമം മൂർഖന്മാരിലുണ്ടോ ഫലിപ്പൂ!

മാധവിയുടെ ആഭരണങ്ങൾ നമ്പ്യാർ അവളുടെ കൈയിൽത്തന്നെ കൊടുക്കുന്നില്ലയെങ്കിൽ, താൻ അസ്സികയെപ്പററി ആലോചിയ്ക്കാം,—അതേ; അപ്പോഴും ആലോചിയ്ക്കാമെന്നു മാത്രം!—എന്നായിരുന്നു കുഞ്ചിയുടെ ദൃഢനിശ്ചയം! മാധവിയുടെ ഗർഭത്തെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടുള്ള അനേകം അസഭ്യവചനങ്ങൾ കൂടിയും, കുഞ്ചിയുടെ 'ലഗാ'നില്ലാത്ത നാവിൽനിന്ന് അപ്പുനമ്പ്യാർക്കു കേൾക്കേണ്ടിവന്നു; അപ്പുനമ്പ്യാരും തീരെ തോററു!

ഈ സംഗതി, കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ അമർഷത്തെ പി-

ന്നെയും വർദ്ധിപ്പിച്ചു. എന്നാൽ, അപ്പുനമ്പ്യാർ അപ്പഴപ്പോഠം ദുഷ്യന്തനു വിദൂഷകത്തെയും ശാന്തതയേയും ജനിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

പതിനേഴാമദ്ധ്യായം.

മദ്ഭുജംകൊണ്ടൊരു മാല്യാർപ്പണം ചെയ്യേണമെന്നാൽ,
മൽപ്രിയനാം നളൻതന്റെ ഗളത്തിലല്ലൊ!

ഭാസ്കരൻ— ഇന്നു പുതിയ പാഠമൊന്നും പഠിപ്പിക്കേണ്ട: അമ്മിണിയ്ക്കു നല്ല സുഖമില്ലെന്നു തോന്നുന്നു.

ജാനു— എന്നാൽ വേണ്ട; ഞാനൊരു ചോദ്യം ചോദിയ്ക്കാം.

ഭാസ്കരൻ— ശരി; അതു നല്ലതു തന്നെ. ചോദിയ്ക്കൂ.

ജാനു— ദുഷ്യന്തൻ, ഒന്നാമങ്കത്തിൽ, അനസൂയയോടു തന്റെ പരമാത്ഥം മറച്ചു വെച്ചു സംസാരിച്ചതിൽ എന്താണു ചമൽക്കാരമുള്ളതു്?

ഭാസ്കരൻ— പറയാം; കേട്ടോളുക: ദുഷ്യന്തന്റെ പിനാകിസാദൃശ്യത്തെ, പ്രഥമപ്രവേശത്തിൽത്തന്നെ 'പശ്യാമീവ പിനാകിനം.' എന്നതുകൊണ്ടു കവി വാചാ സൂചിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും, ആ പിനാകിയാകട്ടെ, കുമാരസംഭവത്തിൽ നായകനായി നാം കാണുന്ന സാക്ഷാൽ പരമശിവൻ തന്നെയാണെന്നും, കുമാരസംഭവം അഞ്ചാം സർഗ്ഗത്തിലെ അന്തിമരംഗത്തെ, കുറെക്കൂടി സരസമായി ശാകുന്തളത്തിൽ 'അനുയാസ്യൻ മുനിതനയാം........' ഇത്യാദി സന്ദർഭം അനുകരിയ്ക്കുന്നതു്, താദൃശമായ താരത

ദ്രുപാനത്തിന്നുപകരിക്കുന്ന ലക്ഷ്യങ്ങളിൽ അപ്രധാന മല്ലാത്ത ഒന്നാണെന്നും, ഇങ്ങിനെ കൂലങ്കഷമായി വിമൎശിച്ചുനോക്കുന്നതായാൽ ദുഷ്യന്തൻ പല സന്ദൎഭങ്ങളിലും കുമാരസംഭവത്തിലെപ്പരമേശ്വരനെ അനുകരിക്കുന്നതായിക്കാണാമെന്നും മറ്റും ഞാൻ ഒരു ദിവസം വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞതു് നിങ്ങൾ ഇന്നും ഓൎക്കുന്നുണ്ടല്ലൊ. നമ്മുടെ ദുഷ്യന്തൻ ഈ ഒന്നാമങ്കൽ, പഞ്ചമസൎഗ്ഗത്തിലെ കപടവടുവിനെയാണനുകരിക്കുന്നതു്;— അതായതു്, വടുരൂപധാരിയായ ശിവൻ അവിടെ എന്തഭിനയിക്കുന്നുവോ, അതിനെത്തന്നെയാണ ദുഷ്യന്തൻ ഇവിടെ ആത്മനിഗ്രഹം ചെയ്തുകൊണ്ടു പരിഷ്കരിച്ചഭിനയിക്കുന്നതു്. ഈ അഭിനയവിശേഷത്തിൽ എന്തൊരു ചമൽക്കാരമാണുള്ളതെന്നല്ലേ ഇനി അറിയേണ്ടതു്?—

ഒരു യുവാവു്, ഏതെങ്കിലും തരുണിക്കു തന്റെ പേരിൽ അനുരാഗമുള്ളതായിസ്സംഭാവനം ചെയ്യുന്നു. വിലാസംകൊണ്ടും കടാക്ഷവിക്ഷേപാദികളാലും, അങ്ങിനെ അനുരാഗമുണ്ടെന്നു് ഏതാണ്ടു നിൎണ്ണീതവുമായിത്തീരുന്നു. ആ അവസ്ഥയിൽ, ആ അനുരാഗത്തിന്നു് എത്രകണ്ടു് അടിയുറപ്പുണ്ടെന്നു് അന്വേഷിപ്പാൻ അഭിലഷിക്കുന്നു. എന്നാൽ, ആ അന്വേഷണം, തന്നെ ഇന്നവനെന്നറിയിക്കാതെ താൻ തന്നെ ചെയ്യുന്നതായാൽ, അതിന്നു വിശ്വാസ്യതയും ചമൽക്കാരവും അധികമുണ്ടാകാനിടയുണ്ടു്. പ്രകാരാന്തരേണ സാധിക്കാമെന്നുവരുമ്പോഴും ഇങ്ങിനെ ചെയ്യാറില്ലെന്നില്ല; പക്ഷേ, മറ്റതിന്നാണ പ്രചാരവും പ്രാധാന്യവും കൂടുന്നതു്. കുമാരസംഭവത്തിൽ പരമശിവന്നു്, മൂന്നാംസൎഗ്ഗ

ത്തിലെ പാൎവ്വതിയുടെ ചേഷ്ടാവിശേഷങ്ങളിൽനിന്ന് അവൾക്കു തന്നിൽ അനുരാഗമുണ്ടെന്നറിവാനിടയായി. അതിൻെറ ദൃഢതയെപ്പരീക്ഷിപ്പാനാണ് അഞ്ചാംസൎഗ്ഗത്തിൽ ശിവൻ കപടവടുവിൻെറ വേഷമെടുത്തു ചെല്ലുന്നതെന്നു സ്പഷ്ടം. ഇവിടെ ദുഷ്യന്തനാകട്ടെ, അനുരാഗത്തെ അറിയുകയും അതിനെപ്പരീക്ഷിക്കയും ഒരേ രംഗംകൊണ്ടു തന്നെ ചതുരമായി നിൎവ്വഹിക്കുന്നു. ഇതുത്രെ ദുഷ്യന്തൻെറ യാഥാൎത്ഥ്യനിഗ്രഹണത്തിലുള്ള യഥാൎത്ഥചമൽക്കാരത്തിൻെറ ചുരുക്കം.

നൈഷധത്തിൽ നളനും, ...

ഭാസ്കരൻെറ ദീൎഘമായ പ്രസംഗം ഇവിടെ നിൎത്തണ്ടിവന്നു: ഇത്രയുമായപ്പോൾ, ചാത്തുനായർ അവിടെക്കടന്നുവന്ന്, ഇംഗ്ലീഷിൽ മേൽവിലാസമെഴുതിയ രണ്ടെഴുത്തുകൾ ഭാസ്കരൻെറ മുന്നിൽ മേശപ്പുറത്തു വെച്ചു.

ചാത്തുനായർ — ആൎക്കാണ് എഴുത്തുകൾ?

ഭാസ്കരൻ — ഒന്നെനിക്കാണ്; മറേറത് അമ്മിണിക്കുള്ളതാണ്.

എന്നു പറഞ്ഞ് ആ കത്ത് അമ്മിണിയുടെ കൈയിൽ കൊടുത്തു. അമ്മിണിക്ക് അപ്പോൾത്തന്നെ അതു തുറന്നു വായിപ്പാൻ ബദ്ധപ്പാടുണ്ടെന്നു മുഖഭാവംകൊണ്ടറിഞ്ഞ ഭാസ്കരൻ, "ജാനു, ഇനി നാളെയാവാം; ഇന്നിങ്ങിനെ നില്ക്കട്ടെ." എന്ന്, മന്ദസ്മിതപൂൎവ്വമായി, അവൎക്കു പോവാനനുജ്ഞ നല്കി. ആ വിദ്യാൎത്ഥിനികൾ അവിടെനിന്നു പോകുകയും ചെയ്തു.

ഭാസ്കരൻ തനിക്കുള്ള എഴുത്തു വായിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ, ചാത്തുനായർ കസേരകൾ ചുരുക്കി അതിലെല്ലു

തന്നെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു: ഏതു കത്തായാലും, ആർക്കുള്ളതായാലും, ആരുടെയായാലും, ചാത്തുനായർക്കതൊന്നു വായിച്ചുനോക്കാഞ്ഞാൽ ഒരു 'സുഖ'മില്ല!

ഭാസ്കരൻ—എഴുത്ത്, എന്റെ ഒരു സഹപാഠിയുടേതാണ്. ഇതാ, വേണമെങ്കിൽ നോക്കാം.

ചാത്തുനായർ—എനിക്കു വായിപ്പാൻ കണ്ണട വേണം; നിങ്ങൾ വായിച്ചാൽ മതി.

സംസ്കൃതഭാഷയിൽ എഴുതിയിരുന്ന ആ കത്തു ഭാസ്കരൻ ചാത്തുനായർക്കു വായിച്ചു കേൾപ്പിച്ചു. എന്നിട്ട്, "എന്താ, മനസ്സിലായില്ലേ?" എന്നു ചോദിച്ചു. ചാത്തുനായർ, 'ഉവ്വ്!' എന്നു വെറുതെ മൂളി പറഞ്ഞു. മുണ്ടഴിച്ചു ചുററിക്കൊണ്ടു പിന്നെച്ചോദിക്കുന്നു: "അപ്പോഴ്, മേനോൻ, ഇതിപ്പോൾ മലയാളത്തിലല്ലേ വായിച്ചത്? നാഗരാക്ഷരത്തിൽ നിങ്ങൾക്കു സംസ്കൃതം വായിപ്പാൻ വയ്യേ?"——ഇതെന്തു പുത്തനാണ്!! ഭാസ്കരനു ചാത്തുനായരുടെ ചോദ്യം തന്നെ ആദ്യം മനസ്സിലായില്ല! ചാത്തുനായർ ധരിച്ചിരിക്കുന്നതു മഹാ-അബദ്ധമാണെന്നു പിന്നെ ഭാസ്കരൻ വളരെപ്പറഞ്ഞുനോക്കി; ആയാൾക്ക് ഒരു പൊടി പോലും വിശ്വാസം വന്നില്ല! താൻ ധരിച്ചിട്ടുള്ളത് എല്ലാം സുബദ്ധം! ഇതാണ് എപ്പോഴും ചാത്തുനായരുടെ ധാരണ!!

അമ്മിണിക്കു വന്നിട്ടുള്ള കത്തിനെപ്പററിയും ചിലതൊക്കെ മനസ്സിലാക്കിയാൽക്കൊള്ളാമെന്ന ദുർമ്മോഹം ചാത്തുനാർക്കുണ്ടായി:

ചാത്തുനായർ—മററെ എഴുത്ത് ആർടെയാണ്?

ഭാസ്കരൻ—ഏത്?

ചാത്തുനായർ—അമ്മിണിക്കു വന്നത്.

ഗോവിന്ദൻ — എനിക്കറിയാമോ? ഞാനതു തുറന്നു നോക്കുകയുണ്ടായോ? നിങ്ങൾ കണ്ടില്ലേ? ആരുടെയെങ്കിലും ആയ്ക്കൊള്ളട്ടെ. നിങ്ങൾക്കെന്താ? ആരുടെയൊക്കെയെഴുത്തുകൾ വരുന്നു; അതൊക്കെ അന്വേഷിച്ചിട്ട് നിങ്ങൾക്കെന്തു വേണം? പിന്നെ, നിങ്ങളെന്നോടു ചോദിക്കുന്നതെന്തു കാൎയ്യത്തിനാണ്? വേണമെങ്കിൽ അവിടെപ്പോയി ചോദിക്കുന്നതു?

ഇത്രയധികം ഉത്തരം — അഥവാ, ചോദ്യം — കിട്ടുമെന്നു ചാത്തുനായർ വിചാരിച്ചില്ല! ആയാൾ പിന്നെ അവിടെ നിന്നതേയില്ല. ജാനകിയമ്മയെപ്പിടിച്ച്, അമ്മിണിയോട് അതിനെപ്പറ്റി ചോദിപ്പാൻ ധൈൎയ്യമുണ്ടായില്ലെങ്കിലും, അതെങ്ങിനെയെങ്കിലും അറിയേണമെന്നു വെച്ചു ചാത്തുനായർ, കാരണവർ നാരായണൻനായരുടെ അടുക്കെ ഈ സംഗതി കൊണ്ടുപോയിക്കൊടുത്തു!

നാരായണൻനായർ — അമ്മിണിക്കോ? ഇവിടത്തെ അമ്മിണിക്കോ?

ചാത്തു — അതേ!

നാരായണൻനായർ — പെണ്ണുങ്ങൾക്ക് എഴുത്തും മറ്റും വന്നുതുടങ്ങിയോ? ഇതു പാടില്ല്യല്ലോ! ഏതു തെമ്മാടിയാണ് അവൾക്കെഴുത്തയച്ചതു്?

ചാത്തു — അതല്ല്യ ഇപ്പോളറിയാത്തതു്!

നാരായണൻനായർ — ആരാ കൊണ്ടന്നതു്?

ചാത്തു — തപാൽശ്ശിപായി.

നാരായണൻനായർ — അവനെവിടെ?

ചാത്തു — ആയാൾ ഇങ്ങട്ട് വന്നത് അങ്ങനെയല്ല്യ; വഴിക്കു വെച്ച് എന്റെ കയ്യിൽ തരികയാണ് ചെയ്തതു്.

നാരായണൻനായർ— നിങ്ങള് നീട്ട് അവൾക്കു കൊടുത്തു?

ചാത്തു—ഞാനല്ലാ കൊടുത്തതു്; മേനോനാണു്.

നാരായണൻനായർ—എന്നാൽ മേനോനെ വിളിയ്ക്കു്ത!

ഭാസ്കരനെ വിളിച്ചു കൊണ്ടുവന്നു. കാരണവർ ആയാളോട് ഒന്നും ശുണ്ഠിയെടുക്കാൻപോയില്ല. "അമ്മിണിയോടു ചോദിച്ചാൽ എല്ലാം അറിയാം." എന്നു ഭാസ്കരൻ ഒഴിഞ്ഞുമാറി. അപ്പോൾ അമ്മിണിയേയും വിളിച്ചു കൊണ്ടുവന്നു.

നാരായണൻനായർ—ആരാണു് നിനക്കു് എഴുത്തയച്ചിരിക്കുന്നതു്?

അമ്മിണി—നിശ്ചയമില്ല!

നാരായണൻനായർ—അതിൽ പേരില്ല്യേ?

അമ്മിണി—ഇല്ല!

നാരായണൻനായർ—എവിടെ അതു്?

അമ്മിണി—ഞാൻ കീറിക്കളഞ്ഞു.

നാരായണൻനായർ— പോ, എടേ! അസത്തു്കളെ! നാണയില്ലാണ്ടെ വായ പൊളിച്ചാൽ പറേല്ല്യ!

ഇനി മേലിൽ ഇവിടെ വരുന്ന കത്തുകളൊക്കെ തന്റെ കൈയിൽക്കൊണ്ടുവന്നു തരേണമെന്നു നാരായണൻനായർ ചാത്തുനായരെ ഏല്പിച്ചു!

കത്തു കീറിക്കളഞ്ഞുവെന്നു് അമ്മിണി പറഞ്ഞതു് അസത്യം തന്നെയായിരുന്നു. അവൾക്കു് ആരോ ഒരാൾ പേരു വെയ്ക്കാതെ ഒരു കത്തെഴുതി അയച്ചിരിക്കുന്നു! എന്നു മാത്രമോ!——അതു്, അതിരഹസ്യങ്ങളായ ചില വൃത്താന്തങ്ങളെ പ്രതിപാദിക്കുന്നതാണു താനും! അങ്ങിനെയുള്ള

ഒരു കത്തു് ഒരാവശ്യവുമില്ലാതെ കാരണവർ കാരണമെന്തെന്നാവശ്യപ്പെട്ടപ്പോൾ അമ്മിണി പറഞ്ഞ അസത്യം ഒരു വിധത്തിലും ഒരാൾക്കും ദോഷോൽപാദകമല്ലാത്തതുകൊണ്ടും, നേരെ മറിച്ചു്, അസത്യം പറയാതെ കാണിച്ചുകൊടുക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നതെങ്കിൽ പല അനർത്ഥങ്ങൾക്കും അവകാശമുള്ളതുകൊണ്ടും ആ അസത്യകഥനം അധർമ്മകോടിയിൽ ഗണനീയമല്ല.]

"എന്നോടു ചോദ്യമൊന്നും ചോദിക്കയില്ലെങ്കിൽ, ഞാൻ അസത്യം പറകയില്ല!" എന്നർത്ഥത്തിൽ ഇംഗ്ലീഷിൽ ഒരു പഴഞ്ചൊല്ലുണ്ടു്. ആവശ്യമില്ലാത്ത ചോദ്യങ്ങളാണു് അസത്യകഥനത്തിനു് ആളുകളെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നതു് എന്നായിരിക്കണം ഈ പഴഞ്ചൊല്ലിന്റെ താൽപര്യം. ഓരോരുത്തരും, അവനവനാവശ്യമുള്ള ചോദ്യം മാത്രമേ ആരോടും ചോദിക്കയുള്ളു എന്നു വരുമെങ്കിൽ, ലോകത്തിൽ അസത്യകഥനത്തിനുള്ള അവസരം വളരെച്ചുരുങ്ങിയിരിക്കും.

ഇതായിരുന്നു ആ പേരില്ലാക്കത്തു്:

പ്രിയസോദരി,

എനിക്കു കുറെ നാൾ മുമ്പു തന്നെ ഭവതിയുടെ പേരിലുണ്ടായിട്ടുള്ള സഹോദരസ്നേഹത്തിന്റെ സന്താനമായ അഭ്യുദയാശംസ, ഇന്നു് ഈ കത്തെഴുതുവാൻ എന്നെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. ശരിയായ ഒരു ഉപദേഷ്ടാവിന്റെ അഭാവംകൊണ്ടാണു് ഭാവിയായ നന്മയെ ഭവതി കാണാതിരിക്കുന്നതെങ്കിൽ, ആ ഉപദേഷ്ടാവിന്റെ കൃത്യം ഈ എഴുത്തുകൊണ്ടു നിർവഹിക്കാമെന്നാണു് എന്റെ ഉദ്ദേശ്യം. എനിക്കു ഭവതിയോടു പറയുവാനുള്ളതു നേരിട്ടു വ

ന്നു പറയുവാൻ സങ്കോചമൊന്നുമില്ല; പക്ഷെ, അതിൽ ഞാനുദ്ദേശിക്കുന്നേടത്തോളം ഫലം ഉണ്ടാകയുമില്ലെന്നു കരുതിയും, എഴുത്തായാൽ ഏറെക്കുറച്ചിൽ കൂടാതെ കാൎയ്യം പറയാമല്ലൊ എന്നു വെച്ചും മാത്രമാണ് ഇങ്ങിനെ എഴുത്താക്കിയതു്. എന്റെ ഊരും പേരും ഞാനിപ്പോഴും ഭവതിയെ അറിയിക്കുന്നില്ല.

ഭവതി പ്രഗല്ഭമായ ഒരു വയസ്സിൽ എത്തിയിരിക്കുന്നുവല്ലൊ. ഇരുപതു വയസ്സായ ഒരു തരുണി അപ്പോഴും കന്യകയായിരിക്കുന്നതു വലിയ കഷ്ടം തന്നെയാണ്. ഭവതിയുടെ ഈ ഇരിപ്പ് ബന്ധുജനങ്ങൾക്കു ദുഃഖാസ്പദമാണെന്നറിയുന്നുണ്ടോ? ഭവതിക്കു് ഒരു ഭർത്താവുണ്ടായി കാണുവാൻ അമ്മയ്ക്കും മററും എത്ര മോഹമുണ്ടെന്നറിയാമോ? അതൊന്നും ആലോചിക്കാത്തതെന്താണ്? ആ കുറുപ്പിന്റെ അപേക്ഷയെ അങ്ങിനെ നിരാകരിച്ചതു നന്നായോ? ഭവതി കോമത്തു മാധവൻനമ്പ്യാരെസ്സങ്കല്പിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയാണെന്നാണറിയുന്നതു്. നമ്പ്യാരെയും കുറുപ്പിനെയും ഒന്നു താരതമ്യപ്പെടുത്തിനോക്കുക: കുറുപ്പ് എം. ഡി. പാസ്സായ ഒരു ചെറുപ്പക്കാരൻ; നമ്പ്യാർ എം. ഡി.-ക്കു പഠിക്കുന്ന ഒരു വിദ്യാർത്ഥി. കുറുപ്പിനു കിട്ടുന്ന സ്ഥാനം നമ്പ്യാൎക്കു കിട്ടുവാനിടയില്ലെന്നല്ലേ വിചാരിക്കേണ്ടതു്? നമ്പ്യാരുടെ തറവാട്ടിനെക്കാൾ എത്രയോ ധനപുഷ്ടിയുള്ളതും പ്രശസ്യവുമാണ് കുറുപ്പിന്റെ തറവാട്. ഇവരെ രണ്ടുപേരെയും ഞാൻ നന്നായറിയും. സത്സ്വഭാവം മുതലായ സൽഗുണങ്ങളാണെങ്കിൽ, അവയിലും കുറുപ്പു നമ്പ്യാരെക്കാൾ ഒട്ടും താഴെയല്ല. ഇനി, "കന്യാ വരയതേ രൂപം." എന്നാണല്ലോ പാ

വാനുള്ളതു്. വാസ്തവത്തിൽ നമ്പ്യാരെക്കാൾ സൌന്ദൎയ്യവും സൌഭാഗ്യവും കുറുപ്പിന്നല്ലേ കൂടുതൽ? ഇതൊന്നും അവൾ ആലോചിച്ചിട്ടില്ലെന്നുണ്ടോ?

ഭവതിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ, മറെറാരാൾക്കും പ്രവേശിപ്പാൻ കഴിയാത്ത മട്ടിൽ മാധവൻനമ്പ്യാർ അടിയുറച്ചു പോയോ? ഇതെന്തു കഥ! അദ്ദേഹം ഭവതിയുടെ 'നള' നാണോ?

നമ്പ്യാരെപ്പററി കുറച്ചു കൂടിപ്പറയാം: പൂമരം പൂത്തു നില്ക്കുന്നതു കണ്ടു് അതിൽനിന്നു് ഒരു കാലത്തു പഴമുണ്ടാം എന്നു വിചാരിക്കുന്ന കിളിയുടേതാണു ഭവതിയുടേയും അവസ്ഥ! യഥാകാലം മറെറാരുവളെപ്പരിഗ്രഹിപ്പാൻ അദ്ദേഹം നിർബ്ബദ്ധനായിത്തീരുകയില്ലെന്നതിന്നു് എന്താണുറപ്പു്? നമ്പ്യാർ അദ്ദേഹത്തിൻെറ അമ്മക്കും മററും എതിരായി പ്രവർത്തിക്കുമോ? ഈ ഭാഗം ഞാനതു വിസ്തരിക്കുന്നില്ല.

നിങ്ങൾ രണ്ടാളുടേയും (ഭവതിയുടേയും നമ്പ്യാരുടേയും) വയസ്ഥിതി തന്നെ, നിങ്ങൾക്കു തമ്മിലുള്ള ദാമ്പത്യത്തിന്നു ചേൎന്നതല്ലല്ലോ. ഇതും, നമ്പ്യാരുടെ ബന്ധുജനങ്ങൾക്കു്, നിങ്ങളുടെ വിവാഹത്തെ പ്രതിബന്ധിക്കുവാനുള്ള ഒരു കാരണമാകും.

ഭവതി നമ്പ്യാരെത്തന്നെ ദൃഢമായി വിശ്വസിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു വല്ലാത്ത ഒരു വിഡ്ഢിത്തമാകുമെന്നാണെനിക്കു തോന്നുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു്, കുറുപ്പിനെ കൈവെടിയാതിരിക്കയാണു നല്ലതു്. ഞാനിതാ, സ്നേഹത്തോടെ ഉപദേശിക്കുന്നു.

നല്ലവണ്ണം ആലോചിച്ചു മറുപടി അയയ്ക്കുക.

എന്നു്, ...

4. 3. 1922.

ഈ കത്തു് എട്ടുപത്തു പ്രാവശ്യം വായിച്ചിട്ടു് അമ്മിണിയ്ക്കുണ്ടായ അഭിപ്രായമാണു താഴെ കുറിയ്ക്കുന്നതു്:

എനിയ്ക്കു് ഈ കത്തയച്ച ആൾ കപടമൊന്നും ഉദ്ദേശിയ്ക്കുന്നില്ലെന്നാണു തോന്നുന്നതു്. ആൾ ഒരു നല്ലവനാണെന്നു കൂടി, നേരെ മറിച്ചു്, എനിയ്ക്കു തോന്നുന്നുണ്ടു്. ഇദ്ദേഹം എന്റെ നന്മയെ കാംക്ഷിയ്ക്കുന്നു. ആ സ്ഥിതിയ്ക്കു്, മറുപടി അയയ്ക്കാതെ ഇദ്ദേഹത്തെ നിരാശനാക്കുന്നതു തെറ്റാണു്. എന്റെ ദൃഢനിശ്ചയം ഇന്നതാണെന്നു് ഇദ്ദേഹത്തെ അറിയിച്ചാൽ, അതുകൊണ്ടു കാര്യത്തിനു വല്ല വിഘാതവും വരുവാനുണ്ടോ?—ഇല്ല; ഒന്നുമില്ല. അതിനാൽ, മറുപടി അയയ്ക്കു തന്നെ.

ഈ പേരില്ലാക്കത്തിൽ, അതയച്ച ആൾ, മറുപടി അയയ്ക്കുവാനുള്ള ലക്കോട്ടു കൂടി മേൽവിലാസമെഴുതി അടക്കം ചെയ്തിരുന്നു. ആ മേൽവിലാസം, 'പി. കെ. നായർ, പട്ടാമ്പി'. എന്നായിരുന്നു. എന്നാൽ, അതു വ്യാജനാമമാണെന്നതിനു സംശയമില്ലല്ലോ. അമ്മിണി, തന്റെ മറുപടി ആ ലക്കോട്ടിൽത്തന്നെ ആക്കിപ്പശവെച്ചു. ഈ പേരില്ലാക്കത്തും, അതിനു താനെഴുതിയ മറുപടിയുടെ ഒരു കോപ്പിയും, മറ്റൊരു സ്വന്തം കത്തും അമ്മിണി മാധവനയപ്പാൻ തയാറാക്കി. അവ രണ്ടും തപാലിലിടുവാൻ ഭാസ്കരന്റെ പക്കൽ കൊടുക്കയും ചെയ്തു.

ഭാസ്കരൻ തപാലാപ്പീസ്സിലേയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു. പോകും വഴിയ്ക്കു്, മാധവനുള്ള കത്തു് മാത്രം പോക്കറ്റിലിട്ടു് മറ്റേ കത്തു പൊളിച്ചു വായിച്ചുതുടങ്ങി. അതേ; ഭാസ്കരൻ

അമ്മിണിയുടെ ആ കത്തു പൊളിച്ചു; വായിക്കുകയും ചെയ്തു! കാരണം, ആ കത്ത് ആയാളുടെ കൈകളിൽത്തന്നെ വന്നു ചേരേണ്ടതാണ്: അമ്മിണിക്കു കിട്ടിയ ആ പേരില്ലാക്കത്ത്, ഭാസ്കരൻ തന്റെ ഒരു സ്നേഹിതനെക്കൊണ്ട് എഴുതിച്ചയപ്പിച്ചതാണ്; അമ്മിണിക്കു മാധവനിലുള്ള അനുരാഗത്തിന്റെ അടിയുറപ്പിനെപ്പരീക്ഷിക്കുവാൻവേണ്ടിയാണ ഭാസ്കരൻ അങ്ങിനെ ചെയ്തത്!

ആശ്ചര്യം, ബഹുമാനം, കൃതാർത്ഥത— എന്നീ മനോഭാവങ്ങളെ, ഭാസ്കരന്റെ മുഖത്തു നോക്കി വായിപ്പാൻ കഴിയുന്ന വിധത്തിൽ പുറത്തേക്കു പ്രകടിപ്പിച്ചിരുന്നു, അമ്മിണിയുടെ ശ്ലാഘ്യതമമായ ആ മറുപടി ഇതാ, താഴെ പകർത്താം:

താമരശ്ശേരി,
7-3-1922.

നമസ്കാരം!

എന്നിൽ സഹോദരസ്നേഹമുള്ളവനും, എന്റെ അഭ്യുദയത്തെ ആശംസിക്കുന്നവനുമായി ഈ ലോകത്തിൽ രണ്ടാമതൊരാളും ഉണ്ടെന്നുള്ളതു വലിയ ഒരനുഗ്രഹമത്രെ! അതറിവാനിടയായതിൽ അപാരമായ സന്തോഷവും, അറിയിക്കുവാൻ തോന്നിയതിൽ നിസ്സീമമായ കൃതജ്ഞതയും എനിക്കുണ്ട്.

നിങ്ങൾ എനിക്കു തീരെ അജ്ഞാതനായിരിക്കുക, എനിക്കു പറയുവാനുള്ളതു നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായത്തിന്നു നേരെ വിപരീതമായിരിക്കുക— എന്നിത്യാദികാരണങ്ങളാൽ ഈ മറുപടിയിൽ തെറ്റുകൾ പലതും വന്നേ

ല്ലാം. അതെല്ലാം സദയം പൊറുക്കണമെന്നു സവിനയം അപേക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

എന്റെ ഈ ഇരിപ്പ് നല്ല അടിസ്ഥാനമുള്ളതാകയാൽ ബന്ധുജനങ്ങൾക്കു ദുഃഖാസ്പദമാകുവാൻ ന്യായമില്ല. എന്നെ ഭർത്തൃമതിയായിക്കാണ്മാൻ എന്റെ ബന്ധുജനം യഥാസ്ഥിതവിവാഹമെന്നിയേ മോഹിച്ചുവരുന്നെങ്കിൽ, അതു് ഒരു 'മോഹം' തന്നെയാണ്. അമ്മയ്ക്കങ്ങിനെ ഒരു 'മോഹ'മില്ല; തീർച്ച തന്നെ. എനിക്കിഷ്ടമുള്ള കാലത്ത്, എന്റെ മനസ്സിനിണങ്ങുന്ന വരനെ ഞാൻ സ്വീകരിക്കണമെന്നേ അമ്മയ്ക്കാഗ്രഹമുള്ളൂ.

നമ്പ്യാരേയും കരപ്രമാണികളേയും പററിച്ചെയ്തിട്ടുള്ള താരതമ്യവിവേചനത്തിൽ ഒരംശം പോലും എനിക്കു 'പുത്തരി'യല്ല. പക്ഷേ, ഒരു ഗുണവാനിൽ സമർപ്പിച്ചുകഴിഞ്ഞിട്ടുള്ള ഒരു കലാവധുവിന്റെ നിശ്ചലഹൃദയത്തിന് ഇമ്മാതിരി വിഷയത്തിൽ പ്രവേശമേ ഇല്ല!; ആ ഹൃദയം, അത്രമേൽ അവലംബമില്ലാത്തതല്ല!!

ശ്രീമാൻ നമ്പ്യാരെപ്പററി നിങ്ങൾക്കുണ്ടായ ആശങ്ക— അദ്ദേഹം മററവളെപ്പരിഗ്രഹിപ്പാൻ നിർബന്ധനായേക്കുമോ എന്ന ആശങ്ക—, അദ്ദേഹത്തെ നിങ്ങൾ നല്ലവണ്ണം അറിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നു വിളിച്ചുപറയുന്നു!

നമ്പ്യാരുടെ മാതാവിനേയും മററും പററിപ്പറഞ്ഞതു ഒരു വിഷയം ആലോചിക്കേണ്ടതു തന്നെയാണ്. എന്നാൽ, ആ ഒരു പ്രതിബന്ധത്തെയും ദൂരീകരിപ്പാൻ, ശ്രീമാൻ നമ്പ്യാരും അദ്ദേഹത്തിനു വേണ്ടപ്പെട്ടവരും യഥാകാലം വേണ്ടതു ചെയ്തുകൊള്ളുമെന്ന് എനിക്കു പൂർണ്ണവിശ്വാസമുണ്ട്.

ഞങ്ങൾ രണ്ടുപേരുടേയും വയഃസ്ഥിതിയെ വിഷയീകരിച്ചു നിങ്ങൾ പറഞ്ഞ അഭിപ്രായത്തിനുള്ള മൂലപ്രമാണം മന്വാദിസ്മൃതികൾ തന്നെയല്ലേ? ആ പുരാതനകാലമെവിടെ; ഈ പരിഷ്കൃതകാലമെവിടെ?

ഇത്രയും ഞാൻ പറഞ്ഞതിൽനിന്ന്, എന്റെ ഇരിപ്പിന്റെ ഉറപ്പ് കുറച്ചെങ്കിലും മനസ്സിലായിരിക്കുമല്ലൊ. ശ്രീമാൻ മാധവൻനമ്പ്യാർ എന്റെ 'നളൻ' തന്നെയാണ്!

എന്ന് വിനീത—
സി. പി. അമ്മിണി.

പതിനെട്ടാമധ്യായം.

ഉത്തരോത്തരമാരോഹതി വിവാഹകർമ്മണി
പരാർദ്ധ്യം മംഗളം!

മൈലാപ്പൂർ,
സ്വഗൃഹം, 20—3—1922.

....

....

അമ്മിണിയുടെ എഴുത്തുകൾ ഇടയ്ക്കിടെ ഉണ്ടാകാറുണ്ട്. വിശേഷിച്ച്, ഇയ്യിടെ ഒരു തമാശ നടന്നുകയുണ്ടായി: ഞാനും അമ്മിണിയുമായുള്ള പാരസ്പരികസ്നേഹത്തിന്റെയും മററും സംഗതികൾ ഞാൻ ഒരവസരത്തിൽ നമ്മുടെ ഭാസ്കരമേനവനോടു പറഞ്ഞിരുന്നു. പിന്നീടു പി

ല കത്തുകളിൽ അതിനെത്തന്നെ ആവൎത്തിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അത്രയും ഉറപ്പുള്ള ഒരു സ്നേഹം സ്ത്രീലോകത്തിൽ സുദുൎല്ലഭമാണെന്നായിരുന്നു മേനവന്റെ മതം. അമ്മിണിയെപ്പോലും ഈ വിഷയത്തിൽ മാസ്റ്റർമേനോൻ വിശ്വസിച്ചില്ല! എന്നിട്ട് ഒരു പരീക്ഷ നടത്തി. അതിന് അമ്മിണി ശരിയായ ഉത്തരവും കൊടുത്തു. ആ പരീക്ഷക്കടലാസ്സും ഉത്തരക്കടലാസ്സും ഇതോടുകൂടി ഇതാ, അയക്കുന്നു.

എന്റെ അമ്മയെ ഒരാളെ ഓൎത്ത്, അമ്മിണിയെക്കൊണ്ട് അമ്മിണിയുടെ പ്രതിജ്ഞയെപ്പിൻവലിപ്പിക്കേണമെന്നു തന്നെ എനിക്കു പലയവസരങ്ങളിലും വിചാരിക്കുകയും ഏതാണ്ട് നിശ്ചയിക്കുകയും ചെയ്യേണ്ടിവന്നിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ, ഇപ്പോൾ, ഇതെല്ലാം കാണുമ്പോൾ, എനിക്ക് അങ്ങിനെ വിചാരിപ്പാൻ കൂടി മനസ്സുവരുന്നില്ല. എന്നു മാത്രമല്ല; ആ കന്യകാരത്നം, എന്റെ കത്തുകൾ കിട്ടാൻ താമസിച്ചാൽ കണ്ണുനീർ തൂകാറുണ്ടെന്നു കൂടി കേൾക്കുമ്പോൾ, എന്റെ ഹൃദയം പ്രേമത്താലും അനുകമ്പയാലും അലിഞ്ഞുപോകുന്നു! പ്രേമശക്തിയും മാതൃഭക്തിയും കൂടി എന്നിൽ ഒന്നിച്ച് ഇണങ്ങി നില്ക്കാത്തതുകൊണ്ട് എനിക്കു വല്ലാത്ത ധൎമ്മസങ്കടം അനുഭവിക്കേണ്ടിവരുന്നു! എന്താണിനി ഞാൻ വേണ്ടത്? എന്റെ ഭാവി അന്ധകാരമയമായിക്കാണുന്നുവല്ലോ! സുഹൃത്തേ, താങ്കൾ ഇക്കാൎയ്യത്തിൽ എനിക്ക് ഒരു 'പുരോഹിത'സ്ഥാനം വഹിക്കേണമേ! എന്നെ സ്സമാധാനപ്പെടുത്തി നേർവഴിക്കു നടത്തേണമേ!

ഈ കത്തിന്നു മറുപടി അയക്കേണ്ടു: അതിവിടെ എ

ളുന്നതിന്നു മുമ്പു ഞാനങ്ങോട്ടു പുറപ്പെടും. മദ്രാസ്സിൽ രണ്ടു ദിവസം താമസിപ്പാനും മതി. അതും എവിടെയായിരിക്കുമെന്ന് ഇപ്പോൾ നിശ്ചയിച്ചുകൂടാ. ശേഷമെല്ലാം തമ്മിൽ കാണുമ്പോൾ. എന്ന്,

സ്വന്തം മാധവൻ.

എളയത് ഇങ്ങിനെ വിചാരിച്ചു:

മറുപടി ഒന്നെഴുതുക തന്നെ; അതു തൽക്കാലം ഭാസ്കരന്നായിരിക്കും: എന്റെ അഭിപ്രായം ഒരു കടലാസ്സിലാക്കിക്കൊടുക്കുന്നതായാൽ, മാധവന്ന് അതുകൊണ്ടു കുറച്ചധികം ഗുണമുണ്ടാകും. ഇപ്പോൾതന്നെയായാൽ സംഗതികൾ വേണ്ട പ്രകാരത്തിൽ പ്രതിപാദിപ്പാനും സാധിക്കും.

എളയതിന്റെ നീണ്ട കത്ത്:

തൃശ്ശൂർ,

മിത്ര ഭാസ്കര, 24. 3. 1922.

താങ്കൾ ശ്രീമതി അമ്മിണിക്കയച്ച പരീക്ഷക്കടലാസ്സും, അതിന്ന് ആ സാധ്വി എഴുതിയ ഉത്തരക്കടലാസ്സും ഒരു കത്തോടുകൂടി മാധവൻ എനിക്കയച്ചുതന്നു. അതെല്ലാം ഞാൻ നല്ലവണ്ണം മനസ്സിരുത്തി വളരെ പ്രാവശ്യം വായിക്കയും ചെയ്തു. എന്റെ സുഹൃത്തിന്റെ ഭാവിസഹധർമ്മചാരിണിയിൽ,—അതേ; ഞാൻ അങ്ങിനെ തന്നെ ഹാർദ്ദമായിപ്പറയുന്നു!— എനിക്കു കുറച്ചു കാലം മുമ്പ് അങ്കുരിതവും, ഇന്നലെ മൂന്നു മണി മുതൽ ഇതുവരെ പ്രവൃദ്ധവും, ഇനിമേൽ, മനോഹാരികളായ ശാഖാപ്രശാഖകളോടും ഭംഗിമയേറിയ സുരഭികുസുമങ്ങളോടും അതിമധുരങ്ങളും അമൃതോപമങ്ങളുമായ വിശിഷ്ടഫലങ്ങളോടും കൂടി വ

ശിഷ്യമാണവുമായ ബഹുമാനമെന്ന കല്പതരു, നമ്മുടെ മാധവനും അമ്മിണിയ്ക്കും എന്തെല്ലാം കാമിതങ്ങളെയൊക്കെ വളർത്തുകയില്ല? ഈ ബഹുമാനത്തെ മുൻനിർത്തിക്കൊണ്ടു ഞാനിവിടെ കുറഞ്ഞൊന്ന് ഉപന്യസിപ്പാൻ വിചാരിയ്ക്കുന്നു. ഈ ഉപന്യാസം നിങ്ങൾക്ക്, സർവ്വഥാ സമാധാനത്തെയും സന്തോഷത്തെയും സംതൃപ്തിയെയും നൽകുമെന്നു ഞാൻ പ്രതീക്ഷിയ്ക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

ശ്രീമതി സി. പി. അമ്മിണി എന്റെ മാധവനെ ഒരു 'നള'നാക്കിയതു്, മാധവൻ നളനാകാൻവേണ്ടി മാത്രമാണ്. അല്ലാതെ, അമ്മിണി 'ദമയന്തി' കെട്ടി ഞെളിയാനല്ല, തീർച്ച തന്നെ! എന്നാൽ, ഇന്ന്, തിരസ്കരണിവിദ്യ തീരെ ദുർലഭമാകയാലും, ഒരു 'കപടവടു'വിന്റെ നേപഥ്യവിധാനം ഇക്കാലം ദുസ്സാധമാകയാലും മാധവന്, ചമൽക്കാരകാരിയായ ആ അനുരാഗദാർഢ്യപരീക്ഷ നടത്തുവാൻ ഭാസ്കരൻ വേണ്ടിവന്നു, അല്ലേ? അല്ല, ഇനി, അമ്മിണിയുടെ അനുരാഗത്തിൻപേരിൽ അത്തരം ഒരു വിശ്വാസം ഭാസ്കരനു തന്നെ സ്വയം ഉളവായിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, ആ അസംഭാവ്യതാബുദ്ധി ഇപ്പോഴും ഈ ഉത്തരക്കടലാസ്സുകൊണ്ടു നിശ്ശേഷം ക്ഷാളിതവുമായല്ലോ. പരീക്ഷക്കടലാസ്സിനെക്കാൾ നന്നായിട്ടുണ്ട് ഉത്തരക്കടലാസ്സ്!

ഇനി നാം ഏതു മാർഗ്ഗത്തിലൂടെയാണു പുറപ്പെടേണ്ടതെന്നല്ലേ ഇപ്പോഴും അറിയേണ്ടിയിരിക്കുന്നതു്?— മാധവ, ഞാൻ ഒരു യഥാർത്ഥപുരോഹിതസ്ഥാനം തന്നെ വഹിക്കും. ഞാൻ പറവാൻപോകുന്നതു താങ്കളുടെ പ്രിയമല്ല, ഹിതം തന്നെയാണ്. എന്നാൽ ഞാൻ പറയുന്ന ഹിതം, പ്രിയം കൂടിയായിരിക്കും: "ഹിതം മനോഹാരി ച

ർല്ലഭം വചഃ" എന്നല്ലേ ഭാരവി പറഞ്ഞിട്ടുള്ളൂ; 'അലഭ്യം' എന്നു പറഞ്ഞിട്ടില്ലല്ലോ.

മാധവ, താങ്കൾ ഈ വിഷയത്തിൽ എന്തൊരു നയത്തെയാണംഗീകരിക്കേണ്ടതെന്നു ഞാൻ പലവുരു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. ആ അഭിപ്രായത്തെത്തന്നെ ഞാനിപ്പോഴും ഇതാ, ആവർത്തിക്കുന്നു; ഉറപ്പിക്കുന്നു; ധരിപ്പിക്കുന്നു! എന്നാൽ, സാമാന്യമായി ഇത്രയും പറഞ്ഞു പിൻമടങ്ങാൻ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല; അതു കേവലം ശുഷ്കമല്ലേ. അതുകൊണ്ട്, ഞാനെന്റെ അഭിപ്രായത്തിനുള്ള പരികരങ്ങളെ ബന്ധിച്ച്, താങ്കൾക്ക് അനന്തരകർത്തവ്യത്തിൽ ഉചിതമായ ഒരു നിർദ്ദേശമുണ്ടാക്കിത്തരാം.

"ഭവതി വിവാഹിതയായിത്തീരുന്ന നിമിഷം എന്തോ, അതുവരെ ഈയുള്ളവന് ഒരു ഭാര്യയില്ല!" എന്നു നമ്മുടെ ഈ മാധവൻ ശ്രീമതിക്കു വാക്കു കൊടുത്തിട്ടുണ്ട്. മാലിനി ഭർത്തൃമതിയായിത്തീരുന്ന നിമിഷത്തിൽത്തന്നെ മാധവൻ സപത്നീകനായും തീരുമെന്നാണല്ലോ ഈ പ്രതിജ്ഞയുടെ ഗൂഢാർത്ഥം. അതുകൊണ്ട്, ഇവരുടെ ചിത്തവൃത്തിപ്രചാരം പരസ്പരം ഒത്തുചേർന്നിട്ടില്ലാത്ത പക്ഷം, അത് ഏകമുഹൂർത്തത്തിലായാൽ കൂടിയും, 'ശതപത്രപത്രശതഭേദ'ന്യായേന പ്രതിജ്ഞാഭംഗം ആപതിക്കുന്നു! അപ്പോൾ പിന്നെയെന്താണു വേണ്ടത്? അതോ?— ഒന്നേ ഉള്ളൂ: ഐകമത്യം യോജിക്കുക! എന്നാലെല്ലാം ശുഭമായി! അങ്ങിനെ തന്നെ വരണമെന്നു ഞാനാശംസിക്കുന്നു!; ഇനിയും അനുമോദിക്കുകയും ചെയ്യും!

ഇങ്ങിനെയല്ലാതെ, നമ്മുടെ മാധവൻ, എന്തെങ്കിലും ചില പ്രതിബന്ധങ്ങൾകൊണ്ട്, അല്ലെങ്കിൽ വെറും പ്രതിപ

സന്താപസങ്കടങ്ങൾക്കു കീഴ്പെട്ടു്, ആ പരിപാവനപ്രകൃഷ്ട പ്രേമത്തെ പരിത്യജിപ്പാൻ, അഥവാ വിസ്മരിപ്പാൻ, അല്ലെങ്കിൽ പ്രതിമാനിക്കാതിരിപ്പാൻ നിർബദ്ധനാവുകയാണെങ്കിൽ, പ്രപഞ്ചത്തിലെ ഓരോരോ അവയവങ്ങളേയും തമ്മിൽത്തമ്മിൽ ഘടിപ്പിക്കുവാനുള്ള ഒരു മുഖ്യസാധനോപായമായി പ്രകൃതിയാൽ സൃഷ്ടമായ 'സ്നേഹം' എന്നു മാത്രം അവമാനിക്കപ്പെട്ടുപോകും! ഹാ!! പിന്നെ മാധവന്റെ ജീവിതം എന്തിന്നു കൊള്ളാം! ആ ഭാമിനീമണിയുടെ ഭാവി എന്താകും! നമ്മുടെ സൌഹാർദ്ദത്തിന്റെ സ്ഥിതി എങ്ങിനെയായിത്തീരും!

മാധവന്റെയും അമ്മിണിയുടേയും സ്നേഹം, അഹൈതുകവും തന്നിമിത്തം അപ്രതികാര്യവുമാകുന്നു! നോക്കുക—

അഹേതുഃ പക്ഷപാതോ യ-
സ്തസ്യ നാസ്തി പ്രതിക്രിയാ;
സ ഹി സ്നേഹാത്മകസ്തന്തു-
രന്തർമർമ്മാണി സീവ്യതി!

അതുകൊണ്ടു്, മാധവൻ പരിണയിക്കുന്നതു് അമ്മിണിയേയും, അമ്മിണി പരിണയിക്കുന്നതു മാധവനേയും ആകുന്നതു് എന്തു പ്രകാരത്തിലായാലാണോ, ആ പ്രകാരത്തിലൂടെ, ഭാസ്കര, നമ്മുടെ രണ്ടുപേരുടേയും ത്രിവിധകരണങ്ങൾ സഞ്ചരിച്ചു വിധിക്കാവശ്യകമായ പൌരുഷത്തെസ്സമ്പാദിക്കുമാറാകട്ടെ!: "താൻ പാതി; ദൈവം പാതി!" എന്നല്ലേ? അഥവാ, പുരുഷകാരത്തെത്തന്നെ വിശ്വസിച്ചു് അതിന്നു ശക്തി കൂട്ടിയാലും മതി:

ബലീ പുരുഷകാരോ ഹി
ദൈവമപ്യതിവർത്തതേ!

അതായതു് —

അക്ഷുദ്രമായുള്ളൊരു പൌരുഷത്തി-
ന്നധീനമാം ദൈവവുമെന്നു കേൾപ്പൂ!

എന്നുണ്ടല്ലൊ.

അപ്പോഴ്, ഇതിന്നിടയിൽ മാധവന്റെ മാതൃമാതുലാദികളുടെ പ്രതിബന്ധമാകുന്ന ഒരു പ്രവാഹമുണ്ടല്ലൊ?— ആകട്ടെ; അതും നീങ്ങിപ്പോകും:

കനത്തതാം മൂടുപടത്തെയും കുറെ-
ദ്ദിനങ്ങളാൽക്കാലമറുത്തു മാറ്റിടും!

മാധവനെന്നല്ല, ഒരുവിധം വിനയമുള്ളവരാരും തന്നെ സ്വമാതാവിനേയും മററും തട്ടിനടക്കയില്ലെന്നുള്ളതു നിർവ്വിവാദമാണു്. എന്നാൽ, അസ്മാദൃശന്മാരുടെ അച്ഛനമ്മമാരും മററും, ഇത്തരം സ്നേഹത്തേയോ തൽപരിണാമങ്ങളേയോ അവയെക്കൊണ്ടുണ്ടാകേണ്ടുംഗുണങ്ങളേയോ മനസ്സിലാക്കിയിരിക്കയില്ല. മാധവന്റെ വരെ ചെന്നിട്ടുള്ളതു പോലെയുള്ള പ്രതിബന്ധങ്ങളും, ഏതാദൃശസ്നേഹത്തിന്റെ അനിവാര്യമായ ഗതിക്കു പ്രതിബന്ധങ്ങളല്ലെന്നുള്ള തത്വവും അവർ അറിയുന്നില്ല. അതിനാൽ, അവരെ സ്വവശം നയിപ്പാൻ സ്വല്പമൊന്നു പരിശ്രമിക്കു തന്നെ വേണം. ക്രമേണ അവരും അനുകൂലിക്കും. അപ്പോൾ എല്ലാം ശുഭവുമാകും!

ശരി! ഇതിന്നു് അധികകാലം വേണ്ടിവന്നാലോ? അതു ഭയമാകുമോ? —

മരം തളിക്കാൻ തുടരുമ്പൊഴുള്ളു-
മൊപ്പം മുളച്ചീടിന വല്ലി പൂത്തു!

എന്നതു യഥാർത്ഥം തന്നെ. പക്ഷേ, തരവാസരം കാത്തു സമാധാനത്തോടെ വർത്തിക്കയല്ലാതെ ഗത്യന്തരമില്ല;

കാലേ പ്രവൃത്താ ഖലു കാലവിദ്ഭി-
വിജ്ഞാപനാ ഭർത്തൃഷു സിദ്ധിമേതി.

എന്ന സുഭാഷിതത്തെ നാം പ്രത്യാചരിച്ചുകൂടാ. മാധവൻ, യഥാകാലം തന്റെ വേണ്ടതു പ്രവർത്തിച്ചുകൊള്ളും. അല്ലേ ഭാസ്കര?

ശ്രീമതിയെപ്പോലെ മാധവനും, ധൈര്യവും സ്ഥൈര്യവും ക്ഷമയുമുള്ളവനായിരുന്നാൽ അപായങ്ങൾക്കും അവകാശമില്ല.

........ചിരം ദുഃഖവശാൽത്തപിച്ചു-
ന്നാലേ മനസ്സിൽപ്പരമാനുരാഗം
മുററിത്തഴയ്ക്കൂ: വെയിൽ തട്ടി വേണം
മുളച്ചു പൊങ്ങും ചെടി വേർപിടിപ്പാൻ!

എന്നും,

.... അനുരാഗമതിങ്കൽ വിഘ്നം
കൂടാതെയാർക്കനുവദിക്കുകയില്ല ദൈവം!

എന്നും, സ്ഥിരധീരധീകളായി വിശ്വസിച്ച്,

........!.... നമ്മളിൽ മുററനുരാഗവിത്തു
താൻ താൻ വിതച്ചതു വൃഥാ കളയില്ല ദൈവം!

എന്നു രണ്ടുപേരും ഉല്ക്കൃഷ്ടാശയന്മാർ സമാധാനിച്ചിരുന്ന് അപ്പപ്പോൾ വേണ്ടതു പ്രവർത്തിക്കട്ടെ.

ഇതിന്നിടയിൽ പല കഷ്ടാനുഭവങ്ങൾക്കും സംഗതി വരുന്നതാണ്. അവയുടെ 'പുളി' അല്ലെങ്കിൽ 'കയ്പ്' നന്നായറിഞ്ഞാലേ മാധുര്യത്തിന്റെ പ്രയോജനം. ആപത്തിച്ചുള്ളപ്പോൾ ഭരതരം അപ്പോഴത്തെ ഘട്ടങ്ങളിൽ മനസ്സമാധാനത്തിന് ഉപ്പും കൂടി ചേർക്കട്ടെ:

ആ പറഞ്ഞ ഭാവിയിലിരിക്കുവതായ ഭാഗ്യ-
ദീപത്തിന്നുള്ള നിഴലാണ്; ....

ഇപ്പോൾ മാതിരിയുള്ള സമാധാനങ്ങൾക്ക് കേവലം ഫലമുണ്ടെങ്കിൽ, പരസ്പരസന്ദർശനമോ, അഥവാ, അതിന്റെ പ്രതിനിധിയായ ലേഖസംവ്യവഹാരമോ അത്യാവശ്യകമാണ്. എന്തായാലും, ആ രമണീമണിയുടെ,

താരായ്ക്കപ്പുറം മുഖം
കണ്ണുനീരാൽക്കലുഷമാക്കുവാൻ

തെല്ലും അവസരം കൊടുക്കരുതെന്നു വീണ്ടും വീണ്ടും പറഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു. എന്നാൽ, ചിലപ്പോൾ കരയേണ്ടതായിത്തന്നെ വരും. എന്തെന്നാൽ:

ശോകക്ഷോഭേ ച ഹൃദയം
പ്രലാപൈരേവ ധാര്യതേ.

എന്നു മാത്രമല്ല—

പൂരോത്പീഡിനാം ചിത്തം കസ്യമസ്യകരാരം വഹി ഭവതി!

അതുകൊണ്ട്, ആ വലിയ ശോകത്തിന്നിട കൊടുക്കാതെ കാത്തുകൊള്ളുക.

ഭാവിയെ ഓർത്തു വ്യസനിക്കുകയോ ഉൽക്കണ്ഠപ്പെടുകയോ ചെയ്യാതെ വർത്തമാനത്തെപ്പരിഷ്കരിക്കുക!; അതിന്റെ ആചാര്യത്തിന്ന മാത്രം ഭൂതത്തെ അനുസ്മരിക്കുക!; ഭൂതാനുസ്മരണം ഒരു പ്രകാരത്തിലും പശ്ചാത്താപത്തിന്ന പ്രയോജകീഭവിക്കരുത്!

ഭാസ്കര, മാധവ, എനിക്കിപ്പോൾ ഇത്ര മാത്രമേ പറവാൻ തോന്നുന്നുള്ളു.

എന്ന സ്വന്തം സുഹൃത്ത് ——

ഏ. കെ. പിള്ളയത്.

*   *   *   *   *

ഭഗവതി ഫലപ്രധർമ്മം ചെയ്യിലാപത്തു തന്നെ!

ഇക്കാലത്തു്, മാപ്പിളലഹളയെപ്പേടിച്ചോടി വന്നിട്ടുള്ളവർ, ലഹള ശമിച്ചതായിക്കണ്ട സ്വദേശങ്ങളിലെയ്ക്കു തന്നെ മടങ്ങിത്തുടങ്ങിയിരിയ്ക്കുന്നു. തൃശ്ശൂരിലുള്ള അഭയാഗതരെ ദിവസം തോറും കുറേശ്ശയായി പിരിച്ചയച്ചുവരികയാണ്. അങ്ങിനെ മടങ്ങിപ്പോകുന്നവരെ ബുദ്ധിമുട്ടുകൂടാതെ വണ്ടി കയററി അയപ്പാൻ വേണ്ടി അന്നും നാമുടെ എളിയത്, ആ ദിനം കണക്കെഴുതി അയച്ചതിന്നു ശേഷം, തീവണ്ടിയാപ്പീസ്സിലെയ്ക്കു പോയി.

തൃശ്ശൂർ തീവണ്ടിയാപ്പീസ്സിൽ ആൾത്തിക്കിന്റെ ആധിക്യത്തിന്നു് അന്നു വേറെയും കാരണമുണ്ടായിരുന്നു: 'കൊടുങ്ങല്ലൂർ ഭരണി' എന്നു നാടെങ്ങും കുപ്രസിദ്ധി നേടിയിട്ടുള്ള കുത്സിതമായ ആ ആരാധനാക്രമത്തെ ആദരിച്ച് അതിന്നായി കൊടുങ്ങല്ലൂർക്കു പോകുന്നവരുടെ സംഖ്യ ചില്ലറയൊന്നുമല്ല! വികൃതവേഷധാരികളും സുരാപാനമത്തന്മാരും അശ്ലീലപ്രലാപനപരായണന്മാരുമായ താന്തോന്നികളുടെ ഓരോരോ സംഘം, 'പച്ചത്തെറി' എന്ന പച്ചമലയാളപ്പേരിന്നു തികച്ചും യോഗ്യമായ ഗാനവിശേഷങ്ങളെ ഉതിർത്തുകൊണ്ടും, വെറുതെ വഴിപോകുന്ന മര്യാദക്കാരികളായ സ്ത്രീകളെക്കൂടിയും അസഭ്യങ്ങളായ അഭിനയങ്ങളെക്കൊണ്ടും അസംബന്ധപ്രലാപങ്ങളെക്കൊണ്ടും ശല്യപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടും, മിത്ഥ്യാമതിയാലന്ധരായ നാട്ടുകാരാൽ വാചാപി നിവാരണം ചെയ്യപ്പെടാതെകണ്ടും, ഭരണിയ്ക്കു പോകുന്നു! അന്ധവിശ്വാസത്തിന്റെ അകൃത്യം അന്യാദൃശം തന്നെ!! ആ ഭഗവതിയ്ക്കു് ഈ ഭരണിക്കു 'കാട്ടായ'ങ്ങളോ പ്രീതിപ്പെടുത്തലുണ്ടാണ പോലും!!!

ആരും കൈക്കൊള്ളാത്ത കാടന്മാത്രം
ചേരുമെന്നാണിയന്ധവിശ്വാസമോർത്താൽ!

ഇതു മാത്രമോ?——ഭരണിക്കാർ കുക്കുടങ്ങളെ ചില വടികളിന്മേൽ ദയനീയമാംവിധത്തിൽ ബന്ധിച്ചു വേണ്ടുന്നത്ര ക്ലേശിപ്പിച്ചു ദേവീബലിക്കായിക്കൊണ്ടുപോകയും ചെയ്യുന്നു! മീനമാസത്തിലെ ഈ ഭരണിനക്ഷത്രം തന്റെ അധിദേവതയ്ക്കു * സമർപ്പിക്കുന്ന കോഴികളുടെ സംഖ്യ സീമാതീതമത്രെ!!

ആടിനും ഗതി കോഴിയുടേതു താ-
നാരു കേൾക്കുമവരിൻനിലവിളി!
....
....
നേരാം മാർഗ്ഗം ദേവിയെബ്ഭക്തി കൈക്കൊ-
ണ്ടാരാധിപ്പാനെത്രയുണ്ട!—യതൊന്നും
പോരാഞ്ഞിട്ടോ, കഷ്ടം!—ഈ പ്രാണിഹിംസാ-
ഘോരാകൃത്യം മർത്ത്യരിങ്ങാചരിപ്പൂ!
കാരുണ്യക്കൊമ്പായ തായയ്ക്കു, മുന്നിൽ-
ച്ചോരും പ്രാണിച്ചോരയാൽ പ്രീതിയാമോ?!

എന്നു മാത്രമല്ല;——

പുൽക്കൊടിത്തല നുള്ളുന്നതു പോലു-
മുഗ്രപാപമായ്ക്കണ്ട കണ്ണുള്ളവർ,
ഉള്ളുകൊണ്ടുമുടൽകൊണ്ടും, മാവിധം
ചൊല്ലുകൊണ്ടുമഹിംസയെസ്സേവിച്ചോർ,
മംഗളാത്മാക്കളേറെപ്പിറന്നുള്ളൊ-
രെന്റെ ഭാരതാംബയുണ്ട കടി കൊണ്ടു;

* യമന്ന്, “ഭരണിക്കു യമൻ തഥാ.”

മാനനീയമാം രാജ്യം സഹിയ്ക്കുമോ,
മാനവന്റെയീ മാംസാദചേഷ്ടിതം—
യജ്ഞസംജ്ഞം നിരപരാധവധം
വിജ്ഞഗർഹിതം വിശ്വഭയാനകം!

ഇങ്ങിനെ തുടങ്ങുന്നതായാൽ, ഈ 'ഭരണി'യെപ്പററി തന്നെ നാലഞ്ചദ്ധ്യായം എഴുതേണ്ടിവരും! സദാചാരപ്രതിഷ്ഠാപനത്തിന്നും "അഹിംസാ പരമോ-ധർമ്മഃ"- പ്രചാരണത്തിന്നും മറവും അധികാരിയും ഹിന്ദുമതാനുയായിയും ക്ഷത്രധർമ്മാനുസാരിയുമായ ഒരു മഹാരാജാവിന്റെയും അവിടുത്തെ പ്രജകളുടേയും വിലക്ഷണദേവീഭക്തിപ്രകർഷത്തിന്ന് ഇതാ, ഒരു ദൂരാഞ്ജലി മാത്രം സമർപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ഭാവനയെപ്പിൻവലിച്ചുകൊള്ളുന്നു!——

ഭദ്രകാളി, ഭയാപഹേ, കൈതൊഴാം!
പുത്രവത്സലേ, ലോകൈകമാതാവേ,
ഇന്നു തന്നെ നിൻമക്കളീമൌഢ്യത്തിൽ-
നിന്നു കേറാൻ കനിയണമേ!

ഷൊറണൂർ മെയിൽ മുളങ്കുന്നത്തുകാവിൽനിന്നു വിട്ടിട്ടും, തൃശ്ശൂരിൽ എത്തേണ്ട സമയം കഴിഞ്ഞിട്ടും, പിന്നെയും മിനിട്ടു പത്തുമുപ്പതായി. എന്നിട്ടും വണ്ടി വരുന്നില്ല! ഇതിന്നു കാരണമെന്തായിരിയ്ക്കാം? അന്വേഷിച്ചു തന്നെ.—

ഭരണിക്കാരുടെ ബാഹുല്യത്താൽ ഷൊറണൂരിൽനിന്നു തന്നെ നേരം വൈകിപ്പുറപ്പെട്ടിരുന്ന ആ വണ്ടി, ഇടയ്ക്കിടെയുള്ള ആപ്പീസ്സുകളിലും കണക്കിലധികം താമസിയ്ക്കുകയും, തന്നിമിത്തം അസാധാരണമായ വേഗത്തിൽ ഓടിയ്ക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തു. അങ്ങിനെ ഒരു തട്ടുംതടവുമില്ലാതെ ഓടിക്കൊണ്ടിരിയ്ക്കെ, തൃശ്ശൂരിൽനിന്ന് ഏതാണ്ടു നാഴിക വഴി

യകലെവെച്ചു് രണ്ടുമൂന്നു കമ്പാർട്ട്മെൻറുകളും അതാ, റെയിലിന്മേൽനിന്നു തെററി മറിഞ്ഞുപോയി! ഹാ! എന്തു കഷ്ടം! എന്തു ബഹളം! കള്ളു കുടിച്ചു ബോധമില്ലാതെ 'പച്ചത്തെറിപ്പാട്ടുകൾ' പാടിക്കൊണ്ടുകൂട്ടിക്കൊണ്ടിരുന്ന ഭരണിക്കാർക്കു തൻറടം വെച്ചു; അവരുടെ രാഗാലാപങ്ങൾ വിലാപങ്ങളായി! എന്നല്ല; മററു പലരും ആ ആപത്തിൽ അകപ്പെട്ടു! ചിലർ മരിച്ചു തന്നെ ചെയ്തു!

ദിവസംതോറും ആസ്പത്രിയിൽപ്പോയി അവിടെയുള്ള രോഗികളുടെ കുശലാന്വേഷണവും പരിചരണവും ചെയ്യുക എന്നതു നമ്മുടെ എളിയതിന്നുള്ള ദൈനംദിനകർമ്മങ്ങളിൽ പ്രധാനമായ ഒന്നാണ്. തീവണ്ടി മറിഞ്ഞു സംഭവിച്ച ആ അത്യാപത്തു്, ഇന്നു വിശേഷിച്ചും അദ്ദേഹത്തെ ആസ്പത്രിയിലേയ്ക്കാകർഷിച്ചു. ചികിത്സാവിധികളും പരിചര്യാവിധാനങ്ങളും വിഷയമായി, വരിവരിയായിക്കിടത്തിയിരിക്കുന്ന പീഡിതവർഗ്ഗത്തെ എളിയവൻ പ്രത്യേകം പര്യവേക്ഷണം ചെയ്തുതുടങ്ങി. സംസാരിപ്പാൻ കഴിയുന്നവരോടു നേരിട്ടും, അല്ലാത്തവരുടെ വൃത്താന്തം പരിചാരികമാരോടും അദ്ദേഹം ചോദിച്ചറിഞ്ഞു. അങ്ങനെ അററത്തു കിടന്നിരുന്ന ദീർഘപീവരകായനായ ഒരു പീഡിതൻ എളിയതിൻെറ ദൃഷ്ടിയെ ആശ്ചര്യകരമാംവണ്ണം ആകർഷിച്ചു! "എന്തു് ഇദ്ദേഹത്തിന്നു ഇതെങ്ങിനെ പററി? കഷ്ടം തന്നെ!" അങ്ങിനെ ഒരാൾ മാത്രമേ ആ വർഗ്ഗത്തിൽ എളിയതിന്നു പരിചിതനായിട്ടുണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ആരാണതു്? —മററാരുമല്ല; നമ്മുടെ എളിയതിനെ അന്നു് അറസ്റ്റു ചെയ്ത ആ ഇൻസ്പെക്ടർ! അതെ; അദ്ദേഹം തന്നെ!

ആ ഇൻസ്പെക്ടറെക്ക് മറവുള്ളവരെക്കാൾ അധികമായി പരിക്ക് തട്ടിയിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ജഠരം, ഹൃദയം, മസ്തിഷ്കം എന്നീ സ്ഥാനങ്ങൾക്ക് വല്ലാത്ത ക്ഷോഭം തട്ടിയിരിക്കുന്നുവെന്നാണ് ഡോക്ടർ പറഞ്ഞത്. ആദ്യമേ തന്നെ ദേഹാലസ്യപ്പെട്ടിരുന്ന അദ്ദേഹം ഇപ്പോഴും ആ പാട്ടിൽ തന്നെ കിടക്കുകയാണ്. അദ്ദേഹത്തിൻെറ പരിചര്യയ്ക്കായി അന്നു രാത്രിയിൽ പോലും എളയത് ആസ്പത്രിയിൽ തന്നെ താമസിച്ചു.

പത്തൊമ്പതാമദ്ധ്യായം.

കോഴിയൊട്ടാ കറുത്തടി!

ഇൻസ്പെക്ടർ അവിടെ അങ്ങിനെ കിടക്കട്ടെ. ഇനി നമുക്ക് കോമത്തു പോയി കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ ഇപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതിഗതികളെ ഒന്നാരാഞ്ഞു നോക്കുക:

ആയുഷ്മതി മാധവിയെ 'ഉമാമഹേശ്വര'സന്നിധിയിൽവെച്ച് ഇടയ്ക്കിടെ കാണുവാനും, സംസാരിപ്പാനും സാധിക്കുന്നുണ്ടെന്നല്ലാതെ, ഒരു ഭർത്താവിൻെറ നിലയ്ക്ക് അവളുടെ വീട്ടിൽ കടന്നു ചെല്ലുവാനും മറ്റും, ഇന്നും നമ്പ്യാർക്ക് കുഞ്ചിയുടെ അനുമതി കിട്ടിക്കഴിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നതോ പോകട്ടെ: അത് ഇനിമേൽ, കിട്ടിയേക്കുമെന്നു പ്രത്യാശിപ്പാനുള്ള വഴിയൊന്നും കാണുന്നേയില്ല! എന്നാൽ, അന്ന്, ആ കളിസ്ഥലത്തുവെച്ച്, കുഞ്ചി കൈകമിട്ടുകൊണ്ട് കൈക്കലാക്കിയ ആ ആഭരണം അവളിൽനിന്നു തിരിയെ സമ്പാദിപ്പാനോ, അല്ലെങ്കിൽ— ആ 'തോന്നിയവാസം'കൊണ്ടു ഗർവിതയായിത്തീർന്നിട്ടുള്ള ആ ധൂർത്തയെ, എന്തെങ്കിലും പ്രതി

കാതുകൊണ്ടു് ഒരു പാഠം പഠിപ്പിച്ചുവിട്ടുവരാനോ, പ്രാണപ്രേയസിയായ മാധവിയെ തന്റെ ആധീന്യത്തിലെക്കു നയിച്ചു പരസ്യമായി ഭാൎയ്യയാക്കി വെച്ചുകൊണ്ടിരിപ്പാനോ ഇന്നുവരെ നമ്മുടെ കുട്ടൻനമ്പ്യാൎക്കു തരം കിട്ടിയിട്ടില്ല! അസ്ഥിക കിട്ടിയില്ലെങ്കിലും വേണ്ടില്ല, കണ്ടിച്ചു തക്കതായ ഒരു ശിക്ഷ കണ്ണനു കൊടുത്തു് മാധവിയെ സ്വാധീന്യത്തിൽക്കൊണ്ടുവരേണമെന്നു തന്നെ, ഒപ്പുനമ്പ്യാരാൽ അടിക്കടി അതാതു് ഉചിതോപദേശങ്ങളാൽ നിയന്ത്രിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ടുവന്നിട്ടും കുട്ടൻനമ്പ്യാർ ഇപ്പോഴും വിചാരിച്ചുവരുന്നു!

1922. മാൎച്ച് മാസം 25-ാം൹യും പുലൎന്നു. അന്നു രാവിലെ നമ്പ്യാരെ നാം ഒരു പുതിയ മനുഷ്യനായിട്ടാണു കാണുന്നതു്: അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്നാനഭോജനാദികളിലും, നടത്തത്തിലും കൂടി, അഗാധമായ ഏതോ ചിന്താഹ്രദത്തിൽ ആണ്ടുകിടക്കുന്ന മനസ്സിന്റെ അസ്വാതന്ത്ര്യജടിലമായ ഒരസ്വാസ്ഥ്യം അഭിവ്യക്തമായിക്കാണപ്പെടുന്നു! ഭയകരുണാസമ്മിശ്രമായും സ്ഥായിയായും മുഖത്തു സ്ഫുരിക്കുന്ന വ്യാകുലതയുടെ ഇടയിലൂടെ, കൎത്തവ്യനിശ്ചയത്തിന്റെ സന്തതിയായ ഒരു പ്രസന്നതയും, കൎക്കടകമാസത്തിലെ മഴക്കാറിന്നിടയിലൂടെ ഉണ്ടാകുന്ന മിന്നൽപ്പിണരെന്നപോലെ, കാദാചിൽക്കമായിക്കാണുമാറാകുന്നു!

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ തന്റെ അനന്തരകൎത്തവ്യത്തെ രണ്ടു ഭാഗമായിത്തിരിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിൽ ആദ്യഭാഗം, സ്വന്തം ആലോചനാശക്തികൊണ്ടു നിൎണ്ണയിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതും, അനന്തരഭാഗം, ഉപദേഷ്ടാവായ കേശവനെളയതിന്റെ അഭിപ്രായങ്ങളെ മാത്രം അനുസരിക്കുന്നതുമാകുന്നു. എളയ

തിന്നു് ഒരെഴുത്തയയ്ക്കയാണു പ്രഥമകർത്തവ്യമെന്നു നമ്പ്യാരുടെ കാര്യപരിപാടിയിൽ തെളിഞ്ഞുകണ്ടു. എന്നാൽ നിന്ദിതമായ ഏളയതിനാൽ നിർണ്ണീതവ്യവസ്ഥമായ ഒരേതരം കർത്തവ്യവും, ഏളയതുമായി നേരിട്ടാലോചിച്ചു ഉദ്ധരിക്കേണ്ടതിനു ശേഷം പ്രയോഗദശയിൽ കൊണ്ടുവരേണ്ടതായിരുന്നു് അധികം നന്നായിരിക്കുക എന്ന ഔചിത്യബോധം നമ്പ്യാർക്കുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടും, ഇല്ലത്തിൽപ്പോയി ഏളയതിനെക്കണ്ടു മടങ്ങിവന്നു കാര്യങ്ങളെല്ലാം നിർവ്വഹിക്കുവാനുള്ള സമയമില്ലാതിരുന്നതുകൊണ്ടു മാത്രമാണ്, നമ്പ്യാർ സ്വയമേവ ചിലതു നിശ്ചയിച്ചപ്രകാരം ഏളയതിനു കത്തെഴുതുവാനും ഒരുങ്ങിയതു്. നമ്പ്യാരുടെ ആലോചനകളും തൽഫലങ്ങളും, ഇന്നത്തെ ഒരൊറ്റദിവസംകൊണ്ട് ഉണ്ടായതും ഉണ്ടാവാനിരിക്കുന്നതുമാണ്: അവ ഇന്നു തന്നെ നിർവ്വഹിക്കപ്പെടുകയും വേണം; നമ്പ്യാർ കത്തെഴുതുവാനിരുന്നു.

സമയവും തിയ്യതിയും കുറിച്ച് 'ശ്രീ' എന്നു വരമ്പാട്ടി. പിന്നെ ഒരക്ഷരം പോലും ഉപയോഗിക്കാനായില്ല. ഭാവങ്ങളുടെ ചുരുളുകൾ പൊട്ടിച്ചു കടിച്ചു തെല്ലിട്ടു മേശമേലിട്ടുകൊണ്ടും, ചിലപ്പോൾ ഓരോ കാലാട്ടിക്കൊണ്ടും, അങ്ങിനെ കുറേ നേരം ഇരുന്നു. ഒന്നുരണ്ടു മണിക്കൂർ നേരത്തെ ഗാഢാലോചനയുടെ ഫലമായി ഏതാനും ചെറുവാക്യങ്ങൾ ആ എഴുത്തുകടലാസ്സിൽപ്പതിഞ്ഞു. കോർത്തു കെട്ടിയ കൈപ്പടങ്ങൾകൊണ്ടു പിൻകഴുത്തു താങ്ങി ചാരുകസാലയിൽ മലർന്നു കിടന്നു് ഏട്ടുപത്തു മിനിട്ടു നേരം വിശ്രമമനുഭവിച്ചു. അനന്തരം, ആ കത്ത് ലക്കോട്ടിലാക്കിപ്പുറമെ വെച്ച് തപാലിലിടുവാൻ ഒരു ഭൃത്യന്റെ കൈയിൽ കൊടുത്തയയ്ക്കുകയും ചെയ്തു.

പ്രകടതരമുയർന്ന താപമാറി-
സ്സുഖലതമൊട്ടു സമാശ്വസിച്ചുതാനായ്;
പകലിനെ മറവിങ്കലൊളിച്ചുവയ്പ്പാൻ
മികവൊഴുമന്തിമസന്ധ്യ വന്നടുത്തു.

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ, ഏതോ ചില സന്താപങ്ങളാൽ സംക്ഷുബ്ധിത ഹൃദയനായിട്ടുംകൊണ്ടു സംഭരിച്ചിട്ടുള്ള സംവിധാനങ്ങളെ സ്സഫലീകരിപ്പാൻ ഈ സായംസന്ധ്യയിൽ സന്നദ്ധനായി; ചിരകാലജാജ്വല്യമാനമായ അമർഷാനലന്റെ പ്രതികാരവിധാനത്താൽ പ്രതിശാന്തി വരുത്തുവാനായി പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്ന ആ അമാവാസ്യനിശാകാലത്തെ അഭിമുഖീകരിച്ച് അദ്ദേഹം നട കൊണ്ടു.

രാവൊരു മുഗ്ദ്ധഭ്രാന്തൻ പോലെ പാഞ്ഞെത്തിയട-
ച്ചേർ വാരിയെറികയായ് ദിങ്മുഖത്തിലെല്ലാം;
ഇത്തിരിയിടകൊണ്ടു കൽക്കരിക്കുമ്പാരത്തി-
ന്നൊത്ത മാതിരിയിലായ് ബ്രഹ്മാണ്ഡപ്പുരംഭാണ്ഡം;
നാലു ഭാഗത്തും ചാഞ്ഞിറങ്ങിക്കരിമ്പാറ
പോലവേ കിടക്കുന്ന വാനിടം വിശങ്കടം!
താരകളങ്ങിങ്ങതികൽക്കാണപ്പെട്ടു:
പാറമേലെച്ചിന്നിയോ വീണ കക്കകൾ പോലെ!

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ, ആ അന്ധകാരപ്പരപ്പിൽ അങ്ങുമിങ്ങും അന്തകകാഴ്ചപ്പക്ഷികളെന്ന പോലെ ഉലഞ്ഞു നടക്കുന്നു. നമ്പ്യാരുടെ ഈ ഒരുമ്പാട്, കുഞ്ചിയോടു പകരം ചോദിപ്പാനുള്ളതാണെന്ന് ഇനി വിളിച്ചുപറയേണ്ടതായിട്ടില്ലല്ലൊ. ഈ പകവീട്ടലിനുള്ള സന്നദ്ധസൌകര്യം ഇന്നമാത്രമാണ് ദൈവവശാൽ — അഥവാ, ദുർദ്ദൈവവ

ശേൽ! — കരഗതമായതു്; കച്ചേരിവീട്ടിൽ ഗോപാലമേനവൻെറ ഭാസാന്നിധ്യം, മനസ്സിൽ ആനന്ദം ഒരു കഥകളി—ഭ്രാന്തന്മാരാണു് ആ സൌകര്യത്തെ സമ്പാദിച്ചുകൊടുത്തതും.

രാത്രിയിൽ നമ്പ്യാർ ഓരോ ചെറുവീടുകളുടെ പടിക്കലും വേലിക്കലും ചെന്നു്, 'രാമാ,—കോമാ,—ശങ്കരാ,—നാരായണാ,—' എന്നും മററും പലരെയും വിളിക്കയും, ആഗതരായ അവരോടെല്ലാം ഏററവും ഗൌരവഭാവത്തിൽ എന്തോ ചിലതൊക്കെ മന്ത്രിക്കയും ചെയ്യുന്നു. നമ്പ്യാരുടെ ഈ വിളിയും തെളിയും, ആ രാത്രിയുടെ നിശ്ശബ്ദതയെ നിഹനിപ്പാൻ സമർത്ഥമായില്ല; അതിനുള്ള സംഭവങ്ങൾ വേറെ മൂന്നെണ്ണമായിരുന്നു: ഒന്നാമതു്, കഥകളിയുടെ വാദ്യഘോഷം; രണ്ടാമതു്, പുഞ്ചയ്ക്കു കാവൽ കിടക്കുന്ന കൃഷിക്കാരുടെ നീണ്ടുനിവർന്ന പാട്ടു്, 'നാരായണനൊരു ആൽപോലെ നിദ്രതൻവക്ത്രത്തിലിട്ടിരിക്കു'ന്നതു്.

എന്തിനെ, യാരെ, ക്കെട്ടിപ്പുണരുവാൻ? — 'കുത്തിച്ചുട
കൊ'ന്നിടട്ടെടി'ക്കല്ലിട്ടു'നതു കാലൻകോഴി!

ഇതു മൂന്നാമത്തും!

നേരം ഒട്ടു പാതിരയോടടുത്തു; കാലൻകോഴി കരഞ്ഞു 'കല്പന' നിർത്തി; കാവൽക്കാരും പാട്ടു നിർത്തി നിദ്രയിലെത്തിക്കഴിഞ്ഞു: കുട്ടൻനമ്പ്യാർ നാലഞ്ചു് അനുചരന്മാരോടുകൂടി കച്ചേരിവീട്ടിൻെറ പരിസരത്തിലുമെത്തി.

വളരെ വളരെക്കാലം മുമ്പു വിട്ടു പോന്നിട്ടുള്ള കച്ചേരിവീട്ടിൻെറ പടിക്കലെത്തുമ്പോൾ, പ്രതികാരപ്രവൃത്തിക്കായ കോപം നിമിത്തമോ സ്ത്രീദ്രോഹകരണത്തിലുള്ള ആശങ്കയാലോ വിറകൊള്ളുന്ന കാലുകളെ നമ്പ്യാർ

എടുത്തുവെച്ചു; അനുചരന്മാരും ഒപ്പം കടന്നു. കോലായിൽകയറിനിന്നു നമ്പ്യാർ, "മാധവി, മാധവി," എന്നു്, വാതില്ക്കൽ മുട്ടികൊണ്ടു പലുകെ വിളിച്ചു; മയങ്ങികിടന്നിരുന്ന മാധവി ഞെട്ടിപ്പിടഞ്ഞെഴുനേററു കതകു തുറന്നു.

"എവിടെ?; തള്ളയെവിടെ?" എന്നു, പരുഷസ്വരത്തിലുള്ള പ്രശ്നത്തിന്റെ പരിസമാപ്തിക്കു മുമ്പായി, പുറത്തുനിന്നു വിളിക്കുന്നതു് ഇന്ന ആളാണെന്നറിഞ്ഞതിനാൽ, കവാടോൽഘാടനത്തെ പ്രതിഷേധിപ്പാനായി കല്യാണി പിറകെ എത്തി. 'ആരാതു്?' എന്നു് അവൾ ആവേശത്തോടെ ചോദിച്ചതിന്നു്, തനിക്കു വിധേയയായിരിക്കയാണു നല്ലതെന്നു വിശദമാക്കുന്ന സ്വരത്തിലുള്ള ഒരു ഹുങ്കാരമായിരുന്നു ഉത്തരം. കഞ്ചിയുടെ നമ്പ്യാർക്കു വിധേയയായിരിക്കുന്നു! അവൾ ഇങ്ങിനെ ഗർജ്ജിച്ചു:—"തന്നോടു് ഇവിടെ വരരുതെന്നു് ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടില്ലേ? എന്തിനാ-ാ-ാ ഇപ്പൊ വന്നിരിക്കുന്നതു്?" കോപംകൊണ്ടു കലികൊണ്ട കുട്ടൻനമ്പ്യാർ, 'ഇതിനാണെടീ!' എന്നും പറഞ്ഞു തന്റെ ദീർഘപീവരമായ ദക്ഷിണബാഹുദണ്ഡം ഉലച്ചു് ആ ധൂർത്തയുടെ ചെകിട്ടത്തു് ഒന്നു പൊട്ടിച്ചു! അവൾ നിലത്തു പതിച്ചു!

ഇതു കണ്ടപ്പോൾ മാധവി അറിയാതെ 'അയ്യോ!'-വിളിച്ചുപോയി! "മിണ്ടരുതു്!; പോരു!" എന്നു്, മാധവിയുടെ കൈയും പിടിച്ചുകൊണ്ടു പുറത്തു കടന്നു നമ്പ്യാർ നടന്നുതുടങ്ങി. അനുയായികളാകട്ടെ, അകത്തെല്ലാം കടന്നു: അനന്തരകർത്തവ്യത്തിന്നു നമ്പ്യാരുടെ ആജ്ഞയെന്നല്ല, ആംഗ്യംപോലും അപ്പോൾ അവർക്കു അപേക്ഷിതമായിരുന്നില്ല!

മാധവി— എങ്ങട്ടാണ്? അമ്മയെ അവർ.....

നമ്പ്യാർ— അവരൊന്നും ചെയ്യില്ല; പേടിയ്ക്കണ്ട! എന്റെ കൂടെപ്പോരുന്നോളൂ. അല്ലെങ്കിൽ,—

നമ്പ്യാർ മാധവിയുടെ കൈ വിടാതെ തന്നെ ആ കൂരിരുട്ടിലൂടെ മുന്നോട്ടു നടന്നു. അവളുടെ, ഹൃദയം ദ്രുതഗതിയിൽ ഇടിച്ചിരുന്നു; വയർ വല്ലാതെ പതച്ചിരുന്നു; കാലുകൾ വിറയ്ക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു! എന്നാൽ, നമ്പ്യാരുടെ അപ്പോഴത്തെ മനഃസ്ഥിതി, അദ്ദേഹത്തിനു തന്റെ പ്രിയതമയുടെ ആ അവസ്ഥാന്തരങ്ങളൊന്നും അറിവാനവകാശമുണ്ടാക്കിയില്ല! നമ്പ്യാരുടെ ഉദ്ദേശ്യമെന്തെന്നു ചോദിപ്പാൻ മാധവിയ്ക്കു ധൈര്യവുമുണ്ടായില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്തു പ്രസ്പഷ്ടമായിരുന്ന, പൈശാചികവും ഭയങ്കരവുമായ ക്ഷോഭം കാണുവാൻ കഴിയാതിരുന്നതും അവളുടെ സുകൃതം! ഭർത്താവിനെ അനുഗമിയ്ക്കയല്ലാതെ അപ്പോൾ മററു ശരണമൊന്നുമില്ലെന്നു മാത്രം ആ പതിവ്രതാരത്നം അറിഞ്ഞു. 'ഉമാമഹേശ്വര'ന്റെ മുന്നിലെത്തിയപ്പോൾ, അവൾ തന്റെ വലങ്കൈ മാറിൽ വെച്ചുകൊണ്ട്, "എന്റെ ഈശ്വരാ! ......" എന്ന് ഇടനെഞ്ഞു പൊട്ടിക്കൊണ്ട് എന്തോ പ്രാർത്ഥിച്ചു!

കല്ലേരിവീട്ടിന്റെയും കോമുള്ളുവീട്ടിന്റെയും അകലം കല്പിച്ചു് അര നാഴിക മാത്രമാകുന്നു. പത്തുപതിനെട്ടു നിമിഷത്തിന്നുള്ളിൽ നമ്പ്യാർ മാധവിയെ, ശാരീരമായിട്ടില്ലെങ്കിലും മാനസികമായിട്ടു പിടിച്ചിഴച്ചു തന്റെ മാളികയിൽ കൊണ്ടുവന്നു പ്രതിഷ്ഠിച്ചു. ഇങ്ങിനെ മാധവിയുടെ ഭർത്തൃ 'ഗൃഹപ്രവേശം', അർദ്ധരാത്രത്തിൽ ആരുമൊന്നുമറിയാതെ ഭർത്താവിനാൽ നിർവ്വർത്തിതമായി.

കോഴത്തുവീട്ടിനെപ്പററിയ ചുരുങ്ങിയ ഒരു വിവരണം ഇവിടെ ആവശ്യകമായിരിക്കുന്നു: വടക്കെഭാഗത്തുള്ള, തെക്കിനിപ്പുറമ്പിയും നാലുകെട്ടും മററുമാണു കോഴത്തുവീട്ടിലെ പ്രധാനഭവനം. മാളിക എന്നു പറയപ്പെടുന്നതാകട്ടെ, നടുക്കുള്ള ഒരു നടപ്പുരയാൽ സംയോജിപ്പിക്കപ്പെട്ട് പടിഞ്ഞാറും കിഴക്കുമായി ഒരേ ആകൃതിയിലും ഒരേ വലിപ്പത്തിലും നില്ക്കുന്ന രണ്ടു രമ്യഹർമ്മ്യങ്ങളാകുന്നു. ഇതിൽ പടിഞ്ഞാറേതു സ്ത്രീകളുടെയും കിഴക്കേതു പുരുഷന്മാരുടെയും ഉപയോഗത്തിനുള്ളതാണ്. കിഴക്കേ മാളികയുടെ മുകളിൽ ഒരു കിടപ്പുമുറിയും ഒരു തളവുമാണുള്ളത്. ഇതാണു കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ ആവാസസ്ഥാനം. അതിന്റെ ചുവട്ടിലുള്ള രണ്ടു മുറികളിൽ ഒന്നു രാമൻനമ്പ്യാർ ഉപയോഗിക്കുന്നതും, മറേറതു് പണക്കച്ചവടത്തിന്റെ ആപ്പീസ്സും ആകുന്നു.

രാമൻനമ്പ്യാർ കിടക്കുന്ന മുറിയുടെ മുന്നിലായി ഒരു ബെഞ്ചിന്മേൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരിചാരകനായ വൃദ്ധഭൃത്യൻ കിടന്നു കൂർക്കം വലിക്കുന്നു. കുട്ടൻനമ്പ്യാരും മാധവിയും, ശബ്ദമുണ്ടാകാതിരിപ്പാൻവേണ്ടി, കാൽ വെക്കുമ്പോഴും അത്യന്തമായി ഉറന്നൂന്നാതെ നടന്നു കോണി കയറി മുകളിലെത്തി. നമ്പ്യാർ തന്റെ കിടപ്പുമുറി തുറന്നു പ്രാണനാഥയേയും അതിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ച് അകത്തുനിന്നു വാതിൽ തഴുതിട്ടു. എന്നിട്ട് വരാന്തയിലെക്കുള്ള ജനാല —അതു് അഴിയില്ലാത്തതാണ്;—തുറന്നു് അതിന്റെ പടിയിൽ കയറി, ഒരു പാവയെപ്പോലെയെങ്കിലും, ചെവി വട്ടം പിടിച്ചുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം അവിടെ ഇരിക്കുന്നു. ഭയം കൊണ്ടു സ്തബ്ധയായ മാധവിയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പിന്നിൽ

അങ്ങിനെ അവശയായി നില്ക്കുന്നു. ആ മുറിയിലും അവർ അന്ധകാരത്തിൽത്തന്നെയാണ്.

കുറെയങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞതുപ്പുറം, വല്ലതുമൊന്നറിയണമല്ലോ എന്നു വെച്ച് എന്തോ ചോദിപ്പാൻ മുതിൎന്ന മാധവിയുടെ മുഖത്തുനിന്ന് ഒരു വാക്കു കഷ്ടിച്ചു പുറത്തു വന്നപ്പോഴേക്കു നമ്പ്യാർ ഗൌരവത്തിൽ 'ശ്......ശ്' എന്ന്, നിശ്ശബ്ദമുദ്ര വാചികമായണിയിച്ചു. ആ സാധ്വി വീണ്ടും വ്യസനാക്രാന്തയായി!

പടിക്കൽനിന്നു ചൂളകുത്തുന്ന ഒരു ശബ്ദം കേട്ട നമ്പ്യാർ, വേടന്റെ കുഴലൂത്തു കേട്ട മാനിനെപ്പോലെ, വരാന്തയിലേക്കു കുതിച്ചു ചാടി. മാധവിയും ഒപ്പം കടന്നു കൈക്കു പിടിച്ച്, "എവിടേക്കാ?—എന്തിനാ?" എന്ന്, തൊണ്ട ഇടറിക്കൊണ്ട് ഇട മുറിയാതെ ചോദിച്ചു.

നമ്പ്യാർ—നില്ക്കു; എളയതാണെന്നു തോന്നുന്നു; ഇപ്പോൾ വരാം.

എന്നു ദ്രുതഗതിയിൽപ്പറഞ്ഞ്, മാധവിയെ അവിടെ തനിയെ നിൎത്തി പടിക്കലേക്കു നട കൊണ്ടു. എന്നാൽ, ആ ചൂളകൊണ്ടു നമ്പ്യാരെ വിളിച്ചതു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുയായികളിൽ ഒരുവനായ 'ശേകര'നും, അവൻ കൊണ്ടു വന്നിരുന്ന പുതിയ വൎത്തമാനം, "ആ ജൊറുതിന്റെ കഥ തീൎന്നുപോയി, യെജമാൻനേ!" എന്നതുമായിരുന്നു! നമ്പ്യാർ വ്യാകുലനായുംകൊണ്ടു ചോദിച്ചു:— "എന്തെടാ, നിങ്ങടെ കാട്ടിയതു്?! ———— നീ നേരോ പറയുന്നതു്?!" "നേരു തേ!—" എന്ന് അവൻ ഉറപ്പിച്ചു പറഞ്ഞു. മദ്യത്തിന്റെ ലഹരി ലേശം പോലുമില്ലാതെ അവൻ സമൎപ്പിച്ച ആ റിപ്പോർട്ട്, നമ്പ്യാൎക്കു വിശ്വാസ്യം തന്നെയായിരുന്നു!

അദ്ദേഹം അമ്പരന്നുപോയി! അഹോ, കഷ്ടം! കുഞ്ചിക്കു കിട്ടിയ ശിക്ഷ കുറെക്കടന്നുപോയി!! നമ്പ്യാർ, "നീ പോയ്ക്കോ!—— എല്ലാം നാളെ സെൻട്രൽ ജെയിലിലെയ്ക്കു"!!" എന്നു മാത്രം കല്പിച്ചു മാളികയിലെയ്ക്കു തിരിച്ചോടി!

മനുഷ്യർ ചെയ്യുന്ന പ്രവൃത്തികളുടെ ഫലം വിചാരസീമയുടെ പരിമിതിയിൽ ഒതുങ്ങിവരുന്നില്ല! നമ്പ്യാരുടെ പ്രവൃത്തി ഈ പ്രകാരത്തിൽ പരിണമിക്കുമെന്ന് അദ്ദേഹം വിചാരിച്ചിരുന്നോ! ഏതാനും മണിക്കൂറിനുള്ളിൽ നേരം പ്രകാശമാകും. പിന്നത്തെ അവസ്ഥ എന്താണ്! സമൃദ്ധവും പ്രസിദ്ധവുമായ കോമത്തുതറവാട്ടിലെ ഒരംഗം,— നാട്ടുകാർക്കും വീട്ടുകാർക്കും കണ്ണിലുണ്ണിയായ ഒരു ദേഹം,— വൃദ്ധയായ കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മയ്ക്കു ആകപ്പാടെയുള്ള ഒരു പുത്രൻ—ഇതാ, കൊലക്കുറ്റത്തിന്ന് ഒരു പ്രേരകപാത്രമായി പരിണമിക്കുന്നു!———— പ്രേരകപാത്രം മാത്രമോ?—അതിലും കവിഞ്ഞു്, താൻ തന്നെയാണ് ഈ കഠിനകൃത്യം ചെയ്തതെന്നു വരുത്തുവാനും പ്രയാസമുണ്ടോ! നമ്പ്യാരുടെ ആലോചന അത്രവരെ നീണ്ടു! ഹാ, കഷ്ടം! മനുഷ്യന്റെ അവസ്ഥാപരിണാമം അന്യാദൃശവും അത്ഭുതാവഹവും തന്നെ!

ശങ്കരന്റെ അനാലോചനജല്പിതത്തിൽനിന്നു കട്ടൻനമ്പ്യാർക്കുണ്ടായ വികാരപരമ്പരകൾ വാചാമഗോചരങ്ങളെന്നേ പറയേണ്ടു. അപ്പോഴും മാധവിക്കു നമ്പ്യാരുടെ സ്നേഹം കണ്ടറിവാൻ കഴിയാതിരുന്നതു് സുകൃതമോ, ദുഷ്കൃതമോ; എന്തോ? ആ അവസ്ഥാന്തരത്തിൽപ്പോലും അദ്ദേഹം, പലമാതിരി പശ്ചാലോചനകളുമായി വലഞ്ഞു നിമിഷം കഴിച്ചുകൂട്ടി; ഒന്നിലും ഒരു പിടുത്തം കിട്ടിയില്ല;

ഒടുവിൽ, എന്തുദ്ദേശിച്ചോ?—'വത്സ!' എന്നു മാത്രം പറഞ്ഞു പിന്നെയും തന്റെ പ്രാണനായികയെ ഹസ്തത്താൽ ഗ്രഹിച്ച്, ആ വിചാരവിഹ്വലൻ, ആ ചിന്താജഡൻ, ആ കർത്തവ്യവിമൂഢൻ, മാളികയിൽനിന്നിറങ്ങി കോമത്തെപ്പടിയും കടന്ന്, തമസ്സിനാൽ ആച്ഛാദിതനായും അനിർദ്ദിഷ്ടസങ്കേതനായും മുന്നോട്ട് നടന്നു!

സാധ്വിയാണ വല്ലാത്ത കഷ്ടത്തിലായത്: അവൾക്കു നമ്പ്യാരെ, അനുഗമിപ്പാൻ മനസ്സില്ല; അനുഗമിക്കാതിരിപ്പാൻ നിവൃത്തിയുമില്ല! കേവലം ഒരു ജീവച്ഛവമെന്നപോലെ നടക്കുന്ന ആ സാധ്വി, തന്റെ സംശയങ്ങളെ പിന്നെയും ഓരോ ഏകപദപ്രശ്നങ്ങളാൽ വെളിവാക്കിത്തുടങ്ങി. എന്നാൽ, കുട്ടൻനമ്പ്യാർ ആ പ്രശ്നങ്ങളെ, ഉപരോധിച്ചതുമില്ല; ഉത്തരിച്ചതുമില്ല!

അവർ കോമത്തുവീട്ടിൽനിന്നു രണ്ടു വിളിപ്പാടു ദൂരത്തായി. തൊട്ടാവാടി നിറഞ്ഞു തരിശായിക്കിടക്കുന്ന ഒരു വെളിമ്പറമ്പിലെ ഒററയടിപ്പാതയിലൂടെ അവർ നടന്നുതുടങ്ങി. ആ പറമ്പിന്റെ തെക്കുഭാഗം, കോമത്തെ വക വലിയ ഒരു തോട്ടമാണ്. അതിലെ കാവൽക്കാരനായ പുലയനെ വിളിച്ച്, രണ്ട് ഇളന്നീർ ഇട്ടു കൊണ്ടുവരുവാൻ നമ്മുടെ നമ്പ്യാർ കല്പിച്ചു.

ആ പുലയൻ, പകുതി ചെത്തിയ ഇളന്നീർ രണ്ടും കത്തിയോടുകൂടി വേലിയ്ക്കിപ്പുറത്തു വെച്ചുകൊടുത്തു. കത്തി രാവിലെത്തരാമെന്നു പറഞ്ഞ് അവനോടു പൊയ്ക്കൊള്ളുവാനാജ്ഞാപിച്ചു നമ്പ്യാർ ആ ഇളന്നീരെടുത്തു കുത്തി തുറന്നു കുടിച്ചുതുടങ്ങി. അതിലെ വെള്ളം മുഴുവനും, ആ സന്തപ്തനായ ഒരുവന്റെ വിഷമമായ ശ്വാസോച്ഛ്വാസ

ശബ്ദത്തെ അനുകരിച്ചുകൊണ്ട്, വരണ്ടുണങ്ങിയ നമ്പ്യാരുടെ വായിൽ വീണു. മാധവിയോടു ചോദിച്ചപ്പോൾ അവൾക്കാവശ്യമില്ലെന്നു പറകയാൽ, മറ്റെ ഇളനീരും താൻ തന്നെ കുടിച്ചു.

പിന്നെയും അവർ നടന്നുതുടങ്ങി. അന്നു ദിവസം അതുവരെച്ചെയ്തിട്ടുള്ളതോളം പ്രവൃത്തികളെയും, വന്നവയും വരാനിരിക്കുന്നവയുമായ അവയുടെ ഫലങ്ങളെയും തന്റെ കോമളത്തു കുട്ടൻനമ്പ്യാർ ആ സമയത്ത് ഒന്നായി ഓർക്കുകയും, അതോടുകൂടി, പശ്ചാത്താപവും ഭവിഷ്യദ്ഭീതിയും നിരവധികമായ നിർവേദവും തിക്കിത്തിരക്കി നമ്പ്യാരുടെ ദുർബ്ബലഹൃദയത്തെ ക്ഷോഭിപ്പിച്ച് കലുഷീകരിക്കുകയും ചെയ്തു! ആ സാധു, നൈരാശ്യത്തിന്റെ പരമകാഷ്ഠയിൽ എത്തി, സ്വജീവിതത്തെ താനേ ധ്വംസനം ചെയ്വാൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തി! ആ വിവേകജഡൻ, തന്റെ അഭാവത്തിൽ പ്രേയസിയുടെ സദ്ഭാവം —— അതായത്, താൻ മരിച്ചിട്ടു പിന്നെയും ഭാര്യ ഭൂമിയിൽ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നത് —— തനിക്കു ദുസ്സഹമായിത്തോന്നുകയാലോ മറ്റോ മനുഷ്യത്വത്തിൽനിന്നകന്ന്, ഭയങ്കരമാംവണ്ണം, നിർദ്ദയമായി, ഇങ്ങിനെ മുരണ്ടു:—— "മാധവി, നിനക്കു മരിക്കുവാനിഷ്ടമുണ്ടോ?" ഹാ! നിഷ്കളങ്കഹൃദയയും നിരപരാധയുമായ ആ സാധ്വി ഇതിന്നുത്തരം പറയും!!

കയൽമിഴിയുടെ കണ്ണിരുട്ടടഞ്ഞു;
മയമിയലും മനമുരുകും മയങ്ങി!

ദീപാരം:

ചടുലചപല, മൊരുന്നതാചലത്തിൻ-
കൊടുമുടിയന്റെ മുനമ്പിൽനിന്നു താഴെ,—

പടുകുഴിയിൽ വീഴാൻതുടങ്ങിടുമ്പോഴം-
പ്പെട്ടമൊരവസ്ഥയിലായിതാക്കുമാരി!

അവൾ അവിടെ ഇരുന്നുപോയി! നമ്പ്യാർ അവളെ പ്പിടിച്ചുവലിച്ചെഴുന്നേല്പിച്ചു, വലത്തെക്കൈയിൽ വാൾക്കത്തിയുമായി, ഒരു ചെന്നായെപ്പോലെ നിലക്കൊണ്ടു! മാധവി, അങ്ങിനെതന്നെ നിന്നു വിറക്കൊണ്ടു! അവിവേകിയായ ആ ആതതായി, അതിരില്ലാത്ത പ്രണയത്തിൻെറ അനാശാസ്യവും അമര്യോളവും അതികഷ്ടവുമായ അവസ്ഥാന്തരത്തിന്നധീനനായി, ആ സാധ്വിയുടെ വയററിൽക്കിടക്കുന്ന കുട്ടിയെപ്പോലും ഓക്കാതെ, യുവതിയും സുകുമാരഗാത്രിയും പ്രഥമഗർഭിണിയുമായ ആ മാധവിയുടെ കണ്ണത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കിക്കൊണ്ടു വാൾക്കത്തിയെ,——ശാന്തം പാപം! ശാന്തം പാപം!!

അവൾ, ഇടിവെട്ടേററ ഇളംവള്ളി പോലെ, നിരാശ്രയയായി നിലത്തു പതിച്ചു! ഹാ, ധിക്, കഷ്ടം!

ഇളമിൻകുഞ്ഞിനു മൃഗമെലത്ര വേണം!!

ഇരുപതാമദ്ധ്യായം.

ഈ അദ്ധ്യായത്തിലെ സംഭവങ്ങളുടെ കാലത്തെയും തിയ്യതികൊണ്ടു തന്നെ കുറിപ്പെടുത്തിക്കളയാം: 1922 മാച്ച് മാസം 27-നു!

അന്നു നമ്മുടെ കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയ്ക്കു തപാലിൽ ഒരെഴുത്തു കിട്ടുന്നു. മേൽവിലാസത്തിൻെറ കൈപ്പട കണ്ടപ്പോൾതന്നെ, ആ എഴുത്തയച്ച ആളെ അവൾക്കു മന

സ്സിലായിരിക്കണം: വടികൊണ്ടടി കൊണ്ട സർപ്പമെന്ന പോലെ, അതാ, ക്രോധാവേശം അവളുടെ ഹൃദയ ഗഹ്വരത്തിൽനിന്നുദ്ഗമിക്കുന്നു!—— അവർ, അതാ, ആ എഴുത്തിനെ ആസക്തിയോടെ ചുംബിക്കുന്നു; ആ നിർജ്ജീവനേത്രങ്ങളിൽ വെള്ളം നിറച്ചുകൊണ്ട് അതു തുറന്നു നോക്കുന്നു; അതിലെ അക്ഷരങ്ങളെ സന്തപ്തനിശ്വാസ വായുവിനാൽ മലിനമാക്കിത്തീർക്കുകയും ചെയ്യുന്നു! ബാഷ്പനിരുദ്ധകണ്ഠിയായ ആ പ്രേമവിവശ, തന്റെ ക്ഷാമക്ഷാമങ്ങളായ കപോലങ്ങളിലൂടെ കണ്ണുനീരൊഴുക്കിക്കൊണ്ട് ആ എഴുത്ത് ഒട്ടൊന്നു വായിച്ചുതുടങ്ങുന്നു. അതിലെ പ്രതിപാദ്യം അവർക്കു മനസ്സിലായി. ആ അവസരത്തിൽ, അവളുടെ വിളറിയ മുഖം, 'സിനിമ'യിൽ കാണാ 'സീനും' അവസാനിക്കുമ്പോൾ ഒന്നിച്ചു പുനഃപ്രകാശിക്കുന്ന വൈദ്യുതദീപങ്ങളാൽ ആ കളിസ്ഥലത്ത് എന്തൊന്തരം പ്രഭയുള്ളതാകുമോ, താദൃശമായ ഒരു സാധാരണത്വലാഭത്തിന് ആധാരമായി! ആകസ്മികവും അപാരവുമായ ആനന്ദാനുഭവം നിമിത്തം ഹൃദയം തുടിച്ചുപോകുമോ എന്ന് അവർ ശങ്കിച്ചുപോയി!!

ഉള്ളിൽ കയറിയ വിവിധവികാരങ്ങളെപ്പിടിച്ചൊതുക്കിക്കൊണ്ട് അവർ ആ എഴുത്തു പിന്നെയും മനസ്സിരുത്തി വായിച്ചു; സംഗതികളെല്ലാം വ്യക്തമായി ഗ്രഹിച്ചു: ഹാ, ഹാ! പ്രപഞ്ചരഹസ്യങ്ങൾ അപ്രമേയങ്ങളത്രെ! വിധിവിലാസങ്ങൾ അവിചാരണീയങ്ങൾ തന്നെ! സ്നേഹത്തിന്റെ പരിണാമഗതികൾ അനന്തമയങ്ങളുമാകുന്നു! വിധിയാലോ, ആശയാലോ, അഥവാ — പഴയ ആ സ്നേഹത്താലോ പ്രേരിതനായിട്ട്, —— അല്ലെങ്കിൽ, മൂന്നാ

ലും എന്നു തന്നെ പറയാം: ആപദ്ഘട്ടങ്ങളിൽ, മനുഷ്യരുടെ മനസ്സിൽ ഒളിഞ്ഞുകിടക്കുന്ന സ്നേഹം പ്രകടമായി പ്രകാശിക്കുന്നു; അപ്പോൾ ചില പുതിയ ആശകൾ അങ്കുരിക്കുന്നു; അതിന്നനുഗുണമാംവണ്ണം വിധിപ്രേരണകളും സംഭവിച്ചുപോകുന്നു! ____ ആ സാധു ഇപ്പോഴിതാ, വളരെക്കാലം കഴിഞ്ഞിട്ട് കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയ്ക്ക് ഒരു കത്തെഴുതി അയച്ചിരിക്കുന്നു! എന്തിന്?—അവളെ അന്നു രാത്രി പാമ്പിൻകാവിലൊന്നു കാണണം! അതേ; ആ കത്തുകൊണ്ട് ആവശ്യപ്പെടുന്നത് അതു മാത്രമാണ്.

കത്തു വായിച്ചു നോക്കി കത്തിച്ചു കളയണമെന്ന് അതിൽ എഴുതിയിരുന്നുവെങ്കിലും, അവൾ അതിനെ, അമിതമായി സ്നേഹിച്ചോ ബഹുമാനിച്ചോ, ഒരു പുസ്തകത്തിനുള്ളിൽ വെച്ച് ആ പുസ്തകത്തെ പെട്ടിക്കുടിയിൽ നിക്ഷേപിച്ചുകളക മാത്രമേ തൽക്കാലം ചെയ്തുള്ളു!

എഴുത്തിൽ നിർദ്ദേശിച്ചിരുന്ന പതിനൊന്നു മണി, അന്നു കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയെസ്സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം കുറച്ചു നേരത്തെ തന്നെ വന്നു; അവൾ ആ സമയത്തിന് എത്രയോ മുമ്പു തന്നെ പാമ്പിൻകാവിൽ ഹാജർകൊടുത്തു. ഭിക്ഷുവേഷധാരിയായ മറ്റൊരാളും നിശ്ചിതസമയത്തു ഹാജരായി.——

“കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി, എന്റെ തങ്കം, ഇത്രയും കാലം ഞാൻ നിന്നെ വിട്ടുപിരിഞ്ഞിരുന്നതിൽ എന്നില്ലു മാപ്പു തരണേ!” എന്ന് ആ ഭിക്ഷു ആർദ്രനായി ക്ഷമാപണത്തെ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തി.

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി— എന്തേ അങ്ങിനെ തോന്നാൻ?

ഭിക്ഷു— അതൊക്കെ വലിയൊരു കഥയാണ്! കഴിഞ്ഞ

എതെല്ലാം പോകട്ടെ! ഞാൻ എതെല്ലാം പ്രകാരത്തിലുള്ള ബുദ്ധിമുട്ടുകളാണനുഭവിച്ചതെന്നും, എത്ര വലിയ ആപത്തിലാണ ചെന്നു ചാടിയിരിക്കുന്നതെന്നും മററും പറയാൻ തുടങ്ങുന്നതായാൽ അതുകൊണ്ടു തന്നെ നേരം പുലൎന്നുപോകും!

കാത്യായനിക്കുട്ടി— ഇപ്പോഴും ഈ കള്ളവേഷം കെട്ടി നടക്കുന്നതെന്തിനാണ്?

ഭിക്ഷു— അതറിയണമെങ്കിൽ മററും കൂടി മനസ്സിലാകണം. ഇപ്പോഴും അതൊന്നും എന്നോടു ചോദിക്കണ്ട. ഞാൻ പറയുന്നതു മാത്രം കേട്ടേക്കുക!

കാത്യായനിക്കുട്ടി— എന്താണത്?

ഭിക്ഷു— അധികം കാലം ഇങ്ങിനെ ഈ വേഷത്തിൽ കഴിച്ചു നടക്കുവാൻ എനിക്കു സാധിക്കുന്നതല്ല. അതുകൊണ്ട്, കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ നമുക്ക നാടു വിടണം.

കാത്യായനിക്കുട്ടി— 'നമുക്ക്' എന്നു വെച്ചാൽ,—? ഞാനും?

ഭിക്ഷു— അതെ; ഞാൻ,— ആത്മഹത്തിക്കൊരുങ്ങിയ ഞാൻ— കാത്യായനിക്കുട്ടിയെ ഒരാളെ വിചാരിച്ചാണ്, ഒടുവിൽ ഇത്രയും കഷ്ടപ്പെട്ട് ഇങ്ങോട്ടു വന്നത്.

കാത്യായനിക്കുട്ടി— എന്ത്?! ആത്മഹത്തിയോ!

ഭിക്ഷു— ആ കഥയൊക്കെപ്പിന്നീടു പറയാം. ഇപ്പോഴ് എന്റെ കൂടെ വരൂ.

കാത്യായനിക്കുട്ടി— എങ്ങോട്ടാണ നാം പോവുക?

ഭിക്ഷു— ഭൂമി പരന്നിട്ടില്ലേ? ദൂരത്തെവിടെയെങ്കിലും പോ

യി രക്ഷപ്പെടാം. എന്നാൽപ്പിന്നെ ആരെയും പേടിക്കേണ്ടല്ലൊ!

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി — എന്തിനാണ്, ആരെയാണിത്ര പേടിക്കുന്നതു്?

ഭിക്ഷു — (വൈഷമ്യത്തോടെ) പിന്നെയും പിടി വിട്ടന്നില്ലല്ലൊ! അതൊക്കെ എൻെറ കഥ വിസ്തരിച്ചു പറയുമ്പോൾ അറിയാം, കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി!

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി — എപ്പോൾ പുറപ്പെടണമെന്നാണ പറയുന്നതു്?

ഭിക്ഷു — ഇപ്പോൾത്തന്നെ.

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി — രണ്ടു ദിവസം കഴിഞ്ഞിട്ടു പോരേ?

ഭിക്ഷു — അപ്പോഴേക്കു ഞാൻ കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയുടേതല്ലാതെയാവും!; പോലീസുകാർ എന്നെ എല്ലായിടത്തും തിരയുന്നുണ്ടായിരിക്കണം!

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി — പോലീസുകാരോ! എന്താണതു്?

ഭിക്ഷു — ഞാൻ തോറ്റുപോയി! അതൊക്കെ പിന്നെപ്പറയാമെന്നു പറഞ്ഞില്ലേ? എന്നെ സ്നേഹമുണ്ടെങ്കിൽ, ഇതാ, ഇപ്പോൾത്തന്നെ എൻെറ കൂടെ വരൂ!

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി — വല്ല ദിക്കിലെയ്ക്കും തെണ്ടിപ്പോയിട്ടു് നാം എങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞുകൂടും?

ഭിക്ഷു — വായ കീറീട്ടുണ്ടെങ്കിൽ ഇരയും കല്പിച്ചിട്ടുണ്ടാകും!

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി — എന്നിട്ടു നമ്മള് വല്ല ദിക്കിലും പോയി ബുദ്ധിമുട്ട് എന്തി? അതിന്നു ഞാനില്ല്യേയ്!

ഭിക്ഷു — അങ്ങിനെയൊന്നും ബുദ്ധിമുട്ടേണ്ടിവരില്ല! ഞാനില്ലേ?

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി — ഇത്ര നാളും ഉണ്ടായില്ലല്ലൊ!

ഭിക്ഷു— കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി, എന്റെ തങ്കമല്ലേ! വരൂ; പോവാം!

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി— ഇതൊന്നും പോരാഞ്ഞിട്ട് ഇനിയും തിണ്ടാടാൻ ഞാനൊരുക്കമില്ല!

ഭിക്ഷു— എന്താണിങ്ങിനെ പറയുന്നത്? കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയ്ക്കുവേണ്ടി മാത്രമാണ ഞാൻ ജീവിച്ചിരിപ്പാൻ വിചാരിക്കുന്നത്.

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി— അതെ; ഇങ്ങിനെ വല്ലോടത്തും തെണ്ടിപ്പോയാൽ പിന്നെ അതും വേണ്ടിവരില്ല!

ഭിക്ഷു— നീ വരില്ലെന്ന തീച്ചയാണോ?

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി— തെണ്ടിത്തിരിയാൻ ഞാനില്ല!

"ഞാൻ കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയെ ഉപേക്ഷിച്ചു പോകയാണോ വേണ്ടത്?" എന്ന ഗദ്ഗദത്തോടെ ഭിക്ഷു കൈമലത്തി.

"ഒരിക്കൽ ഉപേക്ഷിച്ച ആൾക്ക് ഇനിയും ആയ്ക്കൂടേ?" എന്ന കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി പരിഭവിച്ചു.

"അതിന്ന ഒക്കെ കാരണമുണ്ടെന്നു തെളിയിച്ചതാണല്ലോ?" എന്നു ഭിക്ഷു വീരവാദം പറഞ്ഞു.

"അതൊന്നും എനിക്കു കേൾക്കണ്ട!" എന്നു കാത്ത്യായനിക്കുട്ടി അതിനെ നിസ്സാരമാക്കി.

"എന്റെ കൂടെ വരില്ല എന്നു തീച്ചപ്പെടുത്തിക്കഴിഞ്ഞെങ്കിൽ അതു പറയൂ!" എന്ന് ആയാളുടെ കണ്ഠം യാത്ര പറഞ്ഞുതുടങ്ങി.

'ഉവ്വ്!' എന്ന് അവൾ ആയാളുടെ മന്ദീഷിതത്തെ കനത്ത തടഞ്ഞുനോക്കി.

തീച്ചു?——— തീച്ചു!

സംശയമില്ലേ? ——— സംശയമില്ല!

കഷ്ടം! —— കഷ്ടം!

....

ഇങ്ങിനെ ഇവരുടെ വാഗ്വിവാദം കുറെയധികം നേരമുണ്ടായി. എന്തിനധികം പറയുന്നു: ആയാൾക്ക് ഇപ്പോൾ ഒരൊററ ആശയ ഉണ്ടായിരുന്നതുവല്ലോ. അതും, ഇതാ, കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ സുദൃഢമായ പ്രതിവചനങ്ങളാലും പ്രത്യാഖ്യാനങ്ങളാലും അടിയോടെ അററുപോയിരിക്കുന്നു!

നോക്കുക: ആശ എന്നതു് അങ്ങെ അററത്തിൽ നിർവ്വേദമായി മാറുന്നു. ആ നിർവ്വേദം, ദുർബ്ബലഹൃദയരായ മനുഷ്യരെ മഹാഘോരപാതകങ്ങൾക്കും കൂടി പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. എന്നല്ല; ഹൃദയദൌർബ്ബല്യത്തിന്റെ സന്താനമായ ഭീരുതാ പരമകാഷ്ഠയിൽനിന്നും കടന്നുപോയാൽ ക്രൌര്യാത്മനാ പരിണമിക്കുന്നു. സ്നേഹമോ, സീമയേയും ലംഘിച്ചു സമാനം പിഴച്ചുപോയാൽ മഹാവിദ്വേഷമായത്രെ വന്നുകൂടുന്നതു്. മാനസികവികാരങ്ങളുടെ ഇത്തരം പരിണാമങ്ങളും അവയുടെ സംഘട്ടനങ്ങളും അതുകൊണ്ടുണ്ടായിത്തീരുന്ന മഹാമഹാവിപ്ലവങ്ങളും മനശ്ശാസ്ത്രത്തിന്റെ മഹിമയാൽ സാധൂകരിക്കപ്പെടാമെങ്കിൽ, ലോകത്തിലെ മിക്ക സംഭവങ്ങളും അശാസ്ത്രീയങ്ങളോ ആശ്ചര്യകരങ്ങളോ അല്ല തന്നെ! എന്നാൽ, അവ തീർച്ചയായും അതികഷ്ടങ്ങൾ തന്നെയാകുന്നു!!

കാത്യായനിക്കുട്ടിയാൽ ഇങ്ങിനെ നിരാകരണംചെയ്യപ്പെട്ട ആ പ്രണയപരവശൻ — ആ ദുർബ്ബലഹൃദയൻ — ആ ഭീരു —, കഴിഞ്ഞുപോയ കാലത്തെ കഷ്ടാനുഭവങ്ങളേയും, അതിലും ദുഃഖമിശ്രവും ഭയങ്കരവും ആശാരഹിതവുമായ ഭാവിയേയും, എന്നല്ല—— അപ്പോഴത്തെ ആ നിർവ്വേദം

ബന്ധത്തെയും പരിചിന്തിച്ച്, നിരവധികമായ നിർവ്വേദത്താൽ പിന്നെയും സ്വജീവിതത്തെ അവസാനം ചെയ്വാൻ തന്നെ നിശ്ചയിച്ച്, എന്തോ! ——— കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടിയെ വാമഹസ്തത്താൽ ആലിംഗനം ചെയ്യുന്നു! വലംകൈ, തന്റെ ആ പഴയ ജീവനാഥയുടെ, സ്തനങ്ങളുടെ, മദ്ധ്യത്തിൽ, മാറിൽ, സപ്രണയമായിട്ടെന്ന പോലെ അർപ്പിച്ച്, പ്രതിഭയമായ പൈശാചികസ്വരത്തിൽ പിന്നെയും ചോദിക്കുന്നു:——— "കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടീ,നീ എന്നെ അനുസരിക്കില്ലെന്നു തീർച്ചയായോ?" അവളും അല്പമൊരു ധൈര്യത്തോടെ പറഞ്ഞു:——"ഇങ്ങിനെ കണ്ണിലൊരു കാഴ്ച പോലുമില്ലാതെ വല്ലാത്തതെല്ലാം കടന്നുപിടിച്ചുപോയിബുദ്ധിമുട്ടാൻ ഞാനില്ലെന്ന് എത്ര പ്രാവശ്യമായി....................." മുഴുവനാക്കാൻ ആയാൾ ഇട കൊടുത്തില്ല!—— "എന്നാൽ നീയും! ———" എന്നു ഗർജ്ജിച്ചുകൊണ്ട് ആയാൾ, ആ വലംകൈയിനെ അതാ,അങ്ങിനെ തന്നെ അവളുടെ കണ്ഠത്തിലോട്ടു കയറ്റുന്നു! ആലിംഗനം ചെയ്തിരുന്ന ഇടംകൈയിനാൽ ധമ്മില്ലഭാരത്തെ അതാ, പിടിച്ചിഴക്കുന്നു; മാത്രമല്ല——ആ ഇളംകഴുത്തിനെ അതാ, നിർദ്ദയമായി ഞെക്കി ഞെരിക്കുന്നു! ആ സാധു കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടി, "അയ്യോ-ാ-ാ! എന്നെ ——" എന്നു നിലവിളിച്ചുകൊണ്ടു നിലത്തു വീഴുന്നു! ഘാതകൻ പിടി വിടുന്നില്ല: രണ്ടു കൈകളാലും കണ്ഠത്തെ അതിശക്തിയിൽ ഞെരിച്ചുകളകയും ചെയ്യുന്നു! അവളാകട്ടെ, കൈ പൊന്തുന്നില്ല!———കൈകാലുകൾ നിലത്തിട്ടടിക്കുന്നു! എന്തോ ഒരാർത്തനാദം മുഴങ്ങുന്നു! കണ്ണുകൾ തുറിക്കുന്നു! കണ്ഠം അതാ, പൊട്ടി നുറുങ്ങുന്നു! മൂക്കിൽനിന്നു ചോര വരുന്നു! വാ

യിൽനിന്നു നര പുറപ്പെടുന്നു! മലമൂത്രങ്ങളും വിസർജ്ജിച്ചു കളയുന്നു! ———.

ആ പരമഘാതകൻ അനന്തരം എഴുന്നേല്ക്കുന്നു! ആയാളും, ഈ ദുഷ്പാകത്തോട് ഒരുവിധത്തിലും സംബന്ധപ്പെടാത്ത മട്ടിൽ നിർവ്വികാരനായി നിലകൊള്ളുന്നു! അനന്തരക്ഷണത്തിൽ, ഒരു ഉന്മത്തനെപ്പോലെ, ആ ഘോരാന്ധകാരത്തിലൂടെ കുതികുതിച്ചു മണ്ടിക്കളയുകയും ചെയ്യുന്നു!

ഇരുപത്തൊന്നാമദ്ധ്യായം.

അല്പ മേമ്പട്ടകിലും തിരിച്ചിടാം,
വേദനായസ്സിന്നിരിയ്ക്കിലാതുമേ!

ത്രിയാമാശേഷിയിലെ നാലുനാഴികകളും കിഴക്ക ഷിച്ചു രണ്ടു നാഴിക പൊങ്ങി. പ്രഭാതികമായ ലഘുവൈശദ്യത്തെ വിശദചന്ദ്രിക വിശേഷിപ്പിച്ചു. കവുങ്ങിൻപൂക്കളെല്ലാം വിടർന്നുതുടങ്ങി. ജീവരസായനമായ ആ ക്രമുകമഞ്ജരികളുടെ ഗന്ധത്തിൽ കലർന്നുകൊണ്ടും, കിളികളുടെ കണ്ഠനാളിയുക്തമായ കളഗാനത്തെ വഹിച്ചുകൊണ്ടും മന്ദമാരുതൻ നാലുഭാഗങ്ങളും നടന്നു. സർവ്വേന്ദ്രിയസന്തർപ്പണമായ, പ്രാതഃകാലത്തിന്റെ ഈ പ്രാദുർഭാവം, പ്രാണനാഥനിൽ നിന്നു ശോചനീയമായ ശസ്ത്രികാപ്രഹാരമേറ്റ്, ദാവാനലദഗ്ദ്ധയായ ലതാവല്ലിയെപ്പോലെ, വ്യാധശരവിദ്ധയായ ഹരിണിയെപ്പോലെ, രാജ്ഞാഗൃഹീതമൃഗകയായ രാധികയെപ്പോലെ, വെറും നിലത്തു്, തെട്ടാവാടിയിൽ, നി

ണത്തിരിൽ, നിതാന്തശുചരിതയായിരിക്കുന്ന ആയുഷ്മതി മാധവിയെ അത്ഭുതാവഹമായ ചോദനാപ്രവാഹത്താൽ പരിശോധനം ചെയ്തു! അതേ; ഭ്രഷ്ടവിചാരകനും ബുദ്ധിശൂന്യനും ബോധഹീനനുമായിരുന്ന കുട്ടൻമാന്യരുടെ ഒരു നിർദ്ദയനിശ്ചയപ്രകാരം, മാധവിയുടെ അംഗശുദ്ധതത്തിനല്ലാതെ ആയുർന്നാശത്തിനു പഴുതുണ്ടായില്ല!

ആ മണമേറും കുളിർകാററും ആഴ്ചപ്പാടിയും ഉന്തിലായൊരു മാധവി മുഖം വിട്ടു തപ്പിത്തപ്പിക്കൊള്ളുമ്പോൾ. വെട്ടുവാളുകൊണ്ടുള്ള തീക്ഷ്ണമായ അരിശത്തോടെയിരുന്നെങ്കിലും അവൾ അവിടെനിന്നിറങ്ങിപ്പിരിഞ്ഞുപോന്നാൽ പോകുന്നില്ല !—അതവൾക്കു കഴിഞ്ഞതില്ല. ഒടുക്കം എന്തൊരു അത്ഭുതം വന്നത്ര മാധവി കോവിലകത്തിന്റെ പടിക്കലെത്തി. അവൾ പടിയും പടിപ്പുരയും കടന്നു മുററത്തെത്തി. ... യിൽ നിന്ന രാമൻമാന്യർ ചാടി എഴുന്നേററു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു വൃദ്ധപരിചാരകനും ഒരുമിച്ചു ഉണ്ടായിരുന്നുണ്ട്. വിവശയായ മാധവി, 'അയ്യോ!—എന്നെ രക്ഷിക്കണേ' എന്നുള്ള ദീനവിലാപത്തോടെ മുററത്തുവീണുപോയി. 'ആരാണു്? എന്താണു്?' എന്നു രാമൻമാന്യർ പരിഭ്രമിച്ചു ചോദിച്ചപ്പോഴേക്കു് പരിചാരകവൃദ്ധൻ മാധവിയുടെ അടുക്കലെത്തി. 'എന്നെ രക്ഷിക്കണേ!' എന്നു അസ്പഷ്ടമായിപ്പറഞ്ഞുകൊണ്ടു വീഴാൻ തുടങ്ങിയ മാധവിയെ വൃദ്ധൻ താങ്ങി അവിടെ കിടത്തി. 'എന്താ കുട്ടീ? ആരാണു്?' എന്നു്, പൂർവ്വാധികം സംഭ്രമത്തോടെ മാന്യർ പിടഞ്ഞെഴുന്നേററു മാധവിയുടെ സമീപത്തെത്തി ചോദിച്ചു. കുട്ടിയ്ക്കും ആളെ മനസ്സിലായിട്ടില്ല. 'ഞാൻ മാധവി!

യാണ്! എന്നെ ഇതാ, ഇങ്ങനെയൊക്കെയാക്കി!" എന്നു മാധവി തന്നെ ഉപക്രമിച്ചു.

കുഞ്ഞു—കുഞ്ഞ്യേട്ത്യുടെ മകളില്ല്യേ,——ആരോ വെട്ടി മുറിച്ചിരിക്കുണു!

നമ്പ്യാർ—വെട്ടി മുറിച്ചൂ്! ആര്?

മാധവി—ന...നമ്പ്യാ.....

നമ്പ്യാർ—കുട്ടനോ!

കോപം, വ്യസനം, ഭയം, ആകപ്പാടെ എന്തെന്നില്ലാത്ത ഒരു പരിഭ്രമം എന്നിവകൾക്കധീനനായ രാമൻനമ്പ്യാർ, അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും പാഞ്ഞുനടന്ന് അവരെയും ഇവരെയും മററവരേയും മരിച്ചവരേയും വിളിച്ചുതുടങ്ങി. ദേവകിയമ്മയും മററും താഴത്തേക്കിറങ്ങി വന്നു. കഥകളിക്കു പോയിരുന്ന അപ്പുനമ്പ്യാരും പരമേശ്വരനും കോമത്തെ ബ്ഭൃത്യവർഗ്ഗവും അപ്പോഴേക്കു മടങ്ങിവരികയും ചെയ്തു. ഈ ഭയങ്കരസംഭവം, കളിസ്ഥലത്തുണ്ടായിരുന്ന കാണികളെ മുഴുവൻ, നാലഞ്ചു നിമിഷംകൊണ്ട് കോമത്തെ മുററത്തേക്കെടുത്തു ചൊരിഞ്ഞു.

മാധവിയുടെ തലയിൽ ഇടത്തുഭാഗത്തു നെടുകെ വലുതായ ഒരു വെട്ടു കൊണ്ടിട്ടുണ്ട്. ഇടത്തെക്കൈയിന്റെ പെരുവിരലൊഴികെ മററു നാലു വിരലും അററു തൂങ്ങി നില്ക്കുന്നു! ദേഹവും വസ്ത്രങ്ങളും ചോരയണിഞ്ഞ്, കട്ടച്ചുകപ്പും കറുപ്പുമുള്ളവയായിപ്പരിണമിച്ചിരിക്കുന്നു!—ധീരനും പ്രത്യുൽപന്നമതിയുമായ അപ്പുനമ്പ്യാർ, മുറി കഴുകിയും വസ്ത്രങ്ങൾ മാററിയും മാധവിയെ ഉപചരിച്ചുതുടങ്ങി.

രാമൻനമ്പ്യാരുടെ കല്പനപ്രകാരം പരമേശ്വരനും മററു ചിലരും, കുട്ടൻനമ്പ്യാരെവിടെ എന്നന്വേഷിച്ചുതുട

ങ്ങി. പരമേശ്വരൻ മുകളിൽ പോയി നോ
വും ക്ലാന്തവുമായ മുഖത്തോടെ മടങ്ങിവരുന്ന
ൾ കാരണവർ, 'എന്താ പരമേശ്വരാ?'
ത്തോടെ ചോദിച്ചു.
പരമേശ്വരൻ—വാതിൽ അകത്തുനി
ന്ന്! ജനാലകളും അടച്ചിട്ടുണ്ട്!—

നിസ്സാരങ്ങളായ സംഗതികൾ ... ൾ, വലിയ വലിയ തെറ്റിദ്ധാരണകൾക്കു കാരണമായിത്തീരുന്നു! കുട്ടൻനമ്പ്യാരുണ്ടോ ആ മുറിയ്ക്കകത്ത്! എന്നാലും, പരമേശ്വരന്റെ മിഥ്യാബോധത്തെത്തുടർന്നുകൊണ്ട്, 'ചതിച്ചുവല്ലോ!' എന്നും പറഞ്ഞു വൃദ്ധനായ രാമൻനമ്പ്യാർ അവിടെ ഇരുന്നുപോയി! അപ്പോഴേയ്ക്കും അത്ഭുതത്തെ ചിലർ വിശിത്തുടങ്ങി. ഇപ്പോൾ, മാധവിയെ ഈവിധം വെട്ടി മുറിയേല്പിച്ച ആളെ ആളുകളൊക്കെ അറിഞ്ഞുള്ളൂ.

"അയ്യോ-ാ! എന്നെക്കൊന്നുവല്ലോ-ാ! ആ അരുംകൊലപ്പാപി— പണ്ടാരക്കാലൻ— കാതകൻ— എന്നെത്തല്ലിക്കൊന്നുവല്ലോ-ാ-ാ!!" എന്ന് അതാ, ഒരു ശൂർപ്പണഖാപ്രണാദം മാറൊലിക്കൊള്ളുന്നു! ഇതെന്തൊരു പുറപ്പാടാണ്! മാധവിയുടെ അമ്മ കുഞ്ചിയും,— അവളും മരിച്ചിട്ടില്ല!— കിതച്ചോടിക്കൊണ്ടു കോലത്തു പടിപ്പുരയിൽ ഇതാ, വന്നു വീഴുന്നു! അഹോ! ഇതെന്തു കഥയാണ്!

നമ്പ്യാരുടെ ശത്രുപ്രഭൃതികളായ ആ അനുയായികൾ, വല്ലാത്ത ഒരുതരം ദുർമ്മാന്ത സ്വഭാവക്കാരാണ്. അന്നത്തെ ആ രാത്രിയിൽ വിശേഷിച്ചും, ഓരോ കടം മദ്യമാകുന്ന പ്രതിഫലത്തിന്, സ്വല്പമെങ്കിലുമുള്ള ബുദ്ധി പണയം വെച്ചിരുന്ന ആ മൂർഖന്മാരുടെ ചോരത്തിളപ്പിന്

ന്ദ രാമനോടപേക്ഷയായി കൈയിൽകിട്ടിയ ക
ിതി സർവ്വഥാ അതിദയനീയവും അവർണ്ണനീ!
്യരുടെ പ്രാരബ്ധമോ നിലത്തു പതിച്ചു കി
ടതിനെ അവർ എന്തൊക്കെയാണു ചെ
്റയേണ്ടതില്ലല്ലോ. അങ്ങിനെ വിഹാ
ിന്ന അവറ്റം പൊള്ളപ്പോലെയായിരുന്നപ്പ്
ാരുടെ ആ തെററിദ്ധാരണയാണു നാ
ംരുടെ നമ്പ്യാരെ ഇത്രയും വഴി തെററിച്ചതെന്നു ഞാൻ ക
ണക്കാക്കും ചെയ്യുവല്ലോ. ആ പോക്കിരികളുടെ ധന്വ
ന്തരാൽ എത്രമാത്രമില്ലാത്ത മൂർഖതയായിക്കിടന്നിരുന്ന ക
ഞ്ചി, പൂഞ്ചേപ്പാടത്തെ സ്വസ്ഥശിശുക്കളെത്താരാട്ടിലാട്ടി
ക്കൊണ്ടു പുറപ്പെട്ട പുലർകാലമന്ദമാരുതനോ മൂർഖ വി
ട്ടെഴുന്നേറ്റോ!

ആ കഞ്ചി ഇപ്പോഴും ഇങ്ങിനെ കോമരത്തുള്ളു വന്നിരിക്കുന്നതാകട്ടെ, തന്നെ ഇവിധമെല്ലാം ഉപദ്രവിച്ചതിനെപ്പററി ആശ്രിതവത്സലനായ രാമൻനമ്പ്യാരോട് ആവലാതി പറയുവാൻ മാത്രമാണ്. എന്നാൽ, മകളുടെ ആ ദയനീയസ്ഥിതി കണ്ടു്, ഈശ്വരനോടു തന്നെ ഇപ്രകാരമായി അവർക്ക് ആവലാതി പറയേണ്ടിവന്നു! എന്തിനധികം; കഞ്ചിയേയും മകളേയും പിന്നെയധികം നേരം അവിടെ കിടത്തിയില്ല; ദയാലുവായ രാമൻനമ്പ്യാരുടെ നിർദ്ദേശമനുസരിച്ച് അവരെ രണ്ടുപേരെയും ചിലരെല്ലാം കൂടി ഒരു വണ്ടിയിൽകയററി തൃശൂർ ആസ്പത്രിയിലെയ്ക്കു കൊണ്ടുപോയി. കഞ്ചിയ്ക്കും പരിക്കേറ്റം കഠിനമായിത്തട്ടിയിട്ടുണ്ട്.

കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ കഥയെന്ത്?— വസ്തുസ്ഥിതി

വിടെ നില്ക്കട്ടെ; നമുക്കു രാമൻനമ്പ്യാർ മുതലായവരെത്തന്നെ ഒന്നു പിൻതുടൎന്നു പോയിനോക്കുക.

"സുകൃതക്ഷയം! കുടുംബം കെട്ടുപോയി! ഭഗവാനേ, ആ കുഞ്ഞുകുട്ടിക്കു് ഒന്നും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല! എന്റെ അമ്മേ...! ഞാനെന്താ ചെയ്യുക!" എന്നും മറ്റും രാമൻനമ്പ്യാർ ഓരോന്നു അതുമിതുമായിപ്പറയുന്നുണ്ടു്. ആ വൃദ്ധന്റെ വ്യസനം കാണുവാൻ വയ്യ! കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മയാണെങ്കിൽ മോഹാലസ്യപ്പെട്ടു വീണു കിടക്കുന്നു. കണ്ണുനീർ വാൎത്തുകൊണ്ടു ദേവകിയമ്മ അടുത്തിരുന്നു ശുശ്രൂഷിക്കുന്നു. പാൎവ്വതിയമ്മ അങ്ങിന്നു അങ്ങുമിങ്ങും നടക്കുന്നു. ചില അവിടെക്കിടന്നു മുറവിളിക്കുന്നു. ആളുകൾ പലരുമായി വന്നും പോയുമിരിക്കുന്നു. മുറ്റം നിറച്ചു ജനങ്ങൾ ഇപ്പോഴുമുണ്ടു്.

അപ്പുനമ്പ്യാർ പോലീസിനെ അറിയിക്കുവാൻ പാഞ്ഞുകൊണ്ടിട്ടു പോയിരിക്കയാണു്. പോലീസ് വരാതെ കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ കിടപ്പുമുറി ഇനി തുറക്കുന്നതു് ആപൽക്കരമാണെന്നു തീൎച്ചപ്പെടുത്തിയിരിക്കയാണു്. ഇതിനിടെ പാറമേൽപറമ്പു്, ആ ജനാലയൊന്നു തുറന്നു നോക്കിയതാണോ — എന്നു തോന്നാതിരുന്നില്ല. എന്നാൽ, അതിനെ കഠിനമായി വിലക്കുകയും, കോണിവാതിൽ തന്നെ ഭദ്രമായടച്ചു പൂട്ടിക്കയും വൃദ്ധനായ രാമൻനമ്പ്യാർ ചെയ്തു!

ഇനി വരാൻപോകുന്ന അവമാനത്തിന്റെയും, പലൎക്കുമായി 'കൈക്കടലി'യും മറ്റും ചെലവാകുന്ന ദ്രവ്യത്തിന്റെയും സ്ഥിതികൾ ആലോചിച്ചുനോക്കുമ്പോൾ രാമൻനമ്പ്യാരുടെ ഉള്ളു കത്തുന്നുണ്ടെങ്കിലും, അതിന്നൊക്കെക്കൂടി ചെറിയ ഒരാശ്വാസമായൊന്നു അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടു്: ചാവക്കാടു പോലീസ് സബിൻസ്പെക്ടർ, രാമൻനമ്പ്യാരുടെ

പ്രഥമദൌഹിത്രനായ ശ്രീമാൻ രാഘവമേനോനാണു്. 'പോസ്റ്റ്മോർട്ട'ത്തിൽ ഡോക്ടർ അബദ്ധമൊന്നും പ്രവർത്തിക്കാതിരുന്നാൽ അതും ഒരനുഗ്രഹമാകുമെന്നു രാമൻനമ്പ്യാർ ആശിക്കുന്നു.

ഇൻസ്പെക്ടറും മററും കോമത്തു വന്നപ്പോഴെക്കു മണി മൂന്നു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. രാഘവമേനോൻ മാതാമഹനെ കഴിയുംപ്രകാരത്തിലൊക്കെസ്സമാധാനിപ്പിച്ചു് മാളികയിലേക്കു കയറി. അപ്പുനമ്പ്യാരും പരമേശ്വരനും മററു പലരും പിന്നാലെ പോയി. അടുത്ത മിനിട്ടിൽ അനുഭവപ്പെടുന്ന, ആ അത്യാപത്തിന്റെ ഫലോദർക്കത്തെ അതിമാത്രമായ ഭയത്തോടും വ്യസനത്തോടും കൂടി ആലോചിച്ചു രാമൻനമ്പ്യാർ മുൻകൂട്ടിത്തന്നെ ഒരു ചാരുകസാലയെശ്ശരണം പ്രാപിച്ചു. മുകളിലെക്കു പോയ ചില 'ധീര'ന്മാർ ആ കടുങ്കൈ കാണ്മാനുള്ള കരളുറപ്പില്ലാതെ കീഴ്പോട്ടിറങ്ങിപ്പോന്നു!

ഇൻസ്പെക്ടർ, കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ കിടപ്പുമുറിയുടെ ജനാല തന്നെ തുറപ്പിച്ചു; അതു കുററിയിട്ടിരുന്നില്ല. നാലഞ്ചുപേർ ഭയപാരവശ്യത്തോടെ നോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നിരുന്നു. അവരുടെ കണ്ണുകളിൽ വന്നലച്ചതു് എന്താണു്! ശുദ്ധശൂന്യത! അതേ; മഹാശുദ്ധശൂന്യത!!!

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ ആ മുറിയിൽക്കിടന്നു് ആത്മഹത്യ ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നും, എവിടെയ്ക്കോ അപക്രമിച്ചിരിക്കയാണെന്നും അറിവാനിട വന്നതു് അപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതിക്കു് അത്യന്തം ആശ്വാസപ്രദമായി. അന്നു തന്നെ, അദ്ദേഹത്തെ അന്വേഷിപ്പാൻ പോലീസുകാരും നാട്ടുകാരും പെരുകക്കൂകചരായിപ്പുറപ്പെട്ടു.

കോമത്തുവീട്ടുകാരുടെ അത്യാശവ്യസനം ആശാബന്ധമായിപ്പരിണമിച്ചു. നാട്ടുകാരുടെ പരിതാപവും ഒട്ടൊന്നു ശമിച്ചു. വൃദ്ധയായ കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മയുടെ മൂർച്ഛ മാത്രം ശാന്തിയടഞ്ഞില്ല. ഡോക്ടരുടെ പ്രവൃത്തി, മകന്റെ പോസ്റ്റ്മോർട്ടത്തിന്നു പകരം അമ്മയുടെ പരിചര്യയിൽ പരിസമാപിയ്ക്കുകയും ചെയ്തു.

ഇരുപത്തിരണ്ടാമദ്ധ്യായം.

താമരശ്ശേരിയിൽനിന്നു നേരെ വടക്കോട്ട് ഒരഞ്ചു നാഴിക വഴി നടക്കുന്നതായാൽ, ഭാരതപ്പുഴയും താണ്ടിക്കടന്നു തീവണ്ടിപ്പാതയിന്മേൽ 368-ാം നാഴികക്കല്ലിന്റെ കുറച്ചു പടിഞ്ഞാറുഭാഗത്തായിച്ചെന്നു ചേരാം. രാത്രി രണ്ടു മണിക്കു ശേഷം പടിഞ്ഞാട്ടു പോകുന്ന ലോക്കൽവണ്ടി, അന്നും ആ സ്ഥലത്തെയും പിന്നിട്ടു കടന്നു പോയി. മദ്രാസ്സിൽനിന്നു മംഗലാപുരംവരെപ്പോകുന്ന മറ്റൊരു വണ്ടി മേൽപ്പറഞ്ഞ ഘട്ടത്തിലെത്തുന്നതു രാവിലെ ഏതാണ്ട് ഏഴു മണിയ്ക്കു മുമ്പായിരിയ്ക്കും. ആ വണ്ടി ആദ്യം പോയതിനെപ്പോലെ അങ്ങിനെ കൂസൽകൂടാതെ നിർഗ്ഗമിച്ചില്ല; അതവിടെ നിന്നു! എന്തിന്? — റെയിൽവേക്കമ്പനിക്കാർ എത്ര തന്നെ ശ്രദ്ധയെടുത്താലെന്താണ്!; അറിയാതെ വണ്ടിച്ചുവട്ടിൽപ്പെട്ടും അറിഞ്ഞുകൊണ്ടാത്മഹത്യ ചെയ്തും, ദിവസംതോറും എത്രയെത്ര പ്രാണികൾ പരലോകം പൂകുന്നില്ല!; അഹ-ശോകം! അതു പോലെ ഒരു സംഭവം ഇതാ, ഇന്നിവിടെയുണ്ടാകുന്നു! ഒന്നുരണ്ടു റെയിൽവേപ്പണിക്കാരാലും മററു ചില നാട്ടുകാരാലും ചുററപ്പെട്ട ഈ ശവശരീ

ഒരത്ത ഗാർഡും മററും ഇറങ്ങിപ്പരിശോധിച്ചു് റെയിൽവേപ്പോലീസിനെ അവിടെ നിർത്തി വണ്ടി വിട്ടു. മനുഷ്യന്റെ ബുദ്ധിയില്ലായ്മയെപ്പുച്ഛിക്കുന്ന പോലെ ആ വണ്ടി, 'ഛരി! ഛരി!' എന്നു ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ടു യാത്ര തുടൎന്നു. പോലീസുകാരൻ പട്ടിണിയും ശീട്ടും വാങ്ങി.

കരം കൈകൂട്ടയിൽ കൈവിടാനില്ലിലോ
നാലഞ്ചുണ്ണും ശുദ്ധമെപ്പൊരെങ്കിലും!

എന്ന പ്രാപഞ്ചികവസ്തുതത്വത്തെ നിരീക്ഷണം ചെയ്യുന്നുള്ള വിജ്ഞാനമില്ലെങ്കിലും,—എള്ളു തന്നെയായാലും, തൊട്ടുള്ളു മുട്ടുന്നവരെങ്കിലും, തന്റെതെന്ന് മമതപ്പെട്ടവൻ പ്രയോജകീഭവിക്കുന്ന ഒരുതരം സംസ്കാരവിശേഷം മനുഷ്യസാമാന്യത്തിൽ അന്തർഗതമായി വല്ലുന്നുണ്ടെന്നു തന്നെ വിശ്വസിക്കണം. അഥവാ, തിര്യക്വ്യാവർത്തകവും 'വിശേഷബുദ്ധി'വ്യപദേശ്യവുമായ ആ 'പ്രവൃത്തിനിമിത്തം' തന്നെയായിരിക്കണം ഇവ്വിധം പ്രവൃത്തികളുടേയും നിമിത്തം; അതെന്തെങ്കിലുമാകട്ടെ: ജ്ഞാനലവവിഹീനനും വിവേകലേശപരിശൂന്യനുമായ ആ 'തപസ്വി', നിതാന്തനിർവിണ്ണനായി, കൌപീനമാത്രധാരിയായി, അനലശകടത്തിന്റെ ആഗമനശബ്ദത്തെ ആകർണ്ണനം ചെയ്യാതിരിപ്പാൻവേണ്ടി ശ്രോത്രദ്വാരങ്ങളിൽ ശിലകഷണം ഇറുക്കി, റെയിലിന്മേൽ കഴുത്തു വെച്ചു കമിഴ്ന്നു കിടന്നു! ലോകത്തിൽ വണ്ടി ഷൊറണൂരിൽനിന്നു വിട്ടു!——!!

കഴുത്തു ശരിയായി മുറിഞ്ഞിരിക്കുന്നു; അധമാംഗത്തിന്നു പാദങ്ങളിരിക്കുന്ന ഉത്തമാംഗം, പ്രാണവേദനയോടെ തത്തിച്ചാടി എഴുപ്പെട്ടു വാര ദൂരെപ്പോയിക്കിടക്കുന്നു; തുറന്ന വായിൽ പല്ലുകളും നിലത്തിന്മേൽ ഉരഞ്ഞപ്പെട്ടുന്നു; ക-

ന്നു രണ്ടും തുറിച്ചു മിഴിച്ചിരിക്കുന്നു; മുഖം മുഴുക്കെ മുറികൾ പറിച്ചുചോരയണിഞ്ഞു, ഇതാ വികൃതമായിപ്പരിണമിച്ചിരിക്കുന്നു!

* * * * *

കലിയിൽ വിത്തിനു മൂപ്പു കൂടും!

എന്ന കവിവാക്യം പ്രത്യക്ഷം യഥാർത്ഥമാകുന്നു: കലികാലത്തു്, ദുഷ്കർമ്മഫലങ്ങളും, ഉടനടി അനുഭവയോഗ്യമാകത്തക്ക പരിപാകമായിത്തീരുന്നു! ——

പ്രാഭാതികമായ ബാലസൌന്ദര്യമാകട്ടെ, കുസുമങ്ങളിലെ സൌരഭ്യമാകട്ടെ, ഇലകളിൽ ... മാധവിയെ പോലെ ന്ന പോലെ! കാത്യായനിക്കുട്ടിയെ, ഗന്ധർവ്വമായ ... തന്മാത്രപ്രവാഹത്താൽ പരിഷേചനം ചെയ്യുന്നില്ല! അത്യുഗ്രമായ ദൈവദുർവ്വിപാകത്താൽ, അഥവാ — ദുഷ്കർമ്മഫലത്താൽ, അന്നു് ഒരു അർദ്ധരാത്രസമയത്തു് ആ പാമ്പിൻകാവിൽവെച്ചു് അത്യാപത്തിൽ അകപ്പെട്ടുപോയ കാത്യായനിക്കുട്ടി, പിറേറന്നു രാവിലെ നമ്മുടെ ചാത്തുനായർക്കു് ഇതാ, ഒരു 'കണ്ണി'യായി പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നു; ഒരു 'ചെകണ്ണി'യായിപ്പരിഹസിക്കയും ചെയ്യുന്നു! ആയാൾ ഞെട്ടിവിറച്ചുകൊണ്ടു രണ്ടടി പിന്നാക്കം മാറി. അവൾ ഭൂതിയിൽപ്പെട്ടുപോയിരിക്കുന്നുവെന്നു ചാത്തുനായർ ശരിയായിധരിച്ചു; അതിന്റെ കാരണത്തെയും, പ്രതിഭാവത്തെന്നറിയാമായിരുന്ന ചാത്തുനായർ തൽക്ഷണം തന്നെ ഊഹാതിപൂർവ്വം കണ്ടുപിടിച്ചുകളഞ്ഞു! എന്നാൽ, അടുത്തു ചെന്നു സൂക്ഷിച്ചു നോക്കുവാൻമാത്രം ധൈര്യമില്ലാതെ ആയാൾ ഭീതിയോടെ പിൻതിരിഞ്ഞു മണ്ടി; "അയ്യോ! നമ്മുടെ പാമ്പിൻകാവിലുണ്ടു് കാത്യായനിക്കുട്ടി വിഷം തിന്നു മരിച്ചു കി-

ക്കണെ!" എന്നു നാരായണൻനായരെ ധരിപ്പിക്കയും ചെയ്തു. ആ വയോവൃദ്ധനും, ശോകലനായി; വ്യസനാക്രാന്തനായി; പരവശനുമായി! അല്പസമയത്തേക്കു് അവർ അനന്തരകർത്തവ്യമെന്തെന്നു തോന്നാതെ നിലകൊണ്ടു. അനന്തരം, ഭാസ്കരനെ വിളിച്ചു വിവരം പറഞ്ഞു. ഭാസ്കരൻ പാമ്പിൻകാവിലേക്കു നട കൊണ്ടു. ചാത്തുനായരും ആയാളെ അനുഗമിച്ചു. ഭാസ്കരനും, അല്പമൊരാശങ്കയോടെ അധികം അടുത്തു ചെല്ലാതെ തന്നെ ആ ശവശരീരത്തെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിപ്പരിശോധിച്ചു.

ഭാസ്കരൻ—മാസ്റ്റര, ഇതു വിഷം തീണ്ടിയ വകയാണെന്നു തോന്നുന്നില്ലല്ലോ!—

ചാത്തുനായർ—ഉം?

ഭാസ്കരൻ—നോക്കൂ; എന്നാൽ ആ കണ്ണും മറവും ഇങ്ങിനെയിരിക്കുമോ?

ചാത്തുനായർ—എന്താ പിന്നെ നിങ്ങൾക്കു തോന്നണതു്?

ഭാസ്കരൻ—എനിക്കിതിൽ വലിയ സംശയമുണ്ടു്: ഇതാ, ചില കാലടിപ്പാടുകൾ കണ്ടുവോ? ഇവിടെ മനുഷ്യന്റെ പ്രവേശം ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടു്!——

ചാത്തുനായർ—എന്നാലോ?

"എന്തോ! ഒന്നും നിശ്ചയമില്ല;—അടുത്തു് ആരും പോകേണ്ട;—അധികാരിയെ ഉടനെ വരുത്തണം." എന്നു പറഞ്ഞു ഭാസ്കരൻ മടങ്ങിച്ചെന്നു നാരായണൻനായരെ സംഗതി ധരിപ്പിച്ചു് അധികാരിയെ വരുത്തുകയും, അധികാരിയുടെ യാദാസ്തോടുകൂടി പോലീസിനു് ഒരാളെ ക്ഷണത്തിൽ ഓടിക്കയും ചെയ്തു.

ഈ വർത്തമാനമൊക്കെ, അമ്മിണി മുതലായവർക്കു വ

ലുതായ പരിഭ്രമത്തിനിട കൊടുക്കാത്ത മട്ടിൽ അവരെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കുവാനായി ഭാസ്കരൻ നാലുകെട്ടിലെയ്ക്കു പ്രവേശിച്ചു. ജാനകിയമ്മയും പുത്രിമാരും അവിടെ കൂടി. ഭാസ്കരൻ ധൈര്യദാതാവും സമാധാനപ്രദനുമായിട്ട്, ഊർമ്മിളയേയും തങ്കമണിയേയും തന്റെ രണ്ടു പാർശ്വങ്ങളോടും അവലംബിപ്പിച്ചു നിർത്തി, താൻ കണ്ട കരിങ്കൊട്ടും കാഴ്ചയെ കഴിയുന്നത്ര വിശദമായി വിവരിച്ചു. ധൈര്യശാലിനികളായ ശാരദയും ജാനുവും കൂടി വിറച്ചുതുടങ്ങി. അത്ഭുതസംഭ്രമഭയശോകാദികളാൽ അവിടം അല്പസമയത്തെക്കു് അസാധാരണവ്യാകുലതയ്ക്കു വശഗമായിത്തീർന്നു!

കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായത്തിന്റെ അവസാനഘട്ടത്തിൽ സൂചിപ്പിച്ചപ്രകാരം, നമ്മുടെ നമ്പ്യാരെ അന്വേഷിച്ചുപിടിപ്പാനായി ശങ്കുമേനോൻ പല ദിക്കിലെക്കും അറിവുകൾ കൊടുത്തിരുന്നു. ഇതാ, രണ്ടു ദിവസമായി ആ വിഷയത്തിൽത്തന്നെ അതിശ്രദ്ധയോടെ നിയോഗിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന പോലീസ് സബിൻസ്പെക്ടർക്കും മററും, ഇന്നു രാവിലെ, റെയിലിന്മേൽ ഒരു പുരുഷശവം വീണിരിക്കുന്നുവെന്ന വർത്തമാനം കിട്ടിയപ്പോൾ, നമ്പ്യാരുടെ അന്വേഷണത്തെ അവസാനിപ്പിക്കാമെന്ന ഒരാശ്വാസം അവലംബമായങ്കരിച്ചു. എന്നാൽ, ലോകതന്ത്രാധികാരം അവിശ്രമമാകയാലോ, ഗുരുതരവിഷയങ്ങൾ അത്ര എളുപ്പത്തിൽ അവസാനിക്കാത്തവയാകയാലോ, എന്തോ — അധികാരിയുടെ ശാസനയോടുകൂടി ചാവിൻപറമ്പത്തുനിന്നയച്ച ദൂതൻ വന്നു് ഇതാ, മറെറാരു വൃത്താന്തത്തെ സബിൻസ്പെക്ടർക്കു സമർപ്പിക്കുന്നു: ഇന്നു് എന്തോ ചില ആപത്തുകൾ അഥവാ നാശങ്ങൾ സംഭവിപ്പാൻപോകുന്നുവെന്നും ഉ

നാം വിചാരിച്ചുകൊണ്ട് അത്ഭുതം, മൂന്നുനാലു പോലീസു
കാരോടുകൂടി താമരശ്ശേരിയിൽ പുറപ്പെട്ടു: ഹെഡ് കോൺസ്റ്റ
ബിളും മററ 'സ്ഥല'ത്തേക്കും അയച്ചു.

സബ്ഇൻസ്പെക്ടർ സ്ഥലത്തു വന്നു ശവം പരിശോ
ധിച്ചു, അവിടെത്തന്നെ ആ കാലടിപ്പാടുകളും അളന്നു കുറി
ച്ചെടുത്തു, മൃതശരീരത്തെ പോസ്റ്റ്മോർട്ടത്തിന്നയച്ചു. ചോ
ദ്യം ചെയ്തു, ചിലരെയെല്ലാം വിസ്തരിച്ചു കൈപ്പിടിയിലാക്കുവാൻ
ശ്രമിച്ചു. "ആരാണ് ഇതാദ്യം കണ്ടത്?" എന്ന സബ്ഇൻസ്പെ
ക്ടറുടെ ചോദ്യം കേട്ടു പിറുപിറുത്തുകൊണ്ടു നിന്നിരുന്ന ചാത്തുനായ
ർ സബ്ഇൻസ്പെക്ടറുടെ മുമ്പാകെ സന്നിഹിതനായി.
ചാത്തുനായരുടെ പ്രസ്താവനകളെല്ലാം വിസ്തരിച്ചു പറയു
ന്നതായാൽ ഇതിൽത്തന്നെ അനാവശ്യമായി ചേർക്കേണ്ടി വരും. ഒരു
ചിലവിവരങ്ങൾ കൊണ്ടു ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു മിടിപ്പു സംഗമം, അന്വേഷ
ണത്തിലുള്ള ചില രഹസ്യങ്ങളിലേക്കും സ്പർശിച്ചുകൊണ്ടും സ
ബ്ഇൻസ്പെക്ടറുടെ ചെവിയിൽ ചില സംശയങ്ങളെല്ലാം ജ
നിപ്പിക്കുകയാലും ഒരു വിഷമഘട്ടത്തിൽച്ചെന്നു ചാടുകയായി
രുന്നു: ഇൻസ്പെക്ടറിൽനിന്നു ചില ചോദ്യങ്ങൾ പുറപ്പെട്ടു
തുടങ്ങി; ചാത്തുനായർ വല്ലാതെ പരുങ്ങിത്തുടങ്ങി! "ഇത
ല്ലാതെ അപ്പുറത്തെന്തെങ്കിലും കണ്ടുപോയിരുന്നുവെന്നുണ്ടോ?"
എന്ന് ഇൻസ്പെക്ടറിൽനിന്ന് 95-നു കല്പന കിട്ടി: അപ്പു
റമുള്ള ചില ചടപടശബ്ദങ്ങളും ആൾവിളികളും പ്രതി
ധ്വനിച്ചു! കടവിൽ ഒരു പോലീസുകാരൻ, ഈ പുള്ളിയെ
സ്റ്റേഷനിലേക്കു തന്നെ കൊണ്ടുപോകണമെന്ന് തിരിച്ചു
വന്നറിയിച്ചു. ഇൻസ്പെക്ടറുടെ മനീഷിതം ഇതും, സ
ഫലമായിത്തീരുന്നു: ഇതു രാമനെന്നറിയാതെ ഇപ്പോഴും
തന്നെ നാരായണൻനായർ പരുങ്ങിത്തുടങ്ങിയപ്പോഴും,

"ഇൻസ്പെക്ടർ നമ്മുടെ നേരെത്തന്നെ തിരിയാനാ ഭാവം! വല്ലതും — ഉം!" എന്നൊക്കെച്ചിലർ 'ചെവികടിക്കു'ന്നു; നാരായണൻനായർ ഇൻസ്പെക്ടറെ അകത്തേക്കു വിളിക്കുന്നു; അധികമാരും പച്ചനിറംകൊണ്ടു നിറഞ്ഞ ഒരു കറൻസിനോട്ട്, നാരായണൻനായരുടെ കൈയിൽനിന്ന് ഇൻസ്പെക്ടറുടെ കരപഞ്ജരത്തിൽപ്രയാണംചെയ്കയും ചെയ്യുന്നു! ചാത്തുനായരുടെ ചോദ്യമൊഴികളിൽ ചിലവ കടലാസ്സുകഷണങ്ങളായിത്തീർന്നു മാത്രം അദൃശ്യമാകയും ചെയ്യും!!

പിന്നീടുണ്ടായതു ഭാസ്കരന്റെ കൈക്രിയയായിരുന്നു. ഒരു ഹെഡിൻസ്പെക്ടർക്കു തീരെ നിസ്സാരങ്ങളായിരുന്നെങ്കിലും, ആ കാലടിപ്പാടുകളെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടുള്ള അന്വേഷണമാണ് യഥാർത്ഥവും സഫലവുമായിരിക്കുക എന്ന് ഭാസ്കരൻ തന്റെ ഉദ്ദേശത്തെ ഉപക്ഷേപിച്ചു. ഇൻസ്പെക്ടറുടെ ബുദ്ധി, ഇതിലും കവിഞ്ഞ്, അന്വേഷണത്തിനുള്ള ലക്ഷ്യത്തിൽത്തന്നെ എത്തിയിട്ടുണ്ടായിരുന്നു! വേണ്ടിവന്നാൽ ചാത്തുനായരെ സ്റ്റേഷനിലേക്കു വരുത്തണം എന്നു നാരായണൻനായരോടു യാത്രയും പറഞ്ഞ് അദ്ദേഹം മടങ്ങിപ്പോകയും ചെയ്തു.

ഇൻസ്പെക്ടർ, തന്റെ മനസ്സിൽ ആദ്യമേ തന്നെ രൂപവത്കൃതമായ ഉദ്ദേശത്തെ, റെയിലിന്മേൽ ഓടുന്ന കണക്കു തെറ്റാത്ത ലക്ഷ്യമാക്കിയുംകൊണ്ടു നയിച്ച്, അല്പം കുറിച്ചിട്ടെടുത്തിരുന്ന ആ കാലടിപ്പാടുകളെ ഒന്നാമുപായമായി ഉപയോഗപ്പെടുത്തി, കൈയിസ്സാഗതി കണ്ടുപിടിക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചതിൽ, അത്രയും കൃതാർത്ഥനായി: ഉദ്ദേശം ശരിയായി ഫലിച്ചു; ലക്ഷ്യലക്ഷണമെന്നോ വേണ്ടവിധത്തിലെല്ലാം ഒത്തിരുന്നു. ചാത്തുനായരെ 'പ

ണ്ടും പിടികൂടാതെയും മററു സംശയങ്ങൾക്കൊന്നും ഇട കൊടുക്കാതെയും ഇങ്ങിനെ കേയിസ്സ് അവസാനിപ്പിച്ചതിന്നായി അദ്ദേഹം ഒരു പ്രാവശ്യം കൂടി നാരായണൻ നായരിൽനിന്ന് ഒരു സമ്മാനം ചാതുൎയ്യത്തോടെ കരസ്ഥമാക്കി. ഇതിന്നു മുമ്പായിത്തന്നെ സംഗതികളെല്ലാം രാഘവമേനവനെ കമ്പിയടിച്ച് അറിയിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു.

ഒരിക്കൽ ഒരു ദുഃഖാനുഭവത്തിന്നടിമപ്പെടുക; തെററിദ്ധാരണയാൽ വന്നുചേൎന്ന ആയതിന്നു തൽക്കാലം പ്രതിശാന്തി വരിക; പിന്നീടും ആ ദുഃഖംതന്നെ, ആദ്യത്തേതിലും ദുസ്സഹമായ വിധത്തിൽ, ആവൎത്തിച്ച്, അനുഭവിക്കേണ്ടിവരിക: ഇതിനേക്കാൾ കഠിനതരമായോ കഷ്ടതരമായോ ലോകത്തിൽ മറെറന്തുണ്ട്?!

ഇരുപത്തിമൂന്നാമദ്ധ്യായം.

കേശവനിളയത് അന്നു രാത്രി മുഴുവനും ഇൻസ്പെക്ടറെപ്പരിചരിച്ചുകൊണ്ട് ആസ്പത്രിയിൽത്തന്നെ ഉറക്കൊഴിച്ചു കഴിച്ചുകൂട്ടിയെന്നു പറഞ്ഞുവല്ലൊ. പിറേറന്നു രാവിലെ എട്ടൊമ്പതു മണിയായപ്പോൾ മാത്രമാണ് ഇദംപ്രഥമമായി ഇൻസ്പെക്ടൎക്ക് പ്രജ്ഞയുണ്ടായതും അദ്ദേഹം കണ്ണു തുറന്നതും. പിന്നേയും കുറെ നേരം കഴിഞ്ഞതിന്നു പിന്നീടേ സംസാരിപ്പാനുള്ള ശക്തി സിദ്ധിച്ചുള്ളു. ഇളയതിനെ അദ്ദേഹം കണ്ടറിഞ്ഞു. ഒരു മാസം മുമ്പു നിക്ക് 'അകാരണ'മായി ഒരു സസ്പെൻഷ്യൻ കിട്ടിയെതും, ലഹളയെപ്പേടിച്ച് ഇരിഞ്ഞാലക്കുടയിൽ കൊണ്ടുപാൎപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ഭാൎയ്യയേയും മക്കളേയും കാണ്മാൻ

താൻ പോകയായിരുന്നുവെന്നും മററുമുള്ള തന്റെ വൃത്താന്തത്തെ ഇൻസ്പെക്ററർ ഒട്ടധികം നേരംകൊണ്ട്, കഷ്ടപ്പെട്ട്, ഒരുവിധത്തിൽപ്പറഞ്ഞ് എളയതിനെ മനസ്സിലാക്കി. എളയത് ആ മിനിട്ടിൽത്തന്നെ, ഇൻസ്പെക്ററുടെ കുടുംബത്തിന്ന് ഇതിനെപ്പററിയെല്ലാം കമ്പിയടിച്ചു. എന്നാൽ, അവർ വരുന്നതിന്നു മുമ്പായിത്തന്നെ ഇൻസ്പെക്ററർ ഇഹലോകത്തോടു യാത്ര പറവാനൊരുങ്ങി! ഒടുവിൽ, ഒന്നുരണ്ടു മുറിവാക്യങ്ങൾകൊണ്ടും ഒഴുകുന്ന കണ്ണുനീർകൊണ്ടും, നന്ദിയേയും ക്ഷമാപണത്തേയും വ്യക്തമാക്കിക്കൊണ്ട്, എളയതിന്റെ മടിയിൽ തലയും വെച്ച് അദ്ദേഹം അതിദയനീയമായവിധത്തിൽ അന്തിമശ്വാസവും വലിച്ചു!

അനന്തരം നമ്മുടെ എളയത് കുളിച്ചു ഭക്ഷണം കഴിപ്പാനായി ആസ്പത്രിയിൽനിന്നു പുറത്തേക്കു കടന്നപ്പോൾ ആദിത്യൻ ആകാശമദ്ധ്യത്തിൽനിന്നു നാലു നാഴിക കീഴ്പോട്ടിറങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ആഹാരത്തിന്റെയും നിദ്രയുടേയും അഭാവത്താൽ അതിമാത്രക്ലാന്തനായ അദ്ദേഹം, ഇൻസ്പെക്ററക്കു വന്നുചേർന്ന വ്യാപത്തിനേയും, മനുഷ്യരുടെ ആകസ്മികങ്ങളായ അവസ്ഥാപരിണതികളേയും പററിച്ചിന്തിച്ചു ചിന്തിച്ച് വ്യാകുലമനസ്കനായുംകൊണ്ട് കുറഞ്ഞൊരു സമയത്തിന്നുള്ളിൽ സ്നാനവും ഭോജനവും കഴിച്ച് കോൺഗ്രസ്സാപ്പീസ്സിൽപ്പോയി നിദ്രയെ ഭജിച്ചു.

സന്ധ്യയോടുകൂടി ഒരാൾ അദ്ദേഹത്തെ നിർദ്ദയമായി വിളിച്ചുണർത്തി, അന്നത്തെ അഞ്ചലിൽ വന്ന ഒരെഴുത്തു കൊടുത്തു. നമ്മുടെ കുട്ടൻനമ്പ്യാർ അന്നു രാവിലെ അയച്ച എഴുത്താണത്:

കോമത്തുവീട്,

ശ്രീ. 26-3-1922.

മാധവിയെ ഞാൻ ഇന്നു രാത്രി അവിടെനിന്നു കൊണ്ടുപോകുവാൻ തീൎച്ചപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. അതിന്നൊക്കെ ഇന്നു സൌകൎയ്യമുണ്ട്. കൊണ്ടുപോന്നിട്ടു പിന്നെ എന്തു ചെയ്യണമെന്നു നിശ്ചയിച്ചിട്ടില്ല. നിങ്ങൾ ഒരു കാൎയ്യം മാത്രം സഹായം ചെയ്യുക: ഇന്നു രാത്രി ൧൧. മണിക്കു ശേഷം ഒന്നിരുത്തോളം വരിക. പലതും നേരിട്ടാലോചിപ്പാനുണ്ട്. ഇവിടെ വരുന്നതും പോകുന്നതും ഒരു പ്രാണിപോലും അറികയുമരുത്!

എന്റെ സ്വന്തം സ്നേഹിതൻ —

കെ. കെ. എൻ.

"കോപാവേശം പ്രേരിപ്പിക്കുന്ന പ്രതികാരാസക്തി കൊണ്ട് അബദ്ധമായൊന്നും ചെയ്തുപോകരുത്. നാലു പേർ കേട്ടാൽ നിരക്കാത്ത യാതൊന്നും കോമത്തുതറവാട്ടിലെയ്ക്കു കൊള്ളുന്നതല്ലേ! എന്തായാലും എന്നെ ഒന്നറിയിച്ചിട്ടേ എന്തു കാൎയ്യവും ചെയ്തുപോകാവൂ." എന്നും മറ്റും, ഒന്നല്ല രണ്ടല്ല, അനവധി തവണ, ഗൌരവത്തോടും സ്നേഹത്തോടും കൂടി ഏളയത് തന്റെ സുഹൃത്തിനോടു ഉപദേശിക്കയും താക്കീതു ചെയ്കയും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. ആസ്ഥിതി ,, നമ്പ്യാർ സ്വാത്മനാ തന്നെ അനുവൎത്തിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്കും ഈ എഴുത്തുകൊണ്ടു പരിഭ്രമത്തിന്നവകാശമൊന്നുമില്ലെങ്കിലും, അതിസ്നേഹത്താലോ, എന്തോ? — ഒരപായശങ്ക അദ്ദേഹത്തിന്റെ അന്തരംഗത്തിൽ അബദ്ധമായാവിൎഭവിച്ചു! ഒരു സൈക്കിളും എടുത്ത് കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ കോമത്തെത്തിയാലോ എന്ന ആലോചന

ആഗ്രഹത്തിന്നുണ്ടാകാതിരുന്നില്ല. എന്നാൽ, "12. മണിയ്ക്കു ശേഷം" എന്നതിനെ ഉറപ്പിച്ചിരുന്നതിനാൽ അങ്ങിനെ പെട്ടെന്നു പോകുന്നതു് അനാവശ്യകമെന്നല്ല, ഒരു പക്ഷേ, അനൎത്ഥകാരിയായും പരിണമിക്കുമെന്നു് അനുസരണാശീലനായ കേശവനെളയതു് ദീൎഘാലോചന ചെയ്തു.

വടക്കുന്നാഥക്ഷേത്രത്തിൽനിന്നു് 'തൃപ്പുക' കഴിഞ്ഞു വെടി പൊട്ടി. ദേവസ്വം കച്ചേരിയിൽനിന്നു് 9. എന്ന മണിയടിയും മുഴങ്ങി. നടക്കാവുകളിലെ കടകൾ മിക്കതും അടച്ചുപൂട്ടി. കോൺഗ്രസ്സാപ്പീസ്സിലുള്ള സഹചാരന്മാരെപ്പോലും തന്റെ ആ രാത്രിസഞ്ചാരണത്തെ ധരിപ്പിക്കാതെ എളയതു് ഒരു ഭാണ്ഡവും മുട്ടൻവടിയുമെടുത്തു പുറപ്പെട്ടു.

"ചിത്രമാം മയിൽപ്പീലിയികളെത്തകൂട്ടൊന്നം
മേളിച്ചു മാൎത്തട്ടത്തിലും നീലത്തിൽത്തൂക്കുവെണ്ണം,
ക്കൂരിരുളലയാഴിമേകലിൽപ്പോയ് വിലയി-"

ക്കുന്ന, മുനിസിപ്പാലിററിവിളക്കുകളുടെ പ്രകാശത്തെയും പിന്നിട്ടു് അദ്ദേഹം, നേരിയ ഒരു നാട്ടുവെളിച്ചമുണ്ടെങ്കിലും, തരുനിരകളുടെ നിഴലുകളാൽ അനുഭവത്തിൽ അന്ധകാരമയമായ മാൎഗ്ഗത്തിലെയ്ക്കു പ്രവേശിച്ചു.

പട്ടണപ്രാന്തത്തെയും പിന്നിട്ടു വിജനമായ ഒരു പ്രദേശത്തെത്തിയപ്പോൾ എളയതു് തന്റെ കൈവശമുണ്ടായിരുന്ന ഭാണ്ഡത്തിൽനിന്നു്, അടിവരെ തൂങ്ങിക്കിടക്കുന്ന ഒരു മഞ്ഞക്കുപ്പായം എടുത്തു ധരിച്ചു. പിന്നെയെടുത്തതു് ഒരു താടിയും—മീശയുമാണു്. ചെവികളും നെററിയുടെ മിക്ക ഭാഗവും അടച്ചു് തലയിൽ ഒരു ഗോസായിക്കെട്ടും

കെട്ടി. അതിന്മേൽ ഒരു പളുങ്കുമാല പിണെച്ചിടുകയും ചെയ്തു. കഴുത്തിലും നാനാതരം മാലകൾ അണിഞ്ഞു. ഒടുവിൽ ഒരു ജോടി പഴയ ചെരുപ്പും തന്റെ മൃദുപാദങ്ങൾക്കു സമ്മാനിച്ചു.

ഇങ്ങിനെ മദ്ധ്യമാഗ്ഗം ഗോസായിമഠത്തെ കേശവനെളയത് കോമത്തു പടിപ്പുരയ്ക്കൽ എത്തി നക്ഷത്രം നോക്കിയപ്പോൾ ചിരു ഉച്ച തിരിഞ്ഞിരിയ്ക്കുന്നു. "ഓ! ഒരു മണി കഴിഞ്ഞുവല്ലൊ! പന്ത്രണ്ടരയ്ക്ക് എത്തണമെന്നു കരുതിയിരുന്നപ്രകാരം ഒത്തില്ലല്ലൊ!" എന്നു വിചാരിച്ചു വേഗത്തിൽ മാളികയിലേയ്ക്കു കയറി. തളം ഇറങ്ങികിടന്നിരുന്നു. നാതിൽകടന്നു നോക്കിയപ്പോൾ, അവിടെ ആരുമില്ലെന്നറിയുവാൻ, ഇരിട്ടാകയാൽ, കുറച്ചു സമയം വേണ്ടിവന്നു. കിടപ്പുമുറിയുടെ വാതിൽ, അടച്ചിരുന്നാകിലും പൂട്ടിയിട്ടില്ല; അകത്തുനിന്നു തഴുതിട്ടിരിയ്ക്കയാണ്. 'നമ്പ്യാർ, നമ്പ്യാർ!' എന്നു പതുക്കെ പലവുരു വിളിച്ചു; യാതൊരു ശബ്ദവുമില്ല. വരാന്തയിലേയ്ക്കു തന്നെ കടന്നു ജനാലയ്ക്കൽച്ചെന്നു പിന്നെയും വിളിച്ചു; ഉത്തരം മേൽപ്പടി തന്നെ. ഈ ക്രിയകൾ രണ്ടും, വീണ്ടും അഞ്ചാറു പ്രാവശ്യം ആവർത്തിയ്ക്കപ്പെട്ടു; അതിലും ഫലം നിഷ്പ്രയോജനം!

കേശവനെളയത്, വലതുകാൽ വരാന്തപ്പടിയിന്മേൽകയറ്റിവെച്ച് കൈമുട്ടിന്നു കാൽമുട്ടും കവിൾത്തടത്തിന്നു കൈപ്പടവും അവലംബമാക്കി നിന്ന്, വിവിധമായ വിചാരസരണിയിലൂടെ പര്യടനം ചെയ്തുതുടങ്ങി!

ഇരുപത്തിനാലാമദ്ധ്യായം.

ചില ദിവസങ്ങൾ കഴിഞ്ഞുപോയല്ലൊ! ——

വായനക്കാരെ കേരളം വിട്ടു തമിഴ്നാട്ടിലെയ്ക്കു ക്ഷണിച്ചുകൊള്ളുന്നു. ഇതാ, ഈ ഗോസായി നമ്മുടെ ശ്രദ്ധയെ ആകൎഷിക്കുന്നു. സന്ധ്യയ്ക്കു ഈ നാട്ടിൽ എത്തിയ മംഗലാപുരം മെയിലിലെ ഒരു മൂന്നാംക്ലാസ്സ് മുറിയിലാണ നാം ആയാളെക്കാണുന്നതു. ഭസ്മം പൂശിയ വിശാലഫാലവും, അനുകമ്പാശൂന്യങ്ങളെങ്കിലും ദീപ്തിമത്തായ അക്ഷിദ്വന്ദ്വവും, രക്തപ്രസാദമുള്ള കവിൾത്തടങ്ങളും കൈപ്പടങ്ങളും കാലടികളും, ആ ഗോസായി അടുത്ത കാലത്തതങ്ങാണ്ടു ആ വൃത്തി സ്വീകരിച്ച ഒരാളാണെന്നു സുവ്യക്തമാക്കിന്നുണ്ടു. ആയാൾ, കാലുകൾ രണ്ടും, ഇരിക്കുന്ന പടിയിന്മേൽക്കയററി വെച്ച്, മാലകൊണ്ടു കണക്കുപിടിച്ചു നാമം ജപിച്ചുകൊണ്ടു പുറംചാരിയിരിക്കുന്നു. ഒരു ഓമനക്കുട്ടി പിതാവിനെയെന്ന പോലെ, ഒരു മുട്ടൻവടി ആയാളുടെ തുടകളെച്ചാരി നില്ക്കയും ചെയ്യുന്നു.

പാളസ്സുവെച്ചുടുത്തു നാരെക്കോട്ടും ധരിച്ചു കറുത്തു തടിച്ച ഒരു മുഗ്ഗാപ്പിക്കാരൻ തമിഴൻ അതാ, ആ ഗോസായിയിരിക്കുന്ന മുറിക്കകത്തെയ്ക്കു കടക്കുന്നു. ആയാൾ ശീട്ടു പരിശോധിക്കുന്ന ഒരാളാണ്. അടിവരെയെത്തുന്ന ഒരു മഞ്ഞക്കഞ്ചുകത്താൽ ആവൃതശരീരനായ ആ ഗോസായി 'ചെക്ക'റുടെ ഗൂഢനിരീക്ഷണങ്ങൾക്കു ലക്ഷ്യമായി; ആയാൾ ഗോസായിയോടു, "ടിക്കറ്റ് എടുക്കൂ" എന്നു, തേഞ്ഞ പല്ലുകൾ പുറത്തു കാണിച്ചുകൊണ്ടു ഒരുതരം വികൃതഗൌരവഭാവത്തിൽ ഉച്ചരിച്ചു. ഗോസായിയാകട്ടെ, കാലുകൾ കീഴ്പ്പോ

ട്ടിറക്കി വെച്ചു മാല കൈകകൾ രണ്ടിലും ചുററിപ്പിണച്ചു തൊഴുതുകൊണ്ടു 'സ്വാമി!' എന്നു മാത്രം പറഞ്ഞു. തമിഴന്നു പിന്നെ സംശയമൊന്നുമുണ്ടായില്ല; 'ഗെററ് ഡൌൺ' എന്ന് ഉടനേ ഗർജ്ജിച്ചു. ഗോസായി അതിന്റെ അർത്ഥം (ഇറങ്ങു താഴത്തു്!) മനസ്സിലാവാത്ത പോലെ അഭിനയിച്ചു: അതായതു്, മിഴിച്ചുനിന്നു! ചെക്കർ കൈ പിടിച്ചു് ഇഴുത്തു് ആയാളെ വണ്ടിയിൽനിന്നു താഴത്തിറക്കി സ്റ്റേഷൻ മാസ്റ്ററെ ഏല്പിച്ചു. അടുത്ത നിമിഷത്തിൽ മെയിൽ വിട്ടുകയും ചെയ്തു. ഈരോട് സ്റ്റേഷൻമാസ്റ്റർ ദയാലുവായ ഒരു യോഗ്യനായിരുന്നു. അദ്ദേഹം നമ്മുടെ ഗോസായിയെ, ചോദ്യങ്ങൾ ചോദിച്ചു ബുദ്ധിമുട്ടിക്ക പോലും ചെയ്യാതെ വെറുതെ വിട്ടയച്ചു.

ഗോസായിയുടെ മനസ്സ്, വിചാരപരമ്പരയാകുന്ന ചുഴലിക്കാററിന്ന് ഒരു കരിയിലയായിത്തീർന്നു! ആയാൾ, ആ വെറും നിലത്തു ചമ്രംപടിഞ്ഞിരുന്നു; കൃഷ്ണവർണ്ണവും കൃത്രിമവുമായ കെട്ടുതാടിയാൽ മൂടപ്പെട്ട ഗണ്ഡസ്ഥലത്തെ കൈത്തലത്തിലേയ്ക്കു ചായ്ച്ചു വെച്ചു: അങ്ങിനെ വ്യാകുലനായുംകൊണ്ടിരുന്ന ആയാളുടെ മനസ്സു പല ദിക്കിലുമായിപ്പര്യടനം ചെയ്യുന്നതിന്നിടയിൽ, 'മാധവൻ' എന്ന ത്ര്യക്ഷരിയിൽ പ്രവേശിച്ചു! ഹാ! ആ ഉദ്ബോധത്തോടുകൂടി ആയാളുടെ ഹൃദയപുടകം ജ്വലിക്കുകയും, അതിൽനിന്നു 'ഗോൾഡൻ റെയിൻ' * പോലെ ചിന്താധാരകൾ നാനാമുഖമായി പ്രസരിച്ചു പ്രസ്ഫുരിക്കുകയും ചെയ്തു! ആയാൾ പിടഞ്ഞെഴുന്നേററു നടന്നുതുടങ്ങി!

---

* പൊന്മഴ; 'വെടിക്കെട്ടി'ൽ ഉള്ള ഒരുതരം അമിട്ട്.

ഗോസായി അന്നു രാത്രി മുഴുവനും ആ പരിസരങ്ങളിൽത്തന്നെ ചുററിപ്പററികഴിച്ചുകൂട്ടി. സൂര്യോദയത്തോടുകൂടി, നേരെ റെയിലിന്മേലൂടെ അഗ്നികോണിന്നഭിമുഖമായി നടന്നു. അടുത്ത സ്റ്റേഷനിലെത്തികുറെ വിശ്രമിച്ചപ്പോഴയ്ക്കു് അവിടെ വന്ന ഒരു ലോക്കൽവണ്ടിയിൽ, ആയാറം പിന്നെയും ചെന്നു കയറി യാത്ര തുടൎന്നു.

ആ ലോക്കൽവണ്ടി സേലം സ്റ്റേഷനിലെത്തുന്നതു രാത്രിയിലാണ്. റെയിൽ മാററുന്നവന്റെ അസാധാരണമായ അശ്രദ്ധയാൽ വണ്ടി ശരിയായ റെയിലിന്മേലൂടെ പോകാതെ, ഒരു സാമാനവണ്ടി നിന്നിരുന്ന റെയിലിന്മേലെയ്ക്കു കടന്നു. "പോയൻറ് മാൻ്റെ", അബദ്ധം പിണഞ്ഞുവെന്നു് ഉടനേ മനസ്സിലായി. അവൻ ബദ്ധപ്പെട്ടു ചുവന്ന വെളിച്ചം കാണിച്ചു. ചുവന്ന വെളിച്ചത്തിന്നുണ്ടോ വണ്ടി നിൎത്തുവാനുള്ള ശക്തി! എന്നല്ല; ഈ അബദ്ധം ക്ഷണത്തിൽ മനസ്സിലാക്കിയ 'ഡ്രൈവ'റും, വണ്ടി നിൎത്തുവാൻ പ്രയത്നപ്പെട്ടതു ഫലപ്പെടാതെ കൂട്ടിമുട്ടുമെന്നു തീൎച്ചയായപ്പോഴും, കീഴ്പോട്ട് എടുത്തു ചാടുക തന്നെ ചെയ്തു. ആപ്പീസ്സിൽ നിന്നിരുന്ന അനേകം ജനങ്ങളുടേയും അതിഭയങ്കരമായ അത്യാഹിതവിലാപത്തെ ദ്വിഗുണീകരിച്ചുകൊണ്ടു് ആ ലോക്കൽവണ്ടി മറേറ സാമാനവണ്ടിയിന്മേൽ ചെന്നുമുട്ടിത്തകൎന്നു! എഞ്ചിൻ തവിടുപൊടിയായി! അതിന്നിപ്പുറം നോക്കാതിരിക്കയാണുത്തമം! —— കഷ്ടാൽകഷ്ടതരം!!

സമയം സ്വല്പമൊന്നു കഴിഞ്ഞു. മൃതരും, മൃതപ്രായരും, മൂൎച്ഛിതരും, മുറിവും ചതവുമേററു ഞരങ്ങുന്നവരുമായ ഒട്ടധികം ജനങ്ങളെ ആസ്പത്രിയിലെയ്ക്കു് എടുത്തു കൊണ്ടു

പോയി. നമ്മുടെ ഗോസായിയോ?——ഈ ബഹളത്തിൽ ആയാളെ കണ്ടുപിടിപ്പാൻ പ്രയാസം? മേൽകാണിച്ചിട്ടുള്ള നാലുതരം പീഢിതവർഗ്ഗത്തിൽ ഏതിലാണ് ആ സാധു പെട്ടിരിക്കുന്നതെന്ന് അറിവാനും ഞെരുക്കം!

മാധവൻ ബോമ്പയിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ട്, ഏതാനും ദിവസം മദ്രാസ്സിലുള്ള താവളത്തിൽത്താമസിച്ച്, തന്റെ സുഹൃത്തമന്മാരേയും സ്നേഹഭാജനങ്ങളേയും മാതുലാദികളേയും മറ്റും കാണ്മാനുള്ള കരകവിയും കൌതൂഹലത്തോടുകൂടി മലബാറിലേക്കു വരുന്നത് ഇന്നേ ദിവസമാണ്.

മദ്രാസ്സ് മെയിൽ ശേലം സ്റ്റേഷനിൽ എത്തി. മാധവൻ, അന്നവിടെസ്സംഭവിച്ച തീവണ്ടിയപകടം ബഹുജനങ്ങളിൽനിന്നു കേട്ടറിയുകയും, അതിന്റെ അവശിഷ്ടചിഹ്നങ്ങളെ, അപാരമായ പാരവശ്യത്തോടെയും അതിരററ അനുശോചനത്തോടെയും നോക്കിക്കാണുകയും ചെയ്തു. ഇങ്ങിനെ കൂട്ടത്തോടെ വന്നുചേരുന്ന അത്യാപത്തിനെ ആകർണ്ണനം ചെയ്താൽത്തന്നെ അശ്മഹൃദയരല്ലാത്ത ആളുകൾക്കു തീർച്ചയായും മനസ്സിൽ വല്ലാത്ത ഒരു വ്യാകുലതയുണ്ടാകുന്നതാണ്; പിന്നെ കാണുകയും കൂടിച്ചെയ്യുമ്പോഴത്തെ ഫലം പറയേണ്ടതുണ്ടോ! അപ്പോൾ, നവനീതഹൃദയനായ നമ്മുടെ മാധവൻ സഹയാത്രക്കാരുടെ സഹാനുകമ്പയ്ക്ക് അർഹനായിത്തീർന്നതിൽ ആശ്ചര്യമില്ല!

പൂളക്കാട്ടുവില്ലേജിൽ ഇതിനിടെ നടന്ന അദ്ഭുതസന്താപഹേതുക്കളായ സംഭവങ്ങൾ യാതൊന്നും തന്നെ മാധവൻ അറിഞ്ഞിട്ടില്ല: മാധവൻ ബോമ്പയിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നുവെന്ന് അറിഞ്ഞിരുന്നതിനാൽ അപ്പുനമ്പ്യാരോ മറ്റോ ആയാൾക്കു കത്തയപ്പാനൊരുങ്ങിയില്ല.

ഷൊറണൂരെത്തിയപ്പോൾത്തന്നെ മാധവൻ ചിലതെല്ലാം കേട്ടു. ഷൊറണൂരിൽ എത്തുന്നതിന്നിടയിലും അവിടെ വന്നിട്ടും അന്വേഷിച്ചതിൽനിന്നു സംഗതികൾ ഒട്ടുമുക്കാലും അറിഞ്ഞു. അതോടുകൂടി, ചാലിൻപറമ്പത്തെയും റെയിലിന്മേലെയും അപമൃത്യുകളും കേട്ടു: അമ്മ, അമ്മാമൻ, മുത്തശ്ശി— ഇവരുടെ മുഖത്തു് എങ്ങിനെയാണു നോക്കുക! തന്റെ ആ വരവു കണ്ടു കഷ്ടംവെച്ചും കണ്ണുനീർ പൊഴിച്ചും പരിതപിക്കുന്ന നാട്ടുകാരുടെ മുന്നിലൂടെ എങ്ങിനെയാണു താൻ വീട്ടിലേക്കു കടന്നു പോവുക! അമ്മിണി തുടങ്ങിയ കുട്ടികളുടേയും അവരുടെ അമ്മയുടേയും സ്ഥിതിയെപ്പററി എങ്ങിനെയാണാലോചിക്കുക! താൻ എന്താണു ചെയ്യേണ്ടതു്?; എവിടെയ്ക്കാണു പോകേണ്ടതു്?; എങ്ങിനെയാണു ധൈര്യമവലംബിക്കേണ്ടതു്?— ഇതൊന്നും മാധവന്നു പിടുത്തമുണ്ടായില്ല! കുറെ നേരം, പലതരം ചിന്തകളാൽ പര്യാകുലനും അന്ധനുമായി നിന്നതിന്നു ശേഷം, പെട്ടെന്നു് തന്റെ സുഹൃത്തമനായ കേശവനുള്ളതു് സ്മൃതിപഥത്തിൽ വരികയാൽ, മാധവൻ തൃശ്ശൂർ നഗരത്തെ മാത്രം മനസ്സിന്നു ലക്ഷ്യമാക്കിക്കൊണ്ടു കൊച്ചി വണ്ടിയിൽച്ചെന്നു കയറി. ജെയിലിൽ പോയി വിട്ടു വന്ന തന്റെ സുഹൃദ്വരിഷ്ഠനെ ഈ സങ്കടഘട്ടത്തിൽക്കാണുവാൻ മാധവന്റെ കണ്ണും കരളും കലശലായി ത്വരിച്ചു!

മാധവൻ തൃശ്ശൂരിലിറങ്ങിയപ്പോൾ അവിടെ യദൃച്ഛയാ പരമേശ്വരനെക്കണ്ടു. അവരുടെ ആ കൂടിക്കാഴ്ചയിൽ രണ്ടുപേരുടേയും ഹൃദയം ഒരുപോലെ കത്തിനീറുന്ന ഉമിത്തീയിലായിരുന്നു. രണ്ടാളും പരസ്പരം ഒരക്ഷരം പോലും പറവാൻ ശക്തരായില്ല. കണ്ണുനീരിനെ ഒഴുകുവാൻ സമ്മതി

ല്ലാതെ കണ്ണിൽനിന്നു തന്നെ കൈലേസ്സുകൊണ്ട് ഒപ്പിയെടുത്തുംകൊണ്ട് ആ രണ്ടുപേരും നടക്കാവിലെല്ലാം നടന്നു.

കോൺഗ്രസ്സാപ്പീസ്സിൽച്ചെന്നു നോക്കിയപ്പോഴും അവിടെ പുറത്ത് ഒരാളെയും കാണുന്നില്ല: "നമ്മുടെ എളയത് ഇവിടെയില്ലേ?" എന്നു മാധവൻ തൊണ്ടയിടച്ചുയമത്തിക്കൊണ്ടു പരമേശ്വരനോടു ചോദിച്ചു.

പരമേശ്വരൻ—ഇല്ല! അദ്ദേഹം എവിടെപ്പോയെന്ന് ഇവിടെയും ആർക്കും നിശ്ചയമില്ല! രണ്ടുമൂന്നു ദിവസമായത്രെ ഇവിടെക്കാണാതെകണ്ടായിട്ട്! വീട്ടിൽ ഈയിടെ വന്നിട്ടില്ല. അരപ്പാട്ടൻ കല്യാണിയമ്മയോടു കമ്പിയടിച്ചു ചോദിച്ചു: ജെയിലിൽനിന്നു വന്നതിൽപ്പിന്നിട്ട മാടാവിലും ചെന്നിട്ടില്ലെന്ന് ആ അമ്മയുടെ മറുകമ്പിയും കിട്ടി. എവിടെക്കാണാവോ പോയിരിക്കുന്നത്!

മാധവൻ അവിടെ ആ നിലത്തു തന്നെ ഇരുന്നു! ഹാ! സ്നേഹസ്വഭാവനായ ആ യുവാവ്, കിഴ്കാൽക്കുമ്പിട്ടിരുന്ന് കൈകളും മുമ്പാകെ പിണച്ചുകെട്ടി കാൽമുട്ടുകളെ കണ്ണുനീർകൊണ്ട് അഭിഷേകം ചെയ്തുതുടങ്ങി!

ഇരുപത്തഞ്ചാമദ്ധ്യായം

രാമൻനമ്പ്യാർ—മാധവ, നീ ബോമ്പായിൽനിന്നു മിനിഞ്ഞാന്നോ മറ്റോ വന്നു എന്നു കേട്ടു. ഞാനിതേവരെ നിന്നെക്കണ്ടില്ലല്ലോ!

ഒരു നിമിഷം ഒന്നും പറയാതെ നിന്നതിനുശേഷം,

മാധവൻ—ഇപ്പോഴും, വിളിച്ചതുകൊണ്ടാണ ഞാനിവിടത്തെ നേരിട്ടു വന്നുകാണുവാൻ ധൈര്യപ്പെട്ടത്.

'ധൈൎയ്യപ്പെട്ടു' എന്നതിൽ, വാസ്തവത്തിൽ, നൈ ധൈൎയ്യസ്മാരകമായ ഘൎഘരസ്വരത സ്പഷ്ടമായിപ്പുറത്തു വന്നു. രാമൻനമ്പ്യാരും, ആകാരഗോപനത്തിനുവേണ്ടി തെല്ലിട താക്കോൽകൊണ്ടു ചൂളവിളിച്ചുംകൊണ്ടിരുന്നു. പിന്നീട്ട് ആ താക്കോൽ അമ്മാനമാടിക്കൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:

നീയും കൂടി ഇത്ര പരുങ്ങലിലാവുന്നതായാൽ, ശേഷമുള്ളവരുടെ കഥ പിന്നെയെന്താണ്! അതൊന്നും വെറുതെ ആലോചിയ്ക്കേണ്ട; വിട്ടുകളഞ്ഞേയ്ക്കു! നിനക്കിനി ലീവാമ്പായിൽ എത്ര കൊല്ലം കൂടിപ്പാറിയ്ക്കണം?

മാധവൻ — ഒരു കൊല്ലം കൂടി വേണം.

അല്പസമയം ഇരുവരും മിണ്ടാതിരുന്നു. അനന്തരം,

മാധവൻ — കഴിഞ്ഞതെടുത്താലും കാൎയ്യത്തെപ്പററി ഞാൻ പ്രയോജനമില്ലാതെ ദുഃഖിയ്ക്കുന്നില്ല. എന്നല്ല; മുത്തശ്ശിയേയും മററും കഴിയുന്നത്ര ആശ്വസിപ്പിയ്ക്കുന്നതുമുണ്ട്. എന്നാൽ, ഇതോടുകൂടി, നമ്മുടെ ഏളയതു എവിടെപ്പോയെന്ന് യാതൊരറിവും കിട്ടാത്തതുകൊണ്ടാണ് എനിയ്ക്കു വല്ലാത്ത കുണ്ഠിതമുള്ളത്. അദ്ദേഹത്തെ കണ്ടന്വേഷിയ്ക്കേണ്ടേ?

രാമൻനമ്പ്യാർ — അദ്ദേഹം ഇല്ലത്തില്ലെന്ന് ഇന്നലെ അപ്പു പറകയുണ്ടായി. ഇല്ലത്തേയ്ക്കു പോയിട്ടുണ്ടാവില്ലേ?

മാധവൻ — ഇല്ലം! അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്ഥിതി ഇതിനു മുമ്പു തന്നെ നമ്മളുടേതിനെക്കാളും എത്രയോ കഷ്ടമായിരിയ്ക്കുന്നുവല്ലോ!; ഇല്ലത്തുള്ളവരെന്നല്ല നാട്ടുകാരും അദ്ദേഹത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചിരിയ്ക്കയാണല്ലോ!! അദ്ദേഹം ഇല്ലത്തേയ്ക്കു പോകാൻ വഴിയില്ല. അവിടെ ഇല്ലെന്നും ഞാനറിഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു.

രാമൻനമ്പ്യാർ—കോയമ്പത്തൂർ ജെയിലിലല്ലേ അദ്ദേഹത്തെ വെച്ചത്? മലയാളം വിട്ടാൽ ആചാരങ്ങളെപ്പററി അത്ര നോക്കാനില്ല. വല്ല പ്രായശ്ചിത്തവും കഴിച്ചു ശുദ്ധമാക്കി എടുക്കായിരുന്നു!

മാധവൻ—അദ്ദേഹത്തെ സൂക്ഷ്മമായി അന്വേഷിക്കേണ്ടതിനെപ്പററി ആലോചിപ്പാൻ ഞാൻ നാളെ മാങ്കാവിലേക്കൊന്ന പോയാലോ?

രാമൻനമ്പ്യാർ—ഉം! പോയിനോക്ക്.

മാധവന്, തന്റെ ഉത്തമസുഹൃത്തായ എളയതിനെ, ഏതു ദിക്കിൽതന്നെ ആയാലും, അന്വേഷിച്ചുപിടിച്ചാൽകൊള്ളാമെന്ന അഭിലാഷം അതിതീവ്രമായുണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിലും, ആയാൾ അതിനെപ്പററി വലിയമ്മാമനോട് ഒന്നും തന്നെ പറയാതിരുന്നത്, ആ അന്വേഷണത്തിന്നാവശ്യകമായ ദ്രവ്യവ്യയം അമ്മയെക്കൊണ്ടോ മുത്തശ്ശിയെക്കൊണ്ടോ ചെയ്യിക്കാമെന്നിരുന്നാലും ആയത് അമ്മാമന്ന നല്ല സമ്മതമാകയില്ലെന്ന നല്ലവണ്ണം അറിഞ്ഞിരുന്നതിനാൽ മാത്രമായിരുന്നു. ഇമ്മാതിരി ഘട്ടങ്ങളിൽ മാധവൻ, മാതുലനായ കുട്ടൻനമ്പ്യാരെയും മാന്യസുഹൃത്തായ എളയതിനെയും പററി തിരിച്ചും മറിച്ചും ആലോചിച്ചാലോചിച്ച് അസാമാന്യവ്യസനത്തിന്ന പാത്രമായി!

പിറേറന്ന മാധവന്, മാങ്കാവിലേക്ക് ഉടനേ ചെല്ലുവാനായി കല്യാണിയമ്മയുടെ ഒരു കത്തും കിട്ടി. ആയാൾ മാങ്കാവിലേക്കു പുറപ്പെട്ട് അമ്മയോടു യാത്ര പറവാനായിച്ചെന്നു.

ദേവകിയമ്മ—നീയെന്നാ മാധവാ, മടങ്ങിവരിക?

മാധവൻ—മററന്നാളല്ലെങ്കിൽ നാലാംനാൾ തീർച്ച.

ദേവകിയമ്മ — എടക്ക് വല്ലോടത്തും പോണുണ്ടോ?

'എവിടെക്ക്?' എന്നു മാധവൻ, അറിയാത്ത ഭാവത്തിൽ ചോദിച്ചു.

ദേവകിയമ്മ — അല്ല, താമര......

മാധവൻ മന്ദസ്വരമായിപ്പറഞ്ഞു:— "അമ്മയുടെ സമ്മതമുണ്ടെങ്കിൽ, ജാനകിയമ്മയെ ഒന്നു ചെന്നു കണ്ടാൽക്കൊള്ളാമെന്നും ഇല്ലായ്കയില്ല"

ദേവകിയമ്മ — എനിക്കു സമ്മതം ല്യ.

മാധവൻ — എന്നെ അവർ ഒരു മകനെപ്പോലെയാണ് കരുതുന്നതു്. അതുകൊണ്ട്, ഒന്നു പോയാൽക്കൊള്ളാമെന്നു വലിയ മോഹമുണ്ട്.

ദേവകിയമ്മ — എനിക്ക് ഒട്ടും സമ്മതം ല്യ; ഒക്കെക്കൂടി ഒരു കുട്ട്യേ എനിക്കുള്ളു. അവൻ ഇനില്യാണ്ടായാലൊ കളില്യ!

മാധവൻ — എന്നാൽ പോവണ്ട എന്നു തന്നെ വെച്ചേക്കാം.

ദേവകിയമ്മ — ഇനി നിയ്യ് പോയിട്ടെന്നോട്ട് പറയാതിരിയ്ക്കോ?

മാധവൻ — അമ്മയുടെ കാല്പാണ്,..........

ദേവകിയമ്മ — അതൊന്നും വേണ്ട: നിയ്യ് പറഞ്ഞാലൊന്ന എനിക്കു ബോദ്ധ്യാണ്.

മാധവൻ യാത്ര പറവാനായിട്ടു മുത്തശ്ശിയുടെ അടുക്കലും ചെന്നു.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — മാധവാ, നിയ്യുംകൂടി പോവരുതു്! നിയ്യിവിടെ ല്യങ്കിൽ ഞാൻ, ഉണ്ണൂം ല്യ; ഉറങ്ങൂം ല്യ!

ആ വൃദ്ധ ഇത്രയും പറഞ്ഞു കണ്ണുനീർ തൂകിത്തുടങ്ങി.

മാധവൻ — മുത്തശ്ശി, നമ്മുടെ എളയതിനെക്കാണാറില്ലല്ലൊ! അദ്ദേഹത്തെ ഒന്നന്വേഷിക്കാഞ്ഞാൽ നന്നൊ? അദ്ദേഹം നമ്മോടൊക്കെ എത്ര സ്ഥായിയുള്ള ഒരാളാണ്! ഞാൻ പോയി ഉടനെ വരാം.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ കുറെ കരഞ്ഞതിന്നു ശേഷം, "നീ ശ്ശ് വരാൻ താമസിക്കുമൊ?" എന്ന് മനസ്സില്ലാമനസ്സോടെ അനുമതി നൽകി. മാധവൻ മുത്തശ്ശിയെ പിന്നെയും പറഞ്ഞു സമാധാനിപ്പിച്ചു യാത്രയായി.

നേരെ താകാവിലെക്കു തന്നെയാണ് മാധവൻ പോയതു്. എളയതിന്റെ ഇല്ലത്തു് ആദ്യമേ അങ്ങിനെ കടന്നുചെല്ലുവാൻ താൽക്കാലികാവസ്ഥയാൽ അല്പമൊന്നു മടിച്ചു മാധവൻ ഒന്നാമതായി തോട്ടത്തിൽവീട്ടിലേക്കു തന്നെ ചെന്നു. എളയതിനോടൊരുമിച്ചല്ലാതെ മുമ്പൊരിക്കലും കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത മാധവനെ ഇന്നിങ്ങിനെ, ഈയവസ്ഥയിൽ, കാണേണ്ടിവന്നപ്പോൾ കല്യാണിയമ്മയുടേയും സുധീരഹൃദയം സ്വല്പമൊന്നു വ്യഥിച്ചു.

കല്യാണിയമ്മ — നമ്പ്യാർ, നമുക്കു വന്നുചേൎന്ന വ്യാപൽപരമ്പര വല്ലാത്ത ഒന്നു തന്നെ! പ്രപഞ്ചചക്രം ഇത്ര വിഷമമായും പരിവർത്തനം ചെയ്യുന്നുണ്ടല്ലൊ! സംസ്കൃതമനസ്സനായ നിങ്ങൾ അതീതസംഭവങ്ങളെ ആലോചിച്ചു സന്താപിക്കുന്നില്ലെന്നു ഞാൻ സമാധാനിക്കട്ടെയൊ?

മാധവൻ — ആ വഴിക്കുള്ള സമാധാനം ശരി തന്നെ. എന്നാൽ, വർത്തമാനവും ഭാവിയും വല്ലാതെ വ്യഥാകരമായിരിക്കുന്നു!

കല്യാണിയമ്മ — എളയതിനെപ്പററിയല്ലേ നിങ്ങൾ പറ

യുന്നതു്? അദ്ദേഹത്തെപ്പററി ഞാൻ ആശ്ചൎയ്യപ്പെടുക കൂടിച്ചെയ്യുന്നു.

മാധവൻ — അതെ; അദ്ദേഹം നിങ്ങളെപ്പോലും അറിയിക്കാതെ എങ്ങോട്ടു പോയിരിക്കുന്നു!

കല്യാണിയമ്മ — ജയിലിൽനിന്നു വിട്ടതിൽപ്പിന്നെ, കുടുംബവും സമുദായവും പരിത്യജിച്ചതിനാൽ, അത്ര പൂൎവ്വമായ ഒരു നിൎവ്വേദം അദ്ദേഹത്തെ ബാധിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നാണ് എൻ്റെ ഊഹം.

മാധവൻ — ഊഹമെന്നു വെച്ചാൽ?; അദ്ദേഹത്തെ പിന്നീടു നിങ്ങൾ കണ്ടിട്ടില്ലേ?

കല്യാണിയമ്മ — പിന്നെയോ! ഞാൻ ആയിടക്കു തന്നെ തൃശ്ശൂരിൽ പോയി അദ്ദേഹത്തെക്കണ്ടു സംസാരിക്കുമ്പോഴും മററു യാതൊരു ഭാവഭേദവുമില്ല!

മാധവൻ — അപ്പോൾ, ഇങ്ങോട്ടു വരിക തന്നെയുണ്ടായില്ലേ; അല്ലേ?

കല്യാണിയമ്മ — ഇല്ല! 'ഇങ്ങോട്ടു വരുന്നില്ലേ?' എന്നു ഞാൻ ചോദിച്ചു; അപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിൻ്റെ മുഖമൊന്നു മ്ലാനമായി താനും! പിന്നെ ഞാൻ അതിനെപ്പററിയൊന്നും ശബ്ദിച്ചില്ല.

മാധവൻ — (ഗദ്ഗദത്തോടെ.) മഹാകഷ്ടം! ദേവി.......

മാധവന്, ശബ്ദം പുറപ്പെട്ടില്ല; കണ്ണുനീർ ധാരധാരയായൊഴുകി! കല്യാണിയമ്മ വിഷയം മാററി:

കല്യാണിയമ്മ — എന്തായാലും, അദ്ദേഹം എവിടെയാണെന്നു നാം നല്ലവണ്ണം അന്വേഷിക്കണം.

മാധവൻ — തീൎച്ചയായും വേണം.

കല്യാണിയമ്മ — നിങ്ങൾ തന്നെ അതിന്നു ഒരുങ്ങുകയ

ല്ലേ? അതാണ് അധികം നല്ലതെന്നു വെച്ചാണ് ഞങ്ങൾ ഇതുവരെ മിണ്ടാതിരുന്നത്.

മാധവൻ—എന്നാൽ, വിധിവൈപരീത്യത്താൽ എനിക്കു തിനും ഭാഗ്യമില്ല! മുത്തശ്ശി എന്നെ ഒരു നിമിഷം പോലും പിരിഞ്ഞിരിപ്പാൻ സമ്മതിക്കുന്നില്ല. നമ്മുടെ ഭാസ്കരമേനവനെ അതിന്നേർപ്പെടുത്താമെന്നാണ് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നത്.

കല്യാണിയമ്മ—അതു കൊള്ളാം; മേനവനും മിടുക്കനാണ്.

മാധവൻ അന്നവിടെത്താമസിച്ചു. കല്യാണിയമ്മ എളയതിനെപ്പറ്റി പിന്നെയും പലതും പറഞ്ഞ കൂട്ടത്തിൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ അച്ഛനമ്മമാരുടെ വൃത്താന്തവും ധർമ്മപത്നിയായ ദേവിയുടെ ദയനീയസ്ഥിതിയും മറ്റും വളരെ വളരെ വിസ്തരിച്ചു മാധവനെ ധരിപ്പിച്ചു. എന്തുകൊണ്ടു നോക്കിയാലും, എളയതിനെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കുടുംബം ഇങ്ങിനെ അന്ധവിശ്വാസത്താലും അവിവേകം കൊണ്ടും തീരെ നിരാകരിച്ചുകളഞ്ഞതു മികച്ച മൌഢ്യമായെന്നും, അതു ആ കുടുംബത്തിന്നു വലിയ ഒരു ഈശ്വരവിരോധമായിപ്പരിണമിച്ചേക്കുമെന്നും മറ്റും മാധവൻ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു.

എളയതിനെ അന്വേഷിപ്പാൻ ഭാസ്കരനെ അയക്കാമെന്നാണല്ലോ മാധവനും കല്യാണിയമ്മയും കൂടി നിശ്ചയിച്ചത്. അതിന്നു വേണ്ടിവരുന്ന ചെലവെല്ലാം താൻ ചെയ്തുകൊള്ളാമെന്നു കരുണാകരപ്പണിക്കർ മാധവനെ അറിയിച്ചു; മാധവന്നു അതു അശേഷവും സമ്മതമായില്ല; അതിനെപ്പറ്റി പണിക്കരും മാധവനുമായി വലിയ വാദപ്രതിവാദം തന്നെ നടന്നു. ഒടുവിൽ, കല്യാണിയമ്മ

യുടെ മദ്ധ്യസ്ഥതിപ്പിന്മേൽ വാദം അവസാനിച്ചു; പണിക്കർ തന്നെ ജയിച്ചു!

പിറേറന്നു ഉച്ചയ്ക്കു മാധവൻ മടങ്ങിപ്പോവാൻ പുറപ്പെടുകയും, കല്യാണിയമ്മയേയും കൂട്ടി മദ്ധ്യ എളയതിന്റെ ഇല്ലത്തോളം കയറുകയും ചെയ്തു. ആ അവസരത്തിൽ മാധവന്റെ അന്തരാത്മാവിന്നു്, എന്തെന്നില്ലാത്ത ഒരു സാദവും ഖേദവും അനുഭൂതമായി!

സാധാരണവർത്തമാനങ്ങളെല്ലാം ഒരുവിധം പറഞ്ഞവസാനിച്ചപ്പോൾ, മാധവൻ ഈവിധം ഒന്നുപരിഹസിച്ചു:— "നിങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചതു വലിയ തെറ്റായിപ്പോയി!"

എളയതിന്റെ അച്ഛൻ— എന്താ ചെയ്യുക! അവന്നു ആ തൃശ്ശൂരിൽ പത്തുമുപ്പതുറുപ്പിക ശമ്പളം കിട്ടിയിരുന്നതാണു്. അതവൻ വലിച്ചെറിഞ്ഞു; ഇവിടെ ചെലവിന്നു കാശൊന്നില്ലാതെ ഞാൻ കിടന്നു കഷ്ടിക്കുന്നു! അതു പോട്ടെ. പിന്നെച്ചെന്നു പിടിച്ചതു് ഒരു 'കിലപത്തി'യെയാണു. അതല്ലേ ഈ അപത്തൊക്കെ വിന്നതു്! നിങ്ങളാരെങ്കിലും അവനോടു നല്ലതു് ഉപദേശിക്കേണ്ടതായിരുന്നു! എന്നാൽ, നിങ്ങളുടെ വിട്ടിലേയും മററും വർത്തമാനങ്ങൾ കേൾക്കുമ്പോൾ ഇതൊക്കെ വെറും നിസ്സാരവും സഹ്യവുമായിത്തോന്നുന്നു.

എളയതിന്റെ അമ്മയുടെ ആവലാതിയായി പിന്നെ:

നിങ്ങളൊക്കെ അറിഞ്ഞതോണ്ടല്ലേ കേളു ഇതിനൊക്കെച്ചാടിപ്പുറപ്പെട്ടതു്! എന്തിനാ പറേണതു്! ഈ കല്യാണിയും അന്നു് അവനു് ഒരു തൊണയായിരുന്നു.

അതൊന്നും പറഞ്ഞിട്ട് ഇപ്പൊ കാൎയ്യം ല്ല്യല്ലോ; അവളെ ഒന്നു കണ്ടുപിടിച്ച് ഇങ്ങട്ട് കൊണ്ടുതന്നാ മതി. ഞങ്ങള് കൂട്ടി നടത്തിക്കൊള്ളാം. ഞങ്ങൾക്കു ഭ്രഷ്ട് വന്നോട്ടെ; എന്നാലും ശകുന്തളെ കളെയ്യാൻ ഞങ്ങൾക്കു ഭാവം ല്യ!

ശ്വശ്രുവിന്റെ പിന്നിലായി ദേവിയും, ശ്വശ്രുവിനാൽ ആശ്വാസിതയായുംകൊണ്ടു ഒതുങ്ങി നിന്നിരുന്നു. അനുകമ്പയും സ്നേഹവും വഴിഞ്ഞൊഴുകുന്ന ദൃഷ്ടികളാൽ മാധവൻ തന്റെ സുഹൃത്തിന്റെ ധൎമ്മപത്നിയെ ഒന്നനുഗ്രഹിച്ചുംകൊണ്ടു പ്രശാന്തഗംഭീരമായ ശബ്ദത്തിൽ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:

എളേയതിനെ ഞാൻ താമസിയാതെ കണ്ടുപിടിക്കും; തീൎച്ച തന്നെ! നിങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തെ സ്വീകരിക്കേണമെന്നും അപേക്ഷയുണ്ട്. ഭൎത്താവു ജീവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ വൈധവ്യം അനുഭവിക്കുക എന്നതു്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു ഉത്തമസ്നേഹിതനായ എനിക്കു സാമാന്യമല്ലാത്ത സങ്കടത്തിനു കാരണമായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു! നിങ്ങൾക്കും അങ്ങിനെ തന്നെയായിരിക്കണം!—— ആരും വെറുതെ വ്യസനിക്കേണ്ട! ഞാനെന്റെ സുഹൃത്തിനെ കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ കണ്ടുപിടിച്ചു നിങ്ങൾക്കു കൊണ്ടുവന്നു തരുന്നതാണ്! സമാധാനത്തോടെ അദ്ദേഹത്തിനു സദാ നന്മ വരേണമെന്നു ഞാനപേക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

മാധവൻ സകലരോടും യാത്ര പറഞ്ഞ്, ഭാസ്കരനെ മാത്രം കണ്ടു കാൎയ്യം ധരിപ്പിക്കുന്നതായി താമരശ്ശേരിയിലെയ്ക്കു തിരിച്ചു.

ചാലിൻപറമ്പത്തുവീട്ടിന്റെ വടക്കുഭാഗം, വളരെ വീതിയില്ലാത്തതും കിഴക്കുപടിഞ്ഞാറ് ഉടനീളത്തിൽക്കിടക്കുന്നതുമായ ഒരു വയലാകുന്നു. അതിന്റെ വടക്കെ അതിൎത്തി ഒരു പെരുവഴിയാണ്. ചാലിൻപറമ്പത്തുവീട്ടിൽ നിന്നു നേരെ വടക്കോട്ടിറങ്ങി വയലും താണ്ടിക്കടന്നു വെട്ടുവഴിയിൽക്കയറുന്നതായാൽ, അവിടെ, പാന്ഥവൎഗ്ഗങ്ങൾക്കും പക്ഷിനിരകൾക്കും ആഹ്ലാദപ്രദമായ ഒരാശ്രയസ്ഥാനമായി പടൎന്നു പന്തലിച്ചു പത്രങ്ങൾ നിറഞ്ഞു പച്ചപിടിച്ചു നില്ക്കുന്ന അസ്സലൊരരയാലും, അതിരമണീയമായ അതിന്റെ തറയും, അതിനടുത്തായി വിശേഷപ്പെട്ട ഒരു അത്താണിയും, ഒരു വഴിയമ്പലവും, ഒരു ചെറിയ കുളവും നമുക്കു നയനഗോചരമായിത്തീരുന്നതാണ്. മാധവൻ, ഏതാണ്ടു നാലു മണി കഴിഞ്ഞ സമയത്ത് ആ സ്ഥലത്തെത്തി ആൽത്തറയിന്മേൽക്കയറി തെക്കോട്ടും നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

വഴിയമ്പലത്തിൽ വെള്ളം പകരുന്ന ഒരു വൃദ്ധ അന്നത്തെ പ്രവൃത്തിയവസാനിപ്പിച്ചു മടങ്ങിപ്പോവാൻ പുറപ്പെട്ടു. മാധവൻ ആ വൃദ്ധയെ, ഭാസ്കരനു തന്റെ ആഗമനത്തെ ആവേദനം ചെയ്യാനുള്ള ഒരു ദൂതിയാക്കി അയച്ചു.

മാധവൻ വിചാരിക്കുന്നു:

ഞാൻ മേനോനെ മാത്രം കണ്ടു പോകയോ വേണ്ടത്? ഇ – അമ്മിണിയെയെങ്കിലും കാണാതെ പോകുന്നതെങ്ങിനെ? അപ്പോൾ, അമ്മയോട് പോരുമ്പോൾ പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തതോ? — അതിന്റെ താല്പൎയ്യം, ചാലിൻ പറമ്പത്തു പോകരുതെന്നല്ലേ? — അവിടെയുള്ള ആരെയെങ്കിലും ചെന്നു കാണരുതെന്നോ മറ്റോ അമ്മയ്ക്ക് ഉദ്ദേ

തമല്ലെന്നു തന്നെയാണ്!! —— വിശേഷിച്ച് അമ്മിണിയെ, എന്നുതന്നെ അമ്മ കരുതിയിട്ടുണ്ടാകണം!' — അപ്പോഴം ഞാനെന്തു വേണം? — അമ്മിണിയെക്കാണാതെ തന്നെ മടങ്ങിപ്പോകയോ? — ഞാനിവിടെ വന്ന സംഗതി ആ കന്യക അറികയില്ലെങ്കിൽ, തൽക്കാലം ആപത്തൊന്നുമുണ്ടാവാനില്ല! — അറിഞ്ഞാലോ?; അതാലോചിപ്പാനുള്ള വസ്തു! — അറിയാതിരിക്കുമോ? ഒരിക്കലുമില്ല! — അപ്പോഴം പിന്നെയെന്താണു വേണ്ടത്? — അവിടെപ്പോകാൻ പാടില്ല; തീർച്ച തന്നെ! — അമ്മിണിയെ ഉങ്ങോട്ടങ്ങാനും വരുത്തിക്കണ്ടു പോകാം! — എന്നാലും പ്രതിജ്ഞാഭംഗമുണ്ട്! — പക്ഷേ, ആ സാധുകന്യകയ്ക്കു വരുത്തിക്കൂട്ടാവുന്ന ആപത്ത്, അതിലും ഗൗരവമേറിയതായിരിക്കും! അതിന്നു പ്രതിവിധി തന്നെയുണ്ടാകയില്ല! —— അമ്മയോടു ക്ഷമായാചനം ചെയ്യാം!............

വൃദ്ധയ്ക്കു ചാലിൻപറമ്പത്തെത്തുവാൻ വേണ്ടിവന്നതിൽ മൂന്നിലൊന്നു സമയംകൊണ്ടു ഭാസ്കരൻ മാധവന്റെ മുന്നിൽ സന്നിഹിതനായി; മുന്നിൽ വന്നു നിന്നപ്പോഴം മാത്രമേ, മാധവൻ ഭാസ്കരനെക്കണ്ടുള്ളു!

ഭാസ്കരൻ — നമസ്കാരം! എപ്പോഴം വന്നു? എന്താ ഇവിടെ ഇരിക്കുന്നത്?

മാധവൻ — സ്നേഹിത, ഇതും നമ്മുടെ കഷ്ടകാലാനുഭവത്തിന്റെ ഒരു ശകലമെന്നേ പറയേണ്ടു! ഇതേവരെ ഞാൻ, ചാലിൻപറമ്പത്തെപ്പടിക്കകത്തു കാലെടുത്തു കുത്തുകയില്ലെന്ന് അമ്മയോടു ശപഥം ചെയ്തിട്ടാണു പോന്നിട്ടുള്ളത്!

ഭാസ്കരൻ — അങ്ങിനെയോ? — നിങ്ങൾ ബൊമ്പായിൽനി
ന്നെന്നാണു വീട്ടിലെത്തിയതു്?

മാധവൻ—നാലഞ്ചു ദിവസമായി. ആകട്ടെ; നമ്മുടെ എ
ളയതിന്റെ വർത്തമാനം വല്ലതുമുണ്ടോ?

ഭാസ്കരൻ—ഇല്ല. അദ്ദേഹം തൃശ്ശൂരില്ലേ? കുറച്ചു ദിവസം മു
മ്പു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിന്നു ഒരു കത്തു് എനിക്കു കിട്ടി
യിട്ടുണ്ടു്.

മാധവൻ—വിശേഷമെന്താ?

ഭാസ്കരൻ—അതു നമ്മുടെ 'പരീക്ഷ'യെ മാത്രം വിഷയീക
രിച്ചതാണു്.

മാധവൻ—മേനോൻ, എനിക്കു് അമ്മിണിയെ ഒന്നു ക
ണ്ടാൽ വേണ്ടില്ലെന്നുണ്ടു്. അതിനെന്താ നിവൃത്തി? എ
ന്നിട്ടു് ഇപ്പോൾത്തന്നെ എനിക്കു പോകയും വേണം.
താങ്കളും പട്ടാമ്പിവരെ ഒന്നു വന്നാൽത്തരക്കേടില്ല.

അല്പം ആലോചിച്ചതിന്നു ശേഷം, "ശരി; ഞാൻ വ
രാം. അമ്മിണിയെ നിങ്ങൾ കുളക്കരയിൽ പ്രതീക്ഷിച്ചോ
ളൂ." എന്നു പറഞ്ഞു ഭാസ്കരൻ ചാലിൻപറമ്പത്തേക്കു മ
ടങ്ങി. മാധവൻ സങ്കേതസ്ഥലത്തിലേക്കു നടന്നു. ഭാസ്ക
രൻ പടിപ്പുരയിലെത്തിയപ്പോൾ, അമ്മിണി മാത്രമല്ല, ആ
അഞ്ചു കന്യകമാരും മേൽകഴുകുവാനായി കുളത്തിലേക്കു
പുറപ്പെട്ടു വരുന്നതു കണ്ടു. ആയാൾ അവരെ സാകൂതമാ
യി നോക്കി നിന്നു് ഒന്നു മന്ദഹസിച്ചു.

ജാനു—ഉം?; എന്താ ചിരിക്കുന്നതു്?

ഭാസ്കരൻ—ഒന്നുമില്ല; പൊയ്ക്കോളൂ.

അമ്മിണിയെ മാത്രം പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നിരുന്ന
നമ്മുടെ മാധവനു് ആ അഞ്ചു കന്യകമാരെയും, അതു ത

ന്നു താൻ ഉദ്ദേശിച്ചിരുന്ന സന്ദർശനസമയത്തിനു മുമ്പായും, ഒന്നിച്ചു കാണുവാനിട വന്നപ്പോഴും, ഒരു മിന്നലും അതിനെത്തുടർന്നുകൊണ്ടു പേമാരിയുമെന്ന പോലെ, മുഖത്തു പെട്ടെന്നു് ഒരു മന്ദഹാസവും ഉടനെ അശ്രുപ്രവാഹവും ഉണ്ടായി. ആദ്യമായി മൗനമുദ്രയെ ഭഞ്ജിച്ചതു്, അമ്മിണിയായിരുന്നില്ല, ജാനുവായിരുന്നു:

ജാനു — ഉം!; എന്തു കഥയാണിതു്?!

മാധവൻ — കഴിഞ്ഞുപോയ കഥകളെക്കാളും എത്ര ഭയാനകമല്ലേ?!

ശോകമെന്ന, 'എത്രയോ ഒരു നീറുന്ന ദ്രവദ്രവ്യമാക്കി അടച്ചു വെച്ചിരുന്ന, ഹൃദയമാകുന്ന അളുക്കു് 'ഠേ!' എന്നു പെട്ടെന്നു പൊട്ടിത്തുറന്നു! ആ ശോകക്ഷോഭത്തിൽ അവരെല്ലാവരും വിസ്മൃതപ്പെട്ടായിക്കുറച്ചു നേരം അശ്രു പൊഴിച്ചപ്പോഴും ഹൃദയം താങ്ങാവുന്നതായിത്തീർന്നു.

അമ്മിണി — ഇപ്പോഴും വരുന്ന വഴിയാണോ?

മാധവൻ — അല്ല; വന്നു് ആ ആൽത്തറയിന്മേൽ കുറച്ചു നേരമായി വിശ്രമിക്കുന്നു. മേനവനെ ഞാൻ അങ്ങോട്ടു വരുത്തിക്കണ്ടു സംസാരിച്ചു. നാലഞ്ചു ദിവസമായി വീട്ടിൽ വന്നിട്ടു്. ഇന്നലെ മാങ്കാവിൽ പോയിരുന്നു. ഇന്നവിടെനിന്നാണു വരുന്നതു്. ഇപ്പോഴുംതന്നെ എനിക്കു മടങ്ങുകയും വേണം.

ജാനു — വീട്ടിൽ വരാതെകണ്ടോ?!

മാധവൻ. എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട സോദരിമാരേ, എന്നെ നിർബ്ബന്ധിക്കരുതു്! എനിക്കു് ഇതുവരെ അതിനൊന്നിനും നിവൃത്തിയില്ല!

ജാനു — വന്ന ചായയെങ്കിലും കഴിയ്ക്കാതെ പോകാൻ പാടില്ല.

മാധവൻ — (ചെറിയ ഒരു പുഞ്ചിരിയോടെ.) "ഭവതിനാം സൂനൃതയൈവ ഗിരാ കൃതമാതിത്ഥ്യം!" എന്നു തന്നെ പറയട്ടെ. എനിയ്ക്കിപ്പോൾ ഒന്നും വേണ്ട.

ജാനു — എന്നാൽ ഒരു ഇളന്നീരെങ്കിലും ഇങ്ങോട്ടു കൊണ്ടുവരിയ്ക്കാം.

മാധവൻ — ജാനു, എനിയ്ക്കു യാതൊന്നും വേണ്ട: എനിയ്ക്കു ബദ്ധപ്പെട്ടു പോകേണ്ടിയിരിയ്ക്കുന്നു. ഞാനിവിടെ വന്ന വർത്തമാനം അമ്മയോടു പറയണമെന്നില്ല. ഇവ വരവിൽ നിങ്ങളെയൊക്കെക്കാണണമെന്നു തന്നെ ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. നിങ്ങളുടെ പാട്ടം മുടക്കുവാൻവേണ്ടി മാത്രമാണ് ഇന്നു ഞാൻ ഈ താമരശ്ശേരിയിലെയ്ക്കു വന്നതു്.

അമ്മിണി — അതെന്താണ്?

മാധവൻ — ഇതിന്നെല്ലാം പുറമേ, നമ്മുടെ എളയതു് ഇപ്പോൾ എവിടെയാണെന്നു യാതൊരറിവുമില്ല! അദ്ദേഹത്തെ അന്വേഷിച്ചു കണ്ടുപിടിപ്പാനായി, എനിയ്ക്കു തീരെ സൌകര്യമില്ലാത്തതിനാൽ — മുത്തശ്ശി എന്നെപ്പിരിഞ്ഞിരിപ്പാൻ ലേശവും സമ്മതിയ്ക്കാത്തതിനാൽ —, ഞാൻ മേനവനെ അയയ്ക്കാനാണു വിചാരിയ്ക്കുന്നതു്. നിങ്ങൾക്കൊക്കെ അതു സമ്മതം തന്നെയല്ലേ?

അമ്മിണി — 'സമ്മതമല്ലേ?' എന്നോ!?! എളയതിനെ ഉടനെ കണ്ടുപിടിച്ചു കൊണ്ടുവരണമെന്നു ഞങ്ങൾക്കപേക്ഷ കൂടിയുണ്ടു്.

ഈ അവസരത്തിൽ ഭാസ്കരൻ യാത്രക്കൊരുങ്ങി അവിടെയെത്തി. ആയാൾ ഒരു കൂജാവിൽ കുറെപ്പാലും കൂടെ കൊണ്ടുവന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ജാനുവും മാറാം, ഭാസ്കരന്റെ വകതിരിവിനെ മനസാ ശ്ലാഘിച്ചു.

മാധവൻ നാലഞ്ചു നിമിഷം കൂടി ഓരോ വർത്തമാനങ്ങൾ പറഞ്ഞു് അവിടെ നിന്നു. പിന്നെ, തങ്കമണിയുടെ ചിബുകം പിടിച്ചു പൊന്തിച്ചു്, 'പോകട്ടെ!' എന്നു പറഞ്ഞു പുറം തലോടി. മാറാവിനോടും, "അടുത്ത അവസരത്തിൽ എളയതിനോടുകൂടി നിങ്ങളെ വന്നുകാണുവാനും മാറാം ദൈവം എന്നെ അനുഗ്രഹിക്കുമെന്നു ഞാൻ പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിക്കുന്നു." എന്നു യാത്ര പറഞ്ഞു. പരിണതഭാസ്കരന്റെ സൌവർണ്ണകിരണങ്ങൾ, അവരുടെ കപോലതലങ്ങളിൽ കുങ്കുമം പൂശി; കണ്ണുനീരൊഴുകുംപാടുകളെ കമനീയകനകക്കമ്പികളാക്കി! മാധവൻ, ആ ബാലികമാരുടെ കൈകൾ പ്രത്യേകം ഗ്രഹിച്ചു മർദ്ദനം ചെയ്തു 'ഗച്ഛതി പുരഃ ശരീര'മായിട്ടു്, വടക്കോട്ടു തിരിഞ്ഞു നടന്നു.

ഭാസ്കരൻ — അമ്മിണി, ജാനു, ഞാൻ നമ്പ്യാരൊരുമിച്ചു പട്ടാമ്പിയ്ക്കു പോകുന്നു. അമ്മയോടു പറഞ്ഞിട്ടില്ല. നാളെ വരാം.

എളയതിനെ അന്വേഷിപ്പാൻ പോവേണമെന്ന സംഗതി മാധവൻ ഭാസ്കരനോടും, എളയതിന്റെ ആ നീണ്ട കത്തിനെപ്പറ്റി ഭാസ്കരൻ മാധവനോടും പറഞ്ഞു. ആ കത്തു് മാധവൻ പലവുരു വായിച്ചു; ഉഷ്ണവും ചിലപ്പോൾ ശീതവുമായ അശ്രുക്കളെക്കൊണ്ടു് അടിക്കടി അതിനെ അഭിഷേകവും ചെയ്തു!

മാധവൻ വന്നതും പോയതും കേട്ട ജാനകിയമ്മ ന

ന്നു പരിതപിച്ചു. കുറച്ചു ദിവസത്തിനുള്ളിൽ ഭാസ്കരൻ എളയതിനെ അന്വേഷിപ്പാൻ പുറപ്പെട്ടു. കോളേജ് തുറന്നിട്ടു കൂടി, ബോംബയ്ക്കു പോകാൻ മുത്തശ്ശി മാധവന്ന് അല്പമെങ്കിലും അനുമതി നൽകിയതുമില്ല!

ഇരുപത്താറാമദ്ധ്യായം.

എവിടെയ്ക്കോ തെണ്ടിപ്പോയിരുന്ന ഗോപാലമേനോൻ, കഞ്ചിയേയും മകളേയും ആസ്പത്രിയിലേയ്ക്കയച്ചതിന്റെ പിറേറന്നു തന്നെ പുളിക്കോട്ടുവീട്ടിൽ മടങ്ങിവന്നു. കോളുവീട്ടിലുള്ള സകലരേയും ഒന്നിച്ചു കൊല ചെയ്യുമെന്നു വെളിച്ചപ്പെട്ടുകൊണ്ടായിരുന്നു ആ 'ത്രിമൂർത്തി'യുടെ വരവു്. ആയാളും അന്നു തന്നെ തൃശ്ശൂരിലേയ്ക്കു പോയി, കളത്രത്തിന്റെയും പുത്രിയുടേയും പരിചര്യയെ അഭിനയിച്ച് ആസ്പത്രിയിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടി. തൃശ്ശൂരിലും, ഇടയ്ക്കു പുളിക്കോട്ടുവരുമ്പോഴും അവിടേയും ഗോപാലമേനോൻ, "ഉപ്പു തിന്നവൻ വെള്ളം കുടിച്ചു! ഇനി ഞാനാത്തന്തക്കൊരണ്ടിയേയും മറേറ രണ്ടു കുന്ത്യാന്മാരേയും ഒക്ക വെട്ടി നുറുക്കി നായ്ക്കൾക്കു കൊടുക്കാതെ വില്ലു!" എന്നും മററും ഗർജ്ജിച്ചുകൊണ്ടു നടക്കാറുണ്ടു്. വാസ്തവത്തിൽ, വൃദ്ധനായ രാമൻനമ്പ്യാർ ഈ ദുഷ്ടനെ ഭയപ്പെട്ടു. അങ്ങിനെ അതിഭീതനായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിർബന്ധങ്ങളാലും ആപത്സൂചനകളാലും, അപ്പുനമ്പ്യാരും പരമേശ്വരനും കൂടിയും, പുറത്തിറങ്ങി നടക്കലും മററും പ്രായേണ ചുരുക്കി! നമ്മുടെ രാഘവമേനോൻ ഇതെല്ലാം കേട്ട് ഒരു ദിവസം ഒന്നുരണ്ടു പോലീസുകാരോടുകൂടി വന്നു ഗോപാലമേനവനെ നല്ല

പാട്ടിലൊന്ന 'ചെലിയുഴിഞ്ഞ'പ്പോഠം അതോടുകൂടി ആ യാളുടെ 'ഗന്ധർവ്വൻതുള്ളൽ' നിലച്ചു.

മാധവി അന്ന രാവിലെ രാമൻനമ്പ്യാരോട മാത്രം കരിയ്ക്കൽ, തന്നെ വെട്ടി മുറിവേല്പിച്ചത കുട്ടൻനമ്പ്യാരാണെന്ന സൂചിപ്പിച്ചതല്ലാതെ, പിന്നെ സക്കിഠം ഇൻസ്പെക്ടറും മററും ആസ്പത്രിയിൽപ്പോയി കൈപ്പീത്തെടുത്തപ്പോഴൊന്നും നമ്പ്യാരുടെ പേർ അത്തരം ഘട്ടങ്ങളിൽ ആ പതിവ്രതാരത്നം ഉപയോഗിച്ചില്ല. എന്നാൽ, നേരെ മറിച്ച്, കഞ്ചി കഴിയുന്നതും നമ്പ്യാരെ കുററക്കാരനാക്കാൻ ശ്രമിച്ചു. അവളുടെ കൈപ്പീത്തിൽനിന്ന കിട്ടിയ, നമ്പ്യാരുടെ അന്നത്തെ അനുയായികളെ, — അവർ പിറേറന്ന തന്നെ ഇങ്ങിനി വരാതവണ്ണം എവിടെയ്ക്കോ പോയ്ക്കളഞ്ഞു. — അന്വേഷിയ്ക്കണമെന്ന തന്നെയായിരുന്ന രാഘവപ്രേമനവന്റെ പക്ഷമെങ്കിലും, പിന്നീടുണ്ടായ വാർത്താഗതികഠം ആയാളെ ആ വിഷയത്തിൽ നിരുന്മേഷനാക്കിത്തീർത്തു!

ഗർഭിണിയായ മാധവിയും അവളുടെ മാതാവും, ഒന്ന രണ്ടു മാസത്തിന്നുള്ളിൽ സ്വാസ്ഥ്യശരീരകളായി തിരിയെ കുച്ചേരിവീട്ടിൽ വന്ന താമസം തുടങ്ങി. നിസ്സീമമായ ഭക്തിയോടെ 'ഉമാമഹേശ്വര'ഭജനത്തിന്ന യഥാപൂർവ്വം ഗ്രന്ഥിതയായ മാധവിയുടെ ശിരസ്സിൽ ഇടതുഭാഗത്തായിക്കാണപ്പെടുന്ന തെട്ടംകല, പലക്കും ഏറെയോരഭോഗജനകമായ ഒരു ചിഹ്നവും, അവഠക്കൊക്കെ ഒരു ഭക്ത്യുത്സവപതാകയുമായിത്തീർന്ന.

അന്ന രാമൻനമ്പ്യാർക്ക് അമ്മയുടെ ശ്രാദ്ധമായിരുന്നു. രാഘവപ്രേമനവനും, രാമൻനമ്പ്യാരുടെ മററു ചില

ദൌഹിത്രന്മാരും, അവരുടെ അമ്മമാരുമൊക്കെ ആ ദിവസം കോമളത്തുവീട്ടിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. തിരുവാതിരഞാറ്റുവേല; ധാര മുറിയാതെകണ്ടുള്ള മഴ; നാഴികമണിയിലെ സൂചി മാത്രം, സമയം മദ്ധ്യാഹ്നമായെന്നു സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ശ്രാദ്ധം കഴിഞ്ഞു് എല്ലാവരും തെക്കിനിയിൽ ഉണ്ണാനിരുന്നു. "ഇനിയ്യാരാ ഉള്ളതു്?" എന്നു മന്ത്രിച്ചുകൊണ്ടു ദേവകിയമ്മ സകലപുരയും ഒന്നു കണ്ണോടിച്ചുനോക്കി: ആരും ബാക്കിയില്ല; അന്നാവിടെയുള്ള പുരുഷന്മാരും കുട്ടികളുമൊക്കെ ഉണ്ണാനിരുന്നിട്ടുണ്ടു്; ഒരില മാത്രം ആരുമില്ലാതെ ശേഷിച്ചു കിടക്കുന്നു!— അതു കണ്ടു് സകലരുടേയും കണ്ണുകൾ തിരുവാതിരഞാറ്റുവേലയെ അനുകരിച്ചു!!

അന്നു തന്നെ സന്ധ്യയ്ക്കു കാച്ചൂരിവീട്ടിൽ അമ്മയും മക്കളുമായിട്ടു് ഒരു കശപിശ നടക്കുന്നു. ഇതു കേട്ടു ശുണ്ഠിയെടുത്തുകൊണ്ടു ഗോപാലമേനോൻ വീട്ടിലേയ്ക്കു കയറി വരുന്നു.

ഗോപാലമേനോൻ— എന്താ ഒരു ലഹള? കണ്ണും ചെകിട്ടും കേൾക്കാനില്ല്യല്ലോ!

കുഞ്ചി— ഈ മൂധേവി ഒരു വസ്തും പറഞ്ഞാൽകേൾക്കണ്ടായി!

ഗോപാലമേനോൻ— ഉം-ം-ം!

ഗർഭിണിയായ മാധവി ഇതിനിടെ അനുഭവിച്ചുതീർന്ന ശാരീരവും മാനസികവുമായ ക്ലേശങ്ങൾക്കൊക്കെയും കണക്കുമില്ലെന്നു നാം കണ്ടറിഞ്ഞതാണല്ലോ! അതൊന്നും പോരാഞ്ഞിട്ടു് ഇന്നിതാ, അവളുടെ അമ്മ തന്നെ അവളെപ്പീഡിപ്പിക്കുവാൻ വീണ്ടും ബദ്ധകങ്കണയായിപ്പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു! വേലി തന്നെ വിളവു തിന്നുതുടങ്ങിയാൽ പിന്നെ നി

ലയെവിടെ?!——.. മാധവിയെ ഉദ്ദേശിച്ചു ചില ധൂർത്ത ന്മാർ ഇപ്പോഴും വീണ്ടും ചെയ്തുതുടങ്ങിയിരിക്കുന്ന അന്യായ്യമായ പ്രണയപ്രാർത്ഥനകളിലൊന്നിന്നു പോലും ആ സാധ്വി അല്പവും അടിമപ്പെടാത്തതുകൊണ്ടാണ കുഞ്ചി അവളിൽ ചതുർത്ഥോപായമെടുത്തു ചാടുന്നത്!!

കുഞ്ചി മാധവിയെപ്പറ്റി വലിയ ഒരു പ്രസംഗം തന്നെ നടത്തി; അതിൽ അവൾ വസ്തുസ്ഥിതിയെ മറച്ചുകളഞ്ഞു!— ഇവളെ പലരും സംബന്ധത്തിന്നാവശ്യപ്പെടുന്നുണ്ടെന്നും അവരിലാരെയെങ്കിലും ഇവൾ സ്വീകരിക്കാതിരിക്കുന്നതു വലിയ തെറ്റല്ലേ എന്നും മറ്റുമാണ കുഞ്ചി ഗോപാലമേനവനെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കിയതു്: ഒടുവിൽ, അവൾ ഭർത്താവിനോടിങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—"ദ് നോക്കണേ! ഈ കുരുത്തംകെട്ടോള് ങ്ങ്നെ വാശി പിടിച്ചോണ്ടിരുന്നാൽ കഞ്ഞി കുടിക്കാനെന്താ കെതി?"

മാധവി— കഞ്ഞി കുടിക്കണ്ട!

ഗോപാലമേനോൻ— വേണ്ടേ? നിനക്കു നിന്റെ തള്ള പറഞ്ഞതു കേട്ടുകൂടേ?

മാധവി— ഇതും, ഞാനാരു തന്നെ പറഞ്ഞാലും കേൾക്കാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല!

ഗോപാലമേനോൻ— ല്യേ? നാക്കൊട്ടിത്തരാം!

എന്നും പറഞ്ഞു മാധവിയെപ്പിടിച്ച് എട്ടുപത്തു പ്രഹരിച്ചു. അവൾ ഉറക്കെ നിലവിളിച്ചുതുടങ്ങി.

കുഞ്ചി— പ്പോ നെലോളിച്ചാ മതി! ഞാൻ പറഞ്ഞതു കൊറേശ്ശ കേക്കണം!

മാധവി— (തേങ്ങിക്കൊണ്ട്.) എ-എ- എനിക്കിങ്ങിനെ ത-ത-തല്ലു കൊ-ള്ളാനും ക-ക- കഴികയില്ല!

"നാശപ്പോ! പടി കടന്നു പൊറത്തു പോ! നിന്റെ മേനോന്റെ പിന്നാലെ നീയ്യും പൊയ്ക്കോ!. കരുകരുത്തം കെട്ട മൂധേവി!!" എന്നു പറഞ്ഞു പിന്നെയും കുറെ പ്രഹരവും കഴുത്തിൽപ്പിടിച്ചൊരു തള്ളും കൊടുത്തു ഗോപാലമേനോൻ തന്റെ ഏകപുത്രിയെ പുറത്താക്കിച്ചു!— അവൾ പടി കടന്നു നടന്നുതുടങ്ങി! താതമാതാക്കളാൽ കൂടി നിത്യം നിഷ്കാസനം ചെയ്യപ്പെട്ടവളും, സർവ്വോപരി ഭർത്തൃവിരഹിതയുമായ നമ്മുടെ മാധവി, ഈ പേമഴയത്തു്, കൂരിരുട്ടത്തു്, ആരും സഹായമില്ലാതെ, എങ്ങും ഒരാശ്രയവും കാണാതെ, ഗർഭഭാരവും താങ്ങിക്കൊണ്ടു്, തേങ്ങിത്തേങ്ങിക്കരഞ്ഞുകൊണ്ടു്, എങ്ങോട്ടാണു നട കൊള്ളുന്നതു്?! അഹോ! മനുഷ്യരുടെ ദുഷ്കൃതപരിപാകം ഉഗ്രഘോരമെ!—

കാലദോഷത്തിൻകടുതയിൽ നരൻ
കാററിലപ്പഞ്ഞി തന്നെ!

ആ 'തപസ്വിനി' 'ഉമാമഹേശ്വര'സന്നിധിയിലെത്തി ഭക്തിപൂർവ്വം പ്രണമിച്ചു; അപ്പോൾ അവൾക്കൊരു ധൈര്യമുണ്ടായി: അവൾ നേരെ കോമളത്തുവീട്ടിലേയ്ക്കു നടന്നു. നോക്കുക, അവിടെ മാത്രമേ അവളുടെ മനസ്സു പിന്നെയും സ്വാസ്ഥതയടയുന്നുള്ളു:

.... വർഷകാലം വരുമ്പോ-
ളന്നപ്പൈതലിന്നരിയ ശരണം മാനസപ്പൊയ്ക മാത്രം!

കോമളത്തു ചെന്നു കയറിയ അവൾക്കു് ഒന്നാമതായി ദേവകിയമ്മയെക്കാണിച്ചുകൊടുക്കുവാനെങ്കിലും ദൈവത്തിന്നു നല്ല മനസ്സുണ്ടായി!

ദേവകിയമ്മ—എന്തു്! മാധവിയോ?! എന്താ മാധവി ഈ അസമയത്തു് ഇങ്ങിനെ വരുന്നതു്?! വിശേഷിച്ചെന്താ?

പിന്നെയും ഈ ചോദ്യങ്ങൾ തന്നെ തുടരുന്ന പ്രാവശ്യം ആവർത്തിക്കപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു മാധവിയ്ക്ക് അക്കാര്യമൊന്നു പുറത്തേയ്ക്കു വരുത്തുവാൻ കഴിഞ്ഞുള്ളു! കണ്ണുനീർപൊഴിച്ചും വിക്കി വിക്കിയും അവൾ കുറെ നേരംകൊണ്ട് ചരിത്രമെല്ലാം ദേവകിയമ്മയെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കി. ആയമ്മ അപ്പോൾത്തന്നെ രാമൻനമ്പ്യാരെച്ചെന്നു വിവരം ധരിപ്പിച്ചു. പിശുക്കനെങ്കിലും ആശ്രിതവത്സലനും ദീനജനാനുകമ്പിയുമായ ആ ഉദാരൻ, ദേവകിയമ്മയുടെ മനീഷിതത്തെയും പ്രാർത്ഥനയേയും ശരിവെയ്ക്കുന്നതു്—അതും വിശിഷ്യ ഇന്നു്!—സർവ്വഥാ സമുചിതമാണെന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്തി, അതുപ്രകാരം ചെയ്തുകൊള്ളുവാൻ സമ്മതം നൽകി. ഇങ്ങിനെ മാധവിയ്ക്കു കോമത്തുവീട്ടിൽ സ്ഥിരവാസാനുമതി സിദ്ധിച്ചു. വല്ലവരും വല്ല മുള്ളുവാക്കും പറഞ്ഞു മാധവിയുടെ ഹൃദയത്തെ ഇനിയും മുറിപ്പെടുത്തരുതെന്നു മുൻകരുതലോടുകൂടി ദേവകിയമ്മ അവളുടെ വിഷയത്തിൽ നല്ലവണ്ണം ശുഷ്കാന്തി കാണിച്ചുപോന്നു.

ഒരു ദിവസം ഗോപാലമേനോൻ മത്സ്യപാനത്തിന്നായി മത്സ്യം വില്ക്കുന്ന സ്ഥലത്തേയ്ക്കു കയറിച്ചെന്നു. മത്സ്യവിക്രേതാവ് സാധാരണമട്ടനുസരിച്ച് അന്നും മേനവന്നു മത്സ്യം കുശലത്തോടെ എടുത്തുവെച്ചുകൊടുത്തു. അതിൽ ഒരു കൂറ (കൂറാൻ; പാറ.) മാത്രം പൊന്തിക്കിടക്കുന്നതു കണ്ടു മേനോൻ അതിനെ എടുത്തു താഴത്തിട്ടു കൈ കൂപ്പി മൂന്നു പ്രദക്ഷിണം വെച്ചു നമസ്കരിച്ച് ഇങ്ങിനെ പ്രാർത്ഥിച്ചു:—‘എന്റെ കൂറാനേ, ഇനിയത്തെ ജന്മത്തിൽ ഞാൻ നിയ്യായിട്ടു ജനിയ്ക്കണേ! എന്നാൽ ഈ കള്ളംക്കൊട്ടയിൽക്കിടന്നു ചാകാമല്ലോ!’—ഇതു്, പിന്നീട് അ

പ്രതികാൎയ്യമായിപ്പരിണമിച്ച മേനവന്റെ ഭ്രാന്തിന്റെ ഒരു പൂൎവ്വരൂപം മാത്രമായിരുന്നു. അന്നു തന്നെ കുഞ്ചിയെത്തല്ലു തുടങ്ങി. കല്ലോ പൂഴിയോ വലിച്ചെറിയുക, കൈയിൽ കിട്ടിയാൽ തല്ലുകയോ മറേറാ ചെയ്ക. ഇത്യാദിരൂപത്തിൽ ആ ഭ്രാന്തു് അധികം താമസിയാതെ നാട്ടുകാൎക്കു കൂടി ഉപദ്രവഹേതുവായിത്തീൎന്നു. അവരിൽ പലരും ഇതിനെപ്പററി രാമൻനമ്പ്യാരോടു് ആവലാതി പറഞ്ഞുനോക്കി. എന്നാൽ, "നിങ്ങളെന്തെങ്കിലും ചെയ്തോളിൻ. എനിക്കു യാതൊരു ചോദ്യവുമില്ല." എന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ മറുപടി.

അഞ്ചാറു ദിവസം അങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞു. ഭൎത്താവിന്റെ ശല്യങ്ങൾകൊണ്ടു തീരെ ഗതികെട്ടു കുഞ്ചി തന്നെ ഒടുവിൽ രാമൻനമ്പ്യാരുടെ ദയയെ അപേക്ഷിച്ചു് അദ്ദേഹത്തെ വന്നു ശരണം പ്രാപിച്ചു! രാമൻനമ്പ്യാർ മാധവനെ വിളിച്ചു.

രാമൻനമ്പ്യാർ — മാധവാ, ആ ഗോപാലമേനവനു തലയ്ക്കു നല്ല സുഖമില്ലല്ലൊ! നിയ്യൊന്നു പോയിപ്പരിശോധിക്കാമോ?

മാധവൻ — ആവാം.

രാമൻനമ്പ്യാർ — എന്തുകൊണ്ടു ശക്തിയുണ്ടെന്നു കണ്ടുപിടിപ്പാൻ നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടെ?

മാധവൻ — അറിയാം.

രാമൻനമ്പ്യാർ — എന്നാൽ അപ്പുവിനെയും പരമേശ്വരനെയും, പിന്നെയാരെയൊ?— ആ രാമുണ്ണിയെയോ മറേറാ കൂടെക്കൊണ്ടുപോയ്ക്കൊ. അടുത്തു ചെല്ലുമ്പോൾ നല്ലവണ്ണം സൂക്ഷിക്കേണം!

"ഇതാ, ഇവരുടെ കൂടെപ്പോയ്ക്കൊള്ളു. മാധവൻ വേണ്ടതൊക്കെച്ചെയ്യും." എന്നു കുഞ്ചിയോടായും പറഞ്ഞു:

ക്ഷുദ്രേപി നൂനം ശരണം പ്രപന്നേ
മമത്വമുച്ചൈശ്ശിരസാം സതീവ!

മാധവന്റെ പരിശോധനയിൽ ഗോപാലമേനവന്റെ ഭ്രാന്ത് അത്യുൽക്കടമായാണു കണ്ടത്. മാറുവാൻ പ്രയാസമാണെന്നും മാധവൻ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. എന്തിനധികം പറയുന്നു: ഗോപാലമേനോൻ തൃശ്ശൂർ ഭ്രാന്താസ്പത്രിയിൽ പ്രവേശിതനായി! കുഞ്ചിയാകട്ടെ, പലപ്പോഴും കേളളു വന്ന്, അവിടെനിന്നു കിട്ടുന്ന അല്പം ശാരിസ്സും മടി കാട്ടുവാൻ മടി കാട്ടാത്തവളായും തീർന്നു!

ഇരുപത്തേഴാമദ്ധ്യായം

കനത്തതാം കൂറ്റപടത്തെയും കരു
ദ്ദിനങ്ങളാൽക്കാലമതുള്ളു മാററിടും!

കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ അപമൃത്യുവോടുകൂടി ചാലിൽ പറമ്പത്തു കാരണവർ നാരായണൻനായർക്കു പിടിപെട്ട ആധി, വ്യാധി എന്ന രൂപാന്തരത്തിൽപ്പരിണമിച്ച്, ദുർബ്ബലഹൃദയനും അശക്തശരീരനുമായ ആ വൃദ്ധൻ ആറാഴ് ആഴ്ചവട്ടത്തിനുള്ളിൽ കാലധർമ്മം പ്രാപിച്ചുപോയി. നമ്മുടെ ചാത്തുനായരും, അതോടുകൂടി, ഇങ്ങിനി വരാതെ വണ്ണം, കാശിക്കോ രാമേശ്വരത്തേക്കോ മററോ ചരിച്ചുകളഞ്ഞു! ജാനകിയമ്മയ്ക്ക് ഒരു വലംകൈയായി നിന്ന് എല്ലാ സഹായസഹകരണങ്ങളോടും ഉതകിയിരുന്ന ജ

സ്കരൻ ഇപ്പോഠം നമ്മുടെ എളയതിനെ അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ടു് അവിടവിടെസ്സഞ്ചരിക്കയാണല്ലോ.— ഇങ്ങിനെ ഇപ്പോഠം ചാലിൻപറമ്പത്തു്, ജാനകിയമ്മയും അവരുടെ അഞ്ചു മക്കളും മാത്രം അവശേഷിച്ചിരിക്കുന്നു. ആ മാതൃകാമാതാവു്, പലപ്പോഴും പലതുകൊണ്ടും പലതരം പശ്ചാത്കലതകഠക്ക പാത്രമായിപ്പരിണമിക്കുന്നു: കുടുംബകാര്യങ്ങഠം മുഴുവനും താൻ തന്നെ നോക്കണം: കൂട്ടത്തിൽ, കുട്ടികളുടെ കാര്യാന്വേഷണവും വിശേഷ്യ വേണം. ഇതിനെല്ലാം പുറമെ, അമ്മിണിയുടെ വരനാകി പ്രഥമമേവ സങ്കല്പിതനായ മാധവനെ ഇനി കിട്ടുകയില്ലെന്നു് ആ സാധ്വി വിചാരിച്ചു വിഷാദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു!

ദിവസങ്ങളെന്നല്ല മാസങ്ങളും ഓരോന്നായി കഴിഞ്ഞുപോയ്ക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഇത്ര കാലമായിട്ടും ഭാസ്കരൻ എളയതിനെക്കണ്ടെത്തുകയോ അദ്ദേഹത്തെപ്പററി എന്തെങ്കിലുമറിയുകയോ ഉണ്ടായിട്ടില്ല! തന്റെ പ്രാണാധികപ്രിയസുഹൃത്തിനെപ്പററി യാതൊന്നും അറിയാത്തതുകൊണ്ടും, മുത്തശ്ശി വലിയമ്മാമൻ അമ്മ എന്നിവരുടെ ഇന്നും കെട്ടടങ്ങാത്ത കൂട്ടദുഃഖം കണ്ടു കണ്ടു കരഠം വിങ്ങുന്നതിനാലും, ഭാവിശ്രേയസ്സിന്റെ നിദാനവും പ്രിയതരവുമായ പഠനത്തെ "കല തൊടാറായപ്പോഠം തുളപ്പറന്നുപോയ" വിധത്തിൽ നിർത്തിവെക്കേണ്ടിവന്നതു നിമിത്തമായും, പ്രശമിതാനന്ദോദയനായി, പരിശുഷ്കജീവിതനായി, പരിഹീണോത്സാഹനായി, പരിശൂന്യപ്രഭനുമായി, ആക്രന്ദംവേണ്ടിയെന്ന പോലെ, ദിവസങ്ങഠം കഴിച്ചുകൂട്ടുന്ന നമ്മുടെ മാധവൻ, വളരെ നാഠം കൂട്ടുമ്പോഠം മാത്രം, 'തേങ്ങാത്ത എന്നു ധാര'യാകുന്നതു പോലെ, അതുമിതും

വേണ്ടതും വേണ്ടാത്തതും കോൎത്തു ചേൎത്തു വലിച്ചുനീട്ടി എഴുതിയയയ്ക്കുന്ന കത്തിൽ ഒരെണ്ണമെങ്കിലും അഭിവ്യഞ്ജിച്ചു കാണുന്ന അമംഗളാശങ്കകളെ അവലോകനം ചെയ്തു അമ്മിണിയും പരമമായ പരിതാപം അനുഭവിച്ചുവരുന്നു! അഹോ, കഷ്ടം! ഇവരുടെ സ്ഥിതിയും ഇങ്ങിനെ ദുഃഖോത്തരിതമായിത്തീൎന്നല്ലോ!!

1922_ലെ ഓണവും, കോമത്തുവീട്ടിന്നേയും ചാലിൽപറമ്പത്തുവീട്ടിന്നേയും അറിയിക്കാതെ 'സ്വരത്തിൽ' വന്നു കടന്നു പോയി! ഇങ്ങിനെ കാലചക്രം സ്വതന്ത്ര സ്വതന്ത്രമായി യഥാപൂൎവ്വം പരിവൎത്തനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു.

അന്ന്, 1922. സെപ്റ്റംബറിലെ സുപ്രസിദ്ധമായ സൂൎയ്യഗ്രഹണമായിരുന്നു. ഏതാണ്ടു അതിശയംകൊണ്ടു ആദ്യം മുഖമെല്ലാം ചുവപ്പിച്ചും, പിന്നീട്, ഏറമുട്ടിയ ആപത്തിന്റെ ആലോചനയാൽ വിളൎത്തുചമഞ്ഞും, ഉടനെ ആ ആപൽഗൎത്തത്തിൽ പതിച്ചു തന്നെ ചെയ്തും, ദൈവയോഗത്താൽ ഒടുവിൽ അതിൽനിന്നു കര കേറി പ്രസന്നനായിത്തീൎന്നും കാണപ്പെടുന്ന ഒരു പ്രാപഞ്ചികനെപ്പോലെ, അന്നു രാവിലെ ഉദിച്ച സൂൎയ്യൻ, കുറച്ചു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ രാഹുവക്ത്രപതിതനാകയും, അനന്തരം, മധ്യാഹ്നസമയത്തു മോചനം കഴിഞ്ഞു ശുദ്ധനായിത്തീരുകയും ചെയ്തു അംബരമധ്യത്തിൽ അതിപ്രതാപത്തോടെ പരിലസിച്ചു!

ആ ഗ്രഹണം മാധവന്റെ ജന്മനക്ഷത്രത്തിന്മേലായിരുന്നതിനാൽ, അന്ന് അമ്മിണി അനേകം സൽകൎമ്മങ്ങൾ അനുഷ്ഠിച്ചു. അന്നത്തെ ദിവസം അമ്മിണിയ്ക്കു, അ

ടുന്ന കാലത്തെങ്ങും അനുഭവപ്പെടാത്ത അന്യാദൃശമായ ഒ
രു മനോവൈശദ്യം അഖണ്ഡമായുളവായി: പുതിയ പു
തിയ പലതരം കവനതല്ലജങ്ങൾ തേടിപ്പിടിച്ചു് എഴുതി
വെച്ചിരുന്ന ഒരു വലിയ നോട്ടുപുസ്തകം, എവിടെ എന്ന
മ്മിണി അന്വേഷിച്ചു. കുറേ നാളായിട്ടു് അവൾക്കു് ആ
പുസ്തകം, ഒന്നുരണ്ടു കാരണങ്ങളാൽ, സ്മൃതിപഥത്തിനു
ഗോചരമായിരുന്നില്ല. പലേടത്തും അന്വേഷിച്ചുനോ
ക്കി; ഒരിടത്തും കണ്ടില്ല. ഒടുവിൽ കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ ഒ
രു വലിയ പെട്ടിയുണ്ടായിരുന്നതു് അമ്മിണി തുറന്നു പരി
ശോധിക്കയും, അതിന്നടിയിൽ ആ 'സാഹിതീമകരന്ദകുസു
മം' കാണപ്പെടുകയും ചെയ്തു.

വികസിതങ്ങളായ അനേകം സുഗന്ധികുസുമങ്ങളു
ടെ സന്നിധിയിൽ എത്തിച്ചേരുന്ന വണ്ടിണ, ഏതിൽനി
ന്നു തേൻ നുകരേണ്ടുവെന്നു തിട്ടു വരാഞ്ഞു് അലയുന്നതു
പോലെ, അമ്മിണിയുടെ നേത്രകുവലയദലദ്വിതയം, ആ
പുസ്തകത്തിലെ നാനാതരം സരസകൃതികളിലും ചഞ്ചല
മായി വ്യാപരിച്ചു. അങ്ങനെ ഏടു മറിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കു
മ്പോൾ, അതിൽനിന്നു് ഒരു കടലാസ്സുകഷണം അവളു
ടെ മാറത്തു പതിച്ചു. ആ ചെറുകടലാസ്സിൽ പതിഞ്ഞു
കാണപ്പെട്ട അക്ഷരങ്ങളെപ്പറ്റി അമ്മിണിക്കു് യദൃച്ഛയാ
ഒരു ജിജ്ഞാസ ജനിച്ചു; അവൾ അതിൽ ഒന്നു കണ്ണോടി
ച്ചു: മേൽക്കുമേൽ, ഓരോരോ അക്ഷരവും, അസംഭാവ്യതാ
ബുദ്ധിയുണ്ടാകത്തക്കവണ്ണം അമ്മിണിയിൽ ആശ്ചര്യത്തെ
അങ്കുരിപ്പിച്ചു. അവൾ അതു പിന്നെയും ഒരു പരിവൃത്തി
വായിച്ചു. മൂന്നാമതും! എന്നല്ല; അമ്മിണി അതു നാലാമ
തും ശ്രദ്ധിച്ചു വായിച്ചു! നമ്മുടെ കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിക്കു് ന

ന്ന് തപാലിൽ കിട്ടിയ ആ എഴുത്താണത്! എന്ത്?—! അതേ; അതു തന്നെ!

അമ്മിണി പെട്ടെന്നു ജാനുവിനെ വിളിച്ച് ആ എഴുത്തു കാണിച്ചുകൊടുത്തു: "അന്നിവിടെ അന്വേഷണത്തിന്നു വന്ന സബ്ഇൻസ്പെക്ടറെക്കു തിരെ പിഴച്ചിരിക്കുന്നു! ……………" എന്നും മറ്റുമുള്ള ഉദ്ധാരങ്ങളെയും ഉപക്ഷേപിച്ചു. അവർ രണ്ടുപേരും കൂടി സംഗതികളെല്ലാം ജാനകിയമ്മയേയും അറിയിച്ചു.

ജാനകിയമ്മ— ഇങ്ങിനെ തന്നെ വരാനാണെളുപ്പം. ആയാൾ അന്നിവിടെ വന്നിരിക്കുന്നുവെന്നു തന്നെയുണ്ടല്ലോ. ഇതുകൊണ്ടു ഫലിക്കുണ്ടത്. അപ്പുറം, മററതൊക്കെ ചെയ്യുന്നതും ആയാൾ തന്നെയാവാം! കഷ്ടം! ആ മഹാപാപി, ഇവളെക്കൊല്ലാൻവേണ്ടിത്തന്നെ എവിടുന്നു കടന്നു വന്നു!! —— ——— ആകട്ടെ; അമ്മിണി, ഈ സംഗതി അവരെ അറിയിക്കുന്നുണ്ടോ?

അമ്മിണി—സംശയമുണ്ടോ!

ജാനകിയമ്മ—ഒരാളെ അയക്കുകയല്ലേ നല്ലത്?; അതോ, ഇതു തപാലിൽ അയച്ചാൽ മതിയോ?

അമ്മിണി—അതു രണ്ടും പോരാ; ഞാൻ തന്നെ ഒന്നു പോകാനാണു വിചാരിക്കുന്നത്.

ജാനകിയമ്മ—അതു വേണോ? നീ പോവണമെന്നില്ല. എന്താ ജാനു, നിനക്കു തോന്നുന്നത്?

ജാനു—പോയാലെന്താ?; അബദ്ധമൊന്നുമില്ല!

അമ്മിണി—ഞാൻ തനിയെ പോകുന്നില്ല; ജാനുവും കൂടി വരട്ടെ.

ജാനു—അതേ; അതാണു നല്ലത്: ഞാനും വരാം.

ജാനകിയമ്മ — എന്തോ?? ഇപ്പോൾത്തന്നെ ആളുകൾക്കു പറയാൻ ധാരാളമുണ്ട്!

അമ്മിണി — ഉം! അവർക്കെങ്കിലും തൃപ്തിയാവട്ടെ!

ജാനകിയമ്മ — എപ്പോഴാണ നിങ്ങൾ പോവാൻ വിചാരിക്കുന്നതു്?

അമ്മിണി — നാളെ രാവിലത്തെ വണ്ടിക്കു തന്നെ.

മാധവനെക്കാണാമല്ലോ എന്ന വെറും കൌതുകമല്ല, തന്റെ ജീവനാഥനായ അദ്ദേഹത്തിന്റെയും കുടുംബത്തിന്റെയും പരിതാപാനുബന്ധത്തിന് ഒരു പരിസമാപ്തി വരുമല്ലോ എന്ന വിചാരമാണ് അമ്മിണിയെ അത്യാഹ്ലാദഭരിതയാക്കിത്തീർത്തതു്. പ്രഗല്ഭയുവതിമാരായ ആ രണ്ടു സോദരിമാർ ഒരു ചെറുക്കനേയും ഉണ്ണിക്കുട്ടി പിറേറ ദിവസം ഉച്ചയ്ക്കു് ഏതാണ്ടു രണ്ടു മണിക്കു മുമ്പായി തന്നെ കോമത്തുവീട്ടിലെത്തി.

അമ്മിണിയും ജാനുവും, കോമത്തു പടിഞ്ഞാറേ മാളികയുടെ താഴത്തുള്ള വിസ്തീർണ്ണമായ വരാന്തയിൽക്കയറി കുറെ നേരം നിന്നു; ആരെയും അവിടെയെങ്ങും കണ്ടില്ല. അകത്തെത്തളത്തിലേക്കു് അവർ ഒന്നുരണ്ടു പ്രാവശ്യം എത്തിച്ചുനോക്കി; അവിടെയും ആരുമില്ല. കുറെയങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ, തെല്ലുഴഞ്ഞുള്ള കാർക്കുന്തൽക്കെട്ട് ഇടത്തോളിൽക്കയററി വെച്ച്, ശിരസ്സിനേയും ഇടത്തോട്ടൊന്നു ചായ്ച്ച്, കോണിയിറങ്ങി മദഗജയാനം ചെയ്തുകൊണ്ടു വരുന്ന ഒരു സ്ത്രീ — രാമൻനമ്പ്യാരുടെ രണ്ടാമത്തെ മകൾ മീനാക്ഷിയമ്മ — നമ്മുടെ തരുണിമാൎക്കു പ്രത്യക്ഷമായി. അമ്മിണി അതിവിനയത്തോടെ അഞ്ജലിബന്ധം ചെയ്തു.

മീനാക്ഷിയമ്മ — ഉം? എവിടെനിന്നു വരുന്നു?

ജാൻ — താമരശ്ശേരിയിൽനിന്ന്.

മീനാക്ഷിയമ്മ — എന്നു വെച്ചാൽ?

ജാനു — താമരശ്ശേരിയിലുള്ള ചാലിൽപറമ്പത്തുവീട്ടിൽ നിന്ന്.

മീനാക്ഷിയമ്മ — എന്താ പേര്?

ജാനു — ജാൻ.

മീനാക്ഷിയമ്മ (നെറ്റി ചുളിച്ചുകൊണ്ട്) രണ്ടാൾക്കും ജാനു എന്നു തന്നെയാണോ പേര്?

ജാനു — അങ്ങിനെയായാലും തരക്കേടൊന്നുമില്ലല്ലോ! എന്നാൽ, ഇപ്പോൾ അങ്ങിനെയല്ല; ഞാനാണ ജാനു; ഇതെൻെറ ജ്യേഷ്ഠത്തി അമ്മിണി.

'അസഹായകൾ'ളായി ആഗമിച്ചിട്ടുള്ള അന്നാട്ടുകാരല്ലാത്ത അവരെക്കണ്ട മാത്രയിൽത്തന്നെ മീനാക്ഷിയമ്മയ്ക്ക് അവരുടെ പേരിൽ അങ്കുരിച്ച അവഹേളനം, നാട്ടിൻെറയും വീട്ടിൻെറയും പേർ കേട്ടതോടുകൂടി പ്രവൃദ്ധിച്ച്, അമ്മിണി എന്ന നാമം ശ്രവിച്ചപ്പോൾ അത്യുൽക്കടമായിപ്പരിണമിച്ചു; ജാനുവിനെ വിശേഷിച്ചും ആ സ്ത്രീയ്ക്കു വെറുത്തു!: പിന്നെ യാതൊന്നും ചോദിയ്ക്കാതെ ആയമ്മ തിരിഞ്ഞ്, വന്ന വഴിയ്ക്ക്, മുകളിലെയ്ക്കു തന്നെ പോയി!

"ജാനു, വെറുതെ തക്തത്തരത്തിനൊന്നും പുറപ്പെടേണ്ട!" എന്നു വീണ്ടും അമ്മിണി, വീട്ടിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടപ്പോഴും വഴിയ്ക്കുവെച്ചും, പലവിധത്തിലും പറഞ്ഞ്- ഒതുക്കിയിരുന്ന അനുജത്തിയെ ഒന്നുകൂടി താക്കീതു ചെയ്തു.

ഒരു വൃദ്ധയേയും കൊണ്ടു ദേവകിയമ്മയും, പിന്നാലെ മററു ചില സ്ത്രീകളും തളത്തിലെയ്ക്ക് ഇറങ്ങി വന്നു. "ഇതാ, ഇങ്ങോട്ടു കടക്കാം." എന്നു ദേവകിയമ്മ, വളരെ

കാലമായി വിസ്മരിച്ചുകിടക്കുന്ന ഒരു പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി അവൎക്കു സ്വാഗതം പറഞ്ഞു് ആ പുല്പായ അവിടെ വിരിച്ചു. അഭ്യാഗതകൾ അകത്തേയ്ക്കു കടന്നു.

ദേവകിയമ്മ—എന്താ നിക്കണതു്? ഇരിയ്ക്കൂ. ഊണു കഴിഞ്ഞിട്ടാണോ പോന്നതു്?

'അതെ!' എന്നു രണ്ടുപേരും ഒപ്പം പറഞ്ഞു. അമ്മിണി ഇരുന്നില്ല; അപ്പോൾ ജാനുവുമിരുന്നില്ല: 'ശീമയിൽപ്പേർ കേട്ട ശില്പികൾ തീർത്താരു കോമളത്തങ്കപ്പെൺപാവക'ളെപ്പോലെ അവർ അവിടെ ചുവരും ചാരി നിന്നതേയുള്ളു.

ദേവകിയമ്മ—കുറച്ചു ചെറുനാരങ്ങവെള്ളം കൊണ്ടരട്ടെ?

ഈ ചോദ്യത്തിനു ദേവകിയമ്മയ്ക്കു മൌനാനുമതിയാണു ലഭിച്ചതു്. ആയമ്മ ചെറുനാരങ്ങവെള്ളം കൊണ്ടുവരുവാൻ പോയി. മീനാക്ഷിയമ്മ ഒരു സ്വാഗതപ്രസംഗത്തിനു സന്നദ്ധയുമായി:

നിങ്ങൾ ഇന്നിപ്പോൾ ഇവിടേയ്ക്കു് ഈ നിലയിൽ പെട്ടെന്നു കടന്നുവന്നതു് എന്തിനു തന്നെയായിരുന്നാലും എനിയ്ക്കു രണ്ടു വാക്കു പറയാതിരിപ്പാൻ മനസ്സു വരുന്നില്ല! ഞങ്ങൾ എല്ലാംകൊണ്ടും നിർഭാഗ്യകക്ഷികളാണെന്നു തന്നെ സമ്മതിയ്ക്കാം. എന്നാൽ, ഇതിന്റെയൊക്കെ ആദികാരണം ഇന്നതാണെന്നും ഞങ്ങൾക്കറിയാം. അക്കഥയെല്ലാം കഴിഞ്ഞില്ലേ!; അതു പോകട്ടേ.

നിങ്ങളുടെ വരവിന്റെ സമ്പ്രദായം കാണുമ്പോൾ തന്നെ നിങ്ങൾ വെറും താന്തോന്നികളാണെന്നു മനസ്സിലാവുന്നുണ്ടു്! അല്ലെങ്കിലും, ചാലിൻപറമ്പത്തുകാരെ മുമ്പു തന്നെ ഞങ്ങൾക്കറിയാം! നിങ്ങൾ ഇപ്പോൾ വ

ന്നിരിക്കുന്നതെന്തിനാണെന്നും ഏതാണ്ടു ഞാൻ ഊഹിച്ചിരിക്കുന്നു! കഷ്ടലോ ഞങ്ങൾക്ക് വിഡ്ഢിത്തം പററി! ഇനിയും അതു പറയുമെന്നു നിങ്ങൾ സ്വപ്നത്തിൽപ്പോലും വിചാരിക്കേണ്ട!

നിങ്ങൾക്കു പേടിക്കാനൊന്നുമില്ലായിരിക്കാം!; എന്നാൽ, ഞങ്ങളുടെ സ്ഥിതി അതല്ല! നിങ്ങൾ ഞങ്ങളെ ഇനിയും അവമാനിപ്പാൻ ഒരുമ്പെടുകയാണെങ്കിൽ, അതു കള്ളമെന്നും കരുതേണ്ട! ഈമാതിരി തേവിടിശ്ശിത്തരമൊന്നും ഇവിടെ വിററു മുതലാക്കാൻ നോക്കേണ്ട!——

....

....

മീനാക്ഷിയമ്മയുടെ പ്രസംഗം അവസാനിച്ചില്ല; ഇത്രയുമായപ്പോഴേക്കു ദേവകിയമ്മ മുകളിൽനിന്നു വന്ന്, 'മീനാക്ഷി, എന്തു കഥയാണിത്? വെറുതെ വല്ലവരേയും ചീത്ത പറയ്കെ!' എന്ന്, സ്വല്പം ഉറത്ത സ്വരത്തിൽ പ്രസംഗകർത്രിക്ക് ഒരുകരം വെച്ചുകൊടുത്തു. അമ്മിണി ഇതെല്ലാം ആദ്യമേ തന്നെ ആലോചിച്ചിരുന്നു. ചാട്ടുളി ചാട്ടംപോലെയുള്ള ഓരോ നോട്ടംകൊണ്ട് ഇടക്കിടെ ജാനുവിനെ നിയന്ത്രിക്ക മാത്രമേ ഈ അവസരത്തിൽ അമ്മിണി ചെയ്തിരുന്നുള്ളു. ദേവകിയമ്മ നാലഞ്ചു പ്രാവശ്യം ക്ഷണിച്ചിട്ടും അവർ നാരങ്ങാവെള്ളം കുടിച്ചില്ല!

ദേവകിയമ്മ——എന്നാൽ നിങ്ങൾ, വിശേഷിച്ചു വന്ന കാര്യമെന്താണെന്നു പറയ്കാ?

അമ്മിണി——അമ്മേ,.........

മീനാക്ഷിയമ്മ മദ്ധ്യേ തടുത്തു പറയുന്നു:— 'വേണ്ട, വേണ്ട; അതു ഒട്ടുകണ്ട; 'അമ്മേ' എന്നും മററും വിളിച്ചു

ോസവച്ചു കൂടണ്ട: കുറച്ചുകനം തന്നെ നിന്നാൽ മതി; അ
താനെ നല്ലതു്!"

ദേവകിയമ്മ—മീനാക്ഷി, അവരെന്തെങ്കിലും വിളിച്ചോട്ടെ! നിണക്കെന്താ?

അമ്മിണി—അമ്മേ, ഇതാ, ഈ എഴുത്താണ് ഇന്ന് എന്നെ ഇങ്ങോട്ടു വരുത്തിയതു്.

മീനാക്ഷിയമ്മ—ശരി! മാധവന്റെ എഴുത്തല്ലേ; അതു തന്നെയാണ ഞാനാദ്യം പറഞ്ഞതു്!

അമ്മിണി—ഈ എഴുത്തുകൊണ്ടു് ഊഹിക്കാവുന്ന സംഗതികൾ നിങ്ങളെ അറിയിക്കുന്നതു ഞാൻ തന്നെ വേണമെന്നു വെച്ചാണു് ഞങ്ങൾ വന്നിരിക്കുന്നതു്. ശ്രീമാൻ കുട്ടൻനമ്പ്യാരെപ്പററിയാണ് എനിക്കു പറയുവാനുള്ളതും.

മീനാക്ഷിയമ്മ—ഔഡ്ഹാ: ഇനി ഇതും ഭാവമുണ്ടോ! കുട്ടനെപ്പററിയാണെങ്കിൽ, നിങ്ങൾക്കു്, ഇപ്പോൾ വിശേഷിച്ചും, യാതൊന്നും പറയാൻ പാടില്ല! ഞങ്ങളോട്ടു ശകലമൊന്നും രസമില്ല!!

അമ്മിണി—അമ്മേ, നമ്പ്യാരുടെ അമ്മയെയും കൂടി ഒന്നിങ്ങോട്ടു വിളിച്ചാൽ നന്നു്.

ദേവകിയമ്മ കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മയെയും അവിടേക്കു കൊണ്ടുവന്നു. പൊറവു കിടക്കുന്ന മാധവിയും കൂടെ ഉണ്ടായിരുന്നു.* നെററിയിലേക്കു കടന്നു നില്ക്കുന്ന, തലയിൽ ഇടത്തുഭാഗത്തുള്ള, ഭയങ്കരമായ വ്രണകിണംകൊണ്ടു് ഇന്നവളാണെന്നറിഞ്ഞ മാധവിയെ അമ്മിണി അശ്രുപൂർണ്ണങ്ങളായ അക്ഷികൾകൊണ്ടു് അനുകമ്പയോടെ അവലോകനം ചെയ്തു!

അമ്മിണി— നമ്മുടെ കുട്ടൻനമ്പ്യാരല്ല അന്നു റെയിലിന്മേൽകിടന്നു മരിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നാണ് എനിക്കു നിങ്ങളെ അറിയിക്കുവാനുള്ളത്.

'എന്ത്?!-?!' എന്ന്, എല്ലാവരുടേയും കണ്ഠകടം വിടന്ന് അനക്ഷരമായി ആശങ്കയേയും ആശ്ചര്യത്തേയും പ്രലപനം ചെയ്യുന്നു! അമ്മിണി തുടർന്നു പറയുന്നു:

അമ്മിണി— ഞാൻ ഊഹിക്കുന്നു, — അദ്ദേഹത്തെ നമ്മുടെ എളേടത്ത് എവിടെയോ കൊണ്ടുപോയി ഒളിപ്പിച്ചിരിക്കയാണ്!; അതു പുറത്തു വരാതിരിപ്പാൻവേണ്ടി എളേടത്തും ഒളിഞ്ഞു നടക്കയായിരിക്കും!; അല്ലെങ്കിൽ, എളേടത്തിനെ ഇത്രവരെക്കണ്ടെത്താതിരിപ്പാൻ കാരണമില്ല!

മീനാക്ഷിയമ്മ— ഓ-ാ-ാ! ഇനി ഇങ്ങിനെയുണ്ടോ ഒരു സന്താനഗോപാലത്തിലെ ശ്രീകൃഷ്ണൻ!!

അമ്മിണി— അമ്മേ, എന്റെ ചെറിയമ്മയുടെ പേരോടുകൂടി, കല്ലിങ്ങൽ കുമാരൻനായർ എന്നൊരാളേയും കേട്ടിട്ടുണ്ടായിരിക്കണമല്ലോ?

"അതൊക്കെയെന്തിനാ നിങ്ങടെ വെറുതെ പറേണത്?" എന്നു ദേവകിയമ്മ, തന്റെ ക്ഷമയ്ക്കും അതിരുണ്ടെന്നു കാണിച്ചു.

അമ്മിണി— സദയം അല്പമൊന്നു ക്ഷമിക്കണേ! അന്നു റെയിലിന്മേൽകിടന്നു മരിച്ച ആളും ആ കുമാരേട്ടനാകാനേ വഴിയുള്ളു: കുമാരേട്ടൻ അന്നു താമരശ്ശേരിയിൽ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നും മററും ഈ എഴുത്തുകൊണ്ടു വ്യക്തമാവുന്നുണ്ട്; കുമാരേട്ടൻ മദ്രാസ്സിൽകിടന്നു മരിച്ചുപോയെന്നും മററും നാം കേട്ടിരുന്നതു ശരിയായിരിക്കയില്ല!

സന്തോഷാശ്ചൎയ്യമേദുരമായ ഒരു നിതാന്തനിശ്ശബ്ദത അവിടെയെങ്ങും വ്യാപിച്ചു. മാധവി, ദേവകിയമ്മ, കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ എന്നിവരെല്ലാം കണ്ണുനീർ തൂകിത്തുടങ്ങി. മീനാക്ഷിയമ്മയും സ്വല്പമൊന്നു വിലക്ഷയായിത്തീൎന്നു! പക്ഷേ, ആ വൈലക്ഷ്യത്തെ മറച്ചുകൊണ്ട് ആ അശിക്ഷിതപടു ചാതുൎയ്യത്തോടെ ചോദിച്ചു:-"ഈ എഴുത്തു നിങ്ങളുടെ വ്യാജനിൎമ്മിതമല്ലെന്നു ഞങ്ങളെങ്ങിനെ വിശ്വസിക്കും?"

അമ്മിണി—നിങ്ങളെയൊക്കെ വിശ്വസിപ്പിക്കാമെന്നു ഞാൻ കരുതിയിട്ടില്ല; ഇതിവിടെ അറിവു തരണമെന്നു മാത്രമേ ഞാൻ വിചാരിച്ചിട്ടുള്ളു.

ജാനു—ഞങ്ങൾ ഇവിടെ മാധവൻനമ്പ്യാരെ ഒരാളെ മാത്രമേ അറികയുള്ളു. അദ്ദേഹത്തെ ഈ സംഗതി ധരിപ്പിച്ചു ഞങ്ങൾ മടങ്ങിപ്പോവാനാണു വിചാരിക്കുന്നതു്. അദ്ദേഹമോ നിങ്ങളോ പിന്നെ എന്തു തന്നെ ചെയ്താലും ശരി! മാധവൻനമ്പ്യാരെവിടെ?

മീനാക്ഷിയമ്മ—ഇരിക്കട്ടെ; ആ എഴുത്തൊന്നു നോക്കട്ടെ!

എന്നു പറഞ്ഞു് അമ്മിണിയുടെ കൈയിൽനിന്നു് അതു വാങ്ങി ഇങ്ങിനെ വായിച്ചു:

എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടിയ്ക്കു്——

രണ്ടു കൊല്ലം മുമ്പു് ഞാൻ നിന്നേയും ഈ നാടിനേയും വിട്ടു് ഒളിച്ചോടിപ്പോയതും മറ്റും വിസ്തരിച്ചെഴുതുവാൻ ഇപ്പോൾ സാധിക്കയില്ല. ഞാൻ അന്നു മുതൽ എന്തെല്ലാം ബുദ്ധിമുട്ടുകളനുഭവിച്ചുവെന്നു പറയാനും സമയമില്ല. എനിക്കു് ഈ ഭൂലോകത്തിൽ എന്റെ കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടി ഒരാൾ മാത്രമേയുള്ളു! കുട്ടിക്കാലം മുതല്ക്കു എനിക്കു നിന്നിലുള്ള ആ സ്നേഹം ഇന്നും ഇതാ,

എൻെറ ഹൃദയത്തിൽ പ്രകാശിക്കുന്നു. നിനക്ക് എന്നിലും ആ സ്നേഹം നിലനില്ക്കുന്നുണ്ടെന്നാണ് എൻെറ വിശ്വാസം. അതുകൊണ്ട്, ഏററവും സ്നേഹത്തോടെ ഞാൻ ഇപ്പോഴും നിന്നോട് അപേക്ഷിക്കുന്നതിനെ നീ അനുസരിക്കുമെന്നു തന്നെ ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു. ഇല്ലെങ്കിൽ ഞാൻ ആത്മഹത്യ ചെയ്യുമെന്നു തീർച്ച തന്നെ! അക്കാര്യം നില്ക്കട്ടെ: ഒരു കാര്യം മാത്രം നീ സഹായം ചെയ്യുക: നാളെ രാത്രി 11 മണിക്കു പാമ്പിൻകാവിൽ വരിക. അമാന്തിക്കരുതേ! ശേഷമെല്ലാം അപ്പോൾ. എന്ന് എൻെറ തങ്കത്തിനു സ്വന്തം കുമാരട്ടൻ —— 26. 3. 1922.

ഇതു വായിച്ചുനോക്കിക്കത്തിച്ചുകളയണേ!

അടുത്ത നിമിഷത്തിൽ മാധവനും അവിടെയ്ക്കു വന്നു. ആദ്യമായി ആ കത്ത് അഞ്ചാറു പ്രാവശ്യം വായിച്ചു. ബാഷ്പദൂഷിതലോചനനും ഗദ്ഗദനിരുദ്ധകണ്ഠനുമായ ആ യുവാവ്, അമ്മിണിയെ സ്പഷ്ടമായിക്കാണുവാനും അമ്മിണിയോടു യാതൊരക്ഷരവും പറവാനും ശക്തനാവാതെ കുഴങ്ങി! രാമൻനമ്പ്യാർ മുതലായവരെയെല്ലാം ഈ എഴുത്തു വായിച്ചു കേൾപ്പിക്കുകയും, അതിൽനിന്ന് ഊഹിക്കാവുന്ന സംഗതികളെ വിവരിക്കുകയും മാധവൻ ചെയ്തു. ആകസ്മികമായ ആ അവസ്ഥാപരിണതികൊണ്ട്, കോമത്തുവീടും പുതുക്കോട്ടവീടുംകൂടി, ഭവനാന്തരപ്രവിഷ്ടമെന്നപോലെ സഹസാ വിപര്യസ്തമായി! കോമത്തുവീട്ടുകാർ ആറു മാസത്തോളം കാലമായി ആവർത്തിച്ചനുഭവിച്ചുവരുന്ന ആ ദൌർമ്മനസ്യദുഃഖം, വീണ്ടും, ഒരു തെററിദ്ധാരണയാൽ സംജാതമെന്നു കണ്ടു ശമിച്ചു!

തന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട, മാതുലപുത്രനായും സുഹൃത്തിനായും തിരഞ്ഞു കണ്ടുപിടിക്കാതെ മടങ്ങി വരില്ലെന്ന ദൃഢനിശ്ചയത്തോടുകൂടി മാധവൻ ദീർഘമായ ഒരു ദേശസഞ്ചാരത്തിന്നു ബദ്ധപരികരനായിറങ്ങി.

ഇരുപത്തെട്ടാമദ്ധ്യായം.

നിസർഗ്ഗഭീരുവായ കുമാരൻനായർ, ചാത്തുനായർ കെട്ടിയുണ്ടാക്കിപ്പറഞ്ഞ ബിഭീഷികയിൽ നല്ലപോലെ ഭയപ്പെടുകയാൽ, വലിയ ഒരു തുക തന്നെ കൈക്കൂലി തരാമെന്ന് ആയാളോട് പ്രതിജ്ഞ ചെയ്കയും, അനന്തരം ആ പ്രതിജ്ഞാനിർവ്വഹണത്തിന്റെ ആത്യന്തികമായ അസാദ്ധ്യതയെയും തന്മൂലം ചാത്തുനായർ ചെയ്യുമെന്നും ചെയ്യിക്കുമെന്നും ആയാളാൽ ഘോഷിക്കപ്പെട്ട നാനാതരം ഉപദ്രവങ്ങളെയും അതിഭീതിയോടെ ആലോചനം ചെയ്കയും, അതോടുകൂടി എങ്ങോട്ടെന്നില്ലാതെ നാടു വിട്ടു പോകയും ചെയ്തുവെന്ന് പതിനൊന്നാമദ്ധ്യായത്തിൽ വിവരിച്ചു കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. കുമാരൻനായരെ ദേശാന്തരപലായനത്തിന്നു പ്രേരിപ്പിച്ച പരിതഃസ്ഥിതികൾ ഇവ തന്നെയായിരുന്നുവെങ്കിലും, നാടു വിട്ടതിൽപ്പിന്നീട മററു ചില ഉദ്ദേശ്യങ്ങൾ കൂടി അത്യാശാസ്വരൂപത്തിൽ ആയാളുടെ മനോദർശിനികയിൽ വന്നുചേർന്നു: അർത്ഥരഹിതമായ സാമുദായികാചാരം, കുമാരൻനായർക്ക് കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടിയെസ്സംബന്ധം ചെയ്യുന്നതിന്നു പ്രതിബന്ധമായിരുന്നെങ്കിലും, വല്ല ദിക്കിലെയ്ക്കും ഒളിച്ചോടിപ്പോകുന്നത് അവർക്കു രണ്ടുപേർക്കും അഭിലഷിതം തന്നെയായിരുന്നു. എന്നാൽ, അ

തിന്നും ഒരു പ്രതിബന്ധമില്ലാതിരുന്നില്ല. അതായത്, ദ്ര വിണവിഷയത്തിൽ ഇതരാധികവും നിസ്സീമവുമായി കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയ്ക്കുള്ള ഇച്ഛാചാരത്തിന്നു ദിവ്യൗഷധമായ ധനപൌഷ്കല്യം കുമാരൻനായൎക്കില്ലാതിരുന്നതല്ലൊ! അതേ കാരണത്താൽത്തന്നെയാണല്ലൊ, ഇപ്പോഴിങ്ങിനെ, കൈക്കൂലികൊണ്ടു ചാത്തുനായരെ വശത്താക്കാൻ സാധിയ്ക്കാതെ ആയാളെപ്പേടിച്ച് ദേശാന്തരപലായനത്തെത്തന്നെ ശരണീകരിയ്ക്കേണ്ടിവന്നതും. തനിയ്ക്ക് ഇങ്ങിനെ അകലേണ്ടതായാൽ അനുഭവമാകുന്ന അനാശാസ്യഫലങ്ങളെയെല്ലാം നിശ്ശേഷം വേരറുത്തുകളഞ്ഞ്, താനും കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയുമായുള്ള പ്രേമബന്ധത്തെ കുറെക്കൂടി വിസ്രബ്ധവും സ്വതന്ത്രവും സുഖകരവുമാക്കിത്തീൎക്കണമെന്നു തീൎച്ചപ്പെടുത്തി, അതിന്റെ മുഖ്യസാധനോപായമായ ധനാൎജ്ജനത്തെ ഏകലക്ഷ്യമാക്കിയുംകൊണ്ട്, നാനാതരം ക്ലേശാനുഭവങ്ങളെത്തെല്ലും ഗണിയാതെ, രണ്ടുമൂന്നു മാസത്തിനുള്ളിൽ ആയാൾ കൽക്കത്താപട്ടണത്തിലെത്തിച്ചേൎന്നു.

അവിടെയുള്ള വലിയ ഒരു ബാങ്കിൽ ചെറിയ ഒരു ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ സ്ഥാനം കുമാരൻനായൎക്കു ലഭിച്ചു. എന്നാൽ ആ ഉദ്യോഗംകൊണ്ട്, കാലാന്തരത്തിൽപ്പോലും, ഒരു ചെറിയ സംഖ്യയെങ്കിലും സമ്പാദിയ്ക്കാമെന്ന് അപ്പോൾത്തന്നെ ആയാൾക്കു പ്രത്യാശയുണ്ടായിട്ടില്ല. പക്ഷെ, തക്കതായ ഒരു തരം കിട്ടിയാൽ കുന്നത്തിലൊന്നു കരസ്ഥമാക്കാമെന്ന പ്രതീക്ഷയോടെ, ഹൃദയസ്ഥവിഷനായ ആയാൾ മുഖമധുകൊണ്ടും അനുവൎത്തനചാതുൎയ്യംകൊണ്ടും മേലുദ്യോഗസ്ഥന്മാരെ അത്രയും പ്രീതിപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടു സ്വപ്രവൃത്തികൾ ഔൎജ്ജിത്യത്തോടെ നടത്തിവന്നു.

1922. ഫെബ്രുവരിമാസാവസാനത്തിൽ ആ ബെങ്കിൽ വലിയ ഒരു കളവു നടക്കുകയുണ്ടായി. ഒരമ്പതിനായിരം ഉറുപ്പികയിൽച്ചുരുങ്ങാത്ത സംഖ്യ കളവു പോയിരുന്നു. ഈ കളവിൽ കുമാരൻനായർ ഒരു 'കപ്പലിലെകള്ള'നുമായിരുന്നു! കട്ടവൻ നിഃശ്ശേഷമായ തൊണ്ടിയോടുകൂടി ഒന്നുരണ്ടു ദിവസത്തിന്നുള്ളിൽ പോലീസുകാരുടെ കൈയിൽ അകപ്പെട്ടുപോയ സംഗതിയും, തന്നെപ്പററിയും പോലീസുകാർക്കു ശങ്ക ജനിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്ന 'അരമനരഹസ്യ'വും അറിവാനിട വന്ന മിനിട്ടിൽ കുമാരൻനായർ 'പമ്പ കടന്നു'!

ഭീരുവായ കുമാരൻനായർ കൽക്കട്ട വിട്ടു പലായനം ചെയ്യുന്നതിന്നിടയ്ക്കു് ഒന്നുരണ്ടു പ്രാവശ്യം ആത്മഹത്യക്കൊരുങ്ങിയെങ്കിലും, അപ്പോഴൊക്കെ, കാത്യായനിക്കുട്ടിയെസ്സംബന്ധിച്ച ആശാപാശം ആയാളെ ആത്മഹത്യാശ്രമത്തിൽനിന്നു പിന്നാക്കം വലിക്കുകയും, അങ്ങിനെ തന്റെ ജീവിതത്തോണിയാകുന്ന പാഴ്ച്ചുരക്കിനെപ്പിടി മുറുക്കിയിരുന്ന കാത്യായനിക്കുട്ടി പോലും ഒടുവിൽ തന്റെ ദയനീയമായ അഭ്യർത്ഥനയ്ക്കു കീഴ്വഴങ്ങാതെവന്നപ്പോൾ, പുകഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്ന ജീവിതനിരതിസന്ധിതാപം കത്തിക്കാളി ആയാളെ ആത്മഹത്യക്കു തന്നെ നിർബ്ബന്ധിക്കുകയും, ആ നിശ്ചയവും മററും മററു ചില പ്രകാരങ്ങളിൽച്ചെന്നു പരിണമിച്ചു് തന്റെ സ്നേഹസർവ്വസ്വത്തെത്തന്നെ ആവിധം നിർദ്ദയമായി വധിക്കുവാൻ കുമാരൻനായരെ ക്രൂരനാക്കുകയും ചെയ്തു!

*   *   *   *

തന്റെ മരണത്തിന്നു ശേഷം പ്രിയതമ ഭൂമിയിൽജ്ജീ

വിച്ചിരിക്കുന്നതു നിഷ്ഠുരയാതനമാണെന്നു മാത്രമല്ല, മെല്ല തന്നിക്കു തീരെ അസഹ്യവുമാണെന്നു തോന്നുകയാലോ, മാനം ഭാൎയ്യയും ഒപ്പം മരിക്കുന്നതായാൽ പരലോകത്തിൽ രണ്ടുപേൎക്കും തുല്യഗതിയുണ്ടാകുമെന്നു വിവേകലേശവിഹീനനായി വിചാരിച്ചതുകൊണ്ടോ, മറെറന്തെങ്കിലും നികൃഷ്ടവികാരം മനസ്സിനെ വന്നാക്രമിച്ചതു നിമിത്തമായോ, അങ്ങനെകടമായിത്തീൎന്ന കുട്ടൻനമ്പ്യാർ അന്നു ആ അൎദ്ധരാത്രിസമയത്തു, കേവലം ഒരു രാക്ഷസനിലും ഉപരി നീചനും ക്രൂരനുമായിപ്പരിണമിച്ചു, ഗൎഭിണിയും പ്രിയതമയുമായ മാധവിയെ കഠോരമായ ശസ്ത്രികാപ്രഹാരത്തിനു പാത്രമാക്കി വിട്ടുവല്ലോ! സൎവ്വഥാ അന്ധനായിത്തീൎന്നിരുന്ന അദ്ദേഹം, താപമാത്രംകൊണ്ടു ആ ആയുഷ്മതിയുടെ ജീവഹാനിയെയും വിശ്വസിച്ചു, അവാച്യമായ സ്വഭാൎയ്യാഹത്യയിൽ മാത്രം നിമഗ്നമാനസനായി, തന്റെ മാളികയിലേക്കു തന്നെ തിരിച്ചോടി, പശുവിനെക്കെട്ടിയിരുന്ന പാശവും കൈക്കലാക്കി, മേടയുടെ അധോഗതിയെപ്പററി അല്പവും ആലോചിയാതെ ദേഹത്തിന്റെ ഊൎദ്ധ്വഗതിയിൽ മാത്രം ബുദ്ധിയെ പ്രേരിപ്പിച്ചു ഗോവണി കയറി വരാന്തയിലെത്തിയപ്പോഴം, നാമാദ്യം കണ്ടപോലെ, അവിടെ നമ്മുടെ ഏളയത്, നാനാമാതിരി വിചാരസരണികളിലൂടെ പൎയ്യടനം ചെയ്തുകൊണ്ടു നില്ക്കയായിരുന്നു! അവരുടെ അപ്പോഴത്തെ ആ കുട്ടികൊള്ളു, വായനക്കാരുടെ ഹൃദയങ്ങളിൽപ്പോലും ഏതെല്ലാം വികാരപരമ്പരകളെയാണു ജനിപ്പിക്കുന്നതെന്നു പരിഗണിച്ചുകൊള്ളുന്നതു പ്രയാസസാദ്ധ്യമായ ഒരു പ്രവൃത്തിയാകുന്നു. അധികം വിസ്തരിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ലല്ലോ: ആ നിലയിലുള്ള

കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ ആത്മഹത്യാപ്രയോഗത്തെ പററി ഗോപാലെ പറപ്പിച്ചുകളയുവാനുള്ള ഉപദേശപാടവവും ആരുടെ ശക്തിയും നമ്മുടെ എളേടത്തിന്ന് ഈ അവസരത്തിൽ വിശേഷിച്ചും സ്വയംസിദ്ധമായി. പിറേറ ദിവസം നമ്പ്യാരുടെ ശിരസ്സിൽ വന്നു വീഴുന്ന വ്യാപത്തിനെപ്പററിയാലോചിച്ചപ്പോൾ, ജാഗ്രതയോടെ ഉപായപരീക്ഷയെന്ന മാത്രമേ അനന്തരകർത്തവ്യമായിത്തോന്നിയുള്ളു. എളേടവും കൂടെപ്പോകാനുറച്ചു. അത്താഴത്തിൻെറ ശേഷം നമ്പ്യാർ പള്ളിയറയിൽ ശയിച്ചു. നമ്പ്യാർ നമ്പിള്ളിയുണ്ടാക്കിക്കൊടുത്ത ദ്വാരവഴിയിലൂടെ എളേടത്ത് അകത്തു കടന്ന് അസാധാരണമായ വേഷവിധാനത്തിന് ആവശ്യകമായ ചില സാമഗ്രികളും ഉണ്ടായിരുന്നതൊക്കെയും പണ്ടുകെട്ടുണ്ട് ആ വഴിയെ തന്നെ പുറത്തു കടന്നു ദ്വാരമടച്ചു. അവർ, ഗന്ധമാദന ഇരുവരും പുരത്തിലെ മാർഗ്ഗങ്ങളിലൂടെ എളേടത്തു സമാധാനം നടകൊണ്ടു.

ഇരുപത്തൊമ്പതാമദ്ധ്യായം

കുട്ടൻനമ്പ്യാരും മാസ്റ്ററുടെ അന്വേഷണത്തിന്ന പക്ഷ്യമായിത്തീൎന്നു. പത്രങ്ങളിൽ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുക, പ്രധാനസ്ഥലങ്ങളിലൊക്കെ വന്നും പോയുമിരിക്കുന്ന ആളുകളെപ്പററി ശോധിക്കുവാനേൎപ്പാട ചെയ്യുക, കണ്ടുപിടിച്ചു കൊടുക്കുന്നവൎക്ക സമ്മാനം കൊടുക്കാമെന്ന നിശ്ചയിക്കുക മുതലായ പലതരം പരികരങ്ങളെല്ലാം വേണ്ടപോലെയൊക്കെ യഥാകാലം പ്രയോഗിച്ച്, മാധവനും മാസ്റ്ററും, നമ്പ്യാരെയും എളേടത്തിനെയും തിരഞ്ഞുകൊണ്ടു വളരെനാൾ ഇന്ത്യയുടെ നാനാഭാഗങ്ങളിലും നടന്നു. ഇരുവരെ

യായിട്ടും ആ യുവാക്കൾക്കു നമ്പ്യാരേയോ എളയതിനേ
യോ, അവരെസ്സംബന്ധിക്കുന്ന വൃത്താന്തത്തിന്റെ ഒരു ഇ
മ്പെങ്കിലുമോ കണ്ടുപിടിപ്പാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല! മാധവ
ന്റെ അന്വേഷണം തുടങ്ങിയിട്ടും ഇതാ, ഇപ്പോൾ മാസം
രണ്ടാവാറായി. അവരവരുടെ അന്വേഷണഫലങ്ങളേയും
ഗന്തവ്യപ്രദേശങ്ങളേയും കർത്തവ്യപരിപാടികളേയും അ
പ്പഴപ്പോൾ പരസ്പരം അറിയിച്ചുകൊണ്ടു മാധവനും ഭാസ്ക
രനും ഇങ്ങിനെ കുറെ കാലം സഞ്ചരിച്ചതിന്നു ശേഷം,
1922. നവെമ്പർമാസത്തിന്റെ അവസാനകാലത്തു് മ
ദ്രാസ്സിൽ ഒത്തുകൂടി. ഇന്നുവരെച്ചെയ്യപ്പെട്ടതായ പ്ര
വൃത്തികളെല്ലാം തീരെ നിഷ്ഫലമായിക്കാണുന്നതിനാൽ,
അന്വേഷണത്തിന്നു് ഇനി ഏതൊരു പുതിയ നയത്തെ
യാണംഗീകരിക്കേണ്ടതു് എന്നു്, അല്പമായ ഒരു നിരാശ
യുടെ സന്താനമായ വൈമനസ്യം ശല്യപ്പെടുത്തിയിരു
ന്നെങ്കിലും, അവർ നിപുണമായാലോചിച്ചുതുടങ്ങി. കുറ
ച്ചു വിശ്രമത്തിന്റെ ആവശ്യകത കൂടിയുണ്ടായിരുന്നതു
കൊണ്ടു്, ആ യുവാക്കൾ അങ്ങിനെ ചില നാൾ മദ്രാ
സ്സിൽത്തന്നെ പാർത്തു.

ഒരു ദിവസം രാവിലെ മാധവനും ഭാസ്കരനും, വി
ശേഷിച്ചു യാതൊന്നുമുദ്ദേശിക്കാതെ, സെൻട്രൽ സ്റ്റേഷനി
ൽപ്പോയിരുന്നു. പരുപരുത്ത നിക്കർകൊണ്ടുള്ള, ധോ
ത്തിയും ഷർട്ടും കോട്ടും വലിയ ഒരു തലയിൽക്കെട്ടും ധരിച്ച
വനും, ത്രിപുണ്ഡ്രധാരിയും, കേശമീശകൾ വളർത്തിയവ
നും, കണ്ണടക്കാരനും, സുമുഖനുമായ ഒരു ചെറുപ്പക്കാരൻ
തെലുങ്കൻ, അപ്പോൾ അവിടെ വന്ന കൽക്കത്താ മെയി
ലിൽനിന്നിറങ്ങി. ആ സഹകരണത്യാഗി, ഖദർവസ്ത്രധാ

രികളായ രണ്ടു മലയാളിയുവാക്കളെക്കണ്ട് അല്പനേരം ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു പോലെ അവരുടെ മുഖത്തുനോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നു. അഞ്ചെട്ടു നിമിഷം എന്തോ ആലോചിച്ചു നിന്നതിനു ശേഷം, ആ ആംഗ്ലേയയുവാവ് അവരുടെ അടുത്തു ചെന്ന് ഇംഗ്ലീഷിൽ ചോദിച്ചു:— "നിങ്ങളാണോ, ശങ്കരനെളയതിനെയും കട്ടൻനമ്പ്യാരെയും അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ടു നടക്കുന്ന മാധവൻനമ്പ്യാരും ഭാസ്കരമേനവനും?"

മാധവൻ— അതെ; നിങ്ങൾ ഞങ്ങളെ എങ്ങിനെ അറിഞ്ഞു?!

തെലുകൻ— നിങ്ങളുടെ നോട്ടീസ് പത്രങ്ങളിൽ ഈയിടെ കണ്ടു. അന്വേഷകന്മാർ നിങ്ങളായിരിക്കുമെന്ന്, ഇതാ, നിങ്ങളെക്കണ്ടപ്പോൾ ഊഹിച്ചു; എന്നിട്ടാണ് ചോദിച്ചത്. അപ്പോൾ, ഒരാളെയും നിങ്ങൾ ഇതുവരെ കണ്ടെത്തുകയുണ്ടായില്ലേ?

മാധവൻ— ഇല്ലെന്നു തന്നെ വ്യസനസമേതം പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. നിങ്ങൾക്ക് അവരെപ്പററി വല്ലതും അറിയാമോ?

തെലുകൻ— നിങ്ങളുടെ നോട്ടീസിൽപ്പറയുന്നപ്രകാരം, നമ്പ്യാരവർകളുടെ പത്നിയും ശത്രുവും മരിച്ചിട്ടില്ലെന്നുള്ളതു യഥാർത്ഥം തന്നെയോ?

മാധവൻ— ഞങ്ങൾക്ക് അയഥാർത്ഥസംഗതി പ്രസിദ്ധിപ്പെടുത്തിയിട്ടുള്ള ഭവണം!

തെലുകൻ— അപ്പോൾ അതു ശരി തന്നെയാണ്?

മാധവൻ— അതിൽ അസത്യലേശം പോലുമില്ല!

മാധവന്റെ മുഖഭാവംകൊണ്ടും സംഭാഷണംകൊണ്ടും സംഗതിയിൽ സമ്പൂർണ്ണമായ വിശ്വാസം വന്ന പോ

ലെ പറഞ്ഞു:—'കേശവമേനോനെയാണോ ഞാൻ ഉടനെ കാണിച്ചുതരാം.'

മാധവനും ഭാസ്കരനും—മഹത്തരമായ അനുഗ്രഹം!

തെലുങ്കൻ—(മലയാളത്തിൽ, തന്റെ സ്വന്തം ശൈലിയിൽ.) ഭാഗ്യം പിടിച്ച ഈയുള്ളവൻ തന്നെയാണ് നിങ്ങളുടെ ആ പിള്ളയു!

മാധവനും ഭാസ്കരനും മിഴിച്ചുപോയി! ഇത്ര നേരം സംഭാഷണം ചെയ്തിട്ടും അദ്ദേഹത്തെ അറിയാതെപോയതിൽ അവർ ഇരുവരും വിലക്ഷരായി! അഥവാ, പിള്ളയതിന്റെ വേഷപ്പകർച്ച അത്രമാത്രം സുപ്രസിദ്ധമാണല്ലോ!

നിരുപാധികമായ സൗഹാർദ്ദത്തിന്റെ ഉത്തമമാതൃകകളായ ഈ മൂന്നു ചെറുപ്പക്കാർക്ക് ഇന്നത്തെ ഈ സമ്മേളനം എത്രമാത്രം സന്തോഷത്തെയും സമാധാനത്തെയും നൽകി എന്ന വസ്തുതയെ വിശദമാക്കുന്നതും, ഇത്രയും കാലം നമ്മുടെ പിള്ളയതിനാൽ അനുവർത്തിക്കപ്പെട്ടുവന്ന സംയമവും സശ്രദ്ധവുമായ ആത്മനിഗ്രഹത്തിന്റെ കാരണത്തെയും ഉദ്ദേശ്യത്തെയും അന്തർഭാവങ്ങളെയും വെളിവാക്കുന്നതും, നമ്മുടെ നമ്പ്യാർ ഇപ്പോൾ എവിടെ എങ്ങനിലയിൽ വർത്തിക്കുന്നുവെന്ന സംഗതിയെ വിവരിക്കുന്നതും, കോമത്തെയും ചാലിൽപറമ്പത്തെയും മറ്റും വൃത്താന്തങ്ങളെല്ലാം ആവിഷ്കരിക്കുന്നതുമായ അവരുടെ ആ ദീർഘസംഭാഷണം ഇവിടെ അപ്പടിയെ പകർത്തിയിടുന്നതു ന്യായ്യം തന്നെയാണെങ്കിലും, ഈ സന്ദർഭം നിർവഹണസന്ധിയിലായിരുന്നില്ലെങ്കിൽ മാത്രം അതു സമുചിതമാകുമായിരുന്നതിനാൽ, അതിനനുസരിക്കാതെ, വായനക്കാർക്ക് അ

ത്യാസാപേക്ഷിതമായുള്ള അംശങ്ങളെ മാത്രം അനുവാച്യന്മാർക്കുവേണ്ടി ഇവിടെ സംഗ്രഹിച്ചു നിർദ്ദേശിയ്ക്കാം:

അന്നു മംഗലാപുരം മെയിൽ ഈറോട്ടിലെത്തിയപ്പോൾ,——ഗോസായിയെ (കുട്ടൻനമ്പ്യാരെ) വണ്ടിയിൽനിന്നു പിടിച്ചിറക്കിയപ്പോൾ——, നമ്മുടെ എളയത് ഗാഢമായുറങ്ങുകയായിരുന്നു. ഇടയ്ക്ക് ഒരു സ്റ്റേഷനിൽ വെച്ച് അദ്ദേഹം ഉണരുകയും അല്പം കാപ്പിയോ മറ്റോ കഴിയ്ക്കുകയും ചെയ്തുവെങ്കിലും, ആദ്യമേ തന്നെ മറ്റൊരു കമ്പാർട്ട്മെൻറിൽ കയറിയിരുന്ന കുട്ടൻനമ്പ്യാരെ ഇറങ്ങിച്ചെന്നു നോക്കുവാൻ എളയതിന്ന് ഇട കിട്ടിയില്ല. പിന്നെ ആർക്കോണത്തു ചെന്നപ്പോഴാണ് തൻെറ സ്നേഹിതനെ അദ്ദേഹം അന്വേഷിച്ചത്. അപ്പോൾ മാത്രമാണ്, കൂട്ടുകാരൻ കൈവിട്ടുപോയെന്ന് അദ്ദേഹത്തിന്നറിവാനിട വന്നതും.

നമ്പ്യാർ കൈവിട്ടുപോയതിൽ എളയതിന്നുണ്ടായ വിഷാദം അവാച്യമായിരുന്നുവെന്നേ പറയേണ്ടു. അദ്ദേഹം തൻെറ ആത്മസ്നേഹിതനെപ്പറ്റി അത്രയും നിരാശനായി! എന്നാൽ, കോമത്തെ മാളികയിലെ വരാന്തയിൽവെച്ച് അന്നു പാതിരയ്ക്കു കണ്ടുമുട്ടിയ കുട്ടൻനമ്പ്യാരെ,——ദൈവഗതി എങ്ങിനെ എന്നാർക്കറിയാം!——ഇനിയും കണ്ടുപിടിച്ചു രക്ഷിപ്പാൻ സാധിച്ചുകൂടെന്നില്ലല്ലോ എന്നും മറ്റും ആശിച്ചും ആലോചിച്ചും നമ്മുടെ കേരളനെളയത്, ആർക്കോണത്തുനിന്ന്, വന്ന വഴിയേ മടങ്ങി; നമ്പ്യാരെ അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ട് അങ്ങുമിങ്ങുമായി അലഞ്ഞുതുടങ്ങി. അങ്ങിനെ നടന്നുകൊണ്ടിരിയ്ക്കേ, സേലത്തുവെച്ച് ഒരു ദിവസം അദ്ദേഹത്തിൻെറ മനസ്സിനെ അഖണ്ഡമായ ഒരു പരാശക്തി,——അഥവാ, ദൈവയോഗമെന്നുതന്നെ പറയട്ടെ;——ആസ്പത്രി

യിലെല്ലാ കഷ്ടിച്ചു. ഏതാനും ദിവസങ്ങൾക്കു മുമ്പ് തൃശ്ശൂർ ആസ്പത്രിയിൽവെച്ച് എന്ന പോലെ, തനിക്കു പരിചിതനായ ഒരാൾ, അവിടെയുണ്ടായിരുന്ന രോഗികളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ ദൃഷ്ടനായി!

സേലം തീവണ്ടിയപകടത്തിൽ അകപ്പെട്ട നമ്മുടെ കുഞ്ഞൻനമ്പ്യാർക്ക് അപായകരമായ പരിക്കുകളൊന്നും പറ്റിയിട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ല. താൻ ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ നാട്ടുകാരനും ഒരു സ്നേഹിതനുമാണ് എന്നു ഡോക്ടരോടു പറഞ്ഞ് എളയത് നമ്പ്യാരെ ശുശ്രൂഷിച്ചുതുടങ്ങി. ആ ശുശ്രൂഷ ഫലിച്ചതിനാൽ, കുറച്ചു നാളുകൾക്കുള്ളിൽ എളുപ്പത്തിൽ നമ്പ്യാർ സ്വസ്ഥനായി.

തന്റെ കുടുംബം ഒട്ടാകെ മാപ്പിളലഹളയിൽപ്പെട്ടു ഹതമായിപ്പോയെന്നും, അതേ നിരാശതയാൽ താൻ ഇങ്ങിനെ ഒരു തീർത്ഥചാരിയായി നടക്കുകയാണെന്നും മററുമാണു നമ്പ്യാർ ഡോക്ടരേയും മററും ധരിപ്പിച്ചിരുന്നതു്!

സ്വസ്ഥനായിത്തീർന്ന തന്റെ സുഹൃത്തിനെ എളയത് ആസ്പത്രിയിൽനിന്നു കൊണ്ടുപോരികയും, നേരെ വടക്കെ ഇന്ത്യയിൽപ്പോയി അവിടെ ഗംഗാതീരത്തിലുള്ള ഒരു ചെറിയ ഗ്രാമത്തിൽ സുഗുപ്തമായിപ്പാർപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. നമ്പ്യാർ ഇന്നും അവിടെ ഒരു കർഷകന്റെ തോട്ടക്കാരനായിപ്പാർത്തുവരുന്നു.

ഇങ്ങിനെ ഒളിപ്പിക്കപ്പെട്ട തന്റെ സ്നേഹിതന്റെ രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി, വേഷഭാഷാദികളാൽ തുലോം പ്രച്ഛന്നനായിക്കൊണ്ട് എളയത് ഒരു ദേശസഞ്ചാരത്തിനിറങ്ങി. അദ്ദേഹം, തനിച്ചു ഒരു കോൺഗ്രസ്സ്കാരനാവുകയും, കോൺഗ്രസ്സിന്റെ [illegible]

നുസരിച്ച് പല കാൎയ്യങ്ങൾക്കുമായി പല ദിക്കുകളിൽ സഞ്ചരിക്കുകയും ചെയ്തു.

തന്റെ വൃത്താന്തം, ശരീരമാത്രഭിന്നനായ മാധവനെപ്പോലും എളയത് അറിയിച്ചില്ല; ആ സംഭവം എത്ര തന്നെ നിഗൂഢമായിരുന്നാലും കാലാന്തരത്തിൽ ആ രഹസ്യം പരസ്യമാകാനിടയുണ്ടെന്നും, അതു തന്റെ പ്രാണരക്ഷിതനായ കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ ജീവരക്ഷക്കു ഹാനികരമാണെന്നും എളയത് നിശ്ചയിച്ചു. മാധവനിലുള്ള സൌഹാൎദ്ദം ശക്തിമത്തരമാണെങ്കിലും, പരിതഃസ്ഥിതികളെപ്പൎയ്യവേക്ഷണം ചെയ്തുനോക്കുമ്പോൾ, ആ സൌഹാൎദ്ദത്തെ നിശ്ശേഷം പരിത്യജിക്കുകയോ വിസ്മരിക്കുകയോ പ്രതിമാനിക്കാതെയോ,— എങ്ങിനെയായാലും ശരി;— നമ്പ്യാരുടെ പ്രാണത്രാണത്തിൽ മാത്രമേ എളയതിന്നു അഭിനിവേശം ഉണ്ടായിക്കൂടു; അതു തന്നെയേ ഉണ്ടായതുമുള്ളു.

എളയതിനെക്കണ്ടുപിടിപ്പാനായി മാധവൻ ആദ്യം പ്രസിദ്ധിപ്പെടുത്തിയിരുന്ന വിജ്ഞാപനവും എളയത് കണ്ടായില്ല; എന്നല്ല— മാധവനേയും എളയത് ഒന്നുരണ്ടു ദിക്കിൽവെച്ചു കാണുകയുണ്ടായി. എന്നാൽ, ഈ ഉപായമെല്ലാം, താൻവഴിക്കു നമ്പ്യാരെക്കണ്ടുപിടിപ്പാൻ തന്നെയാണെന്നാണ് എളയത് ഉറച്ചതു. അതുകൊണ്ട്, അദ്ദേഹം ആത്മനിഗ്രഹത്തിൽ പൂൎവ്വാധികം ശ്രദ്ധാവാനാവുകയാണു ചെയ്തതു.

ഇതാ, രണ്ടു മാസത്തോളമായി നമ്മുടെ നമ്പ്യാർ പനി പിടിച്ചു കിടപ്പിലായിരുന്നു. അക്കാലത്തു എളയതും ശുശ്രൂഷയ്ക്കായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുക്കൽ തന്നെ താമസിച്ചു. എളയത് അവിടെനിന്നു ഇതാ, ഈയിടെ അല്പാ

ബോട്ടിൽത്തിരിച്ചെത്തുകയും, അവിടെവെച്ച് മാധവൻെറ രണ്ടാമത്തെ വിജ്ഞാപനം കാണുകയും ചെയ്തു. അതിൽ പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നപ്രകാരം മാധവിയും കുഞ്ഞിയും മരിച്ചിട്ടില്ലെന്നുള്ളതു യഥാർത്ഥമാണെങ്കിൽ തന്നിഷ്ടം നമ്പ്യാർക്കും ഇനി വെളിവിൽ വരാമെന്നു കരുതി മലബാറിലെയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു മദ്രാസ്സിലെത്തിയപ്പോഴാണ്, അവിടെ മാധവനേയും ഭാസ്കരനേയും ഇതാ, ഇങ്ങിനെ, എളയത് കണ്ടുമുട്ടിയതു്.

കോമത്തും ചാലിൻപറമ്പത്തും സംഭവിച്ച സംഗതികളെല്ലാം, മാധവഭാസ്കരന്മാർ എളയതിനെ ധരിപ്പിച്ചു. കുമാരൻനായർ കാത്യായനിക്കുട്ടിക്കയച്ചിരുന്ന എഴുത്തും കൊണ്ടു അമ്മിണിയും ജാനുവും കോമത്തു വന്നതും മററും മാധവൻ പ്രത്യേകം വിടാതെ ഉത്സാഹത്തോടെ വിസ്തരിച്ചു; എളയതിന്നുണ്ടായിരുന്ന മനോരാജ ചിന്താഭാരവും അസ്തമിച്ചു.

മാധവൻ— എളയതേ, താങ്കളുടെ മുത്തശ്ശി ഇതിനിടെ മരിച്ചുപോയി!

എളയത് — എന്ത്! —— വയസ്സായിട്ടാണ മരിച്ചതെങ്കിലും, ഒന്നു കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ലല്ലോ!

മാധവൻ— പ്രാണൻ പോകുന്നതുവരെയും തന്റെ ബോധമുണ്ടായിരുന്നു; 'കുട്ടാ, കുട്ടാ!' എന്നു വിളിച്ചുകൊണ്ടു തന്നെ മരിച്ചുവല്ലൊ!

എളയതിന്നു കണ്ണുനീർ പെട്ടെന്നു പ്രവഹിച്ചുപോയി; അതിൽ മാധവൻെറ ഹൃദയം, 'സോഡിയം' * പോ

* Sodium; വെള്ളം തട്ടിയാൽക്കത്തുന്ന ഒരു 'ധാതു' വിശേഷം.

ഖെ കന്തിലിറി!! ——— ഭാസ്കരന്റെ വേദാന്തം, കഷ്ട മനോരഥത്തിന്നു തീരെ ഫലപ്പെട്ടില്ല!

മുപ്പതാമദ്ധ്യായം.

പൂർണ്ണസന്തോഷദം, പൊന്നും
കാണപ്പെട്ടുള്ളവാം സുഖം;
ശ്രേഷ്ഠരാജ്യം വിശേഷിച്ചു
മിഷ്ടമല്ലാ ക്ഷുധാർത്തിയിൽ!

വേണമല്ലൊ പിന്നെ മഴയും, കുഴിച്ചുമേ-
ലി നാമടം അന്നം പതിവിന്നു കാണുമവർ;
നൂനം ജഗത്തികലൊവന്നമാവിധം
ദുനമ്പമറാലതിന്നപ്പുറം സുഖം!

ദാരിദ്ര്യദുഃഖം മഹാദുസ്സഹം ധ്രുവം;
ക്ലേശിക്ഷുധാർത്തന്നതിരൂക്ഷമാരണം;
പാരിച്ച വെയ്പിൽത്തണൽ പാന്ഥന്മാരസാരം;
പാരിൽസ്സുഖത്തിന്നഴലാദികാരണം!

രാമൻനമ്പ്യാർ, കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ, ദേവകിയമ്മ, പരമേശ്വരൻ, മാധവി, ജാനകിയമ്മ, അമ്മിണി മുതലായവർ, ഇവിടെ— എന്നിവരെയെല്ലാം, ആ വീട്ടിലുള്ള മററുള്ളവരും, വേറെയും പല ആളുകളും, ഉൽക്കണ്ഠാപരതന്ത്രന്മാരായിക്കൊണ്ട് അവിടെ സമ്മേളിച്ചിരിക്കുന്നു. ഒരേട്ട മാസം മുമ്പ് പുത്രനോടു മാനോന്മേഷത്തോടുകൂടി എത്രയധികം ആളുകൾ ആ കോലത്തുവീട്ടിൽ കൂടിയിരുന്നുവോ, അതിലി

ട്ടി ജനം ഉണ്ട് അന്നത്തെതിന്ന നേരെ വിപരീതമായ മറെറാരു മനോഭാവത്താൽ പ്രേരിതരായിട്ട് അവിടെ വന്ന് തിക്കിത്തിരക്കിക്കൂടിയിരിക്കുന്നു. അന്നത്തെദുസ്സഹാപാശ്രു ഇന്നിതാ, സന്തോഷാശ്രുവായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു! രാമൻനമ്പ്യാർ തുടങ്ങിയ കാരണവന്മാരുടെയും വികാരങ്ങളെയോ ചേഷ്ടകളെയോ വൎണ്ണിക്കയെന്നതു തീരെ ദുഷ്കരമെന്നു മാത്രം പറയട്ടെ!

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ സകലൎക്കും കൂടി സാഷ്ടാംഗമായി പ്രണമിച്ചു. കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ ഭൎത്തൃപാദത്തെ അശ്രുകൊണ്ടഭിഷേകം ചെയ്തു. 'കുട്ടാ, എണീയ്ക്കൂ!' എന്നു സഗദ്ഗദമായുച്ചരിച്ചുകൊണ്ട്, വിറക്കൊള്ളുന്ന കൈകളാൽ രാമൻനമ്പ്യാർ തന്റെ ഭാഗിനേയനെപ്പിടിച്ചെഴുനേല്പിച്ചു. ദേവകിയമ്മയും മാധവിയും, കണ്ണുനീർ ധാരാളമായൊഴുക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നു.

എളയതിന്റെ അച്ഛനായ കരുണാകരപ്പണിക്കരും രാമൻനമ്പ്യാരും, ഓരോ ആസനങ്ങളിൽ യഥാൎഹം ഇരിക്കുന്നു. മാധവൻ, ഭാസ്കരൻ, എളയത്, കല്യാണിയമ്മ, അപ്പനമ്പ്യാർ, രാഘവമേനോൻ — എന്നിവരാൽ പരിവൃതനായുംകൊണ്ടു കുട്ടൻനമ്പ്യാരും അവിടെ അങ്ങിനെ നില്ക്കുന്നു. ആ നിതാന്തനിശ്ശബ്ദതയെ എളയത് ഇപ്രകാരം നിഹനിക്കുന്നു:

ഞാൻ കൃതാൎത്ഥനായി, എന്റെ ഉത്തമസുഹൃത്തായ ഈ കുട്ടൻനമ്പ്യാൎക്കുവേണ്ടി എല്ലാവരോടും മാപ്പു ചോദിച്ചുകൊള്ളുന്നു. മാധവന്റെ വലിയമ്മാമനേയും മുത്തശ്ശിയേയും അമ്മായെയും അതു പോലെ മററു പലരേയും അപാരമായ വ്യസനത്തിന്നു പാത്രമാക്കിത്തീൎത്ത ഈ ക

ട്ടൻനമ്പ്യാരെച്ചൊല്ലി നിങ്ങൾക്കാൎക്കും യാതൊരു സന്താപവും ഉണ്ടാകരുതെന്നു ഞാൻ നിങ്ങളോടെല്ലാം പ്രത്യേകം അപേക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നു. പിന്നെ, ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ധൎമ്മപത്നിയായ ശ്രീമതി മാധവിയമ്മയെപ്പററിയാണ് എനിക്കല്പം പറവാനുള്ളത്. എന്നാൽ, എന്താണു പറയേണ്ടതെന്ന് എനിക്കു പിടികിട്ടുന്നില്ല. ഇതും ഇതിലപ്പുറവും പൊറുക്കുവാനുള്ള മനോഗുണവും മഹാധൈൎയ്യവും ആ മാതിക്കുണ്ടെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. ഇവിടെവെച്ചും മസലത്തുവെച്ചും നമ്പ്യാർ അപായമൊന്നും കൂടാതെ രക്ഷപ്പെട്ടതു്, ആ പതിവ്രതാരത്നത്തിന്റെ പാതിവ്രത്യശക്തികൊണ്ടാണെന്നു ഞാൻ പൂൎണ്ണമായി വിശ്വസിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഇനിയും എനിക്കു നിങ്ങളോടെല്ലാം വളരെവളരെപ്പറയുവാനുണ്ടു്. അതൊക്കെ, പത്രക്കാരെക്കൊണ്ടു ധരിപ്പിച്ചുകൊള്ളാം.

× * * * * *

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ, മാധവിയുടെ വ്രണകിണം കണ്ടു് ആനന്ദിച്ചതിന്നവസാനമില്ല; തന്റെ തങ്കക്കുഞ്ഞിനെക്കണ്ടു കണ്ണുനീർ പൊഴിച്ചതിന്നു കൈയും കണക്കുമില്ല; പ്രിയതമയോടു ക്ഷമായാചനം ചെയ്യുന്നതിന്നും അതിരില്ല! മാധവിയുടെയും നമ്പ്യാരുടെയും ദാമ്പത്യം, സ്പൃഹണീയവും സമുജ്ജ്വലവും വിസ്തൃതവുമായ ഒരു സ്ഥാനത്തേക്കു തിരിച്ചുവന്നു!!

* * * * * *

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ, തനിക്കു് ഇളയതിന്റെ പേരിലുള്ള അപാരപ്രീതിയുടെയും അസാമാന്യകൃതജ്ഞതയുടെയും പ

റിയ ഒരു സ്മാരകമായി, തന്റെ പേരിലുണ്ടായിരുന്നേടത്തോളം സ്വത്ത് അദ്ദേഹത്തിന്നു സംഭാവന ചെയ്തു!

അമ്മയുടെ അനുപക്ഷയോടുകൂടി, അച്ഛന്റെ അനുമതിയോടുകൂടി, രാമൻനമ്പ്യാരുടെ ആശീർവാദത്തോടുകൂടി, കേശവനെളയത് നിർബാധമായി സ്വഗൃഹത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മയുടെ അനല്പമായ ആ പരിതോഷികം, ഈ വിഷയത്തിൽ എളയതിനെ വളരെസ്സഹായിച്ചു!

ഏറ്റവും മെലിഞ്ഞു പരവശയായിത്തീർന്ന ദേവിയുടെ ധൂസരമായ ശിരസ്സിൽ, എളയതിന്റെ കണ്ണുകളിൽ നിന്നു ഏതാനും ചുടുനീർക്കണങ്ങൾ പതിച്ചു!; വിളർത്തൊട്ടിയ കപോലങ്ങളിലൂടെ ധാരധാരയായൊഴുകിയ അശ്രുകൊണ്ടു ദേവി, പ്രാണനാഥന്റെ പരിതാപാഗ്നിയെക്കെടുത്തുവാനെന്ന പോലെ, കേശവനെളയതിന്റെ വഃപ്രദേശത്തെ നനച്ചു!!

കേശവനെളയതിനെ ഇങ്ങിനെ സ്വഗൃഹത്തിലേയ്ക്കു പ്രവേശിപ്പിച്ചതിനാൽ, എളയത് സമുദായം അല്പമൊന്നു ക്ഷോഭിച്ചുവശായില്ല; എന്നാൽ, കൊച്ചിരാജ്യത്തിലെ ഒരു പ്രധാനപൌരനായ രാമൻനമ്പ്യാർ, സാമുദായികമായ കുഴപ്പങ്ങൾക്കൊന്നും ഇട കൊടുക്കാതെ എളയതിനെസ്സഹായിപ്പാൻ തയ്യാറായി നിന്നു.

* * * * * *

അന്നത്തെ ശുഭമുഹൂർത്തത്തിൽ രണ്ടു വിവാഹമാണ് ഒന്നിച്ചു നടത്തുവാൻ നിശ്ചയിച്ചതു്: ആദ്യത്തേതു് മാധവൻ കുഞ്ഞുകുട്ടി അന്തർജ്ജനിയെ, പരിണതയായ സ്നേഹപ്ര

പ്രിയ,

നിവിടെ

വൃദ്ധികൊണ്ടും

ഒറ്റപ്പാലം ചാലിൽപ്പറമ്പ്,

നം. ശ്രീയുത് കേശവമേനോൻ, സഹ...

യ ദേവിയോടും സാമാപശാസ്ത്രപ്രവീണയായ ...

അമ്മയോടും കൂടി 'താകാവി'ൽ, പൂർവ്വാധികം സമൃദ്ധ...

മി സംസ്കരണത്യാഗാനുഷ്ഠാനത്തിലും സമുദായപരിഷ്ക...

...ലും സമുത്സുകനായിക്കൊണ്ടു് ഒരു 'വസന്ത'ത്തെ...

ട്ട് വസന്തവാടികവാനരോടൊപ്പം വാഴുക!

ശുഭമസ്തു.

കേരള സാഹിത്യ
അക്കാദമി